

L. W. kr. 37225/82.

Aleg. 1.

SPRAWOZDANIE

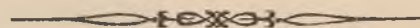
z czynności

WYDZIAŁU KRAJOWEGO

za czas

od 1. Lipca 1881 r.

z alegatami 1. do 41. i z indeksem.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z czynności swoich urzędowych.

WYSOKI SEJMIE!

W myśl postanowień §. 26. statutu krajowego przedkłada Wydział krajowy sprawozdanie z czynności swoich, a mianowicie za czas od 1. lipca 1881 do końca czerwca 1882, zaś co do spraw departamentu IV. (komunikacji) za czas od 1. stycznia po koniec grudnia 1881.

Departament I.

Referent Dr. Franciszek Smolka Członek Wydziału krajowego.

Ustawy i uchwały podlegające Najwyższej sankcyi.

Ustawy i uchwały sankcyonowane.

Ustawa w przedmiocie wydzielenia osady Łęg ze związku gminy Czyżyny.

Ustawa w przedmiocie wydzielenia przysiółka Wojtowszczyzna ze związku gminy Potylicza.

Uchwała zezwalająca gminie miasta Buczacza na pobór 100% dodatku do podatku konsumcyjnego od mięsa i wina.

Uchwała zezwalająca gminie Manasterzysk na pobór 100% dodatku do podatku konsumcyjnego od mięsa.

Ustawa o zezwoleniu gminie m. Jasła na pobór opłat gminnych od napojów spirytusowych i od piwa.

Uchwała zezwalająca gminie m. Jasła na pobór 100% dodatku do podatku konsumcyjnego od wina.

Ustawa zezwalająca gminie miasta Bredów na pobór opłat gminnych od trunków spirytusowych i od piwa.

Ustawa o zezwoleniu gminie miasta Stanisławowa na pobór opłaty od czynszów najmu.

Uchwała zezwalająca gminie miasta Stanisławowa na pobór 100% dodatku do podatku konsumcyjnego od wina.

Ustawa zezwalająca gminie miasta Wadowie na pobór opłaty od psów.

Uchwała w sprawie zezwolenia gminom Hanczarów i Probabin na pobór wyższych dodatków do podatków.

Uchwała względem zezwolenia 16tu gminom na pobór wyższych dodatków do podatków.

Ustawa o zezwoleniu gminie miasta Chrzanowa na pobór opłat od napojów spirytusowych i piwa.

Uchwała zezwalająca gminie Uścieczko na pobór 70% dodatków gminnych do podatków bezpośrednich.

Ustawa o zezwoleniu gminie m. Sanoka na pobór opłat od napojów spirytusowych i piwa.

Ustawa zezwalająca gminie Sokulec w powiecie buczackim na pobór 56% dodatku do podatków bezpośrednich.

Ustawa zezwalająca gminie Łabacz powiatu brodzkiego na pobór 111% dodatku do podatków bezpośrednich.

Ustawa względem zniesienia prawa propinacyi i zaprowadzenia miejskich opłat konsumcyjnych i policyjnych w król. stoł. mieście Lwowie.

Ustawy jeszcze niesankcyonowane.

Ustawa o zezwoleniu gminie miasta Kałusza na pobór opłaty od napojów spirytusowych i piwa.

Ustawa budownicza dla 29ciu gmin miejskich.

Ustawa o zniesieniu prawa propinacyi w gminie miasta Sambora.

Ustawy, którym Najwyższej Sankeyi odmówiono.

Prezydium c. k. Namiestnictwa zawiadomiło nas reskryptem z d. 10. maja 1882 L. 3.113/pr., że Jego Ces. Król. Apostolska Mość najwyższem postanowieniem z dnia 2. marca 1882 nie raczył użyzyć Najwyższej Sankeyi uchwalonemu przez Wys. Sejm na posiedzeniu z d. 24. września 1881 projektowi ustawy „o zezwoleniu gminie m. Jarosławia na pobór opłat gminnych w wysokości 4 zł. 99 ct. od jednego hektolitra piwa na przeciąg lat 8, począwszy od 1. stycznia 1883. r.“; ponieważ projektowana opłata jest tak wysoka, iż przeto interesa c. k. Skarbu wskutek niekorzystnego oddziaływania tak wysokiej opłaty na wyrób piwa, a tem samem także i na rządowy podatek konsumcyjny od piwa dotkliwie zostałyby narażone.

Wezwanie do c. k. Rządu i sprawy temuż do załatwienia odstąpione.

I. Wezwanie względem zamieszczenia w ustawie przemysłowej postanowienia o ściąganiu należności kominiarskich w drodze politycznej egzekucyi.

Na wniosek Wydziału krajowego uchwalił Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 16. września 1881 rezolucyę do c. k. Rządu następującej treści:

„Sejm Królestwa Galicyi i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wzywa c. k. Rząd do poczynienia odpowiednich kroków, ażeby „w ustawie przemysłowej, nad której uchwaleniem toczą się rozprawy w komisji Izby poselskiej Rady Państwa, zawartem zostało postanowienie, podające możność ściągania należności kominiarskich za czyszczenie kominów „w drodze politycznej egzekucyi“.

Biuro sejmowe przesłało tę rezolucyę Prezydium c. k. Namiestnictwa pismem z dnia 16. września 1881 L. 18/S. do dalszego odpowiedniego zarządzenia.

2. Uchwała nad przedłożonym przez c. k. Rząd kwestyonarzem co do ograniczenia podwójnej administracji.

Na posiedzeniu dnia 20. października 1881 wydał Wysoki Sejm nad kwestyonarzem c. k. Rządu w przedmiocie ograniczenia podwójnej administracji w politycznym zarządzie krajów koronnych następującej treści uchwałę:

„Sejm wyraża uznanie c. k. Rządowi za to, że zwrócił uwagę na potrzebę reformy administracji, a zasięgając w celu jej przeprowadzenia zdania Reprezentacyj poszczególnych królestw i krajów, złożył niewątpliwy dowód konstytucyjnego poszanowania zasady ich autonomii.

Wszelako nie sądzi, iżby jakakolwiek reforma tego rodzaju, a mianowicie reforma, oparta na ograniczeniu podwójnej administracji w kraju, mogła skutecznie i z prawdziwą dla kraju korzyścią być przeprowadzoną, nie będąc stosownie do odrębnych potrzeb i właściwości kraju naszego jednolicie, w związku z całością reform administracji obmyślana.

Tym zaś warunkom stałoby się wtedy tylko w pełnej mierze zadość, gdyby Sejm miał prawo stanowić o zasadach organizacji władz administracyjnych tak rządowych, jakoteż autonomicznych w naszym kraju“.

Uchwała ta została wprost z bióra sejmowego zakomunikowana Prezydium c. k. Namiestnictwa pismem z 20. października 1881 L. 755/S.

3. Wezwanie do c. k. Rządu o wyjednanie w drodze ustawodawczej zmiany §. 45. ustawy z 29 lutego 1880 (Dz. pr. p. Nr. 35) o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i o tępieniu tychże.

„Na posiedzeniu z dnia 21. października 1881 uchwalił Wysoki Sejm na wniosek komisji prawniczej rezolucję do c. k. Rządu następującej treści:

Na podstawie §. 19. statutu krajowego, wzywa się c. k. Rząd, by w drodze ustawodawczej wyjednał zmianę §. 45. ust. z 29. lutego 1880 L. 35. w tym kierunku, że uchybienia przepisom §. 8. tej ustawy nie mają stanowić występku, lecz przekroczenie, względem którego postępowanie i orzeczenie politycznej władzy powiatowej przysługuje.“

Uchwałę tę zakomunikowało bióro sejmowe c. k. Namiestnictwu pismem z dnia 21. października 1881 L. 790/S. do dalszego zarządzenia.

W załatwieniu tej sprawy oznajmiło c. k. Namiestnictwo pismem z 19. maja r. b. L. 28.762, że c. k. Ministeryum spraw wewnętrznych poczyniło już odpowiednie kroki celem zmiany §§. 44 i 45 powołanej ustawy w drodze ustawodawczej.

Owocem tych usiłowań jest obecnie obowiązująca ustawa z dnia 24. maja 1882 Dz. U. P. Nr. 51.

4. Wezwanie do c. k. Rządu w sprawie uwolnienia korespondencji Wydziałów powiatowych z gminami od opłaty pocztowej.

W skutek sprawozdania Wydziału krajowego i na wniosek komisji administracyjnej uchwalił Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 23. października 1881 rezolucję następującej treści:

„Wzywa się c. k. Rząd, aby w razie, gdyby znajdował, że w granicach obowiązujących ustaw nie może uwzględnić przedstawienia Wydziału krajowego o uwolnienie korespondencji Wydziałów powiatowych z gminami od opłaty pocztowej, wyrobił to uwolnienie we właściwej drodze ustawodawczej.“

Wezwanie to zakomunikowano c. k. Prezydium Namiestnictwa wprost z bióra sejmowego pismem z dnia 23. października 1881 L. 891/S.

W niniejszej sprawie otrzymaliśmy z c. k. Prezydium Namiestnictwa odezwę z dnia 10. lipca 1882 L. 6132 następującej osnowy:

„Wydana przez tutejszą c. k. Dyrekcją poczt dla podwładnych urzędów pocztowych instrukcja z dnia 5. listopada 1879 L. 18570 stanowiąca o rozmiarze zastrzeżonego reprezentacyom powiatowym w art. II. ustępie 7. ustawy z dnia 2. października 1865 Nr. 108 Dz. pr. p., prawa uwolnienia od

opłat pocztowych stała się powodem, iż tak Św. Wydział krajowy w piśmie swem z dnia 24. sierpnia 1881 L. 41201 bezpośrednio do c. k. Ministerstwa handlu wniesionem, jako też Św. Wydział powiatowy w Myślenicach w rekursie wniesionym do tegoż Ministerstwa za pośrednictwem c. k. Dyrekcyi poczt zażądał dla korespondencyj i pocztowych przesyłek Wydziałów powiatowych takiego samego uwolnienia od opłat pocztowych, jakie w myśl art. II. ustępu 2. powołanej ustawy przysłuży Wydziałom krajowym.

Opierając żądanie powyższe na obszernem przedstawieniu zakresu czynności Wydziałów powiatowych, zauważył Św. Wydział krajowy, iż w razie nieuwzględnia powyższego żądania niejedna Reprezentacya powiatowa tylko w rozwiązaniu się swoim widzieć będzie środek zaradczy.

Pomienione pisma skłoniły Jego Ekscelencyę pana Ministra handlu do następującego oświadczenia:

Okoliczność, że do obecnego zakresu działania Reprezentacyj powiatowych w Galicyi wchodzi załatwianie spraw takich, które w innych krajach koronnych, gdzie podobne Reprezentacye nie istnieją, załatwiane bywają przez Wydziały krajowe, a w tych wypadkach i dotycząca korespondencya wolną jest od opłaty należności pocztowych. — okoliczność ta była powodem, iż c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych wskazując w odezwie swej z 14. listopada 1877 L. 11873, wystosowanej do c. k. Ministerstwa handlu na to, iż sprawy należące do zakresu działania Reprezentacyj powiatowych tudzież ich Wydziałów, porównać się raczej dadzą z agendami Wydziałów krajowych aniżeli urzędów gminnych, — uczyniło wniosek względem takiej zmiany ustępu 7. artykułu II. ustawy z 2. października 1865, ażeby Reprezentacyom powiatowym i Wydziałom ich przyznane były te same zwolnienia od opłat pocztowych, jakie przysługują Wydziałom krajowym według art. II. 2. 3. 4. i art. IV. i VIII. powołanej ustawy.

Żądaniu temu jednak Wys. Ministerstwo handlu zadość uczynić nie mogło z uwagi, iż gdy z jednej strony w obec obowiązującej ustawy o bezpłatnem używaniu zakładów pocztowych z 2. października 1865 Nr. 108. Dz. pr. p. niemożliwem było przyznać Reprezentacyom powiatowym w drodze administracyjnej takiego zwolnienia, któreby granice powyższej ustawy przekraczało, to znów z drugiej strony uchwalona przy sposobności obrad nad budżetem na r. 1879 w Izbie Posłów Rady państwa rezolucya wzywająca Rząd do wniesienia projektu względem ograniczenia prawa zwolnienia od opłaty portoryum, nie dawała wcale podstawy do występowania z wnioskiem na rozszerzenie pomienionego prawa w drodze ustawodawczej.

Z tego względu, jakoteż ze względu na okoliczność, iż ustęp 7. art. II. pomienionej ustawy prawo uwolnienia od opłat pocztowych przysługujące Reprezentacyom powiatowym ściśle określono i wyraźnie postanawia, iż rzezone prawo przysłużyć ma Reprezentacyom powiatowym w tym samym rozmiarze jak urzędom gminnym, — niemogło c. k. Ministerstwo handlu zgodzić się z powyższym wnioskiem c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych. Od tego czasu nie zaszła żadna zmiana w stosunkach, a w Izbie Posłów powzięto ponowne rezolucye względem ograniczenia bezpłatnej korespondencyi. W obec tej okoliczności jakoteż z przytoczonych powyżej powodów nie mogło c. k. Ministerstwo handlu uczynić również zadość żądaniu Świątelnego Wydziału krajowego i Wydziału powiatowego Myślenickiego wyrażonemu w pismach tych władz na wstępie przytoczonych.

Co się tyczy zdania w piśmie Świetnego Wydziału krajowego wypowiedzianego, iż dla ocenienia rozmiaru, w jakim prawo bezpłatnej korespondencji Reprezentacyom powiatowym w drodze ustawodawstwa przyznanem zostało, należy wziąć pod rozagę postanowienie ustawy określającej zasadnicze podstawy urzędzenia gmin z dnia 5. marca 1862. N. 18. Dz. pr. p., to zauważył p. Minister, iż gdy ustawa pocztowa z 5. listopada 1837. dozwala na wyjątek od ustanowionego w §. 25 tejże ustawy obowiązku uiszczania tych opłat tylko w razie ustawą przyznanego uwolnienia od opłat pocztowych, to pomienione uwolnienia oceniane być mogą tylko według wyjątkowej ustawy z 2. października 1865.

W obec tego niemożliwem jest zadość uczynić w drodze administracyjnej żądaniu Świetnego Wydziału powiatowego w Myślenicach a względnie żądaniu Świetnego Wydziału krajowego co do przyznania Reprezentacyom powiatowym prawa bezpłatnej korespondencyi w takim samym rozmiarze, jaki przyznany został Wydziałom krajowym.

O czem mam zaszczyt zawiadomić Świetny Wydział krajowy w skutek reskryptu Jego Excelencyi Pana Ministra handlu z dnia 8. czerwca b. r. L. 30.162/81.

Na powyższe pismo wystosowaliśmy do c. k. Prezydum Namiestnictwa do LW. 34.737/82 następującą:

O d e z w ę

Pismem z dnia 10. lipca 1882 l. 6.132/pr. oznajmiło nam Świetne c. k. Prezydum Namiestnictwa, że Jego Excelencya Pan Minister handlu nie podziela zapatrywania naszego rozwiniętego w piśmie naszym na dniu 24. sierpnia 1881. l. 41.201 do Niego wystósowanem, iż Reprezentacyom powiatowym w Galicyi służyło w myśl obowiązujących ustaw prawo uwolnienia od opłaty pocztowej nietylko w wypadkach określonych w ustępie 7 art. II. ustawy z d. 2. października 1865 l. 108 Dz. u. p. tudzież w korespondencyach swych ze Zwierzchnościami gminnymi w sprawach dróg krajowych, ale także we wszystkich sprawach odnoszących się do:

- a) nadzoru nad tem, ażeby zakładowy majątek i dobro gmin i zakładów gminnych w całości utrzymane były,
- b) zatwierdzenia ważniejszych czynności gminnych, mianowicie gospodarstwa gminnego tyczących się, wreszcie
- c) rozstrzygania rekursów od uchwał Rad gminnych we wszystkich sprawach od Rządu gminie nie przekazanych.

Na dniu 23. października 1881 powziął atoli Wysoki Sejm uchwałę wzywającą Rząd, by przeprowadził uwolnienie korespondencyj Reprezentacyj powiatowych od opłaty portoryum pocztowego w powyższym rozmiarze, w drodze administracyjnej, co gdyby na tej drodze niemożliwem było, w drodze ustawodawczej.

O tej uchwale Wysokiego Sejmu zostało Świetne Prezydum c. k. Namiestnictwa uwiadomione pismem z dnia 23. października 1881. l. 891/S.

Gdy postanowienie Jego Excelencyi Pana Ministra handlu z dnia 8. czerwca 1882 l. 30.162/81 podane nam do wiadomości cennem pismem z d. 10. lipca 1882. l. 6.132/pr. nie wspomina jak tylko o niemożności zgodzenia się w drodze administracyjnej na zapatrywanie przez nas rozwinięte co do

uwolnienia korespondencyj Reprezentacyj powiatowych od opłaty pocztowej, przeto nie możemy uważać tego pisma, za odpowiedź na powyższe wezwanie Wysokiego Sejmu.

Mamy zatem zaszczyt upraszać uprzejmie Światne c. k. Prezydium w ślad pism naszych z dnia 6. stycznia 1882 l. 66.513/81 i z dnia 14. maja 1882 l. 22.956 o powiadomienie nas, co Rząd postanowił w załatwieniu powyżej powołanej uchwały Wys. Sejmu Światnemu c. k. Prezydium przesłanej pismem JW. Marszałka krajowego z d. 23. października 1881 l. 891/S.

Sprawy Wydziałowi krajowemu przekazane i polecane.

1. Petycja gminy Unterbergen o oddzielenie jej od gminy Podberezce.

Petycję członków kolonii Unterbergen o rozłączenie gminy Unterbergen od gminy Podberezce do L. S. 43 wniesioną, przekazał Wysoki Sejm uchwałą z d. 30. września 1881 Wydziałowi krajowemu do zbadania prawnych i faktycznych stosunków rzeczonych gmin i ewentualnie do przedstawienia na następnej sesyi, czy w myśl §. 3 ustawy gminnej ma być orzeczone rozłączenie gminy Unterbergen od gminy Podberezce.

W wykonaniu tej uchwały wystósowaliśmy pod 28. października 1881 L. 49.522 pismo do lwowskiego Wydziału powiatow. z poleceniem dokładnego zbadania i wyświecenia tych okoliczności, które na zamierzony rozdział pomienionych osad stanowczy wpływ wyrzucić mogą.

Dnia 24. lutego i 19. kwietnia 1882. L. 8.059 i 16.986 przypominaliśmy Wydziałowi powiatowemu załatwienie tej sprawy, lecz do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania nie przedłożył nam Wydział powiatowy żądanych wyjaśnień.

2. Petycja Maryi Szebesta i Pauliny Golińskiej ze skargą na burmistrza m. Nowego Sącza z powodu wywłaszczenia ich z posiadłości.

Uchwałą z dnia 8. października 1881 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu celem zbadania i stosownego załatwienia petycji Maryi Szebesta i Pauliny Golińskiej, zawierającą zażalenie z powodu przymusowego wywłaszczenia skarżących przez Zwierzchność gminną w Nowym Sączu z ich realności w Nowym Sączu pod L. 35 położonej.

W skutek tego Wydział krajowy wezwał pismem z dnia 28. października 1881 L. 50.273 Wydział powiatowy w Nowym Sączu do przedłożenia sprawozdania w tej mierze.

Z obszernego i wyczerpującego sprawozdania Zwierzchności gminnej w Nowym Sączu z dnia 16. listopada 1881 L. 3.709, popartego przez Nowo-Sądecki Wydział powiatowy sprawozdaniem z dnia 24. lutego 1882 L. 2.475, tudzież z oryginalnych aktów, do powyższych sprawozdań dołączonych, powziął Wydział krajowy przekonanie, że Zwierzchność gminna działała w tej sprawie w myśl istniejących przepisów, do których przestrzegania obowiązana jest ze względów dobra publicznego, tudzież że wszelkie zarządzenia Zwierzchności gminnej w tej sprawie poczynione, już dawno stały się prawomocnymi.

W obec tego stanu rzeczy nie miał Wydział krajowy najmniejszej podstawy do wydawania w tej sprawie jakichkolwiek zarządzeń i poprzestał na uwiadomieniu o tem proszących za pośrednictwem Wydziału powiatowego.

3. Petycja Nr. 470 gminy Haczowa o zezwolenie na pobór dodatków do podatków od napojów spirytusowych.

Petycję gminy Haczowa o zezwolenie na pobór dodatków do podatków od napojów spirytusowych, wniesioną do L. S. 612 przekazał Wys. Sejm uchwałą z dnia 10. października 1881 Wydziałowi krajowemu jako komisji.

W skutek tego Wydział krajowy wezwał pismem z 28. października 1881 L. 49.840 Wydział powiatowy w Brzozowie do zbadania i wyświecenia stanu sprawy, szczególnie do wysłuchania opinii właścicielki prawa propinacyi w Haczowie.

Dnia 24. lutego, 19. kwietnia i 16. czerwca 1882 do L. 8.057, 16.979 i 28.538 przypominano Wydziałowi powiatowemu załatwienie tej sprawy, lecz do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania Wydział powiatowy nie przedłożył żądanych wyjaśnień.

4. Petycja Zwierzchności i Rady gminnej w Wysocku wyżnem o niepozwolenie na sprzedaż żydom posiadłości dworskiej należącej do konwentu OO. Bazylianów.

Uchwałą z dnia 11. października 1881 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu petycję Zwierzchności i Rady gminnej Wysocka wyżnego o niedozwolenie sprzedania żydom posiadłości dworskiej, należącej do konwentu OO. Bazylianów, do zbadania z poleceniem użycia swego wpływu, aby na wypadek sprzedaży tej posiadłości, można było uzyskać pierwszeństwo kupna dla gminy Wysocka wyżnego.

Po zasięgnięciu wyjaśnień w tej sprawie od Wydziału powiatowego w Turce, odniósł się Wydział kraj. pismem z dnia 14. marca 1882 L. 12.554 do c. k. Namiestnictwa, które oznajmiło na dniu 5. czerwca 1882 L. 32.896, że konwent OO. Bazylianów w samej istocie zamierza sprzedać posiadłość dworską w Wysocku wyżnem, do czego gr. kat. Konsystorz biskupi w Przemyslu się przychyła.

Dla zasięgnięcia bliższych informacji znajduje się przedmiotowa sprawa obecnie w toku urzędowym i dopiero po nadejściu zażądanych wyjaśnień, tudzież aktów odnośnych będzie c. k. Namiestnictwo w położeniu ocenić, czyli będzie mogło przedstawić odnośną prośbę Konwentu OO. Bazylianów w myśl rozporządzenia ministr. z dnia 20. czerwca 1860 (Dz. u. p. Nr. 162) c. k. Ministerstwu handlu i oświaty z wnioskiem odmownym, lub też na wyjednanie Najwyższego zezwolenia na zamierzoną sprzedaż.

Gdy jednak gmina Wysocka wyżnego oznajmiła chęć kupna omówionej posiadłości OO. Bazylianów, przeto c. k. Namiestnictwo przed ostatecznym załatwieniem poruszanej sprawy nieomieszka znieść się z prowincyałem OO. Bazylianów celem nawiązania rokowań z gminą Wysocka wyżnego co do zamierzonej sprzedaży a względnie zarządzić, by w mowie będąca gmina przy traktowaniu o kupno Wysocka wyżnego ceteris paribus pierwszeństwo otrzymała.

O tej odpowiedzi c. k. Namiestnictwa uwiadomił Wydział krajowy Zwierzchność gminy Wysocka wyżnego za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Turce.

5. Petycja gminy Bobowy o zezwolenie na pobór opłat gminnych od napojów propinacyjnych.

Uchwałą z dnia 18. października 1881 udzielił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu petycję gminy Bobowy o zezwolenie na pobór opłat gminnych od napojów spirytusowych.

Z powodu protestu względnie rekursu Izaka Wolfa i Mendla Seheibergera, jako właścicieli prawa propinacyi w Bobowej, załatwił Wydział kra-

jowy powyższą petycję odmownie, o czym Zwierzchność gminy Bobowy i wspomnianych właścicieli prawa propinacyi pismem z dnia 22. listopada 1881 L. 52.120 za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Grybowie zawiadomiono.

6. Petycja zwierzehn. gm. m. Ropezyc o zaprowadzenie opłat gminnych.

Petycję zwierzchności gminnej m. Ropezyc o zezwolenie na pobór dodatku gminnego od napojów propinacyjnych, jakoteż od konsumcyi mięsa i wina, przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu uchwałą z dnia 19. października 1881.

Względem poboru przytoczonych w powyższej petycyi opłat, nie powzięła Rada gminna m. Ropezyc żadnej uchwały w myśl postanowień §. 77. ustawy gminnej.

Wskazując na tę okoliczność, Wydział krajowy zavezwał ropezycki Wydział powiatowy pismem z dnia 28. października 1881 L. 51.907, aby oznajmił zwierzchności gminnej m. Ropezyc, że niniejszej prośbie jej zadość uczynić nie można, dalej, aby ją pouczył stosownie do przepisów §§. 77, 81, 86 i 100 ustawy gmin., jak w tej mierze postąpić należy.

7. Petycja towarz. ochotniczej straży ogniowej „Sokół“ we Lwowie o pociąganie Towarzystw asekuracyjnych do stałych prestacyi z czystego dochodu na utrzymanie służby pożarnej.

Uchwałą z dnia 21. października 1881 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycję Towarzystwa ochotniczej straży ogniowej „Sokół“ we Lwowie, o pociąganie Towarzystw asekuracyjnych do stałych prestacyi z czystego dochodu na utrzymanie służby pożarnej.

Powyższą petycję, o której komisya sejmowa nie wygotowała żadnego sprawozdania, załatwiliśmy odmownie pismem naszym z dnia 22. listopada 1881 L. 55.978 przedewszystkiem z powodu, który skłonił Wysoki Sejm w r. 1872 do przejścia do porządku dziennego nad tem żądaniem, a mianowicie, że Wysoki Sejm tego rodzaju przymusu nie tylko popierać nie może, ale nawet z całym naciskiem podobne żądania odeprzeć musi.

Nadto nie poparł Wydział krajowy tej petycyi z tego dalszego powodu, że krakowskie Towarzystwo ubezpieczeń jest instytucją opartą na wzajemności a nie na zysku, nie ma przeto u tego Towarzystwa żadnego dochodu do opodatkowania na rzecz służby pożarnej, a ponieważ w kraju naszym czynność asekuracyjna krakow. Tow. jest najbardziej rozpowszechniona, pozostaje nie wiele operacyi asekuracyjnych przez inne Towarzystwa podjętych. — Przy tych zaś obok szczupłego zysku, jakiby te Towarzystwa oddały, nastęrczałyby się wielkie trudności w kontroli co do operacyi asekuracyjnych w naszym kraju przeprowadzonych i co do zysku w nich odniesionego.

8. Petycja członków gminy Niżankowice względem opuszczenia zaległych procentów od dłużnej gminie kwoty 10.486 zł. 61 ct. jako połowy ceny kupna za grunta folwarku Wyhadowa.

Uchwałą z dnia 21. października 1881 przekazał Wysoki Sejm petycję członków gminy Niżankowice, względem opuszczenia zaległych procentów od dłużnej gminie kwoty 10.486 zł. 61 ct., jako połowy ceny kupna za grunta folwarku Wyhadowa Wydziałowi krajowemu do załatwienia, a pod dniem 26. listopada b. r. wnieśli ciż sami członkowie gminy Niżankowice bezpośrednio do Wydziału krajowego prośbę w tym samym przedmiocie. Rozpatrzywszy się w tej sprawie przyszedł Wydział krajowy do przekonania, że umorzenie rozlicznych sporów, któreby gmina Niżankowice aż przeciwko 218

członkom gminy w drodze sądowej przeprowadzić miała, dałoby się osiągnąć przez zawarcie dobrowolnej ugody. Dłużnicy bowiem przyznają w powyższych petycyach, iż są winni gminie całą drugą połowę ceny kupna w łącznej kwocie 10.486 zł. 61 ct. za grunta folwarku Wyhadów.

W petycyi do Wysokiego Sejmu wniesionej, prosili wprowadzić o opuszczenie wszystkich zaległych procentów, lecz spostrzegłszy się prawdopodobnie, że to żądanie jest nader wygórowane — w późniejszej petycyi do Wydziału krajowego do L. 59.576 wniesionej, oświadczają gotowość do zapłacenia 6% odsetek od roku 1878, upraszają tylko o rozłożenie spłaty reszty ceny kupna na 10 lat z procentem po 5%. Zważywszy, że wedle relacji Wydziału powiatowego z 15. lipca 1881 do L. 980 prawa gminy nie są należycie zawarowane, gdyż kontrakty kupna i sprzedaży nie zostały po formie zawarte; zważywszy, że dawniejsze procenta uległy prawdopodobnie zadawnieniu, gdyż wątpić należy, żeby gmina była na tyle przeczna i postarała się o przerwanie zadawnienia w myśl §. 1497 kodeksu cywilnego; zważywszy wreszcie, że dłużnicy deklarują się zabezpieczyć prawa gminy aktem notaryalnym, sądziliśmy, że oferty dłużników w powyższych petycyach zawarte, mogą posłużyć za podstawę do rokowań. Wezwaliśmy inny przeto Wydział powiatowy w Przemysłu, ażeby zechciał nawiązać te rokowania z dłużnikami, a gdyby porozumienie przyszło do skutku, całą sprawę przedłożyć Radzie powiatowej do zatwierdzenia.

9. Petycja Reprezentacji powiat. w Rawie względem zmiany §. 73 ust. gm. w tym kierunku, aby Wydziałom powiatowym służyło prawo obejmowania pewnej gałęzi dochodów i wydatków w własny zarząd na pewien przeciąg czasu.

Uchwałą z dnia 21. października 1881 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu petycję Reprezentacji powiatowej w Rawie spowodowaną nieporządkami w administracji gmin funduszami ubogich, tyczącą się zmiany §. 73. ust. gmin. w tym kierunku, ażeby Wydziałom powiatowym służyło prawo zarządzania pewną gałęzią dochodów i wydatków gminnych na pewien przeciąg czasu.

Komisya sejmowa nie wygotowała o tej petycyi żadnego sprawozdania.

Wydział krajowy oznajmił Wydziałowi powiatowemu w Rawie, że petycja jego nie została przez Wysoki Sejm załatwioną i że Wydział krajowy nie podziela wprowadzić zdania Wydziału powiatowego, że zarządzenie złemu nastąpić może przez zmianę §. 73 ust. gmin. w kierunku wskazanym, przedkłada jednak Wysokiemu Sejmowi inne odpowiednie wnioski osobnem sprawozdaniem.

Zarazem wezwano Wydział powiatowy do przestrzegania postanowień okólnika z dnia 30. listopada 1880 L. 6.832 wydanego w sprawie grzywien przesyłanych zwierzchnościom gmin. przez c. k. Sądy i c. k. Starostwa.

10. Petycje Reprezentacji powiatow. w Bochni, Goricach, Jaśle, Kałuszu, Krośnie, Mościskach, Nisku, Ropczycach, Rudkach, Samborze, Sanoku, Trembowli, Wieliczce, i Żółkwi względem zmiany §. 62. ust. gmin.

Uchwałą z dnia 21. października 1881 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycje Reprezentacji powiatowych w Bochni, Goricach, Jaśle, Kałuszu, Krośnie, Mościskach, Nisku, Ropczycach, Rudkach, Samborze, Sanoku, Trembowli, Wieliczce i Żółkwi, względem zmiany §. 62. ust. gmin. w tym kierunku, ażeby grzywiny nakładane przez c. k. Sądy c. k. Starostwa i Władze autonomiczne wpływały do Wydziałów powiatowych na rzecz miejscowych funduszków ubogich.

O żadnej z tych petycji niebyło wygotowanego sprawozdania w komisji sejmowej.

W wykonaniu powyższego polecenia Wydział krajowy zawiadomił odnośnie Wydziały powiatowe, że przedłożone petycje nie zostały w Wysokim Sejmie załatwione, lecz że Wydział krajowy podzielać zapatrywania Reprezentacyi powiatowych na tę sprawę, przedkłada w tym przedmiocie Wysockiemu Sejmowi odpowiednie wnioski osobnem sprawozdaniem.

Przytem zwrócono uwagę Wydziałów powiatowych, że postanowienia okólnika z dnia 30. listopada 1880 L. 6832 zabezpieczają kontrolę Reprezentacyi powiatowych nad grzywnami przesyłanemi zwierzchnościom gminnym przez c. k. Sądy i c. k. Starostwa, oraz wezwano Wydziały powiatowe do ścisłego zastosowania się do powyższego okólnika.

10. Sprawy wytoczone przed c. k. Trybunał administracyjny.

W sporach, wytoczonych przed c. k. Trybunał administracyjny odrzucił tenże po przeprowadzonej rozprawie ustnej:

- a) zażalenie gminy Halicza przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 9. listopada 1880 L. 46.963 w sprawie używania pastwiska gminnego wyrokiem z dnia 11. listopada 1881 L. 1665;
- b) zażalenie gminy m. Uhnowa przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 24. sierpnia r. 1881 L. 40.796 o prawo paszenia bydła na pastwisku gminnem wyrokiem z dnia 9. czerwca 1882 L. 1198.

Również odrzucił c. k. Trybunał administracyjny bez rozprawy:

- a) wyrokiem z dnia 12. września 1881 L. 1213 zażalenie Benjami na Friedberga z Radawy przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 8. kwietnia 1881 L. 52.630 w sprawie budowlanej;
- b) wyrokiem z dnia 10. października 1881 L. 1567 zażalenie Szymona Kidy przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 22. marca 1881 L. 7902 w sprawie dyscyplinarnej;
- c) wyrokiem z dnia 5. grudnia 1881 L. 1971 zażalenie zwierzchności gminnej w Kluczowie małym przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z d. 24 sierpnia 1881 L. 40.077 w sprawie używania pastwiska gminnego;
- d) wyrokiem z dnia 19. grudnia 1881 L. 2.108 zażalenie Leiby Marguliesy i towarzyszy wyznania mojżeszowego z Uhnowa przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z d. 24. sierpnia 1881 L. 40.796 w sprawie opłaty za używanie pastwiska;
- e) wyrokiem z dnia 27. grudnia 1881 L. 2.162 zażalenie zwierzchności gminnej w Trościancu przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z d. 31. sierpnia 1881 L. 41.723 w sprawie ustanowienia straży nocnej;
- f) wyrokiem z dnia 27. grudnia 1881 L. 2.150 zażalenie Betti Thimberg przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 29. lipca i 21. listopada 1881 L. 35.944 i 57.620 w sprawie wydzierżawienia targowego w Zatorze;
- g) wyrokiem z dnia 21. lutego 1882 L. 308 zażalenie Wincentego Krzemńskiego, byłego naczelnika gminy w Wojniczcu przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 29. listopada 1881 L. 59.790 w sprawie dyscyplinarnej;
- h) wyrokiem z dnia 27. marca 1882 L. 373 zażalenie Izraela Rotha z Uherzec zapłatyńskich przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 2. grudnia 1881 L. 58.672 w sprawie demolacyi stodoły;

- 2) wyrokiem z dnia 27. marca 1882 L. 507 zażalenie Izaaka Bergera ze Lwowa przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 20. grudnia 1881 L. 61.666 w sprawie kosztów desynfekcyi jego realności;
- k) wyrokiem z dnia 17. kwietnia 1882 L. 606 zażalenie Zwierzchności gminnej w Rabce przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 3. stycznia 1882. L. 63.421 w sprawie używania lasu;
- D) wyrokiem z dnia 30. maja 1882 L. 1.038 zażalenie Malwiny Szczepańskiej przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 22. listopada 1881 L. 55.295 w sprawie budowlanej.

Na zażalenie Jana Deneufelda i Katarzyny Zaklińskiej ze Stanisławowa z modyfikował c. k. Trybunał administracyjny orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 3. grudnia 1880 L. 42.500 w sprawie odprowadzania ściekami wody deszczowej i wylewów nieczystych wyrokiem z dnia 23. lutego 1882 L. 384,

Wyrokiem z dnia 15. marca 1882 L. 449 na zażalenie Arona Philippa ze Lwowa przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 25. czerwca 1881 L. 28.272 w sprawie budowlanej zwrócił c. k. Trybunał administracyjny sprawę tę dla uzupełnienia i wydania ponownego orzeczenia.

C. k. Trybunał administracyjny uchylił w zupełności:

- a) orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 19. listopada 1880 L. 44.780 w sprawie emerytury, przyznanej Aleksandrowi Czechakowi na zażalenie Zwierzchności gminnej m. Starejsoli wyrokiem z dnia 24. listopada 1881 L. 1.756;
- b) orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 1. marca 1881 L. 57.035 w sprawie budowlanej na zażalenie Feigi Horowitz, właścicielki realności we Lwowie wyrokiem z dnia 16. stycznia 1882 L. 1.322.

Od 1. sierpnia 1881 r. po koniec czerwca 1882. r. załatwił Dep. I. 429 rekursów w sprawach gminnych administracyjnych, dyscyplinarnych i budowlano-ogniowo sanitarno-policyjnych. — Z przedstawienia powyższego okazuje się więc, że przeciw małej stosunkowo części orzeczeń Wydziału krajowego wystąpiono przed c. k. Trybunałem administracyjnym, z których dwa tylko częściowo zmienione, a dwa całkowicie zniesione zostały.

Inne ważniejsze sprawy Dep. I-go.

Fundacya ś. p. Edwarda Lewińskiego dla zubożałych włościan.

Emerytowany podpułkownik ś. p. Edward Lewiński, na dniu 24. marca 1878 zmarły, przeznaczył swej ostatniej woli rozporządzeniem sumę 30.000 zł. w rencie papierowej zjednoczonego długu państwa na ustanowienie fundacyi dla zubożałych włościan w Galicyi.

Zarząd tej fundacyi objął Wydział krajowy.

Każdorazowy czysty dochód użytym być ma na wspomnienie zubożałych włościan udzielaniem bezwrotnych zapomóg w kwotach 50 do 100 zł. w. a. Zapomogi te rozdawane będą przez Wydział krajowy bez konkursu na wnioski właściwego Wydziału powiatowego po zasięgnięciu zdania c. k. Starosty, kolejno powiatami.

Te postanowienia powzięte zostały w porozumieniu z ces. król. Namiestnictwem.

Akt fundacyjny sporządził Wydział krajowy na dniu 3. marca 1882 do L. 10.836 C. k. Namiestnictwo zatwierdziło go dnia 22. marca 1882 r. do L. 15.994.

Dochody zapisu pokryły w zupełności opłatę rządową od zapisu, a nadto urósł majątek zakładowy przez kapitalizowanie do wysokości sumy 32.900 zł. w reńcie państwowej i 68 zł. 64 ct. w książeczce kasy oszczędności. Majątek ten objął Wydział krajowy na dniu 9. maja 1882 w swój zarząd.

Dochody w r. 1882 zebrane zostaną w początku roku 1883 użyte w myśl postanowienia aktu fundacyjnego na wspomnienie włościan powiatu, który Wydział krajowy oznaczy.

Sprawa budowy koszar za pomocą pożyczek bezprocentowych, udzielanych gminom z funduszu krajowego.

Na posiedzeniu dnia 21. października 1881 r. L. 811/s. wydał Wysocki Sejm w przedmiocie stałego kwaterunku wojsk w kraju następującej treści **uchwałę**:

I.

„Sejm przeznacza kwotę 60.000 zł. corocznie przez lat trzy na udzielenie bezprocentowych pożyczek, zwrotnych w ciągu najdalej lat 12tu, w celu budowy koszar bądź stałych, bądź tymczasowych, dla pomieszczenia załogi wojskowej stałe w kraju konsystującej, lub w celu przemiany na takie koszary budynków, mających obecnie inne przeznaczenie.

Pożyczki te mają być udzielane w pierwszym rzędzie gminom, mającym stałe załogi wojskowe, a następnie także prywatnym osobom.

II.

Sejm upoważnia Wydział krajowy do udzielania pożyczek wymienionych w ustępie I, do oznaczania sposobu zabezpieczenia tychże i do postanawiania innych bliższych warunków.

III.

Budynki użyte na koszary tymczasowe, uwalnia się od dodatków krajowych, na cały czas tego użytku.

IV.

Sejm wzywa c. k. Rząd, aby na przyszłej sesji sejmowej przedłożył projekt ustawy względem równego rozłożenia ciężaru kwaterunkowego.“

W wykonaniu tej uchwały wydaliśmy pod 25. listopada 1881 r. do L. 53.869 obwieszczenie o tej uchwale sejmowej, a udzielając takowe także c. k. Prezydium Na miestnictwa, prosiliśmy o powiadomienie nas odnośnie do odezwy Prezydium c. k. Namiestnictwa z d. 11. lutego 1881 r. L. 42.599 (którą nam wskazane były miejscowości przeznaczone na stałe załogi) czy nie zaszła jaka zmiana pod względem miejscowości, w których pomieszczone być mają stałe załogi, zwłaszcza co się tyczy konnicy, ile że najwięcej gmin podało o pożyczki na wybudowanie koszar dla konnicy, jakoteż z powodu, że Namiestnictwo w tej odezwie swej wskazywało miejscowości dla konnicy po

większej części tylko jako prawdopodobne mianowicie: jeden pułk w Krakowie i Podgórzu, drugi około Tarnowa, trzeci około Rzeszowa, czwarty około Przemyśla, piąty około Gródka, szósty około Lwowa, siódmy około Brodów, ósmy około Tarnopola.

Na skutek zwyż pomienionego wezwania naszego do L. 53 869/81, powiadomiło nas c. k. Namiestnictwo odezwą z 11. stycznia 1882 L. 1.167 że stałe załogi konnicy mają być (prócz w miejscowościach zwyż wymienionych) jeszcze w Złoczowie, Strussowie, Łańcucie, Żółtkwi i Dębicy.

Wszakże c. k. Namiestnictwo dodaje:

„Ponieważ jednak zmiany w tej dyslokacji w skutek Najwyższego postanowienia Najjaśniejszego Pana łatwo są możliwe, prosi oraz Jeneralna komenda, by Świetny Wydział w każdym pojedynczym wypadku, gdzie chodzi o udzielenie pożyczek w celu budowy koszar w pewnej gminie, zechciał się poprzód porozumieć z Jeneralną komendą.“

Na skutek tej odezwy. odnieśliśmy się odezwą z 21. marca 1882 L. 3.200 do c. k. Jeneralnej komendy donosząc, o ile postąpiliśmy do tej chwili w wykonaniu uchwały sejmowej, podnosząc w szczególności: że zgłosiły się o pożyczki w porządku następującym:

Trembowla, Sądowa Wisznia, Rohatyn, Sanok, Złoczów, Rzeszów, Żółkiew, Sędziszów (wszystkie jeszcze w r. 1881) Przemyśl, Podgórze, Krosno, Tarnów, Włodzimierz hr. Baworowski, względnie Strussów, Kraków, Lwów, Brzeżany i Stryj.

Gmina Stryja zgłosiła się najpóźniej, a to pod dn. 18. lutego 1882 do L. 7.410, i nie podała, również jak i gmina Sądowej Wiszni cyfry zaciągnąć się mającej pożyczki, — a pożyczki żądane przez resztę zwyż pomienionych gmin przedstawiają sumę 259.000 zł. w. a.

W obec tego, żądania gmin mogły być uwzględnione tylko po części, w czem dano pierwszeństwo gminom, które się pierwiej zgłosiły i zastosowały się do warunków, pod którymi pożyczki udzielać przyrzeczono, — i tak zapewniliśmy jeszcze w 1881, tudzież w styczniu i lutym 1882 r. udzielenie pożyczek gminom ze stałymi załogami:

1) Trembowla	5.000 zł. w 1882 r., a	5.000 zł. w 1883 r.
2) Złoczów	6.000 „ w 1882 r.,	— —
3) Rzeszów	10.000 „ w 1882 r., a	10.000 „ w 1883 r.
4) Sędziszów	4.000 „ w 1882 r., a	4.000 „ w 1883 r.
5) Przemyśl	15.000 „ w 1882 r., a	10.000 „ w 1883 r.
6) Sanok	10.000 „ w 1882 r.,	— —
7) Krosno	6.000 „ w 1882 r.,	— —
8) Brzeżany	4.000 „ w 1882 r.,	— —

łącznie . . . 60.000 zł. w 1882 r., a 29.000 zł. z dotacyi n. 1883.

Wszystkim tym 8 gminom polecono, ażeby się z c. k. władzami wojskowemi w tym celu porozumiewały, ażeby pozyskały załogi stałe, tudzież, ażeby wybudować się mające koszary uznane były przynajmniej jako koszary tymczasowe (Nothkasernen).

Reszcie zgłaszających się o pożyczki gmin oznajmiono, że ich życzenia później będą mogły być uwzględnione w miarę funduszów, jakimi Wydział krajowy będzie mógł dysponować i w miarę ofiar, jakie gminy

same gotowe będą ponosić z własnych środków celem pomieszczenia wojska w koszarach.

W tej naszej c. k. Jeneralnej komendzie udzielonej odpowiedzi do L. 3200/82 podnieśliśmy również: że gminom Złoczów, Trembowa, Przemyśl i Rzeszów zaleconym (w odezwie c. k. Jeneralnej komendy pod 3. stycznia 1882 r. do L. 10.180 do c. k. Namiestnictwa wystosowanej) jako przedewszystkiemi uwzględnienia godnym, udzieliliśmy 36.000 zł., a więc większą połowę dotacyi na rok 1882 przeznaczonych, tudzież: że budowa koszar dla konnicy pewne przedstawia trudności, ileże miejscowości, w których stałe załogi konnicy istnieć mają, nie są jeszcze ściśle oznaczone, a zresztą i gminom samym pozostawionem być winno osądzenie, o ile w budowaniu koszar dla konnicy upatrują interes własny w obec tego, że kwaterowanie konnicy nierównie częściej podpada zmianom niżeli kwaterowanie piechoty.

W odpowiedzi na powyższą pomienioną odezwę naszą z 21. marca 1882 L. 3200, c. k. Jeneralna komenda wyraża w odezwie swej z 28. marca 1882 r. L. 2046 życzenie, ażeby Wydział krajowy w każdym poszczególnym przypadku przyrzeczenia, względnie udzielenia pożyczki porozumiewał się poprzedzając z Jeneralną komendą, ile że piekącą jest potrzebą, ażeby przedewszystkiem pobudowane były koszary dla pomieszczenia konnicy.

Pismo to spowodowało naszą odezwę z 18. kwietnia 1882 L. 16.290 przedstawiającą nasze stanowisko przy udzielaniu pożyczek, stosującą się do litery i ducha uchwały sejmowej z 21. października 1881 r., a która wymaga, ażeby pożyczki udzielane były w pierwszym rzędzie gminom, mającym stałe załogi.

Przedstawiliśmy więc, że szczególna trudność zachodzi co do udzielania pożyczek na budowę koszar dla konnicy, skoro tylko Kraków z Podgórzem wskazane nam były jako miejscowości ze stałemi załogami konnicy, zresztą zaś nieoznaczono nawet ściśle tych miejscowości, w których załoga stanąć ma konnica, skoro powiedzianem było, że konnica ma być stacyonowana w okolicy (in der Umgegend) Tarnowa, Rzeszowa, Przemyśla, Gródka, Lwowa, Brodów i Tarnopola.

Lecz i ta tak niedostateczna wskazówka nabiera charakteru zupełnej niepewności, skoro c. k. Jeneralna komenda tak w dawniejszych korespondencyach, a nawet w swej (na odezwę naszą do L. 16.290/82) odpowiedzi z 16. czerwca 1882 r., L. 2.938 oświadcza, że zapewnieniu obowiązujących co do dyslokacyi stałej konnicy dać nie może, ileże to zależy od tak zwanej ordre de bataille, która przez Najjaśniejszego Pana w każdej chwili zmienioną być może.

Donieśliśmy zresztą c. k. Jeneralnej komendzie, że poleciliśmy uwzględnionym pożyczkami gminom, ażeby względem wykonania zamierzonych budowli koszar porozumiewały się z c. k. Władzami wojskowemi, — i że na przyszłość radzi będziemy w każdym poszczególnym przypadku działać w sprawach budowania koszar w porozumieniu z c. k. Jeneralną komendą.

Na karb przyrzeczonych pożyczek otrzymały dotąd: Złoczów 2.000 zł., a Przemyśl 15.000 złr. po dopełnieniu przepisanych tymże warunków.

Wykonywanie nadzoru nad działalnością zwierzchności gminnych, nad zakładowym majątkiem gmin i zakładów gminnych tudzież nad zakładowym majątkiem powiatów, w myśl ustaw krajowych z dnia 18. lutego 1875, z dnia 17. czerwca 1874 i w myśl §. 48 ust o Rep. pow.

Przeważna część spraw załatwianych w Departamencie pierwszym wchodzi w zakres wykonania nadzoru nad działalnością Zwierzchności gminnych, nad zakładowym majątkiem gmin i zakładów gminnych, tudzież nad zakładowym majątkiem powiatów.

Gdy jednak każda z tych spraw stanowi zwykle dla siebie odrębną całość, przeto byłoby prawie niemożliwem, — jak to już w poprzednich sprawozdaniach nadmieniliśmy, — wyliczyć takowe w ogólnem sprawozdaniu.

Zestawiamy przeto w krótkości tylko ogólniejsze zarządzenia wskazane obowiązkiem nadzoru:

W dziale gospodarstw powiatowych czuwał Wydział krajowy przede wszystkim nad tem, ażeby Reprezentacye powiatowe uchwały w należytych terminach budżety powiatowe, wstawiając w nie należytości z mocy ustaw i poszczególnych zobowiązań (n. p. annuitety pożyczek) i t. d.

Również czuwał Wydział krajowy nad tem, ażeby Rady powiatowe sprawdzały roczne rachunki powiatowe.

Przedłożone przez Wydziały powiatowe budżety i roczne zamknięcia rachunków powiatowych dawały Wydziałowi krajowemu pogląd na gospodarkę wszystkich powiatów w kraju, a nadto w razach, gdy Wydział krajowy dostrzegł jakiegokolwiek usterki, udzielał Wydziałom powiatowym odpowiednich pouczeń i wskazówek.

Prócz tego utrzymuje Wydział krajowy — ze względu na postanowienie §. 48. Ust. o Repr. pow. dokładną ewidencję zakładowych majątków powiatowych, na podstawie inwentarzów, które Wydziały powiatowe z końcem każdego roku przedkładają.

Zaznaczamy, że zakładowy majątek i dobro powiatów zwiększa się z każdym rokiem, szczególnie w realnościach, nabywanych na pomieszczenie Reprezentacyj powiatowych, w kasach pożyczkowych powiatowych, które wiele korzyści powiatom przynoszą i są przeważnie dobrze administrowane. Przybywa też z każdym rokiem dróg powiatowych.

Prócz tego zebrało wiele powiatów z kar pieniężnych, które c. k. Sądy i Starostwa nadsęłały na rzecz funduszu ubogich poszczególnych gmin do roku 1880. na ręce Wydziałów powiatowych, znaczniejsze kapitały, które są na rzecz ubogich dotyczących gmin należycie ulokowane.

Gdyby c. k. Sądy i Starostwa wskntek zarządzenia p. Ministra od téj praktyki nie były odstąpiły, to mogłyby fundusze zebrane na rzecz ubogich wzrósć do tej wysokości, że z czasem możliwem by się okazało założenie odpowiednich instytucyj na korzyść ubogich.

Również wykonywał Wydział krajowy naczelny nadzór nad gminami, pozostawiając bezpośredni nadzór Reprezentacyom powiatowym.

Chodziło przede wszystkim o to, ażeby Reprezentacye powiatowe do tej mozolnej pracy zachęcić, a w danych wypadkach i przynaglić.

Korespondencya w tej mierze jest bardzo obszerną, a opierając się na wydanej instrukcyi L. 14.358 z roku 1875 ma przede wszystkim na celu, ażeby gminy uchwały budżety w terminach ustawą oznaczonych, ażeby uchwalone budżety były przestrzegane, by ustały w gminach wiejskich rozmaite nielegalne repartyce, wybiórki datków od chaty do chaty, ułatwiająca w wysokim stopniu popełnianie nadużyć, ażeby Rady gminne sprawdzały roczne rachunki, a w razie nieudolności, szczególnie gmin wiejskich, nawet przy

pomocy Delegatów powiatowych, a w końcu, ażeby zakładowy majątek i dobro gmin i zakładów gminnych były należycie w inwentarzach spisane.

Mając z jednej strony na względzie, że dokładne spisanie inwentarżów jest tak dla gmin samych, jak i dla wykonania nadzoru nader ważne, a z drugiej strony wiedząc z doświadczenia, że na dokładność inwentarzy spisanych przez pisarzy gminnych nie zawsze spuścić się można, i że w wielu gminach przywłaszczyli sobie poszczególni członkowie gminy parcele gruntów, będących własnością gmin jako takich, poleciliśmy Wydziałom powiatowym, ażeby sprawdziły wszystkie inwentarze gmin wiejskich, — utrzymując następnie ewidencję wszystkich zmian, które z czasem za przyzwoleniem Rad powiatowych — nastąpić mogą.

Mozolnej tej czynności dokonało przeszło 50 powiatów i mamy nadzieję, że i reszta powiatów, upominane przez Wydział krajowy, pójdzie za dobrym przykładem.

Wiele Reprezentacyj powiatowych utrzymuje płatnych lustratorów, którzy mają obowiązek systematycznego nadzorowania i pouczenia gmin. W tych powiatach gdzie pozyskano do służby ludzi sumiennych, i odpowiednią kwalifikację posiadających, osiągnięto dobre rezultaty, a podnieść wypada, że w wielu miejscach dopominają się same gminy, ażeby ich rachunki rozpatrywano.

Rewizye gospodarstw gminnych, połączone z badaniem rachunków, są już teraz częstsze, a w razach, gdy Wydział powiatowy dla braku sił fachowych lub kolizyi zadaniu podołać nie może, idzie Wydział krajowy w pomoc, stosując postanowienia ustawy krajowej z dnia 18. lutego 1875.

W ten sposób na prośbę Wydziałów powiat. przeprowadziliśmy szczegółową lustrację gospodarstw gminnych w Skawinie, Jordanowie, Krakowcu, Brodach, Bieczu, Piwnicznej, Gorlicach, Skale, Czortkowie, Ułaskowcach.

Na podstawie operatów komisyjnych wydaliśmy szczegółowe polecenia, dążące do uporządkowania gospodarstw gminnych i nadzorujemy wykonanie poleceń za pośrednictwem Wydziałów powiatowych.

W Piwnicznej zarządziliśmy lustrację lasu przez rzeczoznawcę która jest w toku.

W Trembowli, gdzie rada gminna rozwiązana była, zostały wszystkie sprawy miejskie starannie uporządkowane, i uporządkowana administracja nowo wybranej Radzie oddana.

W skutek nieporządków w gospodarstwie gminnym, sprawdzonych dochodzeniem, rozwiązana została Rada gminna Wojnicz, a tymczasowy zarząd zajmuje się przeprowadzeniem ładu i wprowadzeniem gospodarki na lepsze tory.

W Żywcu wpłynęliśmy na oddalenie funkcyonaryusza Rady powiatowej, który się nieporządków dopuszczał.

W końcu delegowaliśmy komisję do Trembowli i Skolego z powodu specjalnych spraw, wymagających dokładnego sprawdzenia.

Obok tego zwracał Wydział krajowy uwagę na to, ażeby ludność wiejska nie była eksploatowaną przez kolektantów, pisarzy gminnych, egzekutorów, sekwestratorów itp. przy poborze podatków i dodatków różnej kategorii.

Każda przez gminy podana skarga jest przedmiotem ścisłego dochodzenia. a nadto wskutek odezwy Wydziału krajowego wystosowało c. k. Prezydium Namiestnictwa okólnik do wszystkich pp. Starostów, zalecając częste rewizye i ścisły nadzór w tej mierze.

Departament II.

Referent Członek Wydziału krajowego Dr. Józef Wereszczyński.

Ustawy i uchwały sankcyonowane.

a) Ustawa o pożyczce
1,919.400 zł.

Odezwą z dnia 3. kwietnia 1882 l. 3358 pr. uwiadomiło Prezydium c. k. Namiestnictwa Wydział krajowy, że Jego c. i k. Apostolska Mość raczył najwyższym postanowieniem z dnia 22. marca 1882 udzielić najmiłościwiej najwyższej sankcyi uchwalonemu przez Sejm krajowy projektowi ustawy, upoważniającej Wydział krajowy do zaciągnięcia pożyczki w sumie 1,919.400 zł. na spłacenie w obiegu zostających 6 procentowych obligacyj pożyczki krajowej z r. 1783¹⁸⁷¹ w sumie 1,343.400 zł. oraz na spłacenie kwoty 576.000 zł. jako reszty pożyczki zaciągniętej w banku dla krajów koronnych (Länderbank) na mocy uchwały sejmowej z 20. lipca 1880.

Dodanej do tego projektu ustawy rezolucyi, wzywającej c. k. Rząd do uwolnienia pożyczki od wszelkich opłat i należności skarbowych, stało się zadość w drodze ustawodawczej przez uchwalenie w Radzie państwa odpowiedzialnej ustawy, która otrzymała już najwyższą sankcyę. W ustawie tej uwolniona została także pożyczka krajowa 1,100.000 zł. przeznaczona dla kolei transwersalnej.

b) Ustawy i uchwały
o Banku krajowym.

Odezwą z dnia 7. maja 1882 L. 4.562 pr. uwiadomiło Prezydium c. k. Namiestnictwa Wydział krajowy, że Jego c. i k. Apostolska Mość raczył najwyższym postanowieniem z dnia 27. kwietnia 1882 zatwierdzić najmiłościwiej uchwalone przez Sejm krajowy 21. października 1881 rezolucje o przyjęciu poręki kraju na dotrzymywanie zobowiązań wynikających z wydawania listów zastawnych przez Bank krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem.

Jednocześnie raczył Jego c. i k. Apostolska Mość powyżej powołanem najwyższym postanowieniem użyzyć najmiłościwiej najwyższej sankcyi uchwalonemu przez Sejm krajowy projektowi ustawy, upoważniającej Wydział krajowy do zaciągnięcia w imieniu kraju na założenie i wyposażenie Banku krajowego pożyczki w sumie 1,025.000 zł. pod warunkami najmniej uciążliwymi.

c) Uchwała o odstąpieniu
realności szkoły leśnej p.
J. Miłaszewskiemu.

Odezwą z dnia 3. marca b. r. L. 1644 pr. zawiadomiło Prezydium c. k. Namiestnictwa Wydział krajowy, że Jego c. i k. Apostolska Mość najwyższym postanowieniem z dnia 24. stycznia b. r. najmiłościwiej zatwierdzić raczył uchwałę Sejmu krajowego z dnia 1. października 1881, upoważniającą Wydział krajowy do oddania na własność p. Ignacemu Miłaszewskiemu

realności obecnie do funduszu krajowego należącej pod L. 937 $\frac{1}{4}$ we Lwowie położonej, jako ekwiwalentu za 15.000 zł., to jest za część ceny kupna realności we Lwowie L. 319, 320, 321, 336 $\frac{1}{4}$.

Statut Banku krajowego.

Uchwalając na posiedzeniu z dnia 21. października 1881 założenie „Banku krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerji z W. Ks. Krakowskiem“ Wysoki Sejm w dziesiątym ustępie uchwały swojej A) zawierającej zarzysy organizacji tego zakładu, upoważnił Wydział krajowy „do wydania statutu, do przeprowadzenia rokowań z c. k. Rządem celem wyjednania zatwierdzenia statutów, do wydania postanowień wykonawczych i do wprowadzenia zakładu w życie“.

Właściwie chodziło tylko o wypracowanie statutu i wyjednanie dlań zatwierdzenia c. k. Rządu, gdyż w obec nstępu ósmego uchwały poruczającej W. Sejmowi wybór członków Rady nadzorczej, na której przedstawienie dopiero Wydział krajowy dyrektorów zamianować może, której udział potrzebny jest nadto do ułożenia i wydania szczegółowych instrukcyj, samo aktywowanie zakładu musiało być odroczone do sesji sejmowej.

Wykonując powyższe polecenie W. Sejmu, Wydział krajowy przystąpił zaraz po zamknięciu sesji sejmowej do opracowania projektu statutu i dokonawszy tego zadania przy pomocy fachowych znawców przedmiotu, przedłożył elaborat swój c. k. Rządowi do zatwierdzenia pismem z dnia 3. marca b. r. L. 11.301 wystosowanem do Jego Ekscelencyi hr. Taaffego Ministra prezydenta i kierownika c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych. Projekt Wydziału krajowego rozbiegany był przez kompetentny organ rządowy (Ver-einscomission) przy udziale Marszałka krajowego, oraz Referenta sprawy bankowej Członka Wydziału krajowego Dr. Józefa Wereszczyńskiego, którzy w tym celu udali się do Wiednia 13. marca b. r.

Alegat 1.

Jako wynik tych obrad otrzymał Wydział krajowy z Prezydium c. k. Namiestnictwa dnia 16. kwietnia b. r. L. 3776 uwiadomienie, że z powodu ograniczenia poręki kraju tylko na dział hipoteczny Banku krajowego okazują się potrzebnymi pewne zmiany w przedłożonym projekcie statutu. Esencjonalne zmiany żądane przez c. k. Rząd odnosiły się do §. 3. statutu. Chodziło mianowicie o eliminowanie książeczek oszczędności, a ograniczenie ogólnej sumy asygnat kasowych do jednego miliona oraz dokładniejsze określenie interesu komisowego jako towarowego.

Inne zmiany statutu wskazane przez c. k. Rząd były treści stylistycznej lub administracyjnej, bez wpływu na charakter lub zakres działania instytucji.

Alegat 2.

Odezwą z dnia 18. kwietnia b. r. l. 19.038 Wydział krajowy oznajmił c. k. Ministerstwu, że zgadza się na zalecone zmiany i przedłożył stosownie przerobiony projekt $\frac{1}{2}$ do zatwierdzenia, które też wkrótce potem nastąpiło jak świadczy odezwa Prezydium c. k. Namiestnictwa z dnia 7. maja

Alegat 3.

b. r. L. 4.562. $\frac{1}{2}$.

Ustawa o używaniu do stano-wienia ogierów będą-cych prywatną własnością.

C. k. Prezydium Namiestnictwa zawiadomiło Wydział krajowy odezwą z dnia 15. grudnia 1881 L. 11.187/pr., że Jego Ces. i Król. Apostolska

Mość raczył najmiłościwiej udzielić Najwyższej sankeyi uchwalonej przez Wysoki Sejm ustawie o używaniu ogierów prywatną własnością będących do stanowienia.

Krajowa średnia szkoła rolnicza w Czernichowie i szkoła ogrodnicza tamże.

Na posiedzeniu z dnia 10. października 1881 uchwalił Wysoki Sejm co następuje:

„I. Sejm przyjmuje sprawozdanie Wydziału krajowego o krajowej „szkole rolniczej w Czernichowie do przychylnej i zatwierdzającej wiadomości.

II. Sejm zatwierdza załączony projekt etatu osób i płac grona „nauczycielskiego przy krajowej średniej szkole rolniczej w Czernichowie.

III. Sejm upoważnia Wydział krajowy do postawienia w ciągu „roku 1882 budynku mieszkalnego dla czterech nauczycieli krajowej średniej „szkoły rolniczej w Czernichowie z warunkiem, aby koszta tej budowy nie „przenosiły 12.000 zł. a. w. i do pokrycia wydatku tego z pożyczki w kwocie 12.000 zł. a w., którą Wydział krajowy zaciągnie na hypotekę majątności „Czernichowskiej.

IV. Sejm przekazuje załączony preliminarz krajowej szkoły rolniczej w Czernichowie tudzież folwarku Czernichowskiego jako część budżetu krajowego sejmowej komisji budżetowej do zbadania i ocenienia“.

Uchwałę powyższą podał Wydział krajowy do wiadomości c. k. Prezydium Namiestnictwa odezwą z dnia 31. października 1881 r. L. 50.309 upraszając zarazem, ażeby c. k. Prezydium ustęp III. uchwały przedłożyło do Najwyższej Sankeyi. Zawiadomiony zaś odezwą tegoż c. k. Prezydium z dnia 25. lutego 1882 L. 1645/pr. że Jego Ces. i Król. Apostolska Mość raczył najwyższem postanowieniem z dnia 20. stycznia r. b. najlaskawiej zatwierdzić uchwałę Wys. Sejmu, którą Wydział krajowy upoważnionym został do zaciągnięcia na hypotekę majątności Czernichowskiej pożyczki w kwocie 12.000 zł, a. w. celem pokrycia kosztów budowy domu mieszkalnego dla nauczycieli kraj. średniej szkoły rolniczej w Czernichowie, zaważwał rozporządzeniem z 3. marca 1882 L. 10.905 delegata swego p. Franciszka Paszkowskiego, ażeby poczynił kroki potrzebne do uzyskania pożyczki tej od krakowskiej kasy oszczędności.

Z zadania tego wywiązał się p. Paszkowski i uzyskał od krakowskiej kasy oszczędności przyrzeczenie udzielenia pożyczki. Ze względu jednakże na wysoką stopę procentową (6 od sta) na jaką kasa ta pożyczek udziela, postanowił Wydział krajowy zawiązać rokowania z lwowską kasą oszczędności w nadziei, że pożyczka instytutu tego wypadnie taniej.

Plan i kosztorys budowy, na którą jest potrzebnym fundusz uzyskać się mający z pożyczki, udzielił Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 18. lutego r. b. L. 8040 p. Paszkowskiemu z upoważnieniem do przeprowadzenia budowy, pozostawiając przy tem uznaniu p. delegata, czy budowa ma być przeprowadzoną w własnym zarządzie, czy też oddaną w części lub w całości w przedsiębiorstwo. Kiedy zaś p. Paszkowski doniósł relacją z dnia 7. marca r. b. L. 100, że postanowił przeprowadzić budowę w własnym zarządzie i poruczył techniczne kierownictwo jej nauczycielowi szkoły roln. p. Franciszkowi Skowronowi autorowi planu i kosztorysu, przyznał Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 13. czerwca r. b. L. 27.988 temuż p. Skowronowi za sporządzenie planu i kosztorysu oraz za prowadzenie budowy wynagrodzenie w kwocie 300 zł. a. w.

Było nadto zamiarem Wydziału krajowego zarządzić w roku bieżącym przebudowanie reszty budynku szkolnego w Czernichowie, na które c. k. Ministerstwo rolnictwa w ciągu rokowań o uznanie szkoły rolniczej w Czernichowie za zakład kraj. przyznało subwencyę w kwocie 12.000 zł. a. w.

W tej myśli Wydział krajowy polecił Kuratorji szkoły Czernichowskiej rozporządzeniem z d. 30. listopada 1881 L. 55.780 wziąć pod rozwagę, czy przebudowanie budynku szkolnego da się wykonać w r. 1882 bez zwiększenia kosztów budowy i bez uszczerbku dla folwarku Czernichowskiego, następnie zaś zawezwał p. Paszkowskiego rozporządzeniem z 31. grudnia 1881 L. 66.296, ażeby po przeprowadzeniu rewizji dawnego planu i kosztorysu projektowanego przebudowania, przedłożył tenże plan i kosztorys do zatwierdzenia.

P. delegat jednakże wyraził w relacji swej z d. 7. marca r. b. L. 100 zdanie, że podjęcie tej budowy równocześnie z budową domu mieszkalnego dla nauczycieli, byłoby dla zarządu szkoły i folwarku za trudne, w skutek czego Wydział krajowy od zamiaru swego odstąpił, odraczając przebudowanie budynku szkolnego do roku przyszłego.

Na podstawie uchwalonego przez Wysoki Sejm etatu osób i płac grona nauczycieli kraj. śred. szkoły roln. w Czernichowie, rozpisał Wydział kraj. rozporządzeniem z dnia 9. grudnia 1881 L. 61.534 konkurs w celu obsadzenia pięciu posad nauczycieli zwyczajnych przy tejże szkole, z których jeden ma zarazem objąć dyrekcję szkoły.

Po upływie terminu zgłoszeń, oznaczonego w ogłoszeniu konkursowem na dzień 31. marca b. r. odstąpił Wydział kraj. rozporządzeniem z dnia 4. kwietnia r. b. L. 1507 wszystkie podania kandydatów Kuratorji szkoły do zbadania.

Otrzymawszy zaś relację Kuratorji w tej sprawie z dnia 24. maja r. b. L. 121 uchwalił zgodnie z wnioskami Kuratorji

I. zamianować:

1) nauczycielem prow. administracyi, taksacyi i rachunkowości gosp. p. Leonarda Brokla;

2) nauczycielem prow. rolnictwa i botaniki p. Dr. Adama Prażmowskiego asystenta kraj. szkoły roln. w Dublanach;

3) naucz. zwycz. nauk matematycznych i fizyki p. Dra Ludwika Birkenmajera, p. o. nauczyciela szkoły roln. w Czernichowie;

4) Nauczycielem zwyczajnym chemii i mineralogii p. Piotra Giermańskiego, p. o. nauczyciela szkoły rol. w Czernichowie.

II. Powołać:

5) na prowiz. nauczyciela chowu zwierząt z warunkiem rocznej próby p. Hipolita Kuśnierskiego.

III. Poruczyć tymczasewe pełnienie obowiązków dyrektora p. Leonardowi Broklowi.

Uchwałę powyższą przedłożył Wydział krajowy relacją z dnia 31. maja r. b. L. 25.940 za pośrednictwem c. k. Prezydium Namiestnictwa c. k. Ministerstwu rolnictwa do zatwierdzenia, które jednakże do chwili zamknięcia sprawozdania niniejszego jeszcze nie nadeszło.

Oprócz tego zamianował Wydział kraj., dekretem z dnia 4. lipca r. b. L. 32.020 zgodnie z uchwałą Kuratorji:

1) kapelanem szkoły oraz nauczycielem religii i języka polskiego z płacą roczną w kwocie 800 zł. a. w. ks. Ludwika Wendlanda;

2) adjunktami szkoły z płacą roczną w kwocie 800 zł. a. w. pana Marcelego Białobrzeskiego i Franciszka Skowrona;

3). asystentem szkoły z płacą roczną w kwocie 700 zł. w. a. p. Jana Koczerkiewicza, z których trzech pierwsi pełnią obowiązki nauczycieli przy szkole Czernichowskiej już mniej więcej od roku, a ostatni powołany został dekretem Wydziału krajowego z dnia 31. stycznia 1882 do L. 4.936 w miejsce p. Leopolda Haasego do wykładu weterynaryi.

Tym sposobem z dotychczasowych nauczycieli szkoły Czernichowskiej utracą posadę z końcem bieżącego miesiąca pp. Mieczysław Chwalibóg dotychczasowy dyrektor i Edmund Bielski. Z uwagi zaś, że pierwszy z nich lat ośm, a drugi lat dziesięć przy szkole Czernichowskiej pracował, wniósł komitet c. k. Towarzystwa gosp. roln. w Krakowie podaniem z dnia 21. czerwca 1882. L. 9.533, ażeby Wydział krajowy w myśl art. V. umowy o uznaniu szkoły Czernichowskiej za zakład krajowy, udzielił im odprawę. Do wniosku tego przychylił się Wydział krajowy, a porozumiewszy się z komitetem co do wysokości odprawy, przyznał wspomnianym funkcjonaryuszom po 2.400 zł. w. a.

Do projektu statutu org. kraj. śred. szkoły roln. w Czernichowie, który jak już wspomniano w sprawozdaniu Wydziału krajowego z dnia 13. września 1881 L. 16.138 przedłożonym został w r. 1881. c. k. Ministerstwu rolnictwa do zatwierdzenia, zaproponowało Ministerstwo rzeczono podług odezwy c. k. Namiestnictwa z d. 22. października 1881 L. 45.985 wprowadzić kilka zmian.

Na zmiany te zgodził się Wydział krajowy w porozumieniu z Kuratorją odezwą z dnia 30. lutego 1882 L. 66.295/81 poczem statut uzyskał zatwierdzenie Ministerstwa, a przez Wydział krajowy uznanym został rozporządzeniem z dnia 25. maja 1882 L. 24.790 za obowiązujący w tym tekście, w jakim się załącza ./ do niniejszego sprawozdania.

Alegat 4.

Wreszcie nadmienić wypada, że prośby Wydziału krajowego, wspomniane również w przeszłorocznem sprawozdaniu o szkole Czernichowskiej, o rozłożenie na raty spłaty należności od przeniesienia własności majątności Czernichowskiej, oraz spłaty zaległego czynszu erbpachtowego z Czernichowa odniosły skutek pożądany. C. k. Ministerstwo skarbu bowiem zezwoliło podług odezwy c. k. kraj. Dyrekcyi skarbu z dnia 31. października 1881 roku L. 53.209 na spłacenie należności od przeniesienia własności w dziesięciu ratach rocznych z uwolnieniem od opłaty odsetków zwłoki.

C. k. krajowa Dyrekcyja skarbu zaś zgodziła się odezwą z dnia 14. kwietnia 1882 L. 17.384 na rozłożenie zaległego czynszu erbpachtowego na sześć rat kwartalnych, spłacać się mających począwszy od 1. stycznia 1882.

Na utrzymanie szkoły ogrodniczej w Czernichowie w roku 1881 zaasygnowało ces. król. Namiestnictwo z rozporządzenia ces. król. Ministerstwa rolnictwa Wydziałowi krajowemu odezwą z dnia 28. lutego roku 1882 Liczba 12.017 subwencję ze skarbu państwa w kwocie 1.800 zł. wal. austr. Zarazem jednakże oznajmiło, że ces. król. Ministerstwo wypłatę dalszych zasiłków na szkołę rzeczoną czyni zawisłą od dopełnienia warunku przedłożenia planu organizacyi szkoły. Wskutek tego Wydział krajowy ułożył załączony ./ projekt statutu organiczn. szkoły ogrodniczej w Czernichowie i przesłał takowy odezwą z dnia 6. czerwca r. b. L. 24.441 c. k. Prezydium Namiestnictwa z prośbą, ażeby wyjednało dlań zatwierdzenie c. k. Ministerstwa rolnictwa.

Alegat 5.

Rybołówstwo.

Alegat 6.

C. k. Prezydium Namiestnictwa zawiadomiło Wydział krajowy odezwą z dnia 12. maja 1882 L. 4.120/pr. której odpis się załącza ./. , że Najj. Pan raczył Najwyższem postanowieniem z dnia 27. marca 1882 odmówić Najwyższej sankeyi projektowi ustawy względem niektórych środków ku podniesieniu rybołówstwa, uchwalonemu przez Wys. Sejm dnia 6. października 1881 i upoważnia p. Ministra rolnictwa, by oznajmiając Wys. Sejmowi powody odmowy, przedłożył zarazem do konstytucyjnego postępowania na najbliższej sesji Sejmu krajowego nowy projekt ustawy, dotyczącej tego samego przedmiotu.

Na posiedzeniu z dnia 6. października 1881 uchwalił nadto Wys. Sejm, w skutek sprawozdania komisji kultury krajowej o petycji Towarzystwa rybackiego w Krakowie co następuje:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu ażeby przygotował projekt ogólnej „ustawy o rybołówstwie i przedłożył takowy pod obrady Sejmu na najbliższej „sesyi.“

Ponieważ Wydziałowi krajowemu było wiadomem, że c. k. Namiestnictwo zebrało już w ciągu r. 1879 za pośrednictwem c. k. Starostów daty statystyczne, przedstawiające stosunki prawne co do rybołówstwa w kraju, oraz że później materyał c. k. Namiestnictwa do ustawy o rybołówstwie pomnożyły obrady ankiety, która badała sprawę w listopadzie roku 1879, przeto w zamiarze wykonania polecenia Wysokiego Sejmu udał się do c. k. Prezydium Namiestnictwa z prośbą, ażeby mu ułatwiło spełnienie zadania, przez udzielenie wyżej wspomnianego materyału. Krok ten jednakże nie osiągnął zamierzonego skutku, albowiem c. k. Prezydium Namiestnictwa oznajmiło odezwą z d. 15. lipca 1882 r. L. 7.471/pr. że podług reskryptu c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 7. lipca 1882 L. 10.313 we wszystkich krajach koronnych wykończone już zostały prace przygotowawcze do państwowej ustawy rybackiej, na podstawie której przyjść mają do skutku zupełne krajowe ustawy rybackie, oraz że projekt takiej ustawy państwowej prawdopodobnie już na najbliższej sesyi Rady państwa będzie wniesiony.

W obec zapowiedzi tej, oraz braku potrzebnego do ustawy materyału, którego zebranie bez udziału Władz rządowych napotkałoby na znaczne trudności, a w każdym razie dłuższego wymagało czasu, odstąpił Wydział krajowy od zamiaru przedłożenia Wys. Sejmowi projektu ustawy o rybołówstwie an najbliższej sesyi.

W tem miejscu nie od rzeczy będzie nadmienić, że w skutek przedstawienia Wydziału krajowego z dnia 18. października 1879 L. 36.754 c. k. Namiestnictwo podług odezwy swej z dnia 13. maja 1881 L. 7.520 wystosował odnia 30. stycznia 1881 L. 53.420 okólnik do c. k. Starostów i Prezydentów miast Lwowa i Krakowa, zalecający użycie środków odpowiednich w celu położenia tamy truciu ryb za pomocą tak zwanej rybiej trutki.

Rewizya statutów banku włościańskiego.

Alegat 7.

Na uchwałę Wysokiego Sejmu z dnia 24. października 1881 o potrzebie rewizji statutów Banku włościańskiego i innych uprzywilejowanych zakładów kredytowych, nadesłało c. k. Prezydium Namiestnictwa odezwą z dnia 11. maja 1882 L. 3.912/pr. ./. zadowalającą odpowiedź c. k. Ministerstwa.

Pokątne zakłady zastawnicze.

Na posiedzeniu z dnia 14. października 1881 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Wzywa się c. k. Rząd, aby organom swoim polecił zwrócić baczną uwagę na istniejące w kraju liczne pokątne zakłady zastawnicze i bezwzględ-
nem zastosowaniem istniejących w tej mierze przepisów przyczynił się do
wytępienia tej plagi ubogiej ludności“.

Uchwale tej, zakomunikowanej c. k. Rządowi bezpośrednio przez sejm-
mowe biuro Marszałkowskie, stało się zadość przez wydanie okólnika Prezy-
dyum c. k. Namiestnictwa z dnia 14. listopada 1881 L. 9.955 do wszystkich
pp. Starostów. |.

Alegat 8.

Odpis tego okólnika przesłał Wydział krajowy wszystkiemu Wydziałom
powiatowym do wiadomości.

Zalesienie wyd. m.

Na posiedzeniu z dnia 24. września 1881 uchwalił Wysoki Sejm
co następuje:

„I. Sejm wyznacza na pokrycie kosztów zalesienia wyd. m. i pa-
„stwisk zapiaszczonych: 1. w powiecie Jarosławskim oraz gminie Ożańsko
„powiatu Łańcuckiego i gminach Bihale, Ihnaty, Kozaki, Suchawola i Stare-
„sioło powiatu Cieszanowskiego począwszy od roku 1882:

a) na pierwsze 3 lata po 400 zł. w. a.

b) na następne 2 „ „ 300 „ „ „

c) na ostatnie 2 „ „ 150 „ „ „

2. w gminach Gliniany i Zeniów powiatu Przemyślańskiego na r.
„1882 i 1883 po 150 zł. w. a.

„II. Sejm upoważnia Wydział krajowy do wypłacenia kwot po-
„wyższych pod warunkiem, że właściciele gruntów zadrzewić się mających,
„dostarczą bezpłatnie robociznę potrzebną do przeprowadzenia projektowanej
„melioracyi, niemniej grunt pod szkółki i materiały do ogrodzenia szkółek, zaś
„c. k. Rząd utrzymywać będzie nadzorcę leśnego jako kierownika robót wy-
„konać się mających w powiecie Jarosławskim i sąsiednich gminach powiatów
„Łańcuckiego i Cieszanowskiego, oraz postara się o odpowiedni nadzór takichże
„robót w gminach Gliniany i Zeniów powiatu Przemyślańskiego, a nadto przy-
„zna Wydziałowi krajowemu prawo ingerencyi do użycia dotacyi wyznaczo-
„nych uchwałą niniejszą z funduszu krajowego.

„III. Na pokrycie wydatków spowodowanych wyznaczeniem po-
„wyższych dotacyi otwiera się Wydziałowi krajowemu na rok 1882 kredyt do
„wysokości 550 zł. w. a. Wzywa się Rząd, ażeby zbadał stan wszystkich
„wydm piaszczystych i nieużytków w Galicyi i systematycznie rozwinął dzieło
„wprowadzenia ich w kulturę.“

Nadto uchwalił Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 3. paździer-
nika 1881:

„Petycję powiatu Jaworowskiego o subwencyę na zalesienie wyd. m.
„piaszczystych tegoż powiatu, przekazuje Sejm Wydziałowi krajowemu do ści-
„ślego zbadania, a w razie możliwego uwzględnienia do przeprowadzenia roko-
„wań z c. k. Rządem o współdziałanie i skuteczną pomoc.“

Pierwszą z uchwał powyższych podało do wiadomości c. k. Pre-
zydyum Namiestnictwa Bióro sejmowe. O drugiej zaś zawiadomił toż Prezy-
dyum Wydział krajowy odezwą z d. 25. października 1881, L. 49775 z prośbą,

żeby zarządziło zbadanie sprawy zalesienia wydm piaszczystych w powiecie Jaworowskim, ewentualnie wyjednało na przeprowadzenie tego zalesienia pomoc ze Skarbu państwa, tak aby sprawa ta dojrzała do załatwienia przed przyszłą sesją sejmową, chociażby zażądany przez Wysoki Sejm plan systematycznego zalesienia wydm piaszczystych i nienżytków w kraju w ciągu tejże sesji jeszcze nie mógł być przedłożonym.

Odpowiadając na pisma te, oznajmiło c. k. Namiestnictwo odezwą z dnia 29. listopada 1881. L. 64162, że wszelkie warunki, od których Wys. Sejm w ustępie II uchwały swej uczynił zawisłą wypłatę zasiłku z funduszu krajowego na zalesienie wydm w powiatach Jarosławskim, Łańcuckim, Cieszanowskim i Przemyślańskim zostały spełnione, oraz że c. k. Namiestnictwo przyznaje Wydziałowi krajow. w niniejszym wypadku toż samo prawo ingerencji, co przy zalesieniu w powiatach Niskim i Tarnobrzeskim;

że dalej c. k. krajowy Inspektorat lasowy otrzymał już polecenie, aby względem żadanego przez Wysoki Sejm systematycznego wprowadzenia w kulturę wszystkich w kraju znajdujących się wydm piaszczystych i nienżytków przedstawił c. k. Namiestnictwu stosowne wnioski;

że wreszcie wnioskami temi c. k. Inspektorat lasowy obejmie w pierwszym rzędzie projekt zalesienia wydm powiatu Jaworowskiego, który przez c. k. komisarza lasowego p. Emila Hołowkiewicza został już zlustrowanym.

Wskutek odezwy powyższej zamianował Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 23. stycznia b. r. L. 63529/81 ks. Jerzego Czartoryskiego delegatem swym do nadzoru robót wykonać mających w powiatach Jarosławskim, Łańcuckim i Cieszanowskim, następnie zaś otrzymawszy od c. k. Namiestnictwa preliminarze robót, zaasygnował subwencye przyznane na r. 1882 dla powyższych powiatów Wydziałowi powiatowemu w Jarosławiu, a dla gmin Gliniany i Zeniów Wydziałowi powiatowemu w Przemyślanach.

W sprawie projektu zadrzewienia wydm powiatu Jaworowskiego, oznajmiło jeszcze c. k. Namiestnictwo odezwą z dnia 14. marca r. b. L. 10883, że poleciło jnż c. k. Staroście w Jaworowie przeprowadzenie rokowań z gminami interesowanemi, aby je skłonić do złożenia protokolarnych oświadczeń zezwalających na zalesienie wydm, oraz do bezpłatnego dostarczania sił roboczych do przeprowadzenia nprawy. O wyniku rokowań tych jednakże Wydział krajowy do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania nie otrzymał wiadomości.

Na koniec nadmieniam się, że w powiatach Niskim, Tarnobrzeskim i Przemyślańskim wykonano podług sprawozdania c. k. komisarza lasowego p. Hołowkiewicza w ciągu roku 1881 następujące roboty około zadrzewienia wydm i nienżytków:

Uprawa wstępna. Szkółki. Kultura właściwa.

w hektarach:

Tarnobrzeg	52	1·4800	120·70
Nisko	34	1·8215	86·07
Przemyślany	4	0·5600	2—
Razem	90	3·8615	208·77

Szkoła sadowniczo-ogrodnicza w Tarnowie.

Wskutek podania dyrekcji szkoły sadowniczo-ogrodniczej w Tarnowie z dnia 27 sierpnia 1881 L. 25 udzielił Wydział krajowy rozporządzeniem

z dnia 6. września 1881 L. 42236 na utrzymanie tejże szkoły w roku szkolnym 1881/82 zasiłek z funduszu dyspozycyjnego w kwocie 200 zł. w. a.

Następnie uchwalił Wysoki Sejm załatwiając petycję tejże Dyrekcyi na posiedzeniu z dnia 22. października 1881 co następuje:

„I. Sejm udziela szkole sadowniczo-ogrodniczej w Tarnowie w 3 po „sobie następujących latach tj. w r. 1882, 1883 i 1884 rocznej subwencji „w kwocie 300 zł. w. a.

„II. Sejm wzywa c. k. Rząd, aby przy udzielaniu subwencji na cele rolniczo-gospodarskie raczył uwzględnić szkołę sadowniczo-ogrodniczą w Tarnowie i przeznaczyć jej corocznie subwencję równą kwocie przez Sejm „uchwalonej.“

W myśl ustępu I. uchwały zaasygnował Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 2. stycznia r. b. L. 140 Dyrekcyi szkoły zasiłek przyznany na utrzymanie szkoły w r. 1882. Co się zaś tyczy ustępu II. tejże uchwały podanego do wiadomości c. k. Prezydium Namiestnictwa przez biuro sejmowe, to Wydział krajowy zapytał też Prezydium odezwą z d. 20. lutego r. b. L. 8035 co c. k. Rząd zarządził w skutek rzeczonyj uchwały Wys. Sejmu. Odpowiadając na pismo Wydziału krajowego, oznajmiło c. k. Prezydium Namiestnictwa odezwą z dnia 22. lutego r. b. L. 1935/pr., że pan Minister handlu zażądał bliższych szczegółów co do urządzenia, wydatków rocznych, środków utrzymania i planu naukowego szkoły sadowniczo-ogrodniczej w Tarnowie, oraz, że zażądane wyjaśnienia będą mu niebawem przedłożone; odtąd jednakże nie otrzymał Wydział krajowy w sprawie tej żadnej dalszej wiadomości.

Krajowa szkoła gospodarstwa lasowego we Lwowie.

Na posiedzeniu z dnia 1. października 1881 Wysoki Sejm powziął następującą uchwałę:

„I. W myśl kontraktu kupna i sprzedaży zawartego 3. maja 1881 przez Wydział krajowy imieniem funduszu krajowego z p. Ignacym Miłaszewskim we Lwowie o nabycie na rzecz tegoż funduszu, a mianowicie na wystawienie nowego budynku dla krajowej szkoły gospodarstwa lasowego we Lwowie, realności pod Nr. 319, 320, 321 i 336 $\frac{1}{4}$ (L. 1 i 3 przy ulicy św. Marka, a 22 i 24 przy ulicy Stryjskiej) we Lwowie położonych, jedną część terytorjalną stanowiących i w księgach tabuli miejskiej Dom 67. pag. 405 n. 15 haer. Dom. 33 pag. 446 n. 13 haer., Dom 127 pag. 271 n. 14 haer. i Dom 57 pag. 135 n. 16 haer. na imię p. Ignacego Miłaszewskiego zapisanych — upoważnia się Wydział krajowy do oddania imieniem funduszu krajowego temuż p. Ignacemu Miłaszewskiemu na zupełną i nieograniczoną własność realność funduszu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem pod L. 937 $\frac{1}{4}$ we Lwowie położonej Dom. 232, pag. 61, n. 1. haer. intabulowanej, jako zaspokojenie reszty ceny kupna z zawartego kontraktu wypływającej w kwocie 15.000 (piętnastu tysięcy) złr. a w.

II. Upoważnia się Wydział krajowy do przeniesienia na hypotekę nowej realności krajowej szkoły gospodarstwa lasowego we Lwowie, pod Nr. 319, 320, 321 i 336 $\frac{1}{4}$ położonej, reszty sumy pożyczkowej 9.000 złr. w. a. ze skryptu aktem notaryalnym z dnia 15. grudnia 1874 na rzecz galicyjskiej kasy oszczędności we Lwowie zeznanego, w stanie biernym realności pod Nr. 937 $\frac{1}{4}$ Dom. 232 pag. 61. n. 3. w. zapisanego.

III. Upoważnia się Wydział krajowy do spłacenia przyjętego w zawartym z p. Miłaszewskim kontrakcie kupna jako część umówionej ceny długu, inta-

bulowanego w stanie biernym realności nabytej dla szkoły gospodarstwa lasowego, jak Dom. 33 pag. 439. n. 7. on pag. 443 n. 8 on na rzecz konwentu OO. Bazylianów w Żółkwi w kwocie dwóch tysięcy pięciuset trzydziestu pięciu (2.535) zł. 50 ct. w. a. z odsetkami po sześć procent (6%) półrocznie z góry płacić się mającemi“.

Ponieważ pierwszy ustęp uchwały stanowił o pozbyciu realności należącej do majątku kraju, a tem samem wymagał najwyższego zatwierdzenia, przeto Wydział krajowy wystosował w tej mierze przedstawienie do Tronu, na które nadeszła przychylna odpowiedź.

W myśl dalszych ustępów uchwały, wydał Wydział krajowy swojemu syndykowi stosowne polecenie, aby reszta długu ciężącego na dawnej realności szkoły lasowej 7.851 złr. 36 ct. przeniesioną została na nową realność z korzystniejszym dla funduszu krajowego planem amortyzacji, oraz aby konwentowi OO. Bazylianów wypowiedziana została w myśl postanowienia skryptu dłużnego w terminie sześć-miesięcznym pożyczka ciężąca na nowej realności szkoły (2.535 zł).

Ponieważ budowa nowego budynku szkoły leśnej nie mogła być tak wczesnie ukończona, aby w myśl kontraktu z p. Ignacym Miłaszewskim zawartego, w maju nastąpić mogło oddanie przyjętej przez niego w cenę kupna za 15.000 złr. dawnej realności, przeto Wydział krajowy odroczył przeniesienie szkoły do nowego budynku do sierpnia b. r. a p. Ignacemu Miłaszewskiemu stosownie do zawartej z nim umowy, wypłacił tytułem czynszu za najem od maja do 4. sierpnia b. r. 425 zł.

W chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania odbiór i kolaudacja robót budowlanych wykonanych przez przedsiębiorcę L. Radwańskiego były już zarządzone, ale jeszcze nie wykonane.

C. k. Namiestnictwo odezwą z dnia 24. stycznia 1882 L. 6.254 zaasygnowało Wydziałowi krajowemu w c. k. głównej kasie krajowej 10.000 złr. jako połowę subwencji rządowej na koszt budowy nowej szkoły.

W personalu nauczycielskim szkoły zaszła ta zmiana, że w miejsce profesora J. Jaegermana, który zrezygnował z docentury inżynierii leśnej, poruczono wykład tego przedmiotu adjunktowi p. Z. Demianowskiemu.

Dyrektor szkoły p. Henryk Strzelecki został powołany przez kolegium profesorów c. k. szkoły politechnicznej we Lwowie na docenta prywatnego encyklopedyi leśnictwa, co Wydział krajowy do wiadomości przyjął.

W myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 22. października Wydział krajowy zaasygnował dyrektorowi szkoły p. Henrykowi Strzeleckiemu 11. listopada 1881 dodatek osobisty w kwocie 200 złr.

Z funduszu przeznaczanego na stypendya dla uczniów szkoły leśnej przyznał Wydział krajowy pięć po 100 zł., pięć po 80 zł., trzy po 50 zł. i dwa po 40 zł. w. a.

W myśl trzeciego następu uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 1. października b. r. spłacił Wydział krajowy konwentowi OO. Bazylianów ciężącą na hypotece nowej realności szkoły leśnej sumę dłużną 2.535 zł. 50 ct.

Szkoła weterynaryi.

Realność zakupiona kosztem funduszu krajowego na szkołę weterynaryi została, jak już w zeszłorocznym sprawozdaniu doniesiono, c. k. Rządowi odstąpiona. Z ogrodu znajdującego się przy tej realności pozostało jednak

i nadal pięć morgów zastrzeżonych dla użytku krajowej szkoły gospodarstwa lasowego.

Petycje o wyjednanie wolnego poboru surowicy dla bydła. Niezłatwione przez Wysoki Sejm i Wydziałowi krajowemu do załatwienia przekazane petycyje gmin: Wierbiąż, Podhorodec, Iwanowa, Tłumaczyk, Szeparowce i Sadszawka oraz petycyę p. Awita Wilkoszewskiego w imieniu wszystkich gmin podkarpackich o wyjednanie wolnego poboru surowicy dla bydła, przesłał Wydział krajowy odezwą z d. 15. listopada 1881 L. 54.354 Prezydium c. k. Namiestnictwa z prośbą o uwzględnienie. W odezwie zwrócił Wydział krajowy uwagę na tę okoliczność, że z powodu zamknięcia granicy rossyjskiej i rumuńskiej dla przepędu bydła, starać się należy wszelkimi sposobami o podniesienie chowu bydła w kraju, do czego bardzo skutecznie przyczyniłoby się udzielenie surowicy hodowcom. Zarządzenie takie nie wymaga ze strony Państwa żadnych ofiar, gdyż nieużyta surowica marnieje i nie przynosi Skarbowi żadnego dochodu.

Alegat 9.

C. k. Rząd częściowo przychylił się do prośby w petycyach wyrażonej a przez Wydział krajowy popartej, jak świadczy odezwa krajowej Dyrekcyi Skarbu z d. 26. marca 1882 L. 13.693.

Alegat 10.

W związku z tą sprawą zostaje załatwienie petycyj wniesionych w r. 1880 do Wysokiego Sejmu w sprawie produkcji i sprzedaży soli. Zawiera ją odezwa Prezydium c. k. Namiestnictwa z dnia 30. czerwca b. r. L. 6675.

Alegat 11.

W skutek odezwy powyżej przytoczonej wezwał Wydział kraj. okólnikiem z dnia 11. lipca b. r. L. 34.067 wszystkie Wydziały pow. aby przedstawiły umotywowaną opinię w sprawie sprzedaży soli mialkiej.

Petycyje dłużników banku włościańskiego.

Uchwałą z dnia 21. października 1881 Wys. Sejm przekazał Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycyę Zofii Waleń z Dębicy, ze skargą na tamtejszego ajenta banku włościańskiego, oraz petycyę dłużników tegoż banku z powiatu tłumackiego z zazaleniem na zbyt wygórowane procenta. Obie te petycyje przesłał Wydział krajowy d. 15. listopada 1881 L. 55.734 Prezydium c. k. Namiestnictwa do odpowiedniego użytku urzędowego, odnośnie do uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 24. października 1881 w sprawie rewizyi statutów banku włościańskiego.

Co do wygórowanych procentów i rewizyi statutów banku włościańskiego nadeszła osobna odpowiedź z c. k. Rządu znajdująca się w niniejszem sprawozdaniu. Co do petycyi Zofii Waleń, Prezydium c. k. Namiestnictwa oznajmiło odezwą z dnia 4. kwietnia b. r. L. 2338/pr., iż w tej sprawie od siebie nic zarządzić nie może, tem mniej, iż grunt, który Waleniowa reklamuje, został przez Sąd w drodze publicznej licytacji sprzedany i w rękach trzecich osób się znajduje.

O tem Waleniowa zawiadomioną została za pośrednictwem Starostwa w Ropczycach.

Petycyje Towarzystw zaliczkowych.

Wys. Sejm przekazał Wydziałowi krajowemu 42 niezłatwionych petycyj Towarzystw zaliczkowych i Wydziałów powiatowych o wyjednanie cofnięcia rozporządzeń rządowych, które ograniczają kredyt Towarzystw zaliczkowych w kasach oszczędności i Towarzystwach asekuracyjnych. Petycyje przesłał Wydział krajowy odezwą z 11. listopada 1881 L. 55.121 Prezydium c. k. Namiestnictwa z prośbą, aby ze względu, że Towarzystwa zaliczkowe, jako instytucje przyczyniające się z widocznem skutkiem do poprawienia stosunków drobnego

kredytu w kraju a tem samem spełniające bardzo ważne zadanie ekonomiczne, zasługują na wszelkie poparcie. c. k. Rząd wziął żądania w petycjach zawarte pod przychylną rozwagę i uwzględnił je w miarę możliwości. Powyższą odezwę podał Wydział krajowy równocześnie do wiadomości Towarzystw zalickowych i Wydziałów powiatowych, które wniosły petycje, dodając przy tem ze swojej strony zapewnienie gotowości do dalszego popierania celów i usiłowań tych instytucji kredytowych.

Odpowiedź c. k. Rządu na powyższą odezwę zawiera załączona w odpisie Alegat 12. odezwa Prezydium c. k. Namiestnictwa z dnia 14. czerwca b. r L. 4776/pr. -/.

Petycja Towarzystwa św. Łukasza w Krakowie.

Na posiedzeniu z dnia 11. października 1881 Wysoki Sejm przekazał Wydziałowi krajowemu do zbadania i załatwienia petycje Towarzystwa św. Łukasza w Krakowie o subwencję 2.000 zł. na założenie zakładu chromolitograficznego.

W skutek tej uchwały Wydział krajowy oznajmił Zarządowi Towarzystwa 15. listopada 1881 L. 55.194, że byłby gotów poprzeć cele Towarzystwa pożyczką bezprocentową, odpowiadającą rzeczywistej potrzebie. W tym celu zarząd wezwany został, „aby wykazał i uzasadnił szczegółowo potrzeby Towarzystwa oraz wskazał, w jakim czasie i w jaki sposób zwróciłby ewentualną pożyczkę bezprocentową z funduszu krajowego.“ W odpowiedzi na to wezwanie oświadczył zarząd Towarzystwa św. Łukasza, że odstąpił od zamiaru założenia zakładu chromolitograficznego i zamyśla ograniczyć się na razie do wydawnictwa obrazków do nabożeństwa z koronkami.

Wydział krajowy uznał, że zmiana ta osłabia podstawę petycji, bo nieulega wątpliwości, że jeżeli Towarzystwo św. Łukasza zaniecha reprodukcji obrazków kolorowych, nie tylko nie osiągnie celu przedsięwziętego t. j. nie wyruguje z kraju lichych produktów zagranicznych tego rodzaju, lecz nadto nie zdoła rozciągnąć swej działalności na szersze koła ludności wiejskiej, która głównie obrazki kolorowe „kupować zwykła i na której pozyskaniu dla wyrobu krajowego pod każdym względem najwięcej zależy.

Z tych powodów oraz ze względu na to, że zarząd Towarzystwa św. Łukasza w swoim drugim przedstawieniu żądał 3000 zł. t. j. o 1000 zł. więcej aniżeli w pierwotnej petycji sejmowej, Wydział krajowy uznał za potrzebne ponowne wzięcie tej sprawy pod rozwagę i wezwał zarząd, aby wziął za podstawę plan swój pierwotny, obliczył dokładnie ale oszczędnie niezbędne potrzeby oraz wskazał ściśle sposób spłaty pożyczki i rękojmie. Do wezwania tegoż dodał Wydział krajowy oświadczenie, że nie odmówi swojego poparcia w obec Wysokiego Sejmu prośbie do powyższych wymagań zastosowanej.

Ograniczenie wolności dzielenia gruntów włościańskich.

Na posiedzeniu z dnia 23. października 1881 Wysoki Sejm powziął następującą uchwałę w przedmiocie ograniczenia wolności dzielenia gruntów:

„Wniosek hr. Tyszkiewicza, jako też petycje okręgowego Towarzystwa rolniczego Jasielskiego i petycję Rady oddziału lwowskiego c. k. Towarzystwa gospodarskiego galic. przekazuje się Wydziałowi krajowemu do zbadania w porozumieniu z c. k. Rządem i przedłożenia w tym przedmiocie sprawozdania, ewentualnie wniosków na najbliższej sesji sejmowej.“

Wskutek tej uchwały Wydział krajowy odezwą z dnia 15. listopada 1881 L. 55.191 odniósł się do Prezydium c. k. Namiestnictwa z prośbą o objawienie zdania co do sposobu, w jaki stosownie do polecenia Wysokiego Sejmu

należałoby podjąć i przeprowadzić zbadanie kwestyi podzielności gruntów włościańskich. Tymczasem jednak c. k. Rząd już przedtem z własnej inicjatywy podjął tę kwestyę i wystąpił z projektem ustawy, zmieniającym prawo dziedziczenia posiadłości gruntowych.

Alegat 13.

Zasady tego projektu przyjęte przez c. k. Ministerstwo rolnictwa zakomunikowało c. k. Prezydium Namiestnictwa odezwą z dnia 20. stycznia 1882 L. 173/pr. /. Wydziałowi krajowemu celem objawienia zdania w formie odpowiedzi na szczegółowe pytania w kwestyonarzu zawarte. Wydział krajowy postanowił zasięgnąć za pośrednictwem Prezesów Rad powiatowych informacji, jak na tę sprawę zapatrują się poważniejsi włościanie w różnych stronach kraju i w tym celu wystosował okólnik dnia 10. marca 1882 L. 4.604 /.

Alegat 14.

Do chwili zamknięcia tego sprawozdania nie nadeszły jeszcze odpowiedzi ze wszystkich powiatów na okólnik powyższy, ale zebrany już materiał świadczy, że włościanie sami w przeważnej większości uznają zupełną zgubność nieograniczonej wolności dzielenia gruntów i życzą sobie reformy pod tym względem, podnosząc przytem oczywiście głównie te potrzeby i życzenia mające przeważnie charakter lokalny, bo oparte na spostrzeżeniach w jednej okolicy zebranych. Wydział krajowy przesłał te opinie c. k. Prezydium Namiestnictwa odezwą z dnia 11. lipca b. r. L. 18.143, w której zdanie swoje w tej sprawie wyraził.

Alegat 15.

Sprawa zakładania niższych szkół rolniczych w kraju.

Na posiedzeniu dnia 11. października 1881 uchwalił Wysoki Sejm w skutek sprawozdania komisji kultury krajowej o wniosku p. Polanowskiego w sprawie zakładania niższych szkół rolniczych co następuje:

„Wzywa się Wydział krajowy, by zbadał warunki założenia szkół niższych rolniczych, przeprowadził rokowania tak z c. k. Rządem o subwencye, jakoteż z Radami powiatowemi, gminami i pojedynczemi osobami o dotacye w gruntach, budynkach, w gotówce lub stypendyach; oraz by wnioski o założenie szkół rolniczych niższych, oznaczając miejscowości, które ku temu „uzna za stosowne, Sejmowi na następnej sesyi przedłożył.“

W celu wykonania polecenia powyższego zawęzwał Wydział krajowy okólnikiem z dnia 28. października 1881 L. 51198 wszystkie Wydziały powiatowe, ażeby mu doniosły, czy założenie niższych szkół rolniczych w powiatach swych uważają za pożądane. ewentualnie wskazały miejscowości zdaniem ich najodpowiedniejsze na siedziby takich szkół oraz wymieniły dotacye, jakimi by powiaty i gminy na siedziby szkół przeznaczone do założenia i utrzymania ich przyczynić się były skłonne. Równocześnie, zażądał Wydział krajowy od komitetów obudów krajowych Towarzystw rolniczych, ażeby mu objawiły w sprawie zakładania niższych szkół rolniczych swoją opinię, a mianowicie wskazały miejscowości, w którychby projektowane szkoły umieścić należało, oraz oznaczyły zasady organizacji tychże szkół. Wreszcie udzielił Wydział krajowy odezwą z tej samej daty odpis uchwały Wysokiego Sejmu c. k. Prezydium Namiestnictwa, wyrażając przytem oczekiwanie, że c. k. Rząd nie odmówi mu poparcia materialnego, potrzebnego do wykonania projektu założenia kilku niższych szkół rolniczych w kraju.

Na zapytanie wystosowane do komitetów Towarzystw gospodarskich odpowiedział do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania tylko Komitet c. k. Towarzystwa rolniczo-gospodarskiego w Krakowie (relacyą z d. 13 maja r. b.

L. 9255) tak, że zapatrywać Oddziału Galic. Towarzystwa gospodarskiego w kwestyi organizacyi projektowanych szkół jeszcze nie mieliśmy sposobności poznać.

Z Wydziałów powiatowych przedłożyło nam relacye swe przeszło czterdzieści, z których przeważna część oświadczyła się za zakładaniem niższych szkół rolniczych. Na podstawie zaś relacyi tych toczą się z pewną liczbą Wydziałów powiatowych dalsze rokowania, które jednakże nie dojrzały jeszcze w żadnym wypadku do tego stopnia, aby Wydział krajowy mógł w tej sprawie przedłożyć wnioski swe Wysokiemu Sejmowi.

Przemysł rękodzielniczy.

Powołując się na wiadomość podaną w przeszłorocznem sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego (str. 37) o ankiecie w sprawie przemysłu rękodzielniczego, ma Wydział krajowy zaszczyt przedstawić niniejszem dalszy przebieg tej sprawy.

Po ułożeniu kwestyjonarza przez komisję wybraną na naradzie z 20 grudnia 1880. zaprosił Wydział krajowy rozporządzeniem z 4. lutego 1881. L. 3611 do udziału w ankiecie: c. k. Prezydium Namiestnictwa, Prezydium miasta Lwowa, c. k. krajową Radę szkolną, Rektorat c. k. szkoły politechnicznej we Lwowie, Izbę handlową i przemysłową we Lwowie, oraz zarządy Towarzystwa przemysłowego, Tow. politechnicznego, Towarzystwa „Spójnia“, Towarzystwa „Gwiazda“, Towarzystwa pedagogicznego i Korporacyi rękodzielniczych, a prócz tego jeszcze pp. Dra Stanisława Bielińskiego, Dra Leona Bilińskiego, Dra Wincentego Kraińskiego, Apolinarego Kopertyńskiego, Alfreda Elsnera i Ludwika Wierzbickiego. Kiedy zaś zaproszone władze i towarzystwa zamianowały delegatów, oznaczył rozporządzeniem z dnia 18. maja 1881 L. 8841, pierwsze posiedzenie ankiety na dzień 1. czerwca 1881.

Na posiedzeniu tem ankieta podzieliła się na trzy sekcye, a mianowicie: sekcję dla reformy ustawy przemysłowej, sekcję szkolną i sekcję dla spraw finansowych i ekonomicznych. Prace sekcyi zajęły następnie miesiące czerwiec, lipiec i sierpień, poczem ankieta odbywszy powtórne posiedzenie plenarne dnia 11. września 1881 przedłożyła Wydziałowi krajowemu wynik swych obrad relacją z daty powyższej.

W ciągu przeszłorocznej sesyi sejmowej posłowie Romanowicz i Merunowicz, którzy poprzednio zasiadali w ankiecie, przedłożyli Wysokiemu Sejmowi wniosek, opierający się na wyniku obrad ankiety, treści następującej:

„Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm Królestwa Galicyi i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na podstawie §. 19 statutu krajowego, wypowiada przekonanie, iż dla pomyślnego rozwoju przemysłu rękodzielniczego jest niezbędem, ażeby przy zamierzonej reformie ustawy przemysłowej postanowiono:

a) iż obok dwóch kategorii przemysłu, przyjętych w obowiązującej ustawie przemysłowej, tj. przemysłu wolnego i koncesyjonowanego, ma być utworzoną w nowej ustawie trzecia kategoria przemysłu rękodzielniczego, obejmująca te rodzaje zarobkowości, które zdolne są artystycznego wydoskonalenia, i w których osobista kwalifikacya kierowników i wykonawców rozstrzyga o trwałości, dobroci i gęście wyrobu.

b) aby dla tej gałęzi przemysłu postanowiono, iż mogą one być wykonywane tylko za wykazaniem się odpowiednią kwalifikacją, a mianowicie: ukończeniem przynajmniej szkoły ludowej i nauki uzupełniającej, albo szkoły przemysłowej w miejscach, gdzie istnieje — dalej odbyciem praktycznej nauki (terminu) u przedsiębiorcy i pewnym czasem praktyki jako robotnik,

c) aby przepisy o korporacjach przemysłowych ułożono w sposób tak stanowczy, by one wszędzie weszły w życie.

II. Sejm wzywa c. k. Rząd:

a) żeby w wykonaniu obowiązujących przepisów o podatku zarobkowym mężom zaufania nadał wpływ większy, niż dotychczas na rozkład podatków,

b) aby w drodze konstytucyjnej wyrobił uwolnienie Stowarzyszeń surowcowych, magazynowych i produkcyjnych, zakładanych w celach rękodzielniczych od wszelkich podatków na przeciąg trzech lat od założenia.

III. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby dla spraw przemysłu rękodzielniczego utworzył kuratoryę, któraby czuwała nad intelektualnemi, ekonomicznemi i organizacyjnemi sprawami tego przemysłu i dla kuratoryi tej ułożył statut.

IV. Sejm stawia w budżet funduszu krajowego na rok 1882 kwotę 10.000 zł. do rozporządzenia Wydziału krajowego na cele przemysłu rękodzielniczego na podstawie wniosków utworzyć się mającej kuratoryi.⁴

Wniosek powyższy załatwionym został w ten sposób, że Wysoki Sejm uchwalił na posiedzeniu z dnia 24. października 1881 co następuje:

„I. Wniosek posłów Romanowicza i Merunowicza przekazuje się Wydziałowi krajowemu do bliższego zbadania i zdania sprawy na najbliższej sesyi sejmowej.

„Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt do wysokości 5.000 zł. na rok 1882 na cele przemysłu rękodzielniczego“.

Co się tyczy pierwszej części uchwały powyższej, to Wydział krajowy w duchu ustępu I. wniosku posłów Romanowicza i Merunowicza przesłał Kołu polskiemu we Wiedniu elaborat ankiety w kwestyi reformy ustawy przemysłowej, oświadczając się przytem w piśmie z dnia 24. lutego r. b. L. 9.565 za wnioskami ankiety, a szczególnie za wnioskiem zmierzającym do utworzenia trzeciej kategorii przemysłu, t. j. przemysłu rękodzielniczego i do zapewnienia tej kategorii przemysłu opieki ustawodawczej pod względem kwalifikacyi przedsiębiorców i robotników. Poruszoną zaś we wniosku posłów Romanowicza i Merunowicza kwestyę utworzenia kuratoryi dla spraw przemysłu rękodzielniczego, pozostawił Wydział krajowy w zawieszeniu ze względu na widoki bliskiego powstania banku krajowego, który, jak Wydział krajowy oczekuje, rozwinie na polu przemysłu rękodzielniczego skuteczną działalność.

Przychodząc do ustępu II. przywiedzonej uchwały Wysokiego Sejmu, nadmieniam Wydział krajowy, że z funduszu przeznaczanego przez Wysoki Sejm na cele przemysłu rękodzielniczego w roku 1882 przyznał w ciągu periody objętego niniejszem sprawozdaniem następujące subwencye:

1) Rozporządzeniem z dnia 8. listopada 1881. L. 53.435 p. M. Heydenreichowi we Lwowie na poparcie zakładu robót pożyczoszkowych:

a) jednorazowy zasiłek w kwocie 60 zł. a. w. na pokrycie kosztów sprowadzenia robotnika francuskiego;

b) subwencję miesięczną w kwocie 50 zł. na częściowe pokrycie płacy tegoż robotnika na przeciąg jednego roku;

c) subwencję miesięczną do wysokości 100 zł. a. w. na premie dla 10 robotników, którzy będą się uczyli robót na maszynach p. Heydenreicha, na tenże sam przeciąg czasu.

Maximum subwencji ad c) podwyższył następnie Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 25. kwietnia r. b. L. 19.218 w skutek rozszerzenia się zakładu do wysokości 120 zł. a. w. a prócz tego udzielił temże rozporządzeniem panu Heydenreichowi jednorazowe zasiłki w kwocie 180 zł. w. a. na częściowe pokrycie kosztów lokaln, opału i światła i w kwocie 225 zł. a. w. na pokrycie kosztów sprowadzenia robotników francuskich.

2) Rozporządzeniem z dnia 31. stycznia r. b. L. 5.027 Towarzystwu wzajemnej pomocy rękodzielników i przemysłowców „Rodzina“ we Lwowie jednorazowy zasiłek w kwocie 200 zł. a. w. na pokrycie kosztów organizacji oddziałów Towarzystwa.

3) Rozporządzeniem z dnia 21. marca r. b. L. 14.214 p. Maryi Romiszowskiej w Krakowie na poparcie zakładu wyrobów oczkowych subwencję miesięczną w kwocie 5 zł. w. a. dla każdej robotnicy, będącej w zakładzie na nauce aż do maksymalnej cyfry dwunastu, na przeciąg jednego roku.

4) Rozporządzeniem z dnia 25. kwietnia r. b. L. 16.909 p. Urbanowi Markiewiczowi we Lwowie zasiłek jednorazowy w kwocie 100 zł. a. w. na poparcie przedsiębiorstwa wyrobu pudełek.

5) Rozporządzeniem z dnia 9. maja r. b. L. 22.070 Towarzystwu tkaczy w Korczynie pod opieką św. Sylwestra, jednorazowy zasiłek w kwocie 800 zł. w. a. na koszt zarządu.

6) Rozporządzeniem z dnia 13. czerwca r. b. L. 25.555 Stowarzyszeniu „Spójnia“ we Lwowie; subwencję w kwocie 300 zł. a. w. na pokrycie kosztów wysłania delegatów w celu zakładania spółek rękodzielniczych, bazarów i t. p. jako też zaopatrywania nowo założonych spółek w potrzebne druki.

7) Rozporządzeniem z dnia 14. lipca r. b. L. 34.555 Towarzystwu tkaczy w Błazowie jednorazowy zasiłek w kwocie 800 zł. a. w. na pokrycie kosztów urządzenia magazynu.

Petycja Stanisława Tarnawskiego o stypendyum na kształcenie się w piwowarstwie.

Na posiedzeniu z dnia 22. października 1881 uchwalił Wysoki Sejm petycję Stanisława Tarnawskiego o subwencję na kształcenie się za granicą w piwowarstwie, odesłać do Wydziału krajowego do zbadania i załatwienia.

Nabywszy przekonania, że kwalifikacye p. Tarnawskiego pozwalają oczekiwać dobrego skutku zamierzonych studyów, postanowił Wydział krajowy (uchwałą z dnia 6. grudnia 1881 L. 55.119), udzielić petentowi z funduszu dyspozycyjnego stypendyum w kwocie 300 zł. a. w., a na podstawie przedłożonego przez p. Tarnawskiego planu podróży i studyów zaasygnował mu przyznany zasiłek rozporządzeniem z dnia 29. stycznia r. b. L. 4.345 i z dnia 14. kwietnia r. b. L. 17.370.

Subwencye dla szkół przemysłowych w Jarosławiu, Przemyślu i Tarnowie.

Na posiedzeniu z dnia 24. października 1881 uchwalił Wysoki Sejm w skutek petycji o subwencye dla szkół przemysłowych w Jarosławiu, Przemyślu i Tarnowie co następuje:

„Szkółom przemysłowym w Przemyślu, Jarosławiu i Tarnowie, przyznaje się subwencję jednorazową w kwocie 500 zł. w. a. na każdą pod tym warunkiem:

a) „że gminy miasta Jarosławia, Przemyśla i Tarnowa zobowiążą się „wspomagać każda swoją szkołę przemysłową roczną subwencją co najmniej „200 zł. a. w.

b) „że zarządy pomienionych szkół przesyłać będą Wydziałowi krajowemu półroczne sprawozdania o stanie rzeczonych szkół i ich funduszów, „oraz, że o terminie egzaminów zawiadamiać będą Wydział krajowy, iżby ten „mógł wysyłać delegatów swoich na egzamina.“

Uchwałę powyższą udzielił Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 11. listopada 1881 L. 55.120 Zarządom oddziałów Towarzystwa pedagogicznego w Przemyśle, Jarosławiu i Tarnowie z wezwaniem, ażeby zobowiązały się do dopełnienia warunku postawionego w ustępie b) uchwały, oraz postarały się o dopełnienie warunku, od którego Wysoki Sejm w ustępie a) uchwały wyplątę subwencji uczynił zawisłą.

Zarząd oddziału Towarzystwa pedagogicznego w Przemyśle, któremu już na rok poprzedni przyznana była pod tymi samymi warunkami subwencya na szkołę przemysłową, przedłożył jeszcze przed otrzymaniem wezwania powyższego relacją z d. 6. września 1881 wyciąg z protokołu uchwał Rady miasta Przemyśla, z którego wynika, że Rada przyznała szkole przemysłowej na rok szkolny 1880/81 subwencję w kwocie 300 zł. a. w. W skutek tego Wydział krajowy zaasygnował zarządowi filii Towarzystwa pedagogicznego przyznana przez Wysoki Sejm subwencję w kwocie 500 zł. a. w. rozporządzeniem z dnia 19. września 1881 L. 44.739.

W sprawie szkoły przemysłowej w Jarosławiu otrzymał Wydział kraj. od zarządu tamtejszego oddziału Towarzystwa pedagogicznego wymagane przez Wysoki Sejm zobowiązanie w relacji z dnia 1. stycznia r. b. L. 1. a od Magistratu miasta Jarosławia w relacji z dnia 16. lutego r. b. L. 497 zawiadomienie, że tamtejsza Rada miejska postanowiła udzielić na utrzymanie szkoły w roku 1882 subwencję w kwocie 200 zł. a. w.

Jakkolwiek zaś wspomniana co dopiero uchwała Rady miasta Jarosławia nie całkiem czyni zadość warunkowi przez Wysoki Sejm postawionemu, to przecież Wydział krajowy ze względu na naglące potrzeby szkoły przemysłowej w Jarosławiu zaasygnował i tej szkole przyznana przez Wysoki Sejm subwencję rozporządzeniem z dnia 24. lutego r. b. L. 9.525

Zarząd wreszcie oddziału Towarzystwa pedagogicznego w Tarnowie dopełnił postawionych przez Wysoki Sejm warunków relacjami z dnia 26. listopada 1881 L. 76 i z dnia 3. stycznia r. b. L. 1, z których ostatnia wykazała, że Rada miejska miasta Tarnowa uchwaliła udzielać na utrzymanie szkoły przemysłowej w Tarnowie subwencję roczną w kwocie 400 zł. a. w. począwszy od 1. wrześn. 1881 tak, że Wydział kraj. mógł i dla szkoły Tarnowskiej zaasygnować subwencję z funduszu krajowego rozporządzeniem z d. 23. Stycznia r. b. L. 1508.

Na popisy w szkołach powyższych, które się odbyły w Przemyśle dnia 12. czerwca 1881 a dnia 4. czerwca r. b. w Jarosławiu dnia 7. maja r. b. w Tarnowie dnia 4. czerwca r. b. delegował Wydział krajowy p. Ludwika Wierzbickiego, członka kuratorji dla spraw przemysłn domowego i drobnego.

Subwensya dla szkoły przemysłowej w Rzeszowie.

Na posiedzeniu z dnia 1. października 1881 roku uchwalił Wysoki Sejm w skutek petycji Dyrekeji szkoły przemysłowej w Rzeszowie o subwencję na utrzymanie tejże szkoły co następuje:

„Udziela się szkole przemysłowej rzeszowskiej z funduszu szkół krajowych jednorazową subwencją w kwocie 500 zł. a. w. jednak pod warunkami:

„a) że gmina miasta Rzeszowa zobowiąże się do stałej subwencji rocznej w kwocie przynajmniej 200 zł. w. a.

„b) że zarząd szkoły przysyłać będzie Wydziałowi krajowemu półroczne sprawozdania o stanie szkoły i jej funduszów i zawiadamiać będzie Wydział krajowy o terminach popisów szkoły w celu wysłania na nie swojego delegata“.

Uchwałę powyższą udzielił Wydział krajowy rozporządzeniem z d. 25. października 1881 r. L. 49.779 Dyrekcji szkoły przemysłowej w Rzeszowie z wezwaniem, ażeby zobowiązała się do dopełnienia warunku postawionego w ustępie b) uchwały oraz postarała się o dopełnienie warunku, od którego Wysoki Sejm w ustępie a) uchwały wypłatę subwencji uczynił zawisłą. Wezwaniu temu uczynił zadość Zarząd szkoły relacją z 4. stycznia br. L. 1, którą przedłożył pismo Magistratu miasta Rzeszowa zawiadamiające, że Rada miasta zobowiązała się do stałej subwencji na utrzymanie szkoły w rocznej kwocie 200 zł. dokąd szkoła istnieć będzie, oraz przyjął na siebie obowiązek przedkładania Wydziałowi krajowemu półrocznych sprawozdań ze stanu szkoły, jakoteż zawiadamiania go o terminach popisów szkoły. W skutek tego zaś zaasygnował Wydział krajowy przyznaną przez Wys. Sejm subwencją w kwocie 500 zł. w. a. rozporządzeniem z dnia 23. stycznia 1882 L. 1019.

Na popisie uczniów szkoły, który się odbył dnia 11. czerwca 1882 obecnym był jako delegat Wydziału krajowego p. Dr. Alojzy Rybicki, adwokat krajowy w Rzeszowie.

Stypendya dla uczniów szkoły ogrodniczej Towarzystwa ogrodniczo-sadowniczego we Lwowie-

Na posiedzeniu z 22. października 1881 uchwalił Wysoki Sejm w skutek petycji Towarzystwa ogrodniczo-sadowniczego we Lwowie o wyznaczenie stypendyów dla uczniów szkoły ogrodnictwa, sadownictwa i pszczelnictwa, utrzymywanej przez Towarzystwo co następuje:

„Sejm otwiera dla młodzieży uczęszczającej do szkoły Towarzystwa ogrodniczo-sadowniczego we Lwowie dwa stałe stypendya po 100 zł. w. a. i przyjmuje kwotę 200 zł. w. a. rocznie w budżet wydatków krajowych poczynawszy od r. 1882“.

Odpis uchwały powyższej udzielił Wydział krajowy Zarządowi Towarzystwa ogrodniczo-sadowniczego we Lwowie rozporządzeniem z dnia 11. listopada 1881 L. 55.116. Na przedstawienie zaś tegoż zarządu z dnia 20. grud. 1881 L. 704 zaasygnował kwotę stypendyjną przyznaną przez Wysoki Sejm na rok 1882 rozporządzeniem z dnia 31. grudnia 1881 L. 65.865.

Subwencya na wystawę rolniczo-przemysłową w Przemyślu.

Na posiedzeniu z dnia 15. października 1881 uchwalił Wysoki Sejm co następuje:

„Komitetowi wystawy rolniczo-przemysłowej w roku 1882 w Przemyślu „urządzić się mającej udziela się jednorazową subwencją w kwocie 1000 zł. w. a. i kwota ta wstawioną być ma do budżetu na r. 1882.

„Subwencya ta częściowo lub w całości zwróconą być ma do kasy krajowej, gdyby zyski z urządzenia wystawy przewyższyły wydatki.“

Odpis uchwały powyższej udzielił Wydział krajowy Komitetowi c. k. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie rozporządzeniem z dnia 25. października 1881 L. 52.193, a rozporządzeniem z dnia 20. stycznia r. b. L. 819 za-

asygnował Komitetowi wystawy rolniczo-przemysłowej w Przemysłu przyznany zasiłek.

Na prośbę rzeczonoego Komitetu wezwał dalej Wydział krajowy rozporządzeniem z d. 24. marca r. b. L. 15.046 zarządy szkół garnearstwa w Kołomyi, snycerstwa w Zakopanem i koszykarstwa w Jarosławiu, Bolesławiu i Gręboszowie, ażeby przysposobiły i wysłały na wystawę przemyską okazy wyrobów swych uczniów.

Kiedy zaś zarząd szkoły koszykarstwa w Jarosławiu przedłożył prośbę o zasiłek na pokrycie kosztów obesłania wystawy, udzielił na ten cel rozporządzeniem z dnia 7. kwietnia r. b. L. 17.264 subwencyę w kwocie 25 zł. w. a. z funduszu przeznaczzonego na popieranie przemysłu domowego.

Z tegoż samego funduszu udzielił nadto Wydział krajowy Komitetowi wystawy rolniczo-przemysłowej w Przemysłu rozporządzeniem z dnia 5. maja br. L. 21.981 zasiłek w kwocie 300 zł. w. a. na pokrycie kosztów zebrania okazów krajowego przemysłu domowego dla wystawy przemyskiej.

Uwzględniając wreszcie prośbę Komitetu wystawy o dodatkowy zasiłek na urządzenie wystawy, który okazał się koniecznym z powodu przyjęcia spóźnionego a gromadnego zgłoszenia się przemysłowców białskich, zaasygnował Wydział krajowy rzeczonemu Komitetowi rozporządzeniem z dnia 11. lipca r. b. L. 33.557 kwotę 400 zł. w. a. z funduszu dyspozycyjnego z zastrzeżeniem zwrotu zasiłku w całości lub w części, jeżeliby zamknięcie rachunku wystawy okazało nadwyżkę dochodów.

Subwencye na wystawę owoców i zjazd pomologów w Kołomyi.

Uwzględniając podanie Zarządu centralnego gal. Towarzystwa pszczelniczego-ogrodniczego, udzielił Wydział krajowy Towarzystwu temu rozporządzeniem z dnia 7. października 1881 L. 46.927 z funduszu dyspozycyjnego zasiłek w kwocie 200 zł. w. a. na pokrycie kosztów urządzenia wystawy owoców i zjazdu pomologów w Kołomyi w r. 1881.

Obok tego uchwalił Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 22. października 1881 w skutek petycyi Komitetu teje wystawy na koszta urządzenia jej kwotę 100 zł. w. a. którą Wydział krajowy zaasygnował zarządowi gal. Towarzystwa pszczelniczego-ogrodniczego rozporządzeniem z dnia 20. stycznia r. b. L. 818.

Subwencya dla pani Teofili Zielińskiej na rozszerzenie szkoły sztucznych kwiatów.

Na posiedzeniu z dnia 21. października 1881 uchwalił Wys. Sejm w skutek petycyi pani Teofili Zielińskiej o subwencyę na rozszerzenie szkoły sztucznych kwiatów, wstawić na ten cel do preliminarza funduszu krajowego na r. 1882 kwotę 200 zł. w. a.

Treść uchwały powyższej udzielił Wydział krajowy pani Teofili Zielińskiej rozporządzeniem z dnia 8. listopada 1881 L. 55.112, asygnując jej równocześnie przyznaną subwencyę.

Subwencya dla p. Michaliny Teodorowiczówny na otworzenie warsztatu maszynowych robót drutowych.

Na posiedzeniu z dnia 5. października 1881 uchwalił Wysoki Sejm w skutek petycyi pani Michaliny Teodorowiczówny o subwencyę w kwocie 600 zł. w. a. na otworzenie warsztatu robót pończoszkowych, co następuje:

„Pannie Michalinie Teodorowiczównie we Lwowie udziela się z funduszu „krajowego kwotę 200 zł. w. a., na otworzenie warsztatu maszynowych robót „drutowych na maszynach dotąd w kraju nieużywanych“.

Uchwałę powyższą udzielił Wydział krajowy p. Michalinie Teodorowiczównie rozporządzeniem z dnia 25. października 1881 L. 50.330, a przyznany przez Wysoki Sejm zasiłek zaasygnował rozporządzeniem z dnia 10. stycznia r. b. L. 1.838.

Subwencya dla Towarzystwa Tatrzańskiego.

Na posiedzeniu z dnia 22. października 1881 uchwalił Wysoki Sejm przy rozprawie nad Rubr. XV preliminarza funduszu krajowego na r. 1882 dla Towarzystwa Tatrzańskiego kwotę 400 zł. w. a. przezco znalazła załatwienie petycyę tegoż Towarzystwa o subwencję.

O uchwale powyższej uwiadomił Wydział krajowy Towarzystwo Tatrzańskie rozporządzeniem z dnia 25. listopada 1881 L. 58.678 z uwagą, że zaasygnuje przyznany zasiłek, skoro Towarzystwo przedłoży sprawozdanie z czynności swych w r. 1881.

Sprawa uregulowania jarmarków i targów w kraju.

Na posiedzeniu z dnia 5. października 1881 przeszedł Wysoki Sejm nad sprawozdaniem komisji administracyjnej w przedmiocie uregulowania jarmarków i targów w kraju do porządku dziennego.

O uchwale powyższej zawiadomił Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 25. października 1881 L. 51.600 wszystkie Wydziały powiatowe, które w sprawie uregulowania jarmarków i targów wniosły były petycyę do Wysokiego Sejmu.

Nauczyciel wędrowny do rozpowszechniania wiadomości rolniczych pomiędzy włościanami.

Wysoki Sejm przekazał Wydziałowi krajowemu w ciągu ostatniej sesyi sejmowej jako niezadowoloną petycyę oddziału lwowskiego c. k. gal. Towarzystwa gospodarczego, w której tenże oddział pomiędzy innymi prosi, aby Wysoki Sejm polecił Wydziałowi krajowemu zorganizowanie instytucyi nauczycieli wędrujących, którzyby pod nadzorem władz autonomicznych rozpowszechniali między włościanami łatwo zastosować się dające wiadomości z dziedziny rolnictwa i hodowli zwierząt, a podług uznania tychże władz, pouczali też włościan o istocie kredytu i instytucjach kredytowych.

W skutek petycyi powyższej postanowił Wydział krajowy ustanowić na próbę nauczyciela wędrownego i użyć do tej czynności pana Włodzimierza Grodzkiego, nauczyciela niższej szkoły rolniczej w Dublanach, jednak w ten sposób, ażeby dodatkowe zajęcie p. Grodzkiego szkole rzeczonyj nie przyniosło uszczerbku. Na kosztą zaś tej próby, wyznaczył z funduszu dyspozycyjnego kwotę 150 zł. w. a. Zatwierdziwszy następnie rozporządzeniem z dnia 21. marca b. r. L. 10.908 przedłożony przez p. Grodzkiego plan czynności, upoważnił Wydział krajowy temże rozporządzeniem p. Grodzkiego do rozpoczęcia czynności nauczyciela wędrownego za wynagrodzeniem w kwocie 5 zł. w. a. za każdy dzień użyty do wykładów, oraz wyznaczył kwotę 65 zł. w. a. na zakupno przedmiotów do demonstracyi, których następnie nauczyciel ma prawo użyć na premia dla włościan.

Pomnożenie kas oszczędności.

W skutek zaproszenia c. k. Rządu, Wydział krajowy wziął przez swoich delegatów udział w ankiecie, która w Czerwcu 1881 obradowała w c. k. Namiestnictwie nad sposobami pomnożenia liczby kas oszczędności w Galicyi. Wynik tych obrad przedłożony został Ministerstwu, z kąd nadeszła odpowiedź przedstawiona Wydziałowi krajowemu w załączonej odezwie Prezydium c. k. Namiestnictwa z dnia 27. stycznia 1882 L. 10.862 pr.

Alegat 16.

Treść tej odezwy podał Wydział krajowy okólnikiem z dnia 7. marca 1882 L. 5.926 do wiadomości wszystkich Wydziałów powiatowych dodając ze swojej strony, że dla osiągnięcia celu wytkniętego t. j. powiększenia liczby kas oszczędności w kraju „powinny wszystkie do współdziałania powołane czynniki wpływać w swoim zakresie zachętą i pomocą, której Wydział krajowy jak dotąd tak i nadal chętnie użyje. W tym celu umieścił Wydział krajowy w statucie Banku krajowego postanowienia umożliwiające tej instytucji rozwinięcie szerszej i skutecznej akcji“. Nadto podniósł Wydział krajowy w swoim okólniku, że zawarte w reskrypcie Ministerstwa przyrzeczenia przyczynią się znacznie „do osiągnięcia właściwego zadania kas oszczędności, polegającego na łatwym lokowaniu najdrobniejszych nawet oszczędności z możnością podniesienia takowych na wypadek potrzeby“.

Odpis okólnika swojego podał Wydział krajowy także do wiadomości Prezydium c. k. Namiestnictwa.

Pożyczka na zasiewy
z r. 1880.

Zwrot półmilionowej pożyczki, którą w roku 1880 kraj przyszedł w pomoc ludności wiejskiej, dotkniętej klęską nieurodzajów i brakiem ziarna na zasiew, trwał jeszcze i w nbiegłym roku, gdyż w wielu okolicach urodzaj w r. 1881 nie odpowiadał oczekiwaniom w takim stopniu, aby ludności oprócz środków do życia dostarczył także potrzebnych funduszków na uiszczenie się z zaciągniętego długu. Zabezpieczony od strat poręką gmin i egzekucją polityczną, fundusz krajowy nie poniesie żadnego uszczerbku z powodu, że Wydział krajowy uwzględnił uzasadnione prośby o odroczenie egzekucji i przedłużenie terminu zwrotu. Zresztą zaległość jest już w tej chwili wcale nieznaczną, jak świadczy szczegółowy wykaz.

Alegat 17.

Opłaty propinacyjne.

W ściąganiu opłat propinacyjnych na rzecz funduszu propinacyjnego zaszła zmiana pomyslna.

Alegat 18.

C. k. Prezydium Namiestnictwa wydało 26. stycznia 1882 L. 11.229 pr. okólnik do wszystkich Starostw, w którym nie tylko zaleciło energiczne ściąganie zaległych i bieżących opłat propinacyjnych, lecz nadto zaprowadziło ewidencję, która zapobiegnie w przyszłości wzrostowi zaległości. Zaraz w pierwszych miesiącach po wydaniu tego okólnika okazał się bardzo korzystny skutek praktyczny w dochodach funduszu propinacyjnego. W drugim okólniku z dnia 16. maja 1882 L. 5.037/pr. Prezydium c. k. Namiestnictwa upomniało c. k. Starostwa, które jeszcze niezupełnie ściągęły zaległe opłaty a nadto położyło nacisk na to, aby od szynkarzy nowo ustanowionych ściągano opłaty z góry i pod żadnym warunkiem nie zezwalano na zwłokę.

Krajowe komisye i podkomisye reklamacyjne dla podatku gruntowego.

W skutek zaszłych wypadków śmierci i rezygnacji okazała się potrzeba powołania nowych członków i zastępców do krajowych komisji i podkomisji reklamacyjnych dla podatku gruntowego. Mianowicie powołani zostali przez Wydział krajowy: 1) dr. Klemens Żywicki na zastępcę członka tarnopolskiej podkomisji (w miejsce p. Ignacego Głazewskiego); 2) p. Józef Pieńczykowski na zastępcę członka lwowskiej komisji (w miejsce p. Bolesława Śmiałowskiego); 3) p. Maciej Kunaszowski na zastępcę członka lwowskiej komisji (w miejsce ś. p. Ferdynanda Szybińskiego); 4) p. Hilary Treter na zastępcę członka tejże komisji (w miejsce p. Xenofona Ochrymowicza); 5) p. Maciej Zenon Serwatowski na zastępcę członka tejże komisji (w miejsce ś. p. Igna-

cego Łukasiewicza); 6) p. Jędrzej Mikuli na członka tarnopolskiej podkomisyi (w miejsce p. Jana Kakowskiego).

Alegat 19. W sprawie popierania czynności komisji reklamacyjnych wystosował Wydział kraj. okólnik do wszystkich Wydziałów powiatowych .| dnia 6. grudnia 1881 L. 61475.

Fundacya Felikey Maryi z hr. Golejewskich Czarkowskiej dla rękodzielników i przemysłowców.

Zamieszkała w Paryżu właścicielka dóbr JW. Feliksa Marya z hr. Golejewskich Czarkowska złożyła w kasie Wydziału krajowego przez pełnomocnika swojego Dra Marcelego Madeyskiego sto tysięcy zł. w 5% listach hipotecznych na cele fundacyi dla rękodzielników i przemysłowców Polaków w kraju zawód rękodzielniczy lub przemysłowy podejmujących. Fundatorka zastrzegła sobie dożywotni pobór kuponów od złożonych listów hipotecznych i przez pełnomocnika swojego wskazała główne postanowienia, które zawierać ma list fundacyjny.

Alegat 20.

Załączone .| pismo pełnomocnika daje wyczerpujące objaśnienia celów fundacyi. Wydział krajowy złożył fundatorce podziękowanie za ten dar szlachetny. Przygotowanie listu fundacyjnego jest w toku.

Fundacya wystawy krajowej rolniczo-przemysłowej we Lwowie z r. 1877.

W roku 1881 wprowadził Wydział krajowy w życie fundację wystawy krajowej rolniczej i przemysłowej we Lwowie z roku 1877, przeznaczoną dla rzemieślników i przemysłowców, którzy zawodowo już w kraju wykształceni, wiedzę swoją i naukę za granicą uzupełnić pragną. W skutek rozpisanego 18. maja 1881, L. 22731 konkursu na dwa stypendya po 300 zł. dla jednego ślusarza i jednego stolarza, zgłosiło się czternastu kompetentów. Wydział krajowy nadał jedno stypendyum ślusarzowi ze Świątnik, Franciszkowi Wojciechowi Słomce, a drugie stolarzowi ze Lwowa Feliksowi Ignacemu Schröderowi. W roku 1882 rozpiął Wydział krajowy konkurs znowu na dwa stypendya: jedno dla ślusarza, drugie dla kowala. W wyborze kategorii rękodzielnictwa i przemysłu, które uwzględniać należy przy rozpisaniu konkursu, powodował się Wydział krajowy informacjami, zasięgniętymi u znawców fachowych.

Kurs gorzelniczy w Dublanach.

O projekcie urządzenia kursu gorzelniczego w Dublanach, mającego zastąpić szkołę gorzelniczą we Lwowie, która istnieć przestała w skutek zgonu ś. p. Dra Guensberga, wspominał już Wydział krajowy w przeszłorocznym sprawozdaniu ze swych czynności (str. 39). Ażeby projekt ten wprowadzić w życie, zavezwał Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 29. Marca 1881 L. 7666 p. Dra Romana Wawnikiewicza, profesora krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublanach do przedłożenia szczegółowego planu urządzenia kursu gorzelniczego wraz z obliczeniem wydatków, które kurs spowoduje, zaś od Dyrekcji szkół dublańskich zażądał opinii, czy kurs da się pomieścić w Dublanach bez uszczerbku dla szkół rolniczych tamtejszych. Na podstawie relacji otrzymanych w tej sprawie od Dyrekcji szkół dublańskich i p. Dra Wawnikiewicza, ustanowił następnie Wydział krajowy rozporządzeniem z 12. kwietnia 1881 L. 17180 załączony .| program kursu gorzelniczego oraz budżet jego na rok 1881 i poruczył kierownictwo kursu p. Dr. Wawnikiewiczowi. Równocześnie udał się do c. k. Prezydium Namiestnictwa z prośbą, ażeby wyjednało u c. k. Ministerstwa rolnictwa odpowiednią subwencję na pokrycie kosztów kursu, a prośba ta odniosła skutek pożądany, gdyż c. k. Prezydium

Alegat 21.

Namiestnictwa oznajmiło odezwą z dnia 21. czerwca 1881 L. 5525/pr., że c. k. Ministerstwo rolnictwa gotowe jest przyznać na kurs gorzelniczy roczną subwencję w kwocie 1000 zł. w. a. na przeciąg lat pięciu.

Z pomocą zasiłku powyższego kurs gorzelniczy wszedł w życie w r. 1881, a w roku bieżącym odbywa się powtórnie. Na wniosek kierownika kursu udzielił Wydział krajowy z funduszków kursu kilku uczniom zasiłków, a mianowicie w r. 1881 Tadeuszowi Sikorskiemu zasiłek w kwocie 60 zł. w. a. w roku bieżącym zaś Leopoldowi Przełomskiemu 60 zł. w. a. i Aleksandrowi Kulczyckiemu 50 zł. w. a.

Komitet doradczy
dla spraw chowu koni
w Galicyi.

O projekcie ustanowienia Komitetu doradczego dla spraw chowu koni w Galicyi podano już wiadomość w przeszłorocznem sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego (str. 35). Od tej pory udzieliło c. k. Prezydum Namiestnictwa odezwą z dnia 13. kwietnia 1881 L. 2469/pr. ostatecznie zredegowane i przez c. k. Ministerstwo rolnictwa zatwierdzone „postanowienia o zakresie działania ustanowionego przy c. k. Namiestnictwie we Lwowie komitetu doradczego dla spraw chowu koni w Galicyi“, poczem Wydział krajowy przedstawił c. k. Prezydum odezwą z dnia 20. kwietnia 1881 L. 18291 do nominacyi na członka komitetu z terna pp.: ks. Adama Sapiechę, Kazimierza Tuczyńskiego i Józefa Borowskiego. Odezwą wreszcie c. k. Prezydum z dnia 20. maja 1881 L. 4506/pr. został Wydział krajowy zawiadomionym, że p. Minister rolnictwa zamianował na przeciąg lat sześciu: 1) członkami komitetu pp.: ks. Adama Sapiechę, Józefa Skarbak Borowskiego, Atanazego Benoego, Juliusza Bielskiego i br. Adama Heydla; 2) zastępcami zaś pp.: Kazimierza Tuczyńskiego, Eustachego Zagórskiego, Augusta Gorayskiego, br. Jakóba Romaszkana i Augusta Jordan-Stojowskiego.

Sprawa paszportów dla
koni.

Wydział powiatowy w Mościskach objawił Wydziałowi krajowemu życzenie, ażeby dla zapobieżenia kradzieżom koni, oraz szerzeniu się chorób zaraźliwych u koni, targi na konie nadzorowane były w podobny sposób jak targi na bydło, mianowicie, ażeby wydane zostały przepisy, że konie przyprowadzane na targi, winny być zaopatrzone w świadectwa zwierzchności gminnych (paszporty), stwierdzające, że konie te są własnością sprzedających i wolne od chorób zaraźliwych. Życzenie powyższe poparły jak najusilniej obadwa krajowe Towarzystwa rolnicze, których opinii Wydział krajowy w sprawie tej zasięgał. Wskutek tego zaś Wydział krajowy odezwą z d. 11 czerwca 1881 L. 25209 przesłał relacye Towarzystw rolniczych c. k. Prezydum Namiestnictwa z zapytaniem, czy c. k. Rząd byłby skłonny przedłożyć Sejmowi krajowemu projekt, uwzględniający zapatrywania Towarzystw, lub udzielić w danym razie poparcia projektowi tego rodzaju, któryby przez Wydział krajowy do Wysokiego Sejmu został wniesionym. Na odezwę tę jednakże Wydział krajowy do tej pory nie otrzymał odpowiedzi.

Sprawa piętnowania bydła
rogatego.

C. Namiestnictwo oznajmiło odezwą z dnia 20. stycznia r. b. L. 2190, że praktykowany w myśl ustawy księgosuszowej z roku 1880 i rozporządzenia ministeryalnego z d. 12. kwietnia 1880 sposób piętnowania bydła w okręgach pogranicznych przez wypalanie znaku na lewym udzie okazał się wadliwym. Wspomniawszy dalej, że komitety Towarzystw rolniczych, których zdania zasięgało c. k. Namiestnictwo w kwestyi obmyślenia właściwego sposobu

znaczenia bydła, objawiły w tej sprawie zdania różnorodne, wyraziło c. k. Namiestnictwo życzenie, ażeby Wydział krajowy dozwolił przeprowadzić próby z rozmaitemi sposobami piętnowania na bydło folwarku Dublańskiego pod kierownictwem c. k. weterynarza krajowego a z współudziałem Dyrekeyi kraj. szkoły rolniczej w Dublinach. Życzenie to uwzględnił Wydział krajowy i wydał rozporządzeniem z dnia 27. stycznia r. b. L. 4.466 Dyrekeyi szkół dublańskich stósowne polecenie.

O wyniku przedsięwziętych prób nie otrzymał Wydział krajowy do tej pory wiadomości. Tymczasem zaś nadeszły do Wydziału krajowego od kilku nastu Wydziałów powiatowych zażalenia na dotychczasowy sposób piętnowania które to zażalenia Wydział krajowy pospieszył przesłać c. k. Namiestnictwu.

Tępienie chomików.

Wydział powiatowy w Kołomyi uskarżał się w podaniu wystosowanem do Wydziału krajowego na szkody, jakie w powiecie tamtejszym wyrządzają rolnikom chomiki (*ericatus frumentarius*) i prosił, ażeby zarządzeniem zostało tępienie tych szkodników.

Zasiągnąwszy w tej sprawie opinii obudwu krajowych Towarzystw rolniczych udał się Wydział krajowy odezwą z dnia 29. kwietnia 1881 roku L. 44.899 do c. k. Prezydium Namiestnictwa z prośbą, ażeby zwróciło na wspomniane szkodniki uwagę c. k. Starostów i wezwało ich, aby zarządzili tępienie chomików gdziekolwiekby ilość takowych stawała się groźną dla produkcji rolniczej. Prośba ta znalazła uwzględnienie jak się okazuje z okólnika c. k. Namiestnictwa do c. k. Starostów z dnia 23. lipca 1881 L. 33.015, którego odpis c. k. Namiestnictwo udzieliło Wydziałowi krajowemu.

Towarzystwo ogrodnico-sadownicze we Lwowie.

Towarzystwo ogrodnico-sadownicze we Lwowie przedłożyło Wydziałowi krajowemu pismem z dnia 31. grudnia 1881 L. 704 sprawozdanie z czynności swych w r. 1881, z którego Wydział krajowy wyjmuje następujące daty:

Do szkoły ogrodniczej: przez Towarzystwo utrzymywanej uczęszczało w roku szkolnym 1860/1 uczniów 18, z których ukończyło naukę i otrzymało służbę samoistnych ogrodników 3, przyjęło służbę u innych ogrodników 3, wydalono z zakładu 2, przeszło do innego zakładu 2, pozostało na następny rok szkolny 8.

W ogrodzie Towarzystwa znajdowało się z końcem roku 1881 szczepów uszlachetnionych 2—6 letnich 51.000, okólizówek 30.000, krzewów ozdobnych 6.000, drzewek 700, — prócz tego 2 zagony zasianych ziarn i pestek.

Do wzmianki powyższej dodaje Wydział krajowy ze swej strony, że w roku 1881 udzielił Towarzystwu ogrodnico-sadowniczemu, oprócz zwykłej subwencji rocznej w kwocie 700 zł. z funduszu dyspozycyjnego zasiłek nadzwyczajny w kwocie 250 zł. na pokrycie kosztów urządzenia wystawy ogrodnico-sadowniczej we Lwowie w roku 1881.

Stypendyum Eustachego Wierzbickiego.

W przeszłorocznem sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego podano już (str. 31), w jaki sposób Wydział krajowy wykonał uchwałę Wysockiego Sejmu z dnia 16. lipca 1880 przyznającą p. Eustachemu Wierzbickiemu subwencyę w kwocie 500 zł. w. a. za wykształcenie się w gorzelnictwie i piwowarstwie. W uzupełnieniu relacji przeszłorocznej nadmienić wypada obecnie że p. Wierzbicki, otrzymawszy na podstawie asygnaty Wydziału krajowego z dnia 4. stycznia 1880 L. 500 kwotę 300 zł. tytułem pierwszej raty przy-

znanego mu przez Wysoki Sejm stypendyum, od tej pory wcale do Wydziału krajowego się nie zgłosił, w skutek czego też nie otrzymał reszty stypendyum.

Miejskie muzeum przemysłowe we Lwowie.

Magistrat król. stoł. miasta Lwowa doniósł Wydziałowi krajowemu, że Rada nadzorcza miejskiego muzeum przemysłowego po upływie przepisanego statutu trzechlecia urzędowanie swe złożyła.

W skutek doniesienia tego zamianował Wydział krajowy dekretem z dnia 27. maja 1881 L. 15.378 członkiem pomienionej Rady nadzorczej na najbliższy peryod trzechletni pana Dra Józefa Wereszczyńskiego, członka Wydziału krajowego.

Sprawa przemysłu sukieniczego w Biale.

Na prośbę fabrykantów sukna w Biale, wystosował Wydział krajowy dnia 23. listopada 1881 L. 55.974 odezwę do c. k. Namiestnictwa, Prezydów c. k. wyższych Sądów krajowych w Krakowie i we Lwowie, Dyrekcji policyi w Krakowie i we Lwowie, Dyrekcji poczt we Lwowie itd., oraz okólnik do wszystkich Wydziałów powiatowych, w którejto odezwie względnie okólniku, zwrócił ich uwagę na wyroby fabryk sukna w Biale. Kiedy zaś następnie w skutek zgłoszenia się do Białej pewnej liczby gmin o sukno na umundurowanie służby miejskiej i straży ogniowych, jeden z fabrykantów bialskich przedstawił Wydziałowi krajowemu, że byłoby tak dla fabrykantów jak i odbiorców sukna korzystnem, ażeby umundurowanie służby miejskiej i straży ogniowych było o ile możności jednolitem co do gatunku i koloru materyi, postanowił Wydział krajowy wpłynąć w tym kierunku na zarządy gmin.

Krajowe szkoły rolnicze w Dublanach.

Z czynności dotyczących krajowych szkół rolniczych w Dublanach zdaje Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi sprawę w osobnem sprawozdaniu.

Przemysł domowy.

Podobnie przedkłada Wydział krajowy osobne sprawozdanie w przedmiocie spraw przemysłu domowego.

Sprawy górnicze.

Czynności Wydziału krajowego podjęte w celu podniesienia przemysłu naftowego i górniczego, a będące dalszem wykonaniem uchwały Sejmu krajowego z dnia 18. października 1878 r i uchwały z dnia 17. lipca 1880 roku przyjął Wysoki Sejm na dniu 21. października r. z. z uznaniem do wiadomości, a to co w okresie czasu od dnia 1. lipca 1881 po 1. lipca 1882 działo się, jakie geologiczne badania zarządzono i jakie spostrzeżenia o układzie głębszych warstw w okolicach naftowych poczyniono, będzie przedmiotem specjalnego sprawozdania.

W tem sprawozdaniu LW. 35.103 z r. 1882 przedstawimy sprawę uregulowania prawnych stosunków przedsiębiorstw, mających na celu eksploatację minerałów żywicznych w Galicyi i sprawę uzyskania zniżenia opłat skarbowych i podatków opłacanych przez kopalnie naftowe, któremi Wysoki Sejm zajmował się na posiedzeniu z dnia 17. października r. z. i o których rezolucye Sejmu były Wysokiemu Rządowi przedłożone.

Stypendya i subwencye dane pracownikom na polu górniczem, lub uczniom szkół górniczych.

Z funduszu 2.000 zł. w. a. przyznanego na wniosek komisji górniczej na stypendya celem wykształcenia górników w zawodach specjalnych kraj nasz najbliższej obchodzących, udzielono w r. b. stypendya następującym uczniom akademii górniczej w Leoben: Władysławowi Frankiewiczowi, Piotrowi Zagó-

rowskiemu, Józefowi Wrzesińskiemu i Karolowi Miłkowskiemu, — i użyczono pomocy dla odbycia wycieczek uczniom tejże akademii: Franciszkowi Patlewiczowi i Zbigniewowi Złowodzkiemu.

P. Dr. Emil Dunikowski otrzymał subwencyę na prace geologiczne w Monachium. P. Dr. Rudolf Zuber na podróż naukową do Alp. Obaj ci panowie z zadowoleniem Wydziału krajowego pracują drugi już rok nad geologicznem zbadaniem układu Karpat.

Nadto nadano dwa stypendya dla chemików poświęcających się wyłącznie studjom naftowym. Panu Arnulfowi Nawratilowi we Lwowie i p. Karolowi Krzyżanowskiemu w Krakowie. Sprawozdanie z ich badań znajdzie stosowniejsze miejsce w oddzielnem sprawozdaniu o czynnościach górniczych Wydziału krajowego, ponieważ stypendya te były nadane na wniosek i w myśl programu ułożonego przez krajową Radę górniczą, o której czynnościach tam będzie mowa.

Stypendya i zasiłki dla uczniów szkół rolnictwa, leśnictwa i weterynaryi.

Z funduszków przeznaczonych przez Wysoki Sejm na stypendya i zasiłki dla uczniów szkół rolnictwa, leśnictwa i weterynaryi otrzymali:

- a) słuchacze c. k. Akademii rolniczej w Wiedniu: Jan Skupniewicz 300 zł. Michał Martyniec, Hilary Follprecht, Jan Kosina i Mieczysław Piotrowski po 200 zł.; Tadeusz Czajkowski, Józef Przybylski, Konstanty Pańkowski, Franciszek Semianów, Jan Ficałowicz, Zdzisław Stoczkiewicz i Jan Bielowski po 100 zł.; Alojzy Swoboda 50 zł.
- b) słuchacz wiedeńskiej szkoły weterynaryi Karol Schole 200 zł. do ukończenia studyów;
- c) uczniowie lwowskiej szkoły weterynaryi: Franciszek Lenartowicz 150 zł.; Narcyz Sikorski i Tomasz Markowski po 100 zł.; Dymitr Marko, Ignacy Balicki, Jan Nowak, Michał Kozak, Wiktor Tychowski, Szymon Czyczyłowicz, Fryderyk Boehik, Józef Krol, Józef Hepp, Jan Smołucha, Maurycy Maresz i Sylwester Kraczkowski po 50 zł.

Stypendyum na cele kultury krajowej.

Wydział krajowy udzielił z funduszu dyspozycyjnego w ciągu peryodu objętego niniejszem sprawozdaniem na cele kultury krajowej a prócz wymienionych już poprzednio następujące subwencye:

1) Związkowi Stowarzyszeń zarobkowych gosp. we Lwowie 150 zł. w. a. za tyleż egzemplarzy VII. rocznika Stowarzyszeń.

2) Oddziałowi gal. towarz. pszczelniczo-ogrodniczego w Bochni 80 zł. w. a. na pokrycie kosztów podróży nauczycieli wędrownych, mających z ramienia oddziału pouczać włościan w przedmiocie hodowania pszczół, roślin warzywnych i drzew owocowych.

3) Komitetowi c. k. gal. Towarzystwa gosp. 360 zł. w. a. na stypendya dla uczniów szkoły wyprawy i uprawy lnu w Gródku w r. 1881.

4) Temuż komitetowi 150 zł. w. a. na pokrycie kosztów wydawnictwa instrukcyi do reklamacyi w sprawie podatku gruntowego.

5) Temuż komitetowi 37 zł. 50 ct. za 25 egzemplarzy dziełka Dr. Szczęsnego Kudelki pod tytułem „Choroby roślin gospodarskich, ich przyczyny i środki zaradcze“, zakupione do użytku uczniów kraj. śred. szkoły rolniczej w Czernichowie.

6) P. Dr. Maxymilianowi Nowickiemu, c. k. profesorowi uniwersytetu Jagiellońskiego, dwa razy (w r. 1881 i 1882) po 100 zł. w. a. na badania w sprawie imiennictwa i rozsiedlenia ryb w kraju naszym.

7) P. Dr. Karolowi Szwejczerowi począwszy od 1. kwietnia r. b. aż do dalszego zarządzenia zasiłek miesięczny w kwocie 75 zł. w. a. na podróż naukową, mającą na celu wykształcenie się w administracji gospodarczej.

8) Uczniom kursu melioracyjnego w Dublinach Stanisławowi Zacharskiemu i Michałowi Chomiczkiemu na odbycie kursu melioracyjnego w Nachodzie pierwotnie po 100 zł., a później dodatkowo po 49 zł. w. a.

Spi. ludności w Nowem-
mieście.

Wydział powiatowy w Dobromilu przedłożył Wydziałowi krajowemu zażalenie tej treści, że komisarz rządowy, kierujący konspiracyą ludności w Nowemmieście, we wszystkich wypadkach, w których chodziło o osobę wyznania mojżeszowego, w rubryce „język tywarzyski“ wpisany już na podstawie deklaracji interesowanych język polski, kazał samowolnie zmienić na język niemiecki.

Zażalenie to odstąpił Wydział krajowy odezwą z dnia 15. lutego 1881 L. 6.600 c. k. Prezydium Namiestnictwa z prośbą, ażeby zarządziło zbadanie sprawy. Zarządzone zaś przez c. k. Prezydium Namiestnictwa dochodzenie wykazało słuszność zażalenia, w skutek czego podług odezwy tegoż Prezydium z dnia 4. kwietnia 1881 L. 3.014 pr. wszyscy izraelici w Nowemmieście zapisani zostali zgodnie z ich oświadczeniem z językiem towarzyskim polskim.

Bióro melioracyjne.

W skutek podania Wydziału krajowego z dnia 18. maja 1881 L. 12.943 przyzwoliło wysokie c. k. Ministerstwo rolnictwa reskryptem z d. 30. września 1881 L. 5.836 dla biura melioracyjnego na r. 1881 subwencyę w kwocie tysiąca zł. w. a. i zarazem przyrzekło równą roczną kwotę subwencyjną na dalsze 4 lata od 1882 do 1885.

Z subwencyi tej przeznaczył Wydział krajowy połowę t. j. 500 zł. w. a. na polepszenie płac inżynierów-pomocników i rozporządzeniem z d. 31. grudnia 1881 L. 64.956 podwyższył płace począwszy od 1. stycznia 1882 inżynierom-pomocnikom Janowi Blautowi, Ferdynandowi Hilbrichtowi, tudzież inżynierowi expozytury w Tarnowie Tadeuszowi Sikorskiemu na 800 zł., inżynierowi-pomocnikowi Andrzejowi Kędziorowi zaś na 1.000 w. a. rocznie.

W załatwieniu petycyi c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego L. 542 z r. 1881 odstąpionej Wydziałowi krajowemu uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 21. października 1881 w sprawie bezpłatnego udzielania pomocy biura przy robotach melioracyjnych, zawiadomił Wydział krajowy w myśl sprawozdania komisji kultury krajowej komitet tegoż Towarzystwa pismem z dnia 5. grudnia 1881 L. 55.738, że w miarę funduszków, jakimi rozporządza na cele melioracyjne, będzie Wydział krajowy o ile możności uwzględniał spółki wodne stósownie do życzeń c. k. gal. Towarzystwa gospodarskiego i w każdym wypadku, gdzie przeprowadzenie melioracyi zawisłem będzie od zawiązania spółki, weźmie pod rozwagę potrzebę udzielenia bezpłatnej pomocy bióra melioracyjnego.

Czynności biura melioracyjnego.

Czynność biura melioracyjnego za czas od 1. stycznia 1881 do 30. czerwca 1882 była następującą :

A. W ciągu roku 1881 zgłosiły się następujące strony do biura melioracyjnego :

1. JW. hr. Baworowski z Bohatkowic.
2. Wny A. Gniewosz z Bezka.
3. Komitet dla uregulowania rzeki Wisłoki w powiatach Sanockim, Brzozowskim i Krośnieńskim.
4. Wydział powiatowy w Dąbrowej.
5. Ces. król. Sąd powiatowy w Bursztynie.
6. JW. hr. S. Badeni z Radziechowa.
7. Zarząd dóbr ks. de Ligne z Toporowa.
8. Zarząd dóbr hr. Badenich z Buska.
9. Wny Gotleb z Dołhomościsk.
10. Wny Rodakowski z Bortnik.
11. Wny Grotowski z Jaémierza.
12. Wny Ig. Krajewski z Czech.
13. Wny A. Krajewski z Opłucha.
14. JW. hr. Zamoyska z Ohladowa.
15. Wny Artur Cielecki z Porchowej.
16. Wny Wł. Cielecki z Byczkowic.
17. Wny Al. Cielecki z Hadynkowic.
18. W. Torosiewiczowa z Sassowa.
19. JW. hr. Komorowski z Bilinki.
20. JW. hr. Zamoyski z Wysocka.
21. Komitet dla regulacji rzeki Wiszni w powiecie Jarosławskim.
22. Wł. Jouna z Surmaczówki.
23. Wny Wierzchlejski z Kabarowic.
24. Zarząd dóbr JE. hr. Dzieduszyckiego z Zarzecza.
25. Administracya fundacyi hr. Skarbka.
26. Wny Czerwiński z Horodyszcz.
27. Wny Gniewosz z Kąt.
28. Wna Hubicka z Nakwaszy.
29. Wny Bocheński z Mużyłowa.
30. Wny Torosiewicz z Ostrowa.
31. Wny Jędrzejowicz z Zacierni.
32. JW. hr. Tyszkiewicz z Weryni.
33. Wny Kakowski ze Zboisk.
34. Wny Rozwadowski z Dębin.
35. JW. hr. Łubieński z Zassowa.
36. JO. Ks. Sanguszko z Tarnowa.
37. Wny Męciński z Partynia.
38. Wny Dietl z Rzuchowej.
39. Wielmożny Wohlfeld z Żabna.
40. Jaśnie Wielmożny hr. Breza z Podleszan.
41. Wielmożny Bezke z Karwodrzy.
42. " Ostrowski z Krzyża.
43. " Kaczkowski z Klikowej.
44. " Kwiatkowski z Wojsławia.

- 45. Jaśnie Wielmożny hr. Rey z Przeclawia.
- 46. Wielmożny Prószyński ze Skrzydziej.
- 47. „ Rozwadowski z Tuchowa.
- 48. Spółka wodna w powiecie Mieleckim,
- 49. „ „ dla regulacji Żabnicy.
- 50. Folwark w Dublanach.

W roku 1882 po koniec czerwca:

- 51. Wielmożny Szczepański z Machowej.
- 52. Sekeya ogrodowa rady miasta Tarnowa.
- 53. Jaśnie Wielmożny hr. Stadnicki z Nawojowej.
- 54. „ „ hr. Tyszkiewicz z Weryni.
- 55. „ „ hr. Łubieński z Zassowa.
- 56. JO. Księżę Sanguszko z Tarnowa.
- 57. Wielmożny J. Męciński z Partynia.
- 58. „ Dietl z Rzychowej.
- 59. Jaśnie Wielmożny hr. Breza z Podleszan.
- 60. Wielmożny Bezke z Karwodrzy.
- 61. „ Ostrowski z Krzyża.
- 62. „ Rozwadowski z Tuchowa.
- 63. Spółka wodna w powiecie Mieleckim.
- 64. Jaśnie Wielmożny Br. Brunicki z Zaleszczyk.
- 65. „ „ hr. Rey z Przeclawia.
- 66. Wielmożny Jul. Puzyna z Czarnołożec.
- 67. „ Władysław Cielecki z Byczkowiec.
- 68. „ Polański z Rudnik.
- 69. „ Postruski z Seredna.
- 70. Jaśnie Wielmożny hr. Komorowski z Bilinki.
- 71. Wielmożny K. Wiktor z Zarszyna.
- 72. „ Gniewosz z Bezka.
- 73. „ Grotowski z Jaćmierza.
- 74. „ Kakowski ze Zboisk.
- 75. „ Słonecki z Jurowiec.
- 76. Jaśnie Wielmożny hr. Zamoyski z Wysocka.
- 77. Wielmożny Jouna z Surmaczówki.
- 78. Jaśnie Wielmożny hr. Badeni z Radziechowa.
- 79. Wielmożny Krajewski z Opłucka.
- 80. Jaśnie Wielmożna hr. Zamoyska z Ohladowa.
- 81. Wielmożny Schnell z Nakwaszy.
- 82. „ Wierzchlejski z Kabarowiec.
- 83. „ Rozwadowski z Dębin.
- 84. Gmina Grzybowice wielkie.
- 85. Folwark Dublany.
- 86. Komitet Towarzystwa rolniczego w Krakowie.
- 87. Wydział powiatowy w Rzeszowie.
- 88. Zarząd dóbr hr. Dzieduszyckiego w Zarzeczcu.
- 89. Spółka wodna dla regulacji rzeki Wisłoka.
- 90. „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ Lubaczówka.

91. Administracja fundacji hr. Skarbka.

92. Wielmożny Stępiński z Ożomli.

93. „ Thom z Holeszowa.

Stosownie do nadechodzących zgłoszeń zbadano na miejscu życzenia stron interesowanych lub też załatwiono sprawy wchodzące w zakres ustawy wodnej z dnia 14. marca 1875 we wszystkich powyżej wymienionych miejscowościach.

B. W roku 1881 i 1882 po dzień 30. czerwca uskuteczniło następujące zdjęcia niwelacyjne:

- 1) W Besku u Wielmożnego Gniewosza:
  - a) 51 morgów roli dla drenowania.
  - b) 46 morgów łąk dla osuszenia i częściowego nawodnienia.
  - c) 3200 metrów bieżących głównych kanałów dla nregulowania odpływów.
- 2) W Jaćmierzu u Wielmożnego Grotowskiego:
  - a) 71 morgów roli dla drenowania.
  - b) 35 morgów łąk dla nawodnienia.
  - c) 1400 metrów bieżących głównych rowów.
- 3) W Zboiskach u Wielmożnego Kakowskiego:
  - a) 9 morgów łąk do nawodnienia.
  - b) 520 metrów bieżącego głównego rowu osuszającego.
- 4) W Wysocku u JWielmożnego hr. Zamoyskiego:
  - a) 76 morgów roli dla drenowania.
  - b) 200 morgów łąk dla osuszenia i częściowego nawodnienia.
  - c) 2500 metrów bieżących głównych kanałów dla uregulowania odpływów.
- 5) W powiecie Jarosławskim dla spółki wodnej regulacji rzeki Wiszni:
  - a) 5000 morgów roli i łąk dla osuszenia.
  - b) 2000 metrów bieżących przekopn rzeki Wiszni.
- 6) W Radziechowie u JWielmożnego hr. Badeniego:
  - a) 272 morgów łąk dla osuszenia.
  - b) 3000 metrów bieżących głównego kanału dla uregulowania odpływów wód.
- 7) W Toporowie u Księcia de Ligne:
  - a) 85 morgów stawiska dla osuszenia.
  - b) 1800 metrów bieżących głównego kanału.
- 8) W Opłucku u Wielmożnego Krajewskiego:
  - a) 2000 metrów bieżących głównego kanału dla uregulowania odpływu wody.
  - b) 800 morgów łąk i lasu zabagnionego.
- 9) W Kabarowcach u Wielmożnego Wierzchleyskiego:
  - a) 62 morgów łąk dla osuszenia i nawodnienia;
  - b) 2.000 metr. bież. regulacji rzeki Strypy;
  - c) 1.100 „ „ „ „ Młynówki.
- 10) w Grzybowicach dla gminy:
  - a) 19 morgów łąki dla osuszenia i nawodnienia;
- 11) w Dublanach dla folwarku krajowego:
  - a) 124 morgów łąki dla osuszenia i nawodnienia;
  - b) 5.000 metr. bież. młynówki i potoku.

- 12) W Ostrowiu u W. Torosiewicza:
  - a) 36 morgów roli dla drenowania;
  - b) 4.500 metrów bieżących rowów osuszających.
- 13) W Porchowiu u W. F. Cieleckiego;
  - a) 56 morgów łąk do osuszania i nawodnienia;
  - b) 4.000 metrów bież. rzeki Barzyczki i Zubrzówki.
- 14) W Słobódce u W. Wł. Cieleckiego:
  - a) 80 morgów łąki dla osuszenia i nawodnienia częściowego;
  - b) 4.100 metrów bież. głównego kanału osuszającego (potoku Dżuryn).
- 15) w Zarzeczcu u JE. Hr. Dzieduszyckiego:
  - a) 3.500 metrów bieżących potoku Bieczy;
- 16) w Żydaczowie fundacya hr. Skarbka:
  - a) 406 morgów roli, łąk i pastwisk dla osuszenia i wydzielenia roli dla założyć się mającego tamże folwarku.
- 17) w Zassowie u JW. hr. Łubieńskiego:
  - a) 13 morgów dla założenia stawu rybnego;
  - b) 95 morgów roli dla osuszenia.
- 18) W Rzuchowej u W. Dietla:
  - a) 16 morgów roli do drenowania.
- 19) W Koszycach u JO. ks. Sanguszki:
  - a) 17 morgów roli do drenowania.
- 20) W Partyniu u W. Męcińskiego:
  - a) 100 morgów pastwisk dla osuszenia.
- 21) W Łęgu dla gminy:
  - a) 100 morgów pastwiska dla osuszenia;
  - b) 3.000 metrów bieżących głównego kanału osuszającego.
- 22) W Kobierzynie u W. Męcińskiego:
  - a) 17 morgów roli dla drenowania.
- 23) Dla spółki wodnej Żabnickiej w powiecie Tarnowskim:
  - a) 3.000 metrów bież. wałów ochronnych.
- 24) w Podleszanach u JW. hr. Brezy:
  - a) 1.300 met. bież. kanału osuszającego w gminach Podleszany, Książnice i Goleiszów.
- 25) W Bilince u JW. hr. Komorowskiej:
  - a) drenów 10 morgów roli;
  - b) osuszenie 40 " "
- 26) W Horodyszczu u W. Czerniawskiego:
  - a) osuszenie 60 morgów stawu. —

Zniwelowano więc w czasie od 1. stycznia 1881 do 30. czerwca 1882
 379 morgów roli dla drenowania
 1188 morgów łąk dla osuszenia i nawodnienia
 5406 morgów roli i łąk dla osuszenia
 13 " " stawu.

Razem 6986 morgów i 57·6 kilometrów rzek potoków i kanałów dla uregulowania odpływu wód.

Oprócz tego rozpoczęto stosownie do uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 21. października 1881 potrzebne zdjęcia do regulacyi i obwałowania rzeki

Wisłok w powiatach Sanockim, Brzozowskim i Krośnieńskim na przestrzeni od Beska aż do Krościenka na powierzchni innundacyjnej wynoszącej 10.000 morgów.

C) Szczegółowe plany wraz z opisami technicznymi i kosztorysami wypracowano w biurze melioracyjnym w roku 1881 i 1882 po koniec czerwca:

- 1) Dla Wielmożnego Gniewosza z Beska:
  - a) Plan drenowania 8 morgów roli.
  - b) „ „ 43 „ „
  - c) „ osuszenia i nawodnienia 46 morgów łąk.
- 2) Dla W. Grotowskiego w Jaćmierzu:
  - a) Plan drenowania 19 morgów roli.
  - b) „ „ 17 „ „
  - c) „ nawodnienia 14 „ łąki.
- 3) Dla W. Kakowskiego w Zboiskach:
  - a) Plan nawodnienia 8 morgów łąki.
- 4) Dla JW. hr. Łubieńskiego w Zassowie:
  - a) Plan stawu dla hodowli ryb 13 morgów.
  - b) „ osuszenia 95 morgów roli.
- 5) Dla JO. ks. Sanguszki w Tarnowie:
  - a) Plan drenowania 17 morgów roli w Koszycach.
- 6) Dla W. Diettla w Rzuchowej:
  - a) Plan drenowania 16 morgów roli.
- 7) Dla W. Męcińskiego w Partyniu:
  - a) Plan drenowania 15 morgów roli w Kobierzynie.
  - b) Plan osuszenia 100 morgów pastwiska w Partyniu.
- 8) Dla JW. Brezy w Podleszanach:
  - a) Plan kanału osuszającego w gminach Podleszany, Książnice i Golezów na długości 13 kilometrów.
- 9) Dla JW, hr. Zamojskiego w Wysocku:
  - a) Plan drenowania 31 morgów roli
  - b) „ „ 23 „ „
  - c) „ „ 18 „ „
  - d) Plan regulacji rzeki Wiszni.
10. Dla folwarku Dublańskiego:
  - a) Plan drenowania 191 morgów roli
  - b) „ osuszenia i nawodnienia 124 morgów łąk.
11. Dla gminy Grzybowice-Wielkie:
  - a) Plan osuszenia i nawodnienia 18 morgów łąki.
12. Dla JE. Hr. Dzieduszyckiego w Zarzeczcu:
  - a) Plan przekroju podłużnego rzeczki Bielezy na długości 3-5 kilom.
13. Dla W. Torosiewicza w Ostrowcu:
  - a) Plan drenowania 36 morgów roli;
14. Dla Wgo Polanowskiego w Moszkowie:
  - a) Plan szluzu na rzece Sołokii w Ostrowiu:
15. Dla JW. Hr. Badeniego w Radziechowie:
  - a) Plan osuszenia 211 morgów łąk;
16. Dla Zarządu dóbr JO. ks. de Ligne w Toporowie:
  - a) Plan osuszenia 85 morgów łąk;

17. Dla Wgo Krajewskiego w Oplucku:
    - a) Plan kanału osuszającego na długości 2 kilometrów;
  18. Dla Wgo Wierzchlejskiego w Kabarowcach;
    - a) Plan osuszenia 62 morgów łąk;
  19. Dla Wgo Bocheńskiego w Mużyłowie:
    - a) Plan drenowania 21 morgów roli;
  20. Dla Wgo Cieleckiego w Porchowej:
    - a) Plan osuszenia i nawodnienia 56 morgów łąki;
    - b) Plan regulacji potoku Baryszki;
  21. Dla Wgo Cieleckiego w Byczkowcach:
    - a) Plan osuszenia 30 morgów łąk w Słobódce;
  22. Dla Wgo Wolańskiego w Czarnokońcach:
    - a) Plan nawodnienia 30 morgów łąk;
  23. Dla powiatu Dąbrowskiego:
    - a) Projekt uregulowania odpływu dzikich wód na powierzchni 15.000 morgów;
  24. Dla Wgo Czermińskiego w Horodyszczu:
    - a) Osuszenie 60 morgów stawu zostało wyznaczone i wypalowane na miejscu;
  25. Dla JW. Hr. Komorowskiego w Bilince:
    - a) Plan drenowania 10 morgów roli;
    - b) Plan regulacji starego koryta Dniestru; —
- Razem więc wypracowano w biurze melioracyjnym za czas od 1. stycznia 1881 do 30. czerwca 1882 plany:
- Dla drenowania 447 morgów roli.
  - Dla nawodnienia 358 morgów łąk.
  - Dla osuszenia 15.731 morgów łąk i roli.
  - Ogółem dla melioracji 16.536 morgów.

D. Z zaprojektowanych w powyższym czasie robót melioracyjnych przeprowadzono w całości lub w części przy współudziale funkcyonaryuszów biura melioracyjnego:

1. Drenowanie	51	morgów roli	w Besku.
2. Osuszenie i nawodnienie	43	" łąk	w Besku.
3. Drenowanie	36	" roli	w Jaémierzu.
4. Nawodnienie	14	" łąk	"
5. Nawodnienie	8	" "	w Zboiskach.
6. Osuszenie	51	" "	w Dołhomościskach
7. Uregulowanie odpływu wody			w Czechach.
8. Osuszenie	50	morgów łąk	w Nakwaszy.
9. Osuszenie	60	" stawu	w Horodyszczach.
10. Osuszenie	62	" łąk	w Kabazowcach.
11. Nawodnienie	68	" łąk	w Cząstkowicach.
12. Drenowanie	41	" roli	w Wysocku.
13. Drenowanie	17	" "	w Koszycach.
14. Drenowanie	16	" "	w Rzachowie.
15. Drenowanie	15	" "	w Kobierzynie.
16. Osuszenie	95	" "	w Zassowie.
17. Założenie	13	" stawu	"
18. Przeprowadzenie wodociągów			w Sassowie.

19. Rozpoczęto prace nad uregulowaniem odpływów wód dzikich w powiecie Dąbrowskim dla osuszenia 15.000 morgów roli, łąk i pastwisk.

Razem więc przeprowadzono a w części rozpoczęto za pośrednictwem biura melioracyjnego ulepszenia rolne na przestrzeni 15.640 morgów w czasie od 1. stycznia 1881 do 30. czerwca 1882.

Oprócz powyżej wykazanych prac załatwione zostały przez biuro melioracyjne następujące ważniejsze czynności:

I. Wypracowano na żądanie Wielmożnego A. Krajewskiego projekt statutu dla spółki wodnej, mającej się zawiązać w powiecie Kamioneckim i Brodzkim.

II. Interweniowano z polecenia Wydziału krajowego:

a) W sprawie spółki dla regulacji rzeki Wisłoka od Beska do Krościenka w powiatach Sanockim, Brzozowskim i Krośniańskim.

b) W sprawie spółki dla regulacji rzeki Wisłoki w powiecie Jasielskim.

c) W sprawie korekcyi rzeki Wiszni w powiecie Jarosławskim.

d) W sprawie zawiązania spółki wodnej dla uregulowania odpływu dzikich wód w powiecie Dąbrowskim.

e) W sprawie zawiązania spółki wodnej dla uregulowania odpływu wód z części powiatu Mieleckiego położonej pomiędzy krajową drogą Mielec—Tarnobrzęga rzeką Wisłoką i Wisłą.

f) W sprawie zabezpieczenia od rzeki Wisłoka drogi krajowej Rzeszów Nadbrzezie pod Nową wsią.

III. Interweniowano na żądanie stron interesowanych w sprawach wodnych.

a) W sprawie zakładu wodnego w Radawie w sporze JE. hr. Siemieńskim a ks. Ad. Sapieha, Wnym Wł. Joungą i gminami przylegającymi do rzeki Lubaczówki.

b) W Bortnikach w sprawie Wielmożnego Rodakowskiego z koleją żelazną Lwowsko-Czerniowiecką.

c) W Czerniejowie w sporze zakładu wodnego między Wielmożnymi Tustanowskim a Mandelbaumem.

Ze względu na mnożącą się ilość zgłoszeń, która w porównaniu z 1880 r. nawet się potroiła, tudzież zwiększające się rozmiary prac melioracyjnych, szczególnie pierwszorzędných spółkowych, widział się Wydział krajowy spowodowanym upoważnić rozporządzeniem z dnia 12. kwietnia 1882 L. 17.529 inżynierów biura melioracyjnego przyjmować do pomocy na czas trwania robót polnych praktykantów bezpłatnych, których koszta podróży i diety mają opłacać strony interesowane.

Nadmienić też wypada, że w skutek zgłoszeń z zagranicy w jednym szczególnie uwzględnienia godnym wypadku, zezwolił Wydział krajowy biura melioracyjnemu przeprowadzić zdjęcie niwelacyjne i wypracować plany melioracyjne w powiecie Ostrogskim na Wołyniu.

Eksploatacyja torfu.

Wydział krajowy ze względu na ogromną doniosłość, jaką przedstawia sprawa torfowisk w kraju naszym dla podniesienia rolnictwa i przemysłu krajowego tak pod względem zużytkowania torfu na materiał opałowy, jak niemniej pod względem przetworzenia torfowisk umiejętną i odpowiednią melioracją na łąki lub rolę, polecił biuru melioracyjnemu wypracować kwestyjonarze w sprawie eksploatacyi torfu i instrukcyę dla brania próbek torfowych.

Wydział krajowy pragnął tym sposobem ułatwić pierwsze kroki w tej nowej gałęzi eksploatacyjnej. Zebrane daty mają służyć dla rolników i przemysłowców jako wskazówki, w których miejscach nasamprzód eksploatacja torfu może być rozpoczęta z dobrym skutkiem. A chcąc przyjść w pomoc tym właścicielom torfowisk, którzyby pragnęli przystąpić do eksploatacji, postanowił Wydział krajowy wszelkie próbki torfu, nadsyłane według wydanej instrukcyi, przesłać do laboratorium chemicznego krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublanach dla przeprowadzenia bezpłatnej analizy co do zawartości popiołu, wskazując tym sposobem stronom interesowanym jaką wartość opałową posiada odnośny torf.

Dnia 8. lutego 1881 L. 6218 rozesłano z Wydziału krajowego odpowiednią ilość kwestyonaarzy i instrukcyi w sprawie eksploatacji torfu na opał do wszystkich Wydziałów Rad powiatowych i do komitetów Towarzystw rolniczych we Lwowie i w Krakowie.

Po koniec czerwca 1882 nadeszły odpowiedzi zaledwie z 41 powiatów, z których jak Dąbrowa, Grybów, Jasło, Wadowice, Wieliczka, Żywiec, Pilzno, Limanowa, Dobromil, Rawa, Gorlice, Stanisławów, Kossów, Nadwórna, Zaleszczyki, Husiatyn, Stare miasto, Borszczów, Kolbuszowa oświadczyły: że w obrębie powyżej przytoczonych powiatów niema żadnych torfowisk.

Próbki torfu nadesłane z powiatów: Brzozów, Buczacz, Jarosław, Lwów, Nowy Targ, Przemyślany, Rudki, Tłumacz, Trembowla, Złoczów, Kamionka i Brzesko, zostały przesłane do rozbioru chemicznego do Dublan. Rezultaty dokonanego rozbioru chemicznego, które zakomunikowano stronom interesowanym wykazują znakomite torfy.

Do najlepszych materiałów opałowych należą torfy górskie w powiecie Nowo-Targkim w gminach Czarny Dunajec, Długopol, Rogóżniki, Kramzów, Ludzimierz.

Do bardzo dobrych należą torfy :

- W powiecie Lwowskim w Dublanach,
- „ Chrzanowskim w Jankowicach,
- „ Brzozowskim w Winnem.

Do dobrych materiałów opałowych należą torfy :

- W powiecie Złoczowskim w Nuszeu,
- „ Przemyślańskim w Przegnojowie,
- „ Brzeskim w Wojniczcu,
- „ Rudeńskim w Komarnie,
- „ Jarosławskim w Żurowicach,
- „ Kamioneckim w Radziechowie.

Do miernych torfów :

- W powiecie Jarosławskim w Żurowicach,
- „ Tłumackim w Gruszcze,
- „ Lwowskim w Biłohorszczy,
- „ Buczackim w Medwedowcach.

Do przydatnych na opał torfy :

- W powiecie Kamioneckim w Chołojowie,
- „ Jarosławskim w Kisielowie,

W powiecie Jarosławskim w Pełnotyczach,
 „ „ „ w Woli Rożnickiej.

W dalszym rozwoju tej tak ważnej sprawy postanowił Wydział krajowy iść naprzód z zachęta i z dobrym przykładem. Uwzględniając raz konieczność udzielenia właścicielom potrzebnych praktycznych wskazówek dla eksploatacyi torfu, powtóre wysoką cenę drzewa opałowego w Dublanach i tę okoliczność, że 140 morgów torfowiska należącego do folwarku w Dublanach nie przynosi dotychczas więcej jak 2 zł. z morga, nareszcie znakomitą jakość torfu Dublańskiego i głębokość pokładu torfowego, Wydział kraj. przeznaczył 500 zł. na zakupno torfiarki systemu Brossowskiego i na rozpoczęcie na razie eksploatacyi torfu w folwarku Dublańskim w sposób najprostszy i najtańszy. Eksploatacyę torfu w Dublanach rozpoczęto w miesiącu maju b. r.

Dla rozpowszechnienia jeszcze większego tej sprawy i dla zaznajomienia szerszej publiczności interesowaucej z tym nowym materiałem opałowym, przyrzekł Wydział krajowy profesorowi Dr. Wawnikiewiczowi z Dublan i inżynierowi biura melioracyjnego p. Karpuszcze zasiłek jednorazowy w kwocie 100 zł. celem wysłania okazów torfów, jakie strony nadesłały do rozbioru do Wydziału krajowego, na wystawę rolniczo-przemysłową w Przemyśle, gdzie rolnicy i przemysłowcy znajdą sposobność przekonać się o jakości naszych torfów i o rozmieszczeniu torfowisk w kraju.

Bióro statystyczne.

W okresie, który upłynął od zamknięcia ostatniego sprawozdania z czynności Wydziału krajowego t. j. w czasie od 1. lipca 1881 do 30. czerwca 1882 bióro statystyczne zajmowało się oprócz drobniejszych spraw bieżących następującemi pracami:

1) Ułożono imienny wykaz obszaru gmin całego kraju i na podstawie tego wykazu zestawiono obszar powiatów politycznych i sądowych z uwzględnieniem licznych zmian, jakie od 1878 aż do najnowszego czasu zaszły w ich rozgraniczeniu.

Zarazem zaprowadzono stałą ewidencję owych zmian na przyszłość tak, żeby zapiski bióra podawały najdokładniejszą wiadomość o każdorazowym stanie rozgraniczenia a na podstawie tegoż o obszarze i ludności powiatów. Zestawienie powiatów podług obszaru i ludności i obliczone według tego daty gęstości zaludnienia ogłoszone zostaną w najbliższym zeszycie wiadomości statystycznych.

2) Bióro statystyczne przeprowadziło obszernie obliczenia przyrostu ludności Galicyi w latach 1869—1880 według rozmaitych sposobów wskazanych przez naukę. Materiał do tych obliczeń zebrano w drodze kilkukrotnej korespondencyi z centralną komisją statystyczną i władzami wojskowemi, nie udało się wszakże uzupełnić go we wszystkich pożądaných szczegółach.

3) Ukończono zestawienie statystyczne rezultatów gospodarstwa skarbowego kraju w latach od 1875—1880 przez dodanie ostatniego roku i poprawki niezbędne.

4) Zestawiono z aktów Wydziału krajowego bardzo szczegółową statystykę szupaśnictwa, która pozwoli ocenić dokładnie, czy i o ile należałoby zreformować ten dział administracyi, z każdym rokiem większych wymagający wydatków.

5) Uzupełniono nowszemi datami i przygotowano do druku zestawienia odnoszące się do zastosowania ustaw przeciw pijaństwu i przeciw lichwie.

6) Zestawiono produkcję piwa i wódki w Galicyi w trzech ostatnich latach i przygotowano do druku.

7) Statystkę finansową szkół ludowych uzupełniono dalszemi zestawieniami, o ile zdołano uzyskać potrzebny ku temu materiał.

W trakcie zbierania względnie wypisywania materiału znajdują się prace:
o obciążeniu i o licytacyach posiadłości tabularnych w Galicyi 1874—1881;
o licytacyach posiadłości wiejskich i małomiejskich w Galicyi w r. 1880 i 1881;

o podatkach bezpośrednich w r. 1881 i 1882;

o szczegółowych rezultatach spisu ludności w miastach i miasteczkach Galicyi.

Posada koncepisty w biurze statystycznym opróżniona po Drze Kleczyńskim od 1. kwietnia 1881 nie została dotąd obsadzona.

Prócz naczelnika składa się biuro obecnie z jednego asystenta konceptowego, jednego asystenta manipulacyjnego, który najznaczniejszą część czasu ma zajętą zawiadywaniem biblioteką Wydziału krajowego złączoną z biórem statystycznym — i jednego dyurnisty.

Departament III.

Referent: Członek Wydziału krajowego Oktaw Pietruski.

Jego ces. i król. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem z dnia 4. Marca 1882 najmiłościwiej zatwierdzić uchwałę Wysokiego Sejmu z dnia 14. Października 1881, dotyczącą sprzedaży należącego do krajowego funduszu szkół ludowych gruntu pod L. 105/144 w Nowym Sączu i wcielenia uzyskanej ceny kupna do krajowego funduszu szkół ludowych.

Koszta druków sejmowych
i Wydziału krajowego.

W wykonaniu uchwały sejmowej z dnia 22. Lipca 1880 Wydział krajowy dołożył starań ku osiągnięciu wszelkich możliwych zaoszczędzeń w kosztach druków sejmowych i Wydziału krajowego i uzyskał takowe stosownie do swych projektów — przez zawarcie umowy dtto 31. Maja 1881 LW. 25081/25023 z trzema drukarniami a mianowicie: z Związkową, — Ludową i Budweisera, o wykonywanie druków w języku polskim za wynagrodzeniem 20% niższem — zaś na druki w języku ruskim zawarciem umowy z dnia 17. Czerwca 1881 LW. 26964 z drukarnią stauropigiańską za wynagrodzeniem o 10% niższem, aniżeli płacono dawniej. — Nadto obniżono znacznie opłatę druków wykonywanych nocną porą — tudzież pospiesznych i robót świątecznych. — Te niższenia cen zabezpieczono także i dla szpitala głównego we Lwowie, dla zakładu obłąkanych w Kulparkowie, dla szkoły rolniczej w Dublinach, dla szkoły leśnictwa i dla wydawnictwa aktów grodzkich.

Również i w cenach papieru, — kosztach tłumaczenia i korekty, wreszcie i w zmniejszeniu objętości druków, przez niezamieszczenie w zbiorze uchwał sejmowych każdej pozycyi budżetu jako osobnej uchwały, lecz tylko powołaniem się na uchwalony budżet — osiągnięto w wykonaniu zatwierdzonych uchwał sejmową z dnia 8. Października 1881 wniosków Wydziału krajowego z 23. Kwietnia 1881 LW. 9581 znaczne niższenia kosztów.

Cyfrę zmniejszenia wydatku uzyskanego już w roku 1881 uwidocznia następujące zestawienie:

Wedle zamknięć rachunków wynosiły:

A. Koszta druków sejmowych:

w roku 1878	.	.	.	.	razem	17.848 zł. 66 ct.
w roku 1880	.	.	.	.	"	17.002 " 97 "
w roku 1881	.	.	.	.	"	10.686 " 18 "

przeto wydano w r. 1881 w ogóle mniej, aniżeli w roku

1878 o 7.162 zł. 48 ct.; aniżeli w roku 1880 — o 6316 zł. 79 ct.

B. Koszta druków Wydziału krajowego :

w roku 1879 wynosiły	.	.	.	razem	1.876 zł. 39 ct.
w roku 1880	"	.	.	"	2.096 " 80 "
w roku 1881	"	.	.	"	1.672 " 05 "

przezo w roku 1881 mniej aniżeli w r. 1879 o 204 zł. 34 ct.
 " " " 1880 o 424 " 75 "

W przyszłości uzyskane będą jeszcze dalsze zaoszczędzenia w kosztach druków sejmowych — z powodu zaprojektowanych przez Wydział krajowy, a przez Wysoki Sejm uchwałą z dnia 8. Października 1881 zatwierdzonych zmian i uproszczeń w drukach preliminarzy i zamknięć rachunków. Cyfry zniżenia tych kosztów naprzód dokładnie oznaczyć nie można.

Urządzenie pomieszkania dla Marszałka krajowego w gmachu sejmowym.

Stosownie do polecenia z dnia 21. Października 1881 urządziliśmy dla Marszałka krajowego pomieszkanie w gmachu sejmowym a to z funduszu dyspozycyjnego.

Przy urządzeniu tem mieliśmy na oku z jednej strony charakter reprezentacyjny tych ubikacyj z drugiej strony jak największą oszczędność.

Procentowe zmniejszanie budżetowej rubryki na płace urzędników i sług krajowych z powodu tak zwanych interkalaryów.

Na posiedzeniu z dnia 21. Października 1881 wydał Wysoki Sejm uchwałę treści następującej :

„Wzywa się Wydział krajowy, aby zbadał, czy i o ile możnaby w budżecie wydatków na płace wszystkich urzędników i sług krajowych zmniejszyć procentowo te wydatki z powodu tak zwanego interkalare.“

Wydział krajowy zbadał dokładnie tę kwestyę i przyszedł do przekonania, że takie procentowe zmniejszenie da się uskutecznić w takich tylko organizmach, które składają się ze znacznej liczby organów przybranych do pracy jak n. p. przy urzędnikach państwowych, którzy liczą się na tysiące. W takich organizmach powtarzają się regularnie wypadki śmierci, pensyonowania i rezygnowania lub oddalenia ze służby.

W takich więc organizmach odpada regularnie pewny procent z normalnego etatu płac — można zatem bezpiecznie pewny ten procent odtrącić w budżecie od całości rubryki.

Inaczej ma się rzecz z urzędnikami i sługami krajowymi, których etat nie sięga stu. W tym gronie mijają lata bez żadnej apertury — niema więc dla niego możliwości procentowego zmniejszenia a każde takie zmniejszenie pociągnęłoby łatwo za sobą przekroczenie.

Nie może więc Wydział krajowy doradzać takiego zmniejszenia a to tem mniej, ile że korzysta z każdej apertury, aby przez nieobsadzanie wakującej posady, o ile służba publiczna na to zezwala, przyjąć funduszowi krajowemu w pomoc jak n. p. postąpił sobie z dwiema posadami konceptistów, które opróżnione zostały w Marcu 1881, a które dotychczas obsadzone nie zostały.

Sprawa zasiłków dla wydawnictw i periodycznych pism ludowych.

Na posiedzeniu z dnia 21. Października 1881 wyznaczył Wysoki Sejm na rok 1882 kwotę 2000 zł. w. a. na zasiłki dla wydawnictw i periodycznych pism ludowych.

Po dokładnem zbadaniu wszystkich okoliczności i podań wniesionych pod tym względem do Wysokiego Sejmu i do Wydziału krajowego, przyszedł Wydział krajowy do przekonania, że nie należy rozdrabiać tej kwoty

i że i to głównie należy subwencyonować takie wydawnictwa, które pod względem ich kierunku i przystępności największą dają gwarancję użyteczności a które leżą w ręku mężów zasługujących pod każdym względem na zaufanie tak pod względem nauki jak i sposobu myślenia.

Temi kierując się zasadami przyznaliśmy z powyższej sumy 2000 zł. w. a., kwotę 1500 zł. w. a. wydawnictwu dziełek ludowych w języku polskim i ruskim, stojącemu pod kierownictwem komitetu, do którego należą Posłowie pp. Dr. Tadeusz Pilat i Dr. Tadeusz Skalkowski, a kwotę 500 zł. „Macierzy“, o której na innem miejscu mowa.

Sprawa osobnej katedry dla wykładów prawa polskiego na uniwersytecie Lwowskim i zaprowadzenia prawa polskiego i historii prawa polskiego jako przedmiotu obowiązkowego przy egzaminach ścisłych na uniwersytetach we Lwowie i Krakowie.

Na posiedzeniu z dnia 24. Lipca 1880. r. wydał Wysoki Sejm uchwałę wzywającą c. k. Rząd:

„1. aby na uniwersytecie we Lwowie systemizował osobną katedrę dla wykładów prawa polskiego;

2. aby na uniwersytetach we Lwowie i Krakowie prawo prywatne polskie wraz z historią prawa polskiego było przedmiotem obowiązkowym egzaminów ścisłych z historii prawa.“

do 1. Reskryptem z dnia 15. Lutego 1882 L. 61. oświadczył Jego Ekscelecyja p. Minister oświecenia, iż ze względu na okoliczność, że dekanat wydziału prawniczego uniwersytetu lwowskiego nie mógł na razie przedstawić odpowiedniej osobistości na pomienioną katedrę, nie przychyła się do wniosku o ustanowienie tej katedry, a to na tak długo, jak długo nie zostanie przedstawioną zupełnie ukwalifikowana potemu osobistość.

Ażeby jednak już obecnie umożliwić bardziej rozszerzony i stały wykład tych nauk zarządził P. Minister, by począwszy od roku szkolnego 1882/83 na uniwersytecie lwowskim w każdym półroczu odbywały się przez 4 do 5 godzin tygodniowo wykłady prawa polskiego i jego historii i porучzył te wykłady terażniejszemu docentowi prawa polskiego profesorowi uniwersytetu Drowi Andrzejowi Fangorowi za przyznaniem stosownego honorarium.

ad 2. Nie przychylił się Jego Ekscelecyja p. Minister reskryptem z dnia 30. Sierpnia 1881 l. 15640 do żądania Wysokiego Sejmu, by prawo prywatne polskie i historię tego prawa zaliczono do przedmiotów obowiązkowych egzaminów ścisłych z historii prawa, ponieważ przedmioty te nie stanowią historycznej podstawy obowiązującego u nas dziś prawa prywatnego.

Na posiedzeniu z dnia 19. Lipca 1880 uchwalił Wys. Sejm następującą rezolucję:

„Wzywa się Wysoki Rząd, aby w szkole politechnicznej zaprowadził nadzwyczajne katedry gospodarstwa rolnego i lasowego.“

W skutek naszej odezwy Prezydium c. k. Namiestnictwa, zasiągnąwszy opinii grona profesorów c. k. szkoły politechnicznej, przedłożyło powyższą rezolucję c. k. Rządowi, popierając ją ze swej strony usilnie.

Reskryptem z dnia 3. Maja 1882 do L. 12056 odpowiedział p. Minister wyznań i oświecenia, że gdy nauka gospodarstwa rolnego i lasowego w c. k. szkołach politechnicznych może i powinna mieć charakter tylko pomocniczy, przychyliłby się do tego, aby w razie, gdyby się odpowiednia osobistość dla tych przedmiotów habilitować miała, wyznaczyć stosowne honorarium, w przypuszczeniu jednak, iż udział uczniów w tych wykładach wykazałby, że potrzeba ich rzeczywiście istnieje.

W sprawie ustanowienia katedr gospodarstwa rolnego i lasowego w. c. k. szkole politechnicznej we Lwowie.

Zawiadamiając nas o treści powyższego reskryptu, nadmienia oraz Prezydium c. k. Namiestnictwa w swej odezwie z dnia 20. Maja 1882 l. 4949/pr., że równocześnie w sposób odpowiedni zawiadomiło o tej odpowiedzi rektorat c. k. szkoły politechnicznej.

Sprawa katedry historii polskiej na uniwersytecie lwowskim.

Na posiedzeniu z dnia 21. Października 1881 wydał Wys. Sejm uchwałę treści następującej:

„Wzywa się c. k. Rząd, żeby w uniwersytecie lwowskim zaprowadził katedrę historii polskiej.“

Reskrytem z dnia 29. Kwietnia 1882 L. 21156 uwiadomiło nas c. k. Prezydium Namiestnictwa, iż uchwałę tę przedłożyło c. k. Ministerstwu wyznań i oświecenia. Dalszego zawiadomienia nie otrzymaliśmy w tej sprawie.

Sprawa katechetów w seminariach nauczycielskich.

Na posiedzeniu z dnia 24. Października 1881. wydał Wys. Sejm następującej treści uchwałę:

„Wzywa się c. k. Rząd aby wyjednał:

1. Ustanowienie osobnych katechetów do każdego seminarium nauczycielskiego we Lwowie i Krakowie.

2. Przyznanie katechetom seminaryalnym w kraju płacy przyznanej świeckim nauczycielom seminaryów.“

Pismem z dnia 24. Marca 1882 L. 3182 uwiadomiła c. k. kr. Rada szkolna Wydział krajowy, iż p. Minister wyznań i oświecenia reskrytem z dnia 12. Marca 1882 L. 1179 oświadczył, jako pierwszy ustęp powyższej uchwały zostanie uwzględniony, jeżeli po zupełnem przeprowadzeniu reskryptu ministeryalnego z dnia 23. Paźdź. 1881 L. 15906, którym zarządzono zupełne usunięcie w przyszłości klas równorzędnych w seminariach nauczycielskich, okaże się trwała potrzeba pomnożenia właściwych posad nauczycielskich.

Zaś co do drugiego ustępu powyższej uchwały oświadczył p. Minister, iż sprawa podwyższenia płac katechetów przy seminariach nauczycielskich została już uwzględnioną w rządowym projekcie noweli do ustaw szkolnych państwowych przedłożonym obecnie Izbie Panów.

W sprawie różnych petycyj nauczycieli szkół.

Przekazane nam na ostatniej sesji sejmowej:

1. Do uwzględnienia petycję Ludwika Kwiecińskiego, nauczyciela szkoły wydziałowej w Sokalu o zaliczkę na płacę;

2. Do zbadania i urzędowego traktowania petycję nauczyciela w Sienkowie Probusa Dzerowicza o przeniesienie go w stan spoczynku i wyznaczenia emerytury;

3. Do urzędowania i załatwienia prośbę zbiorową nauczycieli w Pilźnie o przyznanie IV. klasy płac;

4. Do urzędowania petycję Karola Jabłońskiego, nauczyciela w Rossochowaczu o przyznanie mu drugiego pięciolecia;

5. Do załatwienia w myśl sprawozdania komisji petycyjnej w celu uwzględnienia petycję Stanisława Vogla, nauczyciela w Janowie o policzenie pewnych lat służby do emerytury i o dodatek pięcioletni;

6. Do zbadania i załatwienia petycję Piotra Stankiewicza nauczyciela w Brodach o wliczenie lat służby;

7. Do zbadania i załatwienia petycję Nechemiasza Landesa, kierownika szkoły etatowej miejskiej im. Czackiego we Lwowie, o wliczenie pewnych lat służby i ściągnięcie należności emerytalnej, musieliśmy w myśl obowiązujących ustaw odstąpić do załatwienia c. k. kraj. Radzie szkolnej, jako kompetentnej do tych czynności władzy.

Inne petycje, przez Wys. Sejm nie załatwione.

Z petycji, które nie przeszły przez obrady W. Sejmu, a które uchwałą z dnia 21. Października 1881 przekazane zostały Wydziałowi krajowemu z upoważnieniem do załatwienia, jeżeli uzna za stosowne, podług sprawozdania komisji, wpłynęło do Dep. III. sto kilkadziesiąt. Wszystkie zostały załatwione ile możliwości podług wniosków komisji. Ale uchylić musieliśmy wszystkie takie petycje, które wedle istniejących ustaw należą do kompetencji kraj. Rady szkolnej, których zatem załatwienie nie leży w kompetencji W. Sejmu, a tem mniej w kompetencji Wydziału krajowego. Tyczy to się petycji nauczycieli szkół ludowych o zaliczki na płacę, o zaliczenie lat służby, o dodatki pięcioletnie, o podwyższenie pensyi i innych podobnych żądań, których załatwienie w granicach budżetu przez W. Sejm kr. Radzie szkolnej dozwolonego, należy do kompetencji tejże Rady.

Jeżeli z jednej strony położenie nauczycieli szkół ludowych, aczkolwiek już znacznie polepszone, daje jeszcze niejedno do życzenia, to zarzucanie W. Sejmu petycjami, o których petentom wiadomem jest, iż nie należą do kompetencji W. Sejmu, nieda się usprawiedliwić i nosi raczej cechę nacisku, który we właściwe tory, ustawą wskazane, wprowadzić należało.

Podwyższenie płac dla nauczycieli szkół ludowych w Brzeżanach.

Uchwałą z dnia 30. Września 1881 postanowił W. Sejm, iż nauczyciele szkół ludowych w Brzeżanach otrzymają wyższe, ustawą przewidziane płace, skoro wzmożenie się ludności ponad liczbę 10.000 będzie urzędownie stwierdzone.

O tej uchwale uwiadomiliśmy kr. Radę szkolną do dalszego stosownego zarządzenia z prośbą o uwiadomienie nas w swoim czasie o rezultacie.

Uwiadomienie to jeszcze nie nadeszło.

Podwyższenie płac nauczycielek młodszych stale umieszczonych przy żeńskich szkołach ludowych okręgu szkolnego miejskiego w Krakowie.

Nad petycją nauczycielek młodszych stale umieszczonych przy szkołach żeńskich ludowych, okręgu szkolnego miejskiego w Krakowie o podwyższenie płac, a względnie zrównanie z nauczycielkami starszemi tamtejszych szkół żeńskich, powziął Wysoki Sejm krajowy na posiedzeniu z dnia 30. Września 1881 uchwałą następującej treści :

„Nauczycielki młodsze stale umieszczone przy żeńskich szkołach ludowych, okręgu szkolnego miejskiego w Krakowie, zostaną zrównane z nauczycielkami stałemi szkół żeńskich ludowych tamże“. O tej uchwale Sejmu krajowego zawiadomił Wydział krajowy odezwą z dnia 25. Października 1881 do L. 47751 c. k. krajową Radę szkolną z tym dodatkiem, że podwyższenie płac dotyczącym nauczycielkom młodszym liczyć się winno od dnia uchwały sejmowej.

Z powodu powołanej uchwały Wysokiego Sejmu i odezwy Wydziału krajowego, postanowiła c. k. krajowa Rada szkolna uchwałą z dnia 17. Lutego 1882 L. 13254 przeistoczyć systemizowane orzeczeniem z dnia 11. Czerwca 1875 do L. 3572 posady nauczycielek młodszych przy szkołach ludowych

w Krakowie, mianowicie dwie posady przy szkole wydziałowej żeńskiej, trzy posady przy VItej szkole żeńskiej na Kaźmierzu, jedną posadę przy IX. szkole żeńskiej na Stradomiu i jedną przy X. szkole żeńskiej na Podwalu na posady nauczycielek rzeczywistych, i przyznać dotyczącym stale zamianowanym nauczycielkom młodszym począwszy od 1. Października 1881 płace etatowe dla nauczycieli i nauczycielek rzeczywistych szkół ludowych w Krakowie, ustanowione każdej w rocznej kwocie 700 zł. Powiększony z tego powodu wydatek okręgowego funduszu szkolnego miejskiego który rocznie 1960zł. wynosi, pokrywać ma wedle tegoż samego rozporządzenia krajowej Rady szkolnej gmina miasta Krakowa z własnych funduszków, stosownie do postanowień art. 27. i 28. ustawy z dnia 2. Maja 1873 Dz. ust. i rozp. kraj. do L. 250, jakoteż prawomocnego orzeczenia kraj. Rady szkolnej z dnia 18. Czerwca 1875 do L. 3572, ponieważ według preliminarza okręgowego funduszu szkolnego miejskiego w Krakowie na r. 1882 wydatek tego funduszu nieprzekracza rocznej kwoty 37610 zł. a kwota podatków bezpośrednich w gminie miasta Krakowa opłacanych wynosi według wykazu tamtejszego c. k. urzędu podatkowego z dnia 29. Października 1881 — 342.824 zł. 43 ct. w. a., z czego wynika że 16% tej kwoty przewyższa znacznie dotychczasowy wydatek tamtejszego okręgowego funduszu szkolnego łącznie z kwotą na podwyższenie płac dotychczasowych młodszych nauczycielek potrzebną.

Bursa dla uczniów seminarium nauczycielskiego męskiego we Lwowie.

Przedkładamy osobne sprawozdanie.

Sprawa subwencji dla Towarzystwa gimnastycznego „Sokół“ we Lwowie na budowę zakładu gimnast.

Przekazaną sobie na posiedzeniu z dnia 21. Października 1881 przez Wysoki Sejm petycję Towarzystwa gimnastycznego „Sokół“ we Lwowie na budowę zakładu gimnastycznego, Wydział krajowy uchylił z powodów, że nie przedłożono żadnych planów i kosztorysów, że niewiadomo jakimi już środkami Towarzystwo rozporządza i że datek jakimby Wydział krajowy mógł się przyczynić do kosztów budowy, musiałyby w obec funduszków jakie Wydziałowi krajowemu stoją do dyspozycji, wypaść stosunkowo nieznaczny.

Niezałtowane wnioski posła hr. Jana Stadnickiego i rektora uniwersytetu lwowskiego Dr. Piętaka w przedmiocie języka polskiego jako urzędowego.

Niezałtowane na zeszłorocznej sesji sejmowej wnioski:

a) Posła hr. Jana Stadnickiego o zaprowadzenie języka polskiego jako urzędowego w całej pełni w c. k. krajowej dyrekcji Skarbu, w zarządzie dóbr skarbowych i w Nadprokuratury w Krakowie;

b) Rektora uniwersytetu lwowskiego Dr. Piętaka o zaprowadzenie języka polskiego jako urzędowego w wewnętrznej służbie Prokuratury Państwa tudzież urzędów pocztowych i telegraficznych, — przesłaliśmy c. k. Rządowi z silnem z naszej strony poparciem.

Ustawy dotyczące się szkół ludowych.

Ankieta zwołana dla zbadania potrzeby reformy teraźniejszych urzędzeń szkolnych przedłożyła Wydziałowi krajowemu:

1. Projekt ustawy o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół ludowych i obowiązku posyłania do nich dzieci;

2. Projekt ustawy o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych; wreszcie

3. Projekt ustawy o władzach nadzorczych miejscowych i okręgowych dla szkół ludowych.

Te trzy projekty przesłaliśmy pismem z dnia 7. Lutego 1882 L. 6770 krajowej Radzie szkolnej z prośbą o zbadanie takowych i o poczynienie uwag swoich.

Nie otrzymaliśmy wszakże jeszcze odpowiedzi.

Reforma szkół średnich.

W zeszłorocznem naszym sprawozdaniu donieśliśmy Wysokiemu Sejmowi, iż projekta c. k. Akademii Umiejętności w Krakowie w przedmiocie reformy szkół średnich przesłaliśmy c. k. krajowej Radzie szkolnej z prośbą o udzielenie nam swej opinii.

Pismem zaś z dnia 10. Września 1881 L. 42361 przesłaliśmy c. k. krajowej Radzie szkolnej sprawozdanie do powyższego projektu łącznie ze szczegółowymi referatami.

Dotychczas nieotrzymaliśmy żadnej od c. k. krajowej Rady szkolnej odpowiedzi i wątpić należy, iżby ona tak prędko daną być mogła, gdyż sprawę reformy szkół średnich wziął c. k. Rząd w swoje ręce i zwołał ankietę, która obecnie w Wiedniu odbywa swe narady.

Reorganizacja krajowej Rady szkolnej.

Zwołana przez Wydział krajowy ankietą szkolna zajęła się także reorganizacją krajowej Rady szkolnej i wypracowała:

1. Projekt ustawy krajowej tyczącej się ustanowienia krajowej Rady szkolnej.

2. Projekt rezolucji do c. k. Rządu.

Pismem z dnia 13. Września 1881 L. 44565 przesłaliśmy obydwaj projekty c. k. krajowej Radzie szkolnej z prośbą o opinię. Nieotrzymaliśmy wszakże jeszcze żadnej odpowiedzi.

Krajowy fundusz szkolny. 1) Zaliczki dla Rad szkolnych okręgowych.

Sprawozdaniem Wydziału krajowego o czynnościach Dep. III. za rok 1880/1 (str. 60/2) przedstawiono cały obraz działania w sprawach funduszu szkolnego. Obrachunek do tego dołączony wykazywał zaliczek Radom szkolnym okręgowym danych a po koniec Czerwca 1881. niezwróconych w kwocie

187.103 zł. 12 1/2 ct.

W tej jednak sumie mieści się kwota przypadająca na rachunek roku 1881. a pozostaje

6.000 " — "

po koniec roku budżetowego 1880.

181.103 zł. 12 1/2 ct.

Od 1. Lipca 1881 krajowa Rada szkolna udzieliła Radom okręgowym po koniec Czerwca 1882. dalszych, do zamknięcia rachunku z roku budżetowego 1881 należących zaliczek w kwocie

27.863 zł. 72 1/2 ct.

Ogólna należytość wynosiła zatem po koniec Czerwca 1882

208.966 zł. 85 zł.

O ściągnięcie tych należytości wystosował w powyższym czasokresie Wydział krajowy do krajowej Rady szkolnej, do Rad okręgowych i do c. k. Starostw 323 odezwo i urgensów, a nadto z końcem każdego miesiąca przysyłał krajowej Radzie szkolnej sumaryczny wykaz zaległości z prośbą o zarządzenie możliwych środków przymusowych do ściągnięcia takowych.

Odrębnie od tych korespondencji, zawezwał Wydział krajowy Rady okręgowe w Bochni, Drohobyczu, Gródku, Kałuszu, Krakowie, Pilźnie, Kolbuszowej, Stanisławowie, Sanoku, Śniatynie, Tarnopolu, Tarnowie i Żółtkwi, w których — jak z aktów się dowiedziano, — znaczne zalegały prestatycy, —

o ściągnięcie onych, tudzież o przeprowadzenie w toku będących spraw obrachunkowych lub rekursowych.

Krajowa Rada szkolna, oprócz licznych rozporządzeń specjalnych, zakomunikowała wszystkim Radom okręgowym okólnik c. k. Prezydium Namiestnictwa z d. 6. Września 1881 l. 8166 wydany do c. k. Starostw i nakazujący przymusowe ściągnięcie zaległych prestacyj w terminie nieprzekraczalnym do 15. Października 1881.

Zarazem krajowa Rada szkolna okólnikiem z dnia 27. Września 1881 l. 7682 poleciła wszystkim Radom okręgowym a względnie c. k. urządowi podatkowemu, ażeby wszelkie rozporządzalne nadwyżki dochodów funduszków szkolnych okr. pobierały na poczet zaległych zaliczek.

Zamieszczone w przeszłorocznym sprawozdaniu Wydziału krajowego twierdzenie, że tylko od energicznego ściągania prestacyi zależy umorzenie znacznie urosłych zaliczek i uchronienie krajowego funduszu szkolnego od dalszego udzielania takowych, sprawdzonem zostało wynikiem pomyślnym wyż przytoczonych urgensów i zarządzeń, bo na skutek onych, na rachunek wykazanych

powyżej zaliczek w kwocie	208.966 zł. 85— ct.
wpłynęło po koniec Czerwca 1882	142.602 „ 23 ¹ / ₂ „
Pozostało przeto w zaległości	66.364 zł. 61 ¹ / ₂ ct.

Wydział krajowy nie przestaje czuwać i nadal nad tą sprawą i ustawicznie co 20 dni nagli o ściąganie zaległości, zwłaszcza, że i obecnie, tak jak w roku ubiegłym, niektóre Rady okręgowe zalegają jeszcze ze zbyt wielkimi kwotami zaliczek, jak n. p. Bochnia 19.900 zł., Gródek 11.071 zł. 44¹/₂ ct., Kałusz 5.000 zł., Pilzno 7.183 zł. 17 ct., Tarnopol 21.210 zł., Ropczyce 2.000 zł.

Alegat 22.

Załączony pod % wykaz przedstawia dokładnie cały tok tej sprawy.

2) Przekroczenie wydatków uchwalonych na rok 1881.

Wydział krajowy nie ograniczył swego działania na samo ściąganie i umorzenie zaliczek, lecz mając na oku wytknięte uchwałą sejmową z d. 14. Października 1881 przekroczenia wydatków przez krajową Radę szkolną, zamieścił w przedruku budżetu na rok 1882 udzielonego tejże Radzie szkolnej uwagę komisji budżetowej przyjętą na posiedzeniu z dnia powyższego tej treści:

„Organizacye nowych i reorganizowania dawnych szkół należy tak „urządzić, aby te urządzenia zawsze z początkiem roku szkolnego w życie „wchodziły, a przeto na każdym roku budżetowym tylko przez cztery miesiące ciążyły.“

Oprócz tego Wydział krajowy osobną odezwą do LW. 54.958/1881 udzielił kraj. Radzie szkolnej całe sprawozdanie komisji budżetowej w odpisie.

Uwaga ta odnosi się właściwie do budżetu na rok 1882, lubo już w preliminarzu na rok 1880 komisja budżetowa podobną zamieściła uwagę i w tej myśli wniosła częściowe ograniczenie budżetu szkolnego, a Sejm uchwałą swoją uznał słuszność tego ograniczenia.

Z udzielanych jednak Wydziałowi krajowemu wykazów miesięcznych obrotu kraj. funduszu szkolnego za rok 1881 okazały się szczególnie w „Rubr. I. Zasiłki dla Rad okr. i w Rubr. II. Substytucye“ ponowne o wiele znaczniejsze przekroczenia wynoszące wedle załączonego pod % wykazu po koniec Marca 1882 ogółem 116.245 zł. 69 ct.

Alegat 23.

Wystosowano zatem do kraj. Rady szkolnej odezwy pod d. 25. Października, 30. Listopada, 10. Grudnia, 29. Grudnia 1881 i 13. Lutego 1882 LW. 47.711, 59.109, 63.750 z 1881 i 4.181/82 prosząc o wyjaśnienie i ograniczenie tak niezwykłych wydatków.

Krajowa Rada szkolna odpowiedziała pod d. 18. Grudnia 1881 l. 13.105, iż powodem przekroczenia Rubryki „Substytucye“ jest nadzwyczajny napływ młodzieży do zorganizowanych szkół ludowych, który bez jakiegokolwiek nacisku ze strony władz szkolnych ciągle się wzmacnia, — a ze względu na ducha ustawy z 2. Maja 1873 powstrzymanym być nie może i odpowiedniego pomnożenia sił nauczycielskich wymaga. Ten napływ jest tak znacznym, że należałoby w myśl art. 4. tej ustawy systemizować nowe posady nauczycieli przy przeważnej części szkół zorganizowanych, — lecz krajowa Rada szkolna jedynie ze względów na znaczne przez fundusz krajowy ponoszone ciężary posiłkuje się zastępcami nauczycielskimi, nie tworząc posad stałych, a na tworzenie równorzędnych oddziałów tylko w razie niezbędnej potrzeby i tylko tam przyzwala, gdzie strony w myśl art. 24 powyższej ustawy dostarczają potrzeb właściwych, a liczba uczniów wynosi przynajmniej 100 głów na jednego nauczyciela, chociaż art. 4. ustawy jednego na 80 uczniów wymaga. Nadto musiano w tym roku zwrócić Radom okręgowym uiszczone przez nie zastępczo należitości substytucyjne za lata upłynione, a gdy gminy konkurujące z wyjątkiem miasta Krakowa uiszczają na płace nauczycielskie tyle, ile na nie przypada z mocy ustawy, — przeto nie mogą być pociągane do opłaty substytucyj. Do tej odezwy dołączyła kraj. Rada szkolna wykazy szczegółowe zwrotów za lata ubiegłe i imienne spisy substytutów.

Co do gminy miasta Krakowa zarządziła kraj. Rada szkolna, aby — jeżeli dochód z 16% dodatków do podatków przewyższa wydatki na okręgowy fundusz, w myśl art. 27. ustawy z 2. maja 1873 przyczyniała się przypadającą nadwyżką do pokrycia należitości substytucyjnych, przy nowoutworzonych oddziałach równorzędnych.

Wedle powyższego pod 2) dołączonego wykazu Rada szkolna kraj. wyasygnowała w ciągu 1881. r. należitości substytucyjnych 129.249 zł. 74 1/2 ct. budżetem uchwalona kwota na rok 1881 wynosi . 40.000 „ — „
przeto przekroczenie wynosi . 89.249 zł. 74 1/2 ct.

Wydział krajowy odezwą z d. 29. Stycznia 1882. l. 1.073 zaznaczył, że jakkolwiek nie zapoznaje korzyści wynikających z tak nadszpodziewanie pomyślnego rozwijania się szkolnictwa, które niezaprzeczenie pociąga za sobą wzmacnianie się wydatków, to jednak ponowić musi wezwanie o ograniczenie takowych, zwłaszcza, że żądany na rok 1881. kredyt tej Rubryki krajowa Rada szkolna sama nie wyżej jak w kwocie 40.000 zł. preliminowała.

Gdy wezwanie to bez skutku pozostało, a nadto w dalszym wykazie obrotu przekroczenie jeszcze bardziej się wzmożyło, Wydział krajowy odezwą z d. 4. Lipca 1882 l. 29.635 zastrzegł się przeciw tak znacznemu obciążeniu funduszu krajowego i zapowiedział wniesienie stanowczych środków zaradczych, które też przy projektowanej obecnie zmianie ustawy szkolnej Wysokiemu Sejmowi przedstawia.

Przekroczenie Rubr. I. „Zasiłki dla funduszy okręgowych“ w kwocie 12,271 zł. 63 1/2 ct. tłumaczy kraj. Rada szkolna tem, że odezwą z dnia 15. Września 1881 l. 8.837 do Wydziału krajowego wniesioną, a Wysokiemu

Sejmowi do LW. 48.236 (Aleg. 91) przedłożoną, żądała kredytu dodatkowego w kwocie 8.538 zł. Odezwa ta nie została załatwioną.

Resztę przekroczenia stanowią nadebrane przez Rady okręgowe zasiłki, które zwrócone zostaną.

Rubryka VIII. „Dodatki pięcioletnie“ i Rubryka X. „Emerytury“ usprawiedliwione będą przy zamknięciu rachunków przez Radę szkolną, zaś w Rubryce XIII. „Rozmaite“ wynikły przekroczenia z powodu mylnych zarachowań, które z czasem wyrównane zostaną.

3) Niedobory funduszków szkolnych okręgowych w powiatach Grodeckim i Brzeskim.

Sprawa niedoborów wynikłych w powiatach Grodeckim i Brzeskim z powodu niepreliminowania przez Wydziały powiatowe potrzebnych 4% dodatków na potrzeby Rad okręgowych, załatwiono stanowczo rozporządzeniami: Rady szkolnej kraj. z dnia 24. Stycznia 1882 l. 13.339 do Wydziału powiatowego w Gródku i Wydziału krajowego do LW. 17.547 i 56.138/80 i 61.979/81 do Wydziału pow. w Brzesku, zarządzeniem wstawienia przypadających dodatków do budżetów powiatowych.

4) Zaliczki na budynki szkolne.

Zaległe po koniec Czerwca 1882. r. raty zaliczkowe z r. 1881 na budynki szkolne wynoszą	8.619 zł. 64 ¹ / ₂ ct.
zaś przypadające w 1882. roku raty	19.260 „ 59 ¹ / ₂ „

Wydział krajowy każdą zaległą ratę każdej gminy wykazuje w terminie przypadłości właściwemu c. k. Starostwu do przymusowego ściągnięcia, wszakże w razie zachodzących uwzględnienia godnych okoliczności, nie odmawia zgłaszającym się o to gminom przydłużenia terminów. Nieusprawiedliwione niczem zaległości, wykazywane bywają półrocznie zbiorowo c. k. Starostwom do egzekucyi, a krajowej Radzie szkolnej do odpowiedniego zarządzenia. Ostatnie tego rodzaju zbiorowe wykazy rozesłano c. k. Starostwom i krajowej Radzie szkolnej tutejszemi odezwami z d. 29. Listopada 1881 l. 58.918 i z d. 7. Maja 1882 LW. 21.014, a na skutek tego wpłynęło od 1. Stycznia 1881 do końca roku przedmiotowego . . . . .

	25.621 zł. 97 ¹ / ₂ ct.
--	---

Cyfry należności i zaległości w obec ciągłego napływu prośb o prolongacye terminów spłaty i uwzględniania takowych wśród towarzyszących przyczyn uzasadnionych, ulegają ciągłej zmianie.

5) Taksy spadkowe.

Należność taks spadkowych, należących funduszowi szkolnemu, a wymierzanych przez c. k. Sądy powiatowe, wynosiła od 1. Stycznia 1881. do końca Czerwca 1882.	9.973 zł. 37 ct.
Na to uiszczono po koniec Czerwca 1882.	6.643 zł. 96 ct.
Zaś odpisano wyrokami sądowymi	399 „ 85 „ 7.043 „ 81 „
Pozostaje zaległość	2.929 zł. 56 ct.

Wedle przepisów obowiązujących, c. k. Sądy wydają dekreta adykcji spadków dopiero wtedy, gdy strony wykażą się pokwitowaniem c. k. urzędu podatkowego, że uiszczyły takse wyznaczoną dla szkół normalnych; jednakże Wydział krajowy co pół roku wykazuje c. k. Starostwom zaległe taksy indywidualnie do postępowania egzekucyjnego. (Patrz LW. 23.807 i 60.162/81.)

6) Rozmaite inne zale-
głości funduszu szkolnego
krajowego.

Inne z lat dawnych pochodzące zwroty, należące się fundu-
szowi szkolnemu z rozmaitych tytułów w drobnych kwotach, wykazywane
c. k. Starostwom bez przerwy do przymusowego ściągnięcia, urgowane by-
wają co dni 20, a spłaty onych przeciągają się jedynie z powodu licznie
wnoszonych rekursów stron obowiązanych.

Najznaczniejszą pozycją w tym dziale jest zaległość ciężąca na
gminie miasta Krakowa w kwocie 11.433 zł. 34 ct., którą na skutek petycyi
Wysoki Sejm uchwałą z dnia 13. Października 1881 zezwolił spłacać w 10
rocznych ratach poczynszy od r. 1882.

Pozostaje ostatecznie jeszcze pretensya funduszu szkolnego do ka-
haków żydowskich w Krakowie i we Włodzikowie, tudzież w dawnym woje-
wództwie Krakowskim i Sandomierskim w włącznej sumie 238.265 złp. 22 gr.,
którą Rząd b. Królestwa Polskiego a względnie Cesarstwa rosyjskiego — miały
uiścić. Sprawa ta ciągnie się od roku 1797., a następnie od czasów traktatu
wiedeńskiego z r. 1815. Wydział krajowy w tej sprawie przeprowadził liczne
korespondencye z c. k. Namiestnictwem (patrz LW. 17830/76, 30404/77,
26648/79, 3746/80, 6232/80, 59558/81), a c. k. Namiestnictwo na podstawie
sprawozdań c. k. Prokuratorji Skarbu wedle odnośnych aktów urgowało ta-
kową wielokrotnie u władz wyższych, jednak dotąd bezskutecznie. Wydział
krajowy zażądał i otrzymał obecnie wszystkie odnośne akta poczynszy od
r. 1797 aż do czasu ostatniego i po zrewidowaniu tych materyaków dołożył
dalszych usiłowań, ażeby wszystko, cokolwiek w tej mierze uzyskać można,
do skutku doprowadzić.

Sprawa budowy teatru
w Krakowie.

Na posiedzeniu z dnia 22. Października 1881 przekazał Wysoki
Sejm petycję Reprezentacyi gminy miasta Krakowa o udzielenie zasiłku
w formie rocznego datku na budowę nowego teatru w Krakowie, Wydziałowi
krajowemu do zbadania i do zdania sprawy na najbliższej sesyi sejmowej
tak co do miary jak i sposobu, w jaki fundusz krajowy mógłby przyjść
w pomoc gminie miasta Krakowa przy budowie teatru. O tej uchwale uwia-
domił Wydział krajowy p. prezydenta miasta Krakowa z wezwaniem, aby
gmina miasta Krakowa wykazała Wydziałowi krajowemu na podstawie pla-
nów i kosztorysów, ile zamierzona budowa będzie kosztować i w jaki sposób
gmina zamysła zabezpieczyć fundusze na tę budowę, albowiem Wydział kra-
jowy zamierza tylko na ten wypadek przedłożyć Wys. Sejmowi wniosek na
udzielenie proszonego datku, jeżeli reszta kosztów będzie zabezpieczoną.

Na to wezwanie nie otrzymaliśmy dotychczas żadnej odpowiedzi.

Teatr polski we Lwowie.

Sprawozdanie komitetu ustanowionego do nadzoru teatru pol-
skiego za czas od 18. Kwietnia 1881., w którym to dniu nowy przedsię-
biorca p. Adam Miłaszewski objął dyrekcję teatru, do końca Grudnia 1881.
wykazało, że dramat i operetka są w ogóle dobre, że wszelako opera nie
odpowiada.

Udzieliliśmy to sprawozdanie p. Miłaszewskiemu z wezwaniem,
aby się do uwag w niem zawartych zastosował i braki uzupełnił.

Jakkolwiek z jednej strony czujemy się w obowiązku naciskania
na przedsiębiorcę, aby wszystkim wymogom dobrej sceny odpowiedział, to
z drugiej strony zataić sobie nie możemy, iż przedsiębiorca we Lwowie,

szczególnie co do opery, z wielkimi walczyć musi trudnościami i żeby nie obawa, że zwinięcie opery polskiej z pewnością pociągnęłoby zaprowadzenie opery w innym języku, któraby mogła przynieść uszczerbek dramatom polskiemu, byłibyśmy za zwinięciem opery polskiej, z wielkimi tylko ofiarami utrzymać się mogącej.

Z tego wychodząc stanowiska, uważamy za nasz obowiązek podtrzymania wszelkimi siłami opery polskiej; musieliśmy się zatem przychylić do prośby przedsiębiorcy i asygnować mu już na początku bieżącego roku z dozwolonej przez Wys. Sejm subwencji 20.000 zł. kwotę 15.000 zł. w. a., a to tem więcej, ile że katastrofa w Ringteatrze wiedeńskim rzuciła i na lwowską publiczność panikę tak, że uczęszczanie do teatru znacznie się zmniejszyło i zmusiło Dyrekcyę do nieprzewidzianych wydatków.

Teatr ruski.

Teatr ruski pod zarządem „Besidy“ a kontrolą ustanowionego komitetu do artystycznego nadzoru, rozwija się normalnie. Wedle sprawozdania tegoż komitetu za drugie półrocze grywał pod dyrekcyą p. Baczyńskiego w Konopkowcach, Ułaskowcach, Zarwanicy, Strusowie, Trembowli, Kopecznicach, we Lwowie, w Stanisławowie i w Stryju. Repertoarz jego składa się ze sztuk ludowych i operetek odpowiednio przedstawianych.

Od Nowego roku przeszła dyrekcyą w ręce pp. Biberowicza i Hryniewieckiego, a komitet rokuje sobie z nowych dyrektorów dalsze podniesienie sceny ruskiej.

Wobec korzystnego sprawozdania komitetu wypłaciliśmy subwencyę za pierwsze półrocze 1882. roku w kwocie 2000 zł. w. a.

W sprawie ustawy o konkurencyi kościelnej.

Na zeszłorocznej sesji sejmowej przedłożył był Wydział krajowy projekt nowej ustawy konkurencyjnej w jej formalnej części.

Wysoki Sejm uchwałą z dnia 24. Października 1881 zwrócił ten projekt Wydziałowi krajowemu z poleceniem, by wypracował jednolity projekt ustawy i takowy Wys. Sejmowi na przyszłorocznej sesji przedłożył.

Temu poleceniu Wydział krajowy na razie zadość uczynić nie jest w możności, albowiem w części merytorycznej ustawy o konkurencyi kościelnej ważną odgrywa rolę kongrua plebana, a gdy kwestya kongruy toczy się obecnie w Radzie państwa, przeto należy odczekać ukończenia tych rozpraw i wydania ustawy państwowej, aby już na pewnej podstawie wypracować i przedłożyć zażądany jednolity projekt.

Ustawa konkurencyjna kościelna dla miasta Lwowa.

Na posiedzeniu dnia 19. Lipca 1880 wydał Wysoki Sejm następującą treść uchwałą:

„1. Przedłożony sprawozdaniem Wydziału krajowego z dnia 28. Marca 1879 l. 4856 L. S. 19 z r. 1880. projekt do ustawy o stawianiu kościołów i budynków parafialnych, sprawianiu przyrządów i sprzętów kościelnych w parafiach wyznania katolickiego we Lwowie, zwraca Sejm Wydziałowi krajowemu z poleceniem, ażeby w celu połączenia wszystkich parafii katolickich we Lwowie, każdego obrządku z osobna w jeden okręg konkurencyjny; w celu oznaczenia sposobu repartycji konkurencyjnej w połączonych parafiach; w celu ułożenia ordynacyi wyborczej dla komitetów para-

fialnych w połączonych ukonstytuować się mających parafiach, wdrożył porozumienie z konsystorzami katolickimi we Lwowie, z c. k. Rządem, niemniej z gminą miasta Lwowa, jakoteż w zamiejscowych gminach i obszarach dworskich zamieszkałymi parafianami i na zasadzie uwag w sprawozdaniu komisji poczynionych, przedłożył na najbliższej sesji sejmowej nowy projekt do ustawy o konkurencji parafialnej dla miasta Lwowa.

2. Sejm wzywa c. k. Rząd o dopełnienie obowiązku według rozporządzenia cesarskiego z dnia 27. Marca 1782. r. (Zb. ust. Pill. Nr. VII.) wobec parafij katolickich we Lwowie na funduszu religijnym ciężącego, w szczególności płacenia rocznie z funduszu religijnego proboszczom katolickich parafii we Lwowie odpowiedniej kwoty na wydatki bieżące z odprawianiem liturgii połączone.

W skutek tej uchwały i ponieważ stosunki miasta Lwowa najlepiej są znane Reprezentacyi tejże stolicy, wezwaliśmy Magistrat miasta Lwowa, aby nam projekt zamierzonej ustawy przedłożył.

Magistrat odpowiedział temu żądaniu i przedłożył zażądany projekt, który zakomunikowaliśmy obydwom konsystorzom do udzielenia nam swojej opinii, której wszakże dotychczas nie otrzymaliśmy.

Skoro te opinie nadejdą, nastąpić będzie musiało w myśl polecenia Wys. Sejmu porozumienie się z c. k. Rządem jakoteż z parafianami zamieszkałymi w zamiejscowych gminach i obszarach dworskich.

Po otrzymaniu tych materyałów przystąpi Wydział krajowy do wypracowania ostatecznego projektu i do przedłożenia go Wys. Sejmowi.

Subwencye dla wyznaniowej izraelickiej szkoły ludowej w Brodach.

Na posiedzeniu z dnia 23. Października 1881 wydał Wys. Sejm uchwałę treści następującej:

„1. Na utrzymanie izraelickiej szkoły wyznaniowej w Brodach przyzwała się z funduszu krajowego roczną stałą subwencyę w kwocie 6.000 zł., a to na czas, jak długo rzeczona szkoła będzie zastępowała potrzebę pomnożenia publicznych szkół ludowych obecnie w tem mieście istniejących i jak długo będzie wypełniała warunki podane w deklaracyi gminy wyznaniowej izraelickiej w Brodach z dnia 19. Czerwca 1881., tudzież pod warunkiem, jeżeli gmina wyznaniowa w Brodach odstąpi od zastrzeżenia zawartego w ustępie końcowym deklaracyi z dnia 19. Czerwca 1881. r. co do języka niemieckiego.

2. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby czuwał nad ściśłem dopełnieniem powyższych warunków.“

Gdy rzeczona gmina odstąpiła deklaracyą z dnia 23. Listopada 1881 od powyższego warunku, przeto Wydział krajowy zarządził peryodyczne wypłacenie powyższej subwencji.

Prosiliśmy także c. k. kr. Radę szkolną, aby zechciała nas uwiadomić, jeżeliby rzeczona gmina nie dotrzymała przyrzeczeń, a to w celu zamknięcia subwencji.

Zasiłek tak wspomniałomyślnie przez Wysoki Sejm dla tej szkoły uchwalony odniósł piękny skutek. Z załączonego pod % odpisu sprawozdania naszego delegata p. sekretarza Kalickiego do egzaminów odbytych w tej szkole dnia 3., 4. i 5. Lipca 1882. zechce się Wys. Sejm przekonać, jak wzorowo ta szkoła tak pod względem dydaktyczno-pedagogicznym jakoteż pod względem nauczania języka polskiego prowadzoną jest.

Alegat 24.

To też Wydział krajowy widział się spowodowanym wyrazić gminie izraelskiej Brodzkiej swoje uznanie oraz wezwać ją, aby i pod względem rozszerzenia szkoły odpowiedziała przyrzeczeniom wziętym na siebie wobec Wys. Sejmu.

Zmiany w składzie Wys. Sejmu.

Od ostatniej sesji sejmowej zaszły następujące zmiany w składzie Wysokiego Sejmu:

1. Złożyli mandaty: P. Otton Hausner, wybrany przez Izbę handlowo-przemysłową Brodzką i Jego Ekscelencya p. Paweł Popiel, wybrany z okręgu wyborczego większych posiadłości byłego obwodu Krakowskiego.

2. Zmarli: ks. Porfiry Mandyczewski, wybrany z okręgu wyborczego mniejszych posiadłości Trembowla-Złotniki; P. Ignacy Łukasiewicz, wybrany z okręgu wyborczego gmin wiejskich Krosno-Dukla-Żmigrod; P. Józef Tyszkowski, wybrany z okręgu wyborczego gmin miejskich Dobromil-Ustrzyki-Bireza i ks. Paweł Jasienicki, wybrany z okręgu wyborczego gmin wiejskich Turka-Borynia.

Zmiany w składzie urzędników i sług Wydziału krajowego.

Od ostatniej sesji sejmowej nastąpiły następujące zmiany w składzie urzędników i sług Wydziału krajowego:

1. Aplikant P. Sietnicki Felicyan wystąpił.

2. Zmarł protokolista P. Piotr Grabowicz. W miejsce jego mianowaliśmy protokolistą kancelistę Antoniego Karola Kraczyłę, a w miejsce tegoż kancelisty mianowaliśmy w moc upoważnienia Wysokiego Sejmu asystentami manipulacyjnymi Pp. Stanisława Chudzikiewicza i Jaremowicza Epifaniasza.

3. Zmarł również woźny Marcin Gorczyca, w którego miejsce przyjęliśmy prowizorycznie innego sługę.

Budowa gmachu sejmowego.

Budowa gmachu sejmowego została ukończoną.

Nie możemy wszakże jeszcze przedłożyć zamknięcia rachunków tej budowy, ponieważ ogrom rachunków kolaudacyjnych nie dozwolił nam dotychczas przeprowadzić kolaudacyi we wszystkich gałęziach.

Mamy wszelako nadzieję, że do dwóch miesięcy przeprowadzimy całą kolaudację i jeżeli nadzieja ta ziści się, to nie omieszkamy jeszcze podczas bieżącej sesji przedłożyć zamknięcie rachunku tej budowy.

Krajowe archiwa aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie i w Krakowie.

Bezpłatnego korzystania z archiwum Lwowskiego w celach naukowych dozwoliliśmy profesorowi Uniwersytetu Warszawskiego P. Józefowi Perwolfowi.

Opróżnione posady aplikantów nadaliśmy w krajowym archiwum Lwowskim: Sawczyńskiemu Janowi Henrykowi, słuchaczowi wydziału prawa i administracyi, i Mazanowskiemu Adolfowi, słuchaczowi wydziału filozoficznego; zaś opróżnione w Krakowskim archiwum posady aplikantów nadaliśmy: Siekierzyńskiemu Franciszkowi Jackowi Feliksowi tr. im., i Bąkowskiemu Klemensowi Stanisławowi dw. im., słuchaczowi wydziału prawa i administracyi.

Wydawnictwo aktów tak zwanych Bernardyńskich.

Zapowiedziane w ostatniem naszym sprawozdaniu na koniec roku 1881. lub początek roku 1882. wydanie tomu IX. aktów tak zwanych Bernardyńskich nie przyszło dotąd do skutku, ponieważ referent tego wydawnictwa w komitecie, a oraz Dyrektor Lwowskiego archiwum od dłuższego już czasu ciężką złożony jest chorobą i bawi obecnie u wód za granicą naszego kraju.

Będziemy się starać, skoro profesor Dr. Liske przyjdzie do zdrowia, lukę tę wypełnić przez przyspieszenie wydania IX. i X. tomu.

Fundacya St. hr. Skarbka.

Dopełniając obowiązku ciążącego na Wydziale krajowym z ustawy fundacyjnej, zarządzono:

- I. lustrację zakładu sierot i ubogich w Drohowyżu ;
- II. lustrację całej czynności administracyjno-rachunkowej i kasowej centralnego zarządu tej fundacyi, poczynszty od roku 1876.;
- III. skontro kasy centralnej.

I.

Lustrację zakładu uskuteczniła komisya Wydziału krajowego w Marcu 1882., przeprowadziwszy skontro kasy zakładowej i dóbr klucza Drohowyżkiego, tudzież ścisłą rewizyę gospodarki instytutu, inwentarza, magazynów i warsztatów, wreszcie wszystkich spraw co do utrzymywania, zatrudnienia i kształcenia sierot, jakoteż utrzymywania starców.

Dostrzeżone usterki w manipulacyi kasowej, braki w urządzeniu przyrządów do gaszenia ognia i inne potrzebne zarządzenia mniejszej wagi, przekazano kuratoryi do odpowiedniego urzędowania, usunięcie wadliwości i zdania o tem sprawy.

Stan sierot podczas lustracyi przedstawia:

chłopców	.	.	274
dziewcząt	.	.	149
razem	.	.	423 dzieci.

Starych ludzi znajdowało się w zakładzie:

mężczyzn	.	.	16
kobiet	.	.	3
razem	.	.	19 osób.

Gospodarkę w ogóle uznano za odpowiednią, — zasoby kasy, magazynu i inwentarza zgodne z rachunkami, — sposób utrzymywania i zatrudnienia sierot zastosowany do przepisów fundacyjnych, — rachunkowość i kontrola dobrze urządzone, — stosunki zdrowotne zadawalniające.

II.

Z powodu wykrytej i w zeszłorocznem sprawozdaniu do wiadomości podanej defraudacyi, popełnionej przez b. kasyera J. Kobylińskiego, kuratora wdrożyła kroki sądowe w celu ściągnięcia deficytu z majątku J. Kobylińskiego i jego małżonki Antoniny. Stan sprawy jest obecnie wedle miesięcznych raportów kuratoryi następujący:

Dekretem c. k. Sądu wyższego dno. 13. Maja 1882 dozwolono sprzedaż dóbr Kulikowa z przyległościami, należących do J. i A. Kobyliń-

skich, nawet poniżej ceny szacunkowej (116.601 zł), tudzież oszacowanie i sprzedaż przymusową realności w Kulikowie do J. Kobylińskiego należących;

Dekretem c. k. wyższego Trybunału Sprawiedliwości dno. 13. Maja 1882 dozwolono i wprowadzono sekwestrację dochodów z powyższych dóbr i realności. Sekwestratorem ustanowiono p. Karola Komorę, który zarazem sprawy sporne wewnętrznej administracji z osobami trzecimi załatwia;

Dekretem c. k. Sądu krajowego lwowskiego dno. 11. Maja 1882 l. 20075 utworzono konkurs na majątek J. Kobylińskiego, z zastrzeżeniem praw przez administrację fundacyjną nabytych.

Uchwałą Wydziału krajowego dno. 20. Lutego r. b. l. 13629 przyzwolono, aby fundacja przystąpiła do licytacji dóbr powyższych w celu nabycia onych na rzecz fundacji, ustanawiając cenę kupna minimalną na 80.000 zł., zaś maksymalną na 100.000 zł.

Dla nabycia pewności, ażei oprócz wykrytego w roku upłynionym deficytu nie istnieją braki lub nieprawidłowości rachunkowe, któreby mogły fundacji przynieść szkodę, zarządził Wydział krajowy ścisłą rewizję całej manipulacji rachunkowo-kasowej w administracji centralnej, poczynszy od 1. Stycznia 1876. aż do końca roku 1881.

Rewizję tę przeprowadził Oddział rachunkowy Wydziału krajowego przez dwóch na miejsce wydelegowanych adjunktów w przeciągu 4ch miesięcy, przyczem wszystkie księgi, rachunki i zapiski zlustrowano, z rachunkami i dziennikami Wydziałowi krajowemu do cenzury przedkładanemi porównano i żadnych nowych braków ani usterków nie dostrzeżono.

Zamknięcie rachunków przedłożyła administracja fundacyjna po koniec roku 1880., a wyniki onego przyłączono w osobnym alegacie przy zamknięciu rachunków funduszów krajowych za rok 1880.

III.

Zarządzone przez Wydział krajowy skontra kasy centralnej fundacji uskutecznił:

- a) przez kuratoryę na dniu 3. Października 1881.;
- b) " " " " 9. Stycznia 1882.;
- c) " komisję Wydziału krajowego dnia 28. Lutego 1882.;
- d) " kuratoryę na dniu 3. Kwietnia 1882.

Uzupełnienie winkulacji papierów wartościowych dopełniła kuratorya do LW. 13629/82 i wprowadziła zalecone przez Wydział krajowy poprawki w instrukcji kasowej w życie.

Nadto załatwił Wydział krajowy następujące czynności tyczące się tej fundacji:

Akt założenia funduszu emerytury urzędników fundacji i urzędników, nauczycieli i majstrów zakładu — zrewidowano i zatwierdzono (LW. 64784/81).

Dokonano lustracji dóbr i lasów Drohowyża i Opar (LW. 32173/81 i 28201/82)

Budżet fundacji i instytutu zrewidowano i zatwierdzono (LW. 9800/82).

Dostawę artykułów żywności i potrzeb innych dla instytutu w drodze licytacji zatwierdzono (LW. 57232/81).

Sprawy licytacyjnego wydzierżawienia dóbr Roźniatów załatwiono (LW. 48337/81).

Zatwierdzono przyjęcie nowych funkcyonaryuszy dla instytutu, a to: ochmistrza, kapelana, ogrodnika i majstra blacharskiego (LW. 41501/81, 48278/81 i 4199/82).

Załatwiono rachunki funduszu emerytury aktorów sceny polskiej po koniec roku 1881.

Sprawozdanie z czynności administracyi centralnej przyjęto do wiadomości, udzielono c. k. Namiestnictwu i rozpowszechniono przez publikacyę w Gazecie Lwowskiej.

**Zakład narodowy im.
Ossolińskich.**

I w roku ubiegłym skierowane były dążenia kierownictwa zakładu do coraz doskonalszego spełnienia celu tej instytucyi, przez ułatwianie jak najszerszym kołom publiczności korzystania ze zbiorów zakładu.

Prace nad wydaniem katalogu rękopisów i ułożeniem realnego katalogu druków zrobiły znaczne postępy, równie jak kompletowanie, porządkowanie biblioteki i innych zbiorów.

Na szczególną wzmiankę zasługuje wdrożone uporządkowanie zbiorów numizmatycznych zakładu.

Zakład posiadał w roku ubiegłym dzieł drukowanych unikatów 77670, dubletów 5920, prób druku 449, atlasów i map 1102, rękopisów 2911, autografów 2693, dyplomów 872, podobizn 75, rycin 23705 i obrazów 678.

Zbrojownia liczyła 576 okazów, rzeczy muzealnych było 1808, monet i modeli wraz z dubletami 10591, owadów i konchiliów 7710 i t. d.

Pracownia naukowa zakładu otwartą była dla publiczności w ciągu roku ubiegłego przez 232 dni, a że w ciągu tego czasu wydano dla 1879 czytelników 970 rękopisów, 5192 dzieł a 10611 tomów, przeto wypada na jeden dzień w przecięciu 8 czytelników, 4 rękopisy, 22 dzieł a 46 tomów. W czytelni górnej, która otwartą była przez 169 dni, było 11293 czytelników, czyli w przecięciu po 67 osób dziennie.

Do domu wypożyczono 5074 dzieł w 7956 tomach, rękopisów i autografów 68.

Muzeum zwiedziło 2623 osób, studia robiło w niem osób 874.

Majątek zakładu wynosił z końcem r. 1880. w efektach przechowanych w kasie krajowej 163.455 zł. 13 ct., w dobrach nieruchomości, zapisach, zbiorach i w gotówce 501.352 zł. 58 ct.

Obrót kasowy ogółem wynosił w gotowiźnie:

w dochodach	61.983 zł. 16 ct.
w wydatkach	59.880 „ 56 1/2 „
pozostałość kasowa	2.102 zł. 59 1/2 ct.

W wydatkach wykazanych powyżej mieści się suma 5233 zł. 20 ct., obrócona na cele naukowe zakładu.

**Fundacya Anny de Stern-
sztyń Helclowej.**

Postępowanie spadkowe zostało ukończone, wszystkie legaty i należności spłacone, grunt pod budowę gmachu na zakład dla nieuleczalnych chorych i ubogich kupiony i reszta pozostałych kapitałów do kasy Wydziału krajowego złożona. Obecnie toczy się sprawa o ułożenie aktu fundacyjnego.

Ponieważ ułożony przez kuratora W. Ludwika Szumańczowskiego projekt aktu fundacyjnego nie we wszystkich punktach zgadza się z projektem ułożonym przez Siostry miłosierdzia które mają zawiadywać powyższym zakładem pod kontrolą kuratora i Wydziału krajowego, przeto Wydział krajowy aby pozyskać trwałą podstawę do dalszych rokowań, porozumiał się z c. k. Namiestnictwem i c. k. Prokuraturą Skarbu co do sposobu urządzenia tej fundacyi i sporządzony na podstawie tego porozumienia projekt aktu fundacyjnego przesłał kuratorowi z wezwaniem, aby nakłonił Siostry miłosierdzia do przyjęcia tego projektu.

Odpowiedzi na to nasze wezwanie nieotrzymaliśmy jeszcze.

Sprawy fundacyi stypendyjnych.

Żelazny majątek fundacyi stypendyjnych zostających w administracyi Wydziału krajowego wynosi w chwili bieżącej w efektach złożonych w kasie krajowej 1,998.596 zł. 19 ct. — w dobrach i realnościach według szacunku 346.734 zł. 18 ct. — w należnościach czynnych 133.552 zł. 14 1/2 ct. czyli łącznie w zaokrągleniu 2,465.377 zł. Stypendyów systemizowanych jest obecnie 565 a suma na nie przeznaczona wynosi 102.336 zł. wypada zatem na każde stypendyum w przybliżeniu 180 zł.

W ubiegłym roku szkolnym weszły w wykonanie fundacye W. Mikołaja Aywasa o jednym stypendyum rocznych 50 zł., fundacya ks. Olszewskiego o dwóch stypendyach po 130 zł. tudzież fundacya ś. p. Magdaleny Jurgas z dwoma stypendyami po 200 zł. Również wejdzie w wykonanie z początkiem roku szkolnego 1882/1883 fundacya Pawła Kretowicza z jednym stypendyum o rocznych 100 zł.

Pomimo tego ogólna liczba stypendyów zmniejszyła się nieco, w fundacyach bowiem posiadających listy zastawne i listy hipoteczne nakazywała przezerność ograniczyć rozdawnictwo, ażeby z bieżących dochodów mogły być pokryte straty wynikające wskutek wylosowania efektów, które dziś na targu pieniężnym tylko wyżej imiennej wartości nabyte być mogą.

Ograniczenie to, zresztą bardzo małe, nastąpiło tylko w takich fundacyach które dostarczały największej liczby stypendyów, — gdzie więc procentowy ubytek stypendyów jest prawie nieznaczny.

W sprawach innych fundacyj o których była mowa w poprzednich sprawozdaniach Wydziału krajowego nie zaszło nic ważniejszego. Zrealizowanie majątku tych fundacyj postępuje zwykłym torem.

Fundacya imienia Juliusza Słowackiego.

Między ś. p. Hersylią Januszkowską, jedyną i ostatnią krewną Juliusza Słowackiego a Wym Dr. Antonim Małeckim b. rektorem uniwersytetu lwowskiego przyszła do skutku umowa, według której Wny Dr. Małeczki podjął się wydawnictwa pism pośmiertnych Juliusza Słowackiego, a to pod warunkiem, aby cały czysty dochód z tej edycyi przeznaczony został na fundacyę mającą na celu popieranie literatury polskiej. Mianowicie służyć mają dochody fundacyi w pierwszym rzędzie na remuneracyę dla prywatnego docenta historii literatury polskiej i języka polskiego przy Uniwersytecie Lwowskim, w drugim zaś rzędzie t. j. w braku docenta chcącego z tej fundacyi korzystać, na stypendyum dla słuchacza Wydziału filozoficznego w tymże Uniwersytecie, któryby ze szczególną pilnością przykładał się do historii literatury polskiej i badań ojczyznojęzyka.

Pisma pośmiertne Juliusza Słowackiego wydane staraniem Wgo Dr. Małeckiego okazały się w handlu księgarskim w r. 1867 i przyniosły do r. 1881 sumę 3520 zł., która lokowana w kasie oszczędności urosła do 5289 zł. 49 ct. i stanowi kapitał zakładowy zamierzonej fundacji.

Kapitał ten znajduje się już w ręku Wydziału krajowego, który wygotowawszy za porozumieniem z Wnym Dr. Antonim Małeckim projekt listu fundacyjnego, przesłał takowy we Wrześniu 1881 c. k. Namiestnictwu do zbadania.

Według tego projektu służyć będzie zarząd fundacji Wydziałowi krajowemu, który wykonywać będzie również rozdawnictwo stypendyum.

Remuneracya dla docenta może trwać przez lat trzy, a wyjątkowo tylko przez lat cztery, stypendyum zaś dla ucznia aż do ukończenia nauk, najdłużej jednak przez półczwarta roku.

Kandydata do stypendyum przedstawiać będzie na wniosek profesora literatury i języka polskiego w Uniwersytecie lwowskim grono profesorów Wydziału filozoficznego w tymże Uniwersytecie, bacząc nie tyle na ubóstwo kandydata ile na pilność i zamiłowanie jego do studyów nad językiem i piśmiennictwem polskim.

Ponieważ uporządkowanie stosunków fundacji nie nastęrcza trudności przeto spodziewać się należy, że fundacya ta mająca tak piękny cel, niebawem będzie mogła być wykonaną.

Fundacya imienia Maksymiliana Milera.

Wna Tekla Milerowa złożyła do rąk Wydziału krajowego obligacyę indemnizacyjną na 1000 zł. przeznaczając takową na uposażenie fundacji stypendyjnej dla ubogich uczących się dziewcząt. Fundacya nosić ma imię zmarłego syna fundatorki ś. p. Maksymiliana Milera, a korzystać z niej mają uczęszczające do szkół wydziałowych we Lwowie dziewczęta osieroczone po obojgu rodzicach, a przynajmniej po ojcu. Pierwszeństwo mają mieć sieroty po urzędnikach cłowych.

Projekt listu fundacyjnego ułożony według wskazówek fundatorki przesłany został do zbadania c. k. Namiestnictwu, a fundacya wejdzie w życie już prawdopodobnie z początkiem roku szkolnego 1883.

Fundacya ś. p. Kazimierza Czarniakowskiego.

Zmarły w Suchowcach dnia 4. Września 1881 ś. p. Kazimierz Czarniakowski właściciel dóbr Suchowce zapisał testamentem z dnia 4. Października 1877 cały swój majątek tak ruchomy jak i nieruchomy na fundacyę stypendyjną swego imienia.

Z dochodów fundacji mają być wypłacane stypendya po 300 zł. rocznie ubogim uczniom pochodzenia polskiego uczęszczającym w Galicyi do szkół gimnazyalnych lub realnych, lub też na Wydział prawniczy we Lwowie lub w Krakowie, wreszcie uczniom szkoły politechnicznej we Lwowie.

Rozdawnictwo stypendyów poruczył ś. p. fundator Wydziałowi krajowemu.

Prawo dożywotniego użytkowania ze spadku, nieograniczoną administracyę spadku i pobieranie wszelkich dochodów, — z wykluczeniem wszelkiej kontroli — zapisał ś. p. fundator najprzód matce swojej, a po jej zgonie dwom braciom swoim, dla tego przejdzie spadek powyższy na rzecz fundacji dopiero po śmierci dożywotników.

Otrzymaawszy wiadomość o zapisie ś. p. Kazimierza Czarniakowskiego, Wydział krajowy udał się do c. k. Namiestnictwa o poczynienie potrzebnych kroków celem zabezpieczenia praw fundacyi, która czynność jest w toku.

Fundacya ks. Stanisława Staszewskiego.

Testamentem w Bachorcu dnia 24. Czerwca 1880 sporządzonym zapisał ks. Stanisław Staszewski sumę 4000 zł. na dwa stypendya dla uczniów mieszczan (patricyuszów) z Liska obrz. kat. Rozdawnictwo poruczył księdzu proboszczowi obrz. łać. w Lisku wspólnie z Wydziałem katolickim miejskim, zaś opiekę nad tą fundacją i zarząd Wydziałowi krajowemu.

Fundacya ś. p. Konstantego Zahorskiego.

W sprawozdaniu z czynności za czas od 1. Czerwca 1878 do końca Grudnia 1879, przedłożonem Wysokiemu Sejmowi na sesyi z r. 1880 donieśliśmy o powstaniu fundacyi ś. p. Konstantego Zahorskiego dla ludności polskiej wyznania rzymsko-katolickiego, w Austrii zamieszkałej, której zasoby przeznaczone są w jednej połowie na zakłady dobroczynne, w jednej czwartej części na utrzymanie kościołów, a w jednej czwartej na stypendya dla uczącej się młodzieży. Przedstawiwszy zarazem dotychczasowy przebieg spraw fundacyi i czynności podjętych w tej mierze przez Wydział krajowy, podaliśmy zarysy przyszłego jej urządzenia i wyraziliśmy nadzieję, że po załatwieniu zwykłych formalności wejdzie ona już w niedługim czasie w wykonanie. — Obecnie mamy zaszczyt przedstawić Wysokiemu Sejmowi dalsze losy tej fundacyi, która z powodu niespodziewanej zmiany stanowiska c. k. niższo-austriackiego Namiestnictwa w tej sprawie wprowadzoną została na tory całkiem inne i w skutek tego dotąd nie została stanowczo aktywowaną.

Po porozumieniu się z egzekutorami testamentu co do urządzenia fundacyi, przesłał Wydział krajowy c. k. Namiestnictwu we Lwowie pismem z dnia 23. Kwietnia 1880 l. 17321 odpis dotyczącego protokołu z prośbą, ażeby zażądało od c. k. Namiestnictwa niższoaustriackiego bezwłocznego przesłania majątku fundacyi, ponieważ wygotowaniu listu żelaznego i wprowadzeniu w życie fundacyi nic już zresztą nie stało na przeszkodzie. Na wystosowaną wskutek tego przez c. k. Namiestnictwo we Lwowie odezwę z dnia 29. Kwietnia 1880 do l. 21443, w której zarazem objawiano postanowienie przelania zarządu i rozdawnictwa fundacyj na Wydział krajowy, odpowiedziało c. k. niższoaustriackie Namiestnictwo, że majątek fundacyi prześle c. k. galicyjskiemu Namiestnictwu dopiero po wydaniu ostatecznej decyzji przez c. k. Ministerstwo wyznań i oświecenia i c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych co do sposobu ukonstytuowania ustanowionych przez ś. p. Zahorskiego fundacyi dla kościołów, dla uczącej się młodzieży i dla zakładów dobroczynnych, w którymto celu ma c. k. Namiestnictwo niższoaustriackie w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem galicyjskiem przedstawić rzeczonym Ministerstwom odpowiednie wnioski. Ponieważ Wydział krajowy zgadzał się w zupełności ze znanymi sobie już przedtem wnioskami egzekutorów testamentu, które c. k. niższoaustriackie Namiestnictwo przesłało było przy tem piśmie c. k. Namiestnictwu galicyjskiemu do objawienia zdania, a ta ostatnia władza Wydziałowi krajowemu do przejrzenia, przeto mniemaliśmy, że po złożeniu odnośnego oświadczenia Wydziału krajowego aktywowanie fundacyi nie napotka już żadnych trudności. — Odtąd przeto poprzestaliśmy tylko na

peryodycznem poruszaniu tej sprawy w c. k. galicyjskiem Namiestnictwie. Dnia 25. Lipca 1881 l. 28192 oznajmiło nam c. k. Namiestnictwo lwowskie, że c. k. niżsoaustriackie Namiestnictwo nie odpowiedziało dotąd na żadną z jego dalszych odezw w sprawie niniejszej fundacyi

Dopiero we Wrześniu 1881 donieśli nam egzekutorowie testamentu, że wedle zgodnego zapatrywania c. k. Ministerstw, ułożone przez egzekutorów testamentu w porozumieniu z Wydziałem krajowym zasady, mające służyć za podstawę przy sporządzeniu listu fundacyjnego, nie odpowiadają woli fundatora, ponieważ ograniczają dobrodziejstwa fundacyi tylko do Polaków galicyjskich z pominięciem Polaków w innych krajach monarchii, a w szczególności w Szląsku zamieszkałych. Zgadza się z zapatrywaniem egzekutorów testamentu, że w celu szybszego wprowadzenia fundacyi w życie należy się zastosować do żądania c. k. Rządu, zatwierdził Wydział krajowy oświadczenie egzekutorów testamentu, jako zezwalające na zmianę postanowień zarysu w sposób powyższy t. j. na rozszerzenie fundacyi także na Polaków, a względnie polskie zakłady i kościoły w innych krajach monarchii, w szczególności zaś w Szląsku i wystosował zarazem do J. E. Pana Prezydenta Ministrów hr. Taaffego memoriał w sprawie niniejszej fundacyi, zakończony prośbą, ażeby ze względu, iż usunięto już wszystkie trudności, które wprowadzeniu fundacyi w życie mogły stać na przeszkodzie, przesłano majątek jej jak najspieszniej c. k. Namiestnictwu we Lwowie.

W niespełna miesiąc po wysłaniu tego memoriału, bo w dniu 26. Listopada 1881 dowiedzieliśmy się z urzędowej Gazety Wiedeńskiej, że c. k. Namiestnictwo niżsoaustriackie ogłosiło konkurs na stypendya z fundacyi ś. p. Zahorskiego, przypisując sobie w tem ogłoszeniu także prawo rozdawnictwa. O tem zupełnie nieprzewidzianem zajściu donieśliśmy pismem z dnia 2. Grudnia 1881 l. 60.999 c. k. Namiestnictwu we Lwowie, równocześnie zaś zarządziliśmy — w obec zupełnego braku urzędowych wiadomości w tym względzie — zbadanie powodów tego postępku c. k. niżsoaustriackiego Namiestnictwa jak niemniej stadyum, w jakim się cała sprawa znajduje, przez jednego z adwokatów wiedeńskich. Dowiedzieliśmy się w ten sposób, że c. k. Namiestnictwo niżsoaustriackie wydało w dniu 15. Listopada 1881 list żelazny fundacyi ś. p. Zahorskiego, ponieważ siebie za kompetentną władzę fundacyjną w tej sprawie uważa, dowiedzieliśmy się dalej, że rzeczony c. k. Namiestnictwo uczyniło to bez upoważnienia ze strony władz wyższych, i że ogłosiło konkurs jeszcze przed doręczeniem listu żelaznego egzekutorom testamentu, a nadto zniósło się — pojmując odmiennie zapis ś. p. Zahorskiego na rzecz kościołów — z rz. k. Ordynaryatami Wiedeńskim, Wrocławskim i galicyjskim w celu wydania odnośnych funduszków władzom kościelnym do administracyi.

Zaraz po otrzymaniu tych wiadomości wystosowaliśmy do J. E. hr. Taaffego drugi memoriał, którego odpis w załączeniu przedkładamy. **Alegat 25.** W memoriale tym domagaliśmy się uznania c. k. galicyjskiego Namiestnictwa za najwyższą krajową władzę fundacyjną co do fundacyi ś. p. Zahorskiego i przekazania mn funduszków tejże fundacyi

Egzekutorowie testamentu wnieśli ze swej strony rekurs od decyzji c. k. niżsoaustriackiego Namiestnictwa w całej jej osnowie, a w rekursie tym żądali ewentualnie t. j. na wypadek, gdyby c. k. niżsoaustriackie Namiestni-

ctwo za kompetentną władzę fundacyjną uznane być miało, przekazania tej fundacji c. k. Namiestnictwu galicyjskiemu w drodze delegacji.

Do chwili sporządzenia niniejszego sprawozdania nie otrzymaliśmy ani odpowiedzi na nasz memoriał, ani też uwiadomienia o rezultacie wniesionego przez egzekutorów testamentu rekursu.

Macierz polska.

Podczas obchodu jubileuszowego pięćdziesięcioletniej działalności literackiej Dr. Józefa Ignacego Kraszewskiego, który to obchód odbył się w Krakowie w miesiącu październiku 1879, powstała myśl założenia instytucji mającej na celu szerzenie oświaty ludowej, a osoby życzące sobie aby nazwisk ich nie wymieniano, złożyły następnie potrzebny na ten cel fundusz i poruciły Dr. Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu zajęcie się urzeczywistnieniem powyższej myśli.

W skutek tego przeznaczył Dr. J. I. Kraszewski wspomniany fundusz na uposażenie fundacji wieczystej pod nazwą: „Macierz polska“ i podał postanowienia, które w sprawach fundacji obowiązywać mają.

Według tych postanowień jest celem fundacji szerzenie oświaty narodowej w tych warstwach społeczeństwa, w których jej potrzeba okaże się najpilniejszą, a to za pomocą wydawnictw ludowych w najobszerniejszym znaczeniu tego wyrazu.

Wydawnictwa przedsiębrane będą drogą konkursów, lub przez wybór prac nadsyłanych niezależnie od konkursu, wreszcie przez zamówienia.

Nabywanie dzieł już wydanych i wydawanie broszur politycznych nie należy do celu fundacji.

Językiem wydawnictw Macierzy jest język polski a względnie ruski, jakiego używa lud ruski w Galicyi wschodniej.

Właściwem zadaniem Macierzy zajmować się będą ustanowione w tym celu osobne organa t. j. Rada wykonawcza i Rada nadzorcza. Członków obu tych Rad mianuje pierwotnie Kurator fundacji, którym jest Dr. Józef Ignacy Kraszewski. Później uzupełniać się mają obie Rady przez kooptację.

Zakres działania Wydziału krajowego w sprawach Macierzy polskiej obejmuje li tylko zarząd majątku żelaznego fundacji t. j. przechowywanie i fruktyfikację kapitału zakładowego i wydawanie dochodów do rąk Rady wykonawczej a względnie kuratora fundacji.

Z zarządu tego ma Wydział krajowy zdawać sprawę Wysokiemu Sejmowi, a sprawozdania te podawać również do wiadomości publicznej.

Zresztą nie będzie na Wydziale krajowym ciężać żadna odpowiedzialność ani za czynności organów „Macierzy“, ani też za kierunek i ducha wydawnictw.

Na przypadek, jeźliby Wydział krajowy, jako wybieralna przez Sejm władza, kiedykolwiek i w jakikolwiek sposób istnieć przestał, poruczona jest decyzja, w czyje ręce ma przejść zarząd majątku fundacji, Wysokiemu Sejmowi.

Ewentualnie, t. j. jeźliby Wysoki Sejm takiej decyzji nie powziął, stanowić ma w tym względzie walne zebranie obu Rad Macierzy, — a gdyby i to nastąpić nie mogło lub gdyby „Macierz polska“ istnieć przestała, natówczas przechodzi majątek fundacji do rąk Akademii umiejętności w Krako-

wie a względnie Uniwersytetu Jagiellońskiego, któreto instytucje jednak miałyby obracać dochody majątku tego na te same cele, którym służyć ma „Macierz polska“. Jeżeliby Macierz Polska później odżyła, natenczas wchodzi ona napowrót w prawa swe do majątku.

Na poczet majątku żelaznego fundacyi wpłynęło do rąk Wydziału krajowego 20.000 rsr. w 6% listach zastawnych kijowskiego banku ziemskiego w imiennej wartości, a według woli dawców pozostaną efekta te w majątku fundacyi aż do czasu, w którym wylosowane i spieniężone będą.— Za gotówkę uzyskaną z losowania zakupywane będą inne papiery publiczne dające pupilarne bezpieczeństwo.

List fundacyjny Macierzy polskiej uzyskał już zatwierdzenie c. k. Namiestnictwa a instytucya ta, która niewątpliwie wyda jak najzbawienniejsze owoce, rozpoczęła już swoje działanie.

Sprawa byłego kancelisty
Wydziału krajowego Sta-
niława Zabierzowskiego
o zapłacenie sumy
20.000 zł.

Toczy się.

Departament IV.

Referent: Członek Wydziału krajowego Władysław hr. Badeni.

Najwyższe Sankcye w sprawach drogowych i mytniczych.

Najwyższem postanowieniem z dnia 15. Kwietnia 1881. r. otrzymała Najwyższą Sankcye uchwaloną przez Wys. Sejm na dniu 13. Lipca 1880. r. ustawa o publicznych dojazdach kolejowych.

Najwyższem postanowieniem z dnia 28. Grudnia 1881. r. otrzymała Najwyższą Sankcye uchwaloną przez Wys. Sejm na dniu 23. Lipca 1880. r. ustawa o pomocy krajn dla wykończenia galicyjskiej kolei tak zwanej transwersalnej.

Najwyższem postanowieniem z dnia 28. Grudnia 1881 otrzymały Najwyższą Sankcye uchwały Wys. Sejmu przyznające pobór myta kopytkowego gminom miast Stanisławowa, Rzeszowa i Przemyśla, zaś Najwyższem postanowieniem z dnia 10. Stycznia 1882. r. otrzymały Najwyższą Sankcye uchwały Wys. Sejmu przyznające pobór myta kopytkowego gminom miast Brzeżan i Brodów.

Najwyższem postanowieniem z dnia 8. Stycznia 1882. r. otrzymały Najwyższą Sankcye uchwały Wysokiego Sejmu przyznające prawo do poboru myt: Radzie powiatowej w Starem mieście od mostu na rzece Dniestrze pod Starem miastem.

Radzie powiatowej w Brzozowie drogowego i mostowego przy drodze powiatowej Brzozowsko-Rymanowskiej z odnogą do Krościenka.

Radzie powiatowej w Mościskach:

- a) od mostu na rzece Wiszni w Podgaci;
- b) na drodze powiatowej Hordyńsko-Samborskiej;
- c) od mostu na rzece Wiszni w Słomiance.

Radzie powiatowej w Rzeszowie przy drodze powiatowej Domaradzko-Strzyżowskiej.

Radzie powiatowej w Dąbrowie przy drodze powiatowej Dąbrowsko-Mędrzychowskiej.

Radzie powiatowej w Bochni od mostu Nr. 30. przy drodze powiatowej Bocheńsko-Limanowskiej.

Radzie powiatowej w Ropczycach od mostu na rzece Wielopółce przy drodze powiatowej Czekaj-Wielopole.

Radzie powiatowej w Kolbuszowie przy drodze powiatowej Rzeszowsko-Kolbuszowskiej.

Radzie powiatowej w Tarnowie przy drodze powiatowej z Lisiej góry do Radomyśla.

Obszarowi dworskiemu w Wołczyńcu od mostu na rzece Bystrzycy.
 Obszarowi dworskiemu w Małnowie od mostu na rzece Wiszni.
 Obszarowi dworskiemu w Bereznicy Królewskiej od mostu na od-
 nodze rzeki Dniestru w Żurakowie.

Obszarowi dworskiemu w Nowej grobli od mostu na rzece Lu-
 baczówce.

Obszarowi dworskiemu w Grębowie od mostu na rzece Łęg.

Gminie łącznie z obszarem dworskim w Sokołowie od mostu na
 rzece Strypie, gminie łącznie z obszarem dworskim w Niegowcach.

Najwyższem postanowieniem z dnia 13. Stycznia 1882 otrzymały
 Najwyższą Sankcyę uchwały Wys. Sejmu przyznające prawo do poboru myt:
 Obszarowi dworskiemu w Żarnowy na rzece Wisłoku.

Obszarowi dworskiemu w Hecznarowicach i Nowej wsi na rzece Soli.

Obszarowi dworskiemu w Podmichalu na rzece Łomnicy.

Obszarowi dworskiemu w Podłężu na rzece Wiśle, pomiędzy Pod-
 łążem a Spytkowicami.

Gminie Leżajsk na rzece Sanie pod Starem miastem.

Najwyższem postanowieniem z dnia 12. Lutego 1882. r. otrzymały
 Najwyższą Sankcyę uchwały Wysokiego Sejmu przyznające prawo do po-
 boru myt:

Radzie powiatowej w Drohobyczu przy drodze powiatowej Droho-
 bycko-Borysławskiej.

Radzie powiatowej w Śniatynie przy drodze powiatowej z Załucza
 do Rożnowa.

Radzie powiatowej w Brzesku przy drodze powiatowej Jurków-
 Wytrzyńska.

Radzie powiatowej w Przemyślu od mostu na rzece Wiarze.

Radzie powiatowej w Gorlicach przy drogach gminnych Ropa Wy-
 sowa i Biecz Golanka.

Radzie powiatowej w Brzozowie przy drodze powiatowej Brzozowsko-
 Domaradzkiej.

Radzie powiatowej w Wieliczce przy drodze powiatowej Dobczycko-
 Szczyrzyckiej.

Obszarowi dworskiemu w Manasterzu i Czerwonej Woli od mostu
 na rzece Lubaczówce.

Obszarowi dworskiemu w Manastercu od mostu na rzece Dniestrze.

Obszarowi dworskiemu w Hanowcach przewozowego na rzece
 Dniestrze.

Obszarowi dworskiemu w Mętkowie przewozowego na rzece Wiśle.

Obszarowi dworskiemu w Wróbliku Królewskim od mostu na rzece
 Nowej Murwawie.

Obszarowi dworskiemu w Koniuszkach Siemianowskich mostowego
 na dawnem korycie rzeki Dniestru.

Obszarowi dworskiemu w Rożnowie od mostu na rzece Rybnicy.

Gminie i obszarowi dworskiemu w Denysowie od mostu na rzece
 Strypie.

Gminie i obszarowi dworskiemu w Kupczyńcach od mostu na
 rzece Strypie.

Gminie Szczercz od dwóch mostów przy drogach gminnych prowadzących do Piasków i Łan.

Gminie Babina od mostu na rzece Strwiążu.

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Rychcicach od mostu na rzece Bar czyli Zbiór.

Uchwały niepodlegające Najwyższej Sankcyi.

Pensya wdowia dla P. Sabiny Niewiadomskiej, wdowy po Henryku Niewiadomskim, inżynierze okręgowym dróg krajowych, oraz zaopatrzenie dla pozostałych trzech nieletnich sierót po tymże inżynierze.

W myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 28. Września 1881. r. wyasygnowano p. Sabinie z Hoszowskich Niewiadomskiej pensyę wdowią o rocznych 350 zł. a trzem pozostałym nieletnim sierotom przyznano zaopatrzenie po 58 zł. czyli razem 174 złr. rocznie począwszy od 7. Czerwca 1881.

Subwencya na rekonstrukcyę drogi z Nowego Targu do Zakopanego.

Na rekonstrukcyę drogi Nowy targ-Zakopane mającą się przeprowadzić w przeciągu trzech lat 1882—1884 pod nadzorem Wydziału krajowego, Wys. Sejm uchwałą z dnia 13. Października 1881 udzielił subwencyę w sumie 30.000 zł.

W wykonaniu tej uchwały zarządzone wypracowanie planów budowy i rozpoczęcie robót przygotowawczych, — a techniczne kierownictwo rekonstrukcyi drogi Nowy targ-Zakopane poruczono inżynierowi P. Tytusowi O'Byrn.

Powyższą uchwałą Wys. Sejmu załatwioną również została petycya Wydziału powiatowego w Nowym Targu: o uznanie drogi gminnej Nowy Targ-Zakopane za drogę krajową, którą to petycyę Wys. Sejm uchwałą z dnia 21. Października 1881. przekazał Wydziałowi krajowemu do załatwienia.

Subwencya w kwocie 500 zł. i pożyczka bezprocentowa w kwocie 1500 zł. dla spółki wodnej Jasielskiej na regulacyę rzeki Wisłoki.

W wykonaniu uchwały Wys. Sejmu z dnia 15. Października 1881:

1. Udzielono Wydziałowi powiatowemu Jasielskiemu projekt umowy zawrzeć się mającej imieniem Wydziału krajowego ze spółką wodną w Jaśle, celem należytego zabezpieczenia warunków, pod jakimi udzieloną została przez Wys. Sejm subwencya w kwocie 500 zł. i pożyczka bezprocentowa w kwocie 1500 zł. na regulacyę Wisłoki.

2. Zażądano od spółki wodnej uzupełnienia jej statutów postanowieniami dodatkowemi przez Wydział krajowy określonymi.

3. Opracowano instrukcyę techniczną zastrzegającą nadzór i kontrolę dla Wydziału krajowego nad robotami mającemi się wykonać przez spółkę.

Pożyczka trzechprocentowa po 10.000 zł. rocznie w latach 1882, 1883 i 1884, dla spółki wodnej zawiazanej w powiatach Sanockim, Brzozowskim Krościenskim w celu regulacyi Wisłoka.

Przystępując do wykonania uchwały Wys. Sejmu z dnia 21. Października 1881. Wydział krajowy:

1. Oznajmił spółce dla regulacyi Wisłoka, że z wiosną 1882. r. wysłani będą inżynierowie bióra melioracyjnego w celu wykonania na gruncie studyów technicznych i wypracowania uzupełniających planów regulacyi Wisłoka.

2. Odniósł się do c. k. Namiestnictwa o wyjednanie subwencyi ze skarbu Państwa, na przeprowadzenie regulacyi rzeczzonej, — i otrzymał przy-

rzeczenie, że c. k. Namiestnictwo poczyni kroki o wyjednanie zasiłku skoro plany będą gotowe i spółka ukonstytuuje się prawomocnie.

Pensya wdowia dla P. Maryi Filipeckiej, wdowy po Józefie Filipeckim, konduktorze dróg krajowych.

W myśl uchwały Wys. Sejmu z dnia 22. Października 1881 wyasygnowano p. Maryi Filipeckiej pensję wdowią o rocznych 166 zł. 66 ct. od 20. Czerwca 1881.

W sprawie wymierzania pięcioleci i emerytur inżynierom i konduktorom dróg krajowych, tudzież pensyi dla wdów i dodatków na wychowanie sierót po tych inżynierach i konduktorach pozostałych.

Alegat 26.

Przystępując do wykonania uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 23. Października 1881 wydano do wszystkich inżynierów i konduktorów dróg krajowych załączony % okólnik, który zakomunikowano wszystkim Wydziałom powiatowym.

Co się tyczy zastosowania uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 23. Października 1881 następująca się przedewszystkiem następujące pytania:

1) Od którego czasu nastąpić ma wymiar pięcioleci i podług jakiej stopy?

2) Czy wymieniona powyżej uchwała sejmowa odnosi się wyłącznie do inżynierów i konduktorów dróg krajowych, objętych stałym etatem służby drogowej, uchwalonym przez Wysoki Sejm dnia 16. Listopada 1872. r., czy też także do inżynierów i konduktorów nie objętych tym etatem i pełniących czasowo obowiązki w skutek przyzwolenia udzielonego przez Wysoki Sejm specjalnymi uchwałami budżetowymi, w miarę zwiększającej się faktycznej potrzeby, niemniej też do inżynierów czasowo przeznaczonych do budowy dróg krajowych.

Z tych dwóch głównych pytań było przedmiotem uchwały Wydziału krajowego tylko pytanie pierwsze jako potrzebujące na razie zastosowania.

Wydział krajowy zważywszy, że dodatek pięcioletni (*quinquennium*) w myśl postanowienia §. 4. uchwały sejmowej z dnia 3. Stycznia 1874. roku tyczącej się etatu i płac urzędników i sług Wydziału krajowego, nadany będzie każdemu urzędnikowi i słudze, jeżeli tenże pełni na jednej i tej samej posadzie służbę nieprzerwanie.

Zważywszy, że uchwała Wysokiego Sejmu z dnia 23. Października 1881. r., wedle której inżynierowie i konduktorowie dróg krajowych traktowani być mają co do wymiaru pięcioleci i t. d. w równej mierze z innymi stabilizowanymi urzędnikami krajowymi nie zawiera żadnej wskazówki, że jest intencją Wysokiego Sejmu, ażeby uchwała ta działała wstecz, t. j. od 23. Października 1876. r., przeto aby pięciolecia nadawane były inżynierom i konduktorom dróg krajowych także za czas służby pełnionej przed zrównaniem ich w powyższym względzie z innymi urzędnikami stabilizowanymi —

Zważywszy, że bez wyraźnej wskazówki Wysokiego Sejmu, Wydział krajowy nie mógł uważać posady niedającej prawa do dodatków pięcioletnich, za taką samą posadę, jak ta do której przywiązane jest pięciolecie —

Zważywszy nakoniec, że Wysoki Sejm w budżecie krajowym ani na r. 1881 ani na 1882 nie wyznaczył żadnej kwoty na pięciolecia dla urzędników drogowych, jak to uczynił był w 1874. r. po przyznaniu urzędnikom i sługom Wydziału krajowego prawa do dodatków pięcioletnich:

Wydział krajowy nie sądząc się uprawnionym do asygnowania już dziś stałych poborów budżetem krajowym nie przywołał — przyjął datę

uchwałę Wysokiego Sejmu, którą urzędnicy drogowi pod względem wymiaru pięcioleci i t. d. zrównani zostali z innymi stabilizowanymi urzędnikami krajowymi, jako datę, od której dodatki pięcioletnie im na przyszłość nadawane być mają — tak, że pierwsze pięciolecie asygnowalibyśmy tymże dnia 23. Października 1886, jeżeli Wysoki Sejm inaczej nie postanowi.

W obec powyższego zapatrywania Wydział krajowy nie widział na razie potrzeby zastanawiania się nad kwestyą stopy pięcioleci, niemniej też nad pytaniem, do których inżynierów i konduktorów dróg krajowych stosuje się powyżej wymieniona uchwała sejmowa, albowiem przy zdarzyć się mogących wypadkach co do potrzeby wymiaru emerytury, pensji wdowiej lub dodatków na wychowanie sierot, w razie wątpliwości nie rozstrzygnęlibyśmy kwestyi na niekorzyść tychże bez wiedzy Wysokiego Sejmu — z drugiej zaś strony ogólnie rzecz biorąc, sprawa uprości się znacznie i wątpliwości faktycznie usunięte zostaną za lat parę, a w każdym razie przed 1886. r., gdy Wydział krajowy z powodu wykończenia budowy sieci dróg krajowych będzie w konieczności przedłożenia Wysokiemu Sejmowi nowego etatu służby drogowej, odpowiadającego zwiększonej potrzebie, przyczem także przedstawi odpowiednie wnioski co do stopy pięcioleci w uchwale Wysokiego Sejmu z dnia 23. Października 1881. r. nie oznaczonej.

Pożyczka zwrotna bezprocentowa dla powiatu Łaniewskiego w kwocie 4.500 zł. na zbudowanie mostu na Wisłoku w Dąbrówkach.

Przyzwoloną przez Wysoki Sejm uchwałą z 24. Października 1881. pożyczkę w kwocie 4.500 zł. wypłacono na podstawie rękojmii danej przez Radę powiatową.

Sprawy przekazane Wydziałowi krajowemu specjalnemi uchwałami Wysokiego Sejmu.

Petycja gminy „Łukawica“ w sprawie budowy mostu w Pawelcach.

W skutek uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 21. Września 1881. przekazującej Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycję gminy „Łukawica“ o jaknajrychlejsze rozstrzygnięcie jej zażalenia przeciw wkładanemu na nią obowiązkowi przebudowania mostu w przysiółku „Pawelce“, — wydano orzeczenie, którem uznano gminę Łukawicę za bezwzględnie obowiązującą do naprawy i utrzymywania mostów położonych w przysiółku należącym do jej obrębu. —

Petycja Wydziałów powiatowych w Nisku i Tarnobrzegu o dalszą budowę drogi krajowej z Niska do Nadbrzezia.

Uchwałą z dnia 10. Października 1881 Wysoki Sejm przekazał Wydziałowi krajowemu petycję Wydziałów powiatowych w Nisku i Tarnobrzegu z poleceniem: przedsięwzięcia pertraktacyj ze stronami interesowanemi, celem uzyskania datków dobrowolnych na budowę drogi krajowej z Niska do Nadbrzezia, a następnie zarządzenia robót przygotowawczych, w ten sposób, iżby dalsza budowa rzeczonyj drogi, o ile to być może, spieszenie rozpoczętą być mogła.

W wykonaniu powyższej uchwały przedsięwziął Wydział krajowy co następuje:

1. Przyjął następujące deklaracje dobrowolne w gotówce, materyale i robociznie złożone przez:

Hieronima ks. Lubomirskiego na	6.000 zł.
Jana hr. Tarnowskiego "	2.000 "
Tadeusza br. Horocha "	2.000 "
Rady powiatowej Tarnobrzeg "	3.000 "
Ksawerego Konopki "	1.200 "
Bogusława Horodyńskiego "	2.000 "
Gminy Rozwadów "	1.000 "
Włodzimierza Trojackiego "	500 "
Adama br. Horocha "	500 "
Mendla Eksteina "	500 "
Ośm gmin razem "	1.195 "

2. Powołał do składu komitetu budowy powyższej drogi JW. Olivierera hr. Rességnier, Wgo Henryka Lewickiego, JW. Ferdynanda hr. Hompe-scha i JW. Tadeusza bar. Horocha.

3. Zarządził rozpoczęcie robót przygotowawczych na pierwszych czterech kilometrach od Niska ku Nadbrzeziu, mianowicie przysposobienie materiału kamiennego do budowy; oraz asygnował w tym celu do dyspozycji komitetu :

w Listopadzie 1881 —	5.000 zł.
w Lutym 1882 —	6.000 zł.

W sprawie subwencyo-nowania spółek wodnych.

Rezolucję Wysokiego Sejmu z dnia 15. Października 1881 polecającą Wydziałowi krajowemu: „by na przyszłość badając prośby o subwencyę, t. j. o pożyczkę procentową z funduszu krajowego dla spółek wodnych, Radę powiatową lub Rady powiatowe odnośne wezwał do oświadczenia, jaką kwotę z funduszu powiatowego jako subwencyę udzielają“, wcielono do zbioru norm obowiązujących przy załatwieniu spraw odnośnych.

Petycja Wydziału powiatowego w Tarnowie, o subwencyę z powodu wykończenia kosztem tego powiatu częściowej budowy dwóch dróg powiatowych, w obrębie sąsiednich powiatów: Dąbrowskiego i Pilźnieńskiego.

Uchwałą z dnia 10. Października 1881 Wysoki Sejm przekazał Wydziałowi krajowemu petycję Wydziału powiatowego w Tarnowie o zasiłek w sumie 5.441 zł. 22 ct. do urzędowego zbadania i uwzględnienia przy rozdzielaniu subwencyi z funduszy krajowych preliminowanych budżetem krajowym na r. 1882.

W wykonaniu powyższej uchwały udzielono Wydziałowi powiatowemu w Tarnowie 3.000 zł. subwencyi.

Petycja Rady powiatowej Brzeżańskiej o poparcie u władz sprawy ustanowienia stacyi drogi żelaznej w Zarwanicy.

Uchwałą z dnia 11. Października 1881 Wysoki Sejm udzielił Wydziałowi krajowemu petycję Rady powiatowej Brzeżańskiej w sprawie ustanowienia stacyi kolei żelaznej w Zarwanicy, — z poleceniem przeprowadzenia rokowań gdzie przynależy, by prośba powyższa ile możliwości znalazła uwzględnienie. —

W wykonaniu tej uchwały, Wydział krajowy odniósł się do Dyrekcyi jeneralnej kolei Karola Ludwika, aby przedstawiła wniosek Radzie zawiadowczej co do utworzenia stacyi kolejowej w Zarwanicy, a równocześnie odniósł się także do Prezydium Namiestnictwa z prośbą o poparcie tej sprawy u c. k. Ministerstwa handlu. Gdy Dyrekcyja jeneralna kolei Karola Ludwika na odezwę Wydziału krajowego odpowiedziała odmownie, — przeto Wydział krajowy odniósł się ponownie do c. k. Prezydium Namiestnictwa z prośbą o bez-

pośrednie poparcie petycji Rady powiatowej Brzeżańskiej u c. k. Ministerstwa handlu, które poleciwszy już dawniej Radzie zawiadowczej kolei Karola Ludwika urządzenie przystanku osobowego w Zarwanicy uznało zarazem w zasadzie potrzebę ustanowienia zupełnej stacji w tem miejscu.

Tem samem załatwioną została także petycja Wydziału powiatowego w Złoczowie, podana w tej samej sprawie, a uchwałą Wysokiego Sejmu z 21. Października 1881 przekazana Wydziałowi krajowemu do załatwienia.

W sprawie omycenia drogi z Nowego Targu do Zakopanego.

Wykonanie uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 13. Października 1881, którą polecono Wydziałowi krajowemu przedłożyć projekt omycenia drogi gminnej Nowy Targ-Zakopane po wykonaniu jej rekonstrukcji — odroczone do czasu ukończenia rzeczonyj rekonstrukcji.

Petycja ks. Jana Sieleckiego w sprawie odbudowania mostów na rzece Wereszycy.

W skutek uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 20. Października 1881, którą odstąpioną została Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycja ks. Jana Sieleckiego gr. kat. plebana w Piaskach pow. Rudeckiego, w sprawie potrzeby odbudowania mostów na rzece Wereszycy na drodze gminnej, łączącej przysiółek Piaski do gminy Burcze należący z gminą Porzecze zadworne.

Wydział krajowy wyjaśniwszy stan rzeczy zawezwał Wydział powiatowy w Rudkach, aby niezbędną naprawę drogi, a nadewszystko znajdujących się na niej mostów zarządził i o tem, równie jak o dotychczasowym stanie sprawy zawiadomił petenta.

Wezwania Wysokiego Sejmu wystosowane do c. k. Rządu.

W sprawie budowy drugorzędnej kolei żelaznej z Jarosławia na Rawę, Uhnów, Bełż, Krystynopol do Sokala.

Uchwałą z dnia 10. Października 1881. r. Wysoki Sejm wezwał c. k. Rząd, „aby raczył jak najspieszniej przystąpić do udzielenia koncesyi na budowę drugorzędnej kolei żelaznej z Jarosławia na Rawę, Uhnów, Bełż, Krystynopol do Sokala, rokującemu w tym względzie konsorcyum obywateli kraju naszego“.

W celu porównania trasy Jarosław-Sokal z trasą Lwów-Sokal odbyła się w dniach 7., 8. i 9. Listopada 1881 komisya, przy której Referent Dep. IV. jako delegat Wydziału krajowego złożył deklaracyę, w myśl powyższej uchwały Wysokiego Sejmu, przyczem, nie występując w zasadzie przeciw budowie linii Sokal-Lwów, oświadczył się jednak kategorycznie przeciw koncesyonowaniu tej linii w takim wypadku, jeżeli budowa jej utrudni, wykluczy lub odroczy budowę kolei Sokalsko-Jarosławskiej.

Najwyższem postanowieniem z dnia 22. Listopada 1881. r. raczył Jego Ces. i król. Apostolska Mość na wniesioną prośbę udzielić nęjlaskawiej księciu Adamowi Sapieże i spółce koncesyę na budowę i prowadzenie ruchu kolei miejscowej wiodącej z Jarosławia na Rawę Ruską, Bełż i Krystynopol do Sokala z odnogą od stacji w Setnie do prawego brzegu Sanu.

W sprawie utworzenia przystanku na stacji Lwów pod Zamkiem dla pociągów pospiesznych,

Uchwałą z dnia 14. Października 1880. r. Wysoki Sejm wezwał c. k. Rząd o polecenie Jeneralnej Dyrekcyi c. k. uprz. kolei Karola Ludwika, by w jak najkrótszym czasie zarządziła utworzenie przystanku na stacji Lwów

kursujących między Lwowem a Brodami, Lwowem a Podwołoczyskami i odwrotnie.

Na zapytanie Wydziału krajowego, jaką decyzję powziął c. k. Rząd w skutek powyższej uchwały Wysokiego Sejmu, oznajmiło c. k. Prezydium Namiestnictwa, że sprawę tę przedłożyło już c. k. Ministerstwu, lecz nie otrzymało jeszcze odpowiedzi.

W sprawie subwencyonowania spółek wodnych ze skarbu państwa.

Dotąd nie nadeszła jeszcze odpowiedź na uchwałę Wys. Sejmu z d. 22. Października 1881 wzywającą c. k. Rząd, aby w drodze właściwej wyjednał wstawienie w budżecie państwowym odpowiedniej kwoty do dyspozycji c. k. Namiestnictwa — na subwencyonowanie spółek wodnych w naszym kraju.

Wydział krajowy udał się do c. k. Rządu z przypomnieniem tej sprawy.

Przekazane Wydziałowi krajowemu petycyje sejmowe.

Niezałatwione petycyje sejmowe przekazane Wydziałowi krajowemu uchwałą Wys. Sejmu z d. 21. Października 1881 załatwił Wydział krajowy jak następuje:

1. Petycyę p. Teofili Stupnickiej, wdowy po Aleksandrze Stupnickim b. konduktorze drogi pow. Lutowskiej, załatwiono udzieleniem petentce jednorazowego datku w kwocie 50 zł.

2. Petycyja Wydziałów pow. w Złoczowie, Mościskach, Lisku, Podhajcach, Przemyślanach, Kamionce Strumiłowej, Zbarażu i Czortkowie, o zmianę §§. 1 i 8. ust. kraj. z d. 15. Kwietnia 1881 (Dz. ust. kraj. Nr. 46) o publicznych dojazdach kolejowych załatwiono oznajmieniem:

że w obec zasad przyjętych w ustawach o publicznych dojazdach kolejowych w innych krajach austriackich i w obec wyjaśnień, których dostarczyła w tym przedmiocie dyskusya przeprowadzona w Wys. Sejmie na posiedzeniach z d. 12. i 13. Lipca 1880 Wydział krajowy nie zamierza przedstawić Wys. Sejmowi ze swej strony wniosku co do proponowanej zmiany ustawy rzeczonej.

3. Na petycyje Wydziałów pow. w Żółkwi, Rawie, Bochni, Sanoku, Tłumaczu, Bohorodczanach, Starem mieście, Nowym Targu, Łańcucie, Limanowie i Czortkowie o zniesienie myt na drogach krajowych oznajmiono, że w obec niemożności zniesienia już teraz myt na innych drogach publicznych, mianowicie też na drogach rządowych, i zastąpienie ubytku w dochodach innymi źródłami, Wydział krajowy nie może popierać wniosku przedstawionego.

4. Na petycyę gminy Mikulińce o usunięcie przeszkód stawianych przez dzierżawcę myta na drodze kraj. Strussów-Buczacz, co do wolnej komunikacji drogami bocznymi pomiędzy Mikulińcami a Strussowem oznajmiono że prośba ta uwzględnioną być nie może, gdyż droga wiodąca przez Nałuże lub Krzywki i Warwaryńce, zamkniętą została zaporą ochronną w celu zapobieżenia nielegalnemu objazdowi myta krajowego przez tych, którzy używają drogi krajowej Strussów-Buczacz; co zaś do zarzutów podniesionych przeciwko dzierżawcy myta o popełnianie nadużyć wbrew zawartej z nim umowie, polecono Wydziałowi powiatowemu poinformować petentów, że w myśl §. 29. ustawy drogowej

wolno jest stronom interesowanym w razie rzeczywistego ich pokrzywdzenia przez dzierżawcę myta udać się z zażaleniem do c. k. Starostwa.

Zarazem wezwano Wydział powiatowy, aby ze swej strony czuwał nad ścisłym przestrzeganiem przepisów mytniczych.

5. Na petycję gmin i obszarów dworskich: Żulin, Rozhurcze, Siemiginów, Hurnie i Koniuchów o regulację rzeki Stryja kosztem funduszu krajowego oznajmiono, że Wydział krajowy w sprawie tej tylko w takim razie mógłby wziąć inicjatywę i użyć poparcia swego, gdyby strony interesowane w celu regulacji Stryja w powyższych miejscowościach chciały zawiązać spółkę w myśl ustawy wodnej.

6. Na petycję Wydziału powiatowego w Borszczowie o budowę drogi krajowej z Borszczowa na Jezierzany do połączenia z drogą kraj. Skalsko-Czortkowską oznajmiono, że prośbie powyższej na teraz zadość stać się nie może, a to z powodów wyłuszczonych w dyskusji nad tym przedmiotem na posiedzeniu Wys. Sejmu z dnia 22. Października 1881.

7. Petycję Wydziału pow. w Samborze i inżyniera cywilnego p. E. Uderskiego wspólnie z Kuratorią fundacyi hr. Skarbka, o przyspieszenie wypracowania niektórych części projektu regulacji górnego Dniestru i jego dopływów, załatwiono obznajomieniem petentów ze stanem sprawy.

8. Petycję ks. Kraśnickiego gr. kat. plebana w Chodnowicach w sprawie wzbronionego mu przewozu ziemiopłodów drogą wiodącą przez grunta obszaru dworskiego w Boratyczach, przesłano Wydziałowi pow. w Przemysłu z poleceniem zbadania sprawy, i odpowiedniego urzędowania.

9. W załatwieniu petycji Wydziału powiatowego w Rudkach, zawierającej wniosek, ażeby subwencyonowanie budowy kolei transwersalnej z funduszy krajowych nastąpiło tylko w takim razie, jeżeli siedziba zarządu będzie w kraju, a językiem urzędowym, język polski, zawiadomiono rzeczony Wydział powiatowy o krokach poczynionych przez Reprezentację krajową w sprawie przyszłej siedziby zarządu kolei transwersalnej i zaprowadzenia języka polskiego w administracji tejże kolei.

10. Petycję Piotra Kwaśniewskiego i Henryka Rutkowskiego, byłych przedsiębiorców budowy mostu w Jarosławiu, o wypłatę z funduszu krajowego należności przypadającej im za roboty nadkosztorysowe wykonane na rachunek dawnej konkurencji, załatwiono oznajmieniem, że c. k. Namiestnictwo nie udzieliło dotąd Wydziałowi krajowemu wyniku rachunków konkurencyjnych z budowy drogi Jarosławsko-Betzeckiej.

11. Na petycję gmin: Jasienica, Blizne, Orzechówka i Wola Jasieniecka, o zwolnienie do połowy od opłaty myta w Domaradzu na drodze powiatowej Brzozowsko-Domaradzkiej poinformowano petentów, że uwolnienie od opłaty myta lub niżenie tej opłaty może nastąpić jedynie w wypadkach przewidzianych obowiązującymi przepisami mytniczymi.

12. Petycję Łazarza Engländera dzierżawcy myta mostowego na Dunajcu w Niedzicy, o opust z czynszu dzierżawnego za r. 1880 załatwiono zgodnie z propozycją kr. węg. Ministerstwa robót publ. i kom. przyznaniem petentowi opustu w kwocie ryczałtowej 180 zł. a. w.

13. Petycję gminy Biały Dunajec o uwolnienie od dostawy i potłuczenia kamienia do rekonstrukcyi drogi gminnej N. Targ-Zakopane, na którą Wys. Sejm uchwałą z dnia 13. Paźdz. 1881 r. udzielił subwencyę

30.000 zł. płatną w trzech latach z zastrzeżeniem użycia na ten cel także prestacyi drogowych, przesłano Wydziałowi pow. w Nowym Targu w celu zawiadomienia gminy Biały Dunajec, że Wydział krajowy nie może jej zwolnić od obowiązkowych prestacyi drogowych, ciężących na gminie z mocy ustawy drogowej.

14. Petycyę gminy Szaflary o zwolnienie od wykonania robót dodatkowych na drodze gminnej Nowy Targ - Zakopane, przesłano Wydziałowi powiatowemu w Nowym Targu do odpowiedniego urzędowania.

15. Petycyę obszarów dworskich i gmin: Toporzyska, Raba wyżnia, Rokiciny, Malejowa, Wysoka i Jordanów, o odbudowanie mostu na rzece Skawie w Spytkowicach przesłano Wydziałowi powiatowemu w Myślenicach do zdania sprawy, a po otrzymaniu wiadomości, że most ten był już postawiony, lecz wkrótce po zbudowaniu został zerwany i że Wydział powiatowy polecił gminie i obszarowi dworskiemu w Spytkowicach, ażeby z wiosną przystąpiły do odbudowania mostu rzeczzonego, uwiadomiono strony interesowane o stanie sprawy.

16. Na petycyę Wydziału powiatowego w Jarosławiu o uznanie drogi z Jarosławia przez Sieniawę do Królestwa Polskiego za krajową, — oznajmiono: że Wydział krajowy postanowiwszy w zasadzie nie przedstawiać Wys. Sejmowi wniosków o uznanie nowych dróg krajowych, dopóki drogi już dawniej za krajowe uznane zupełnie wybudowane nie zostaną, nie może na razie wdawać się w ocenienie powyższej petycyi, że jednak uznaje ważność drogi z Jarosławia do Sieniawy, Wydział krajowy w razie traktowania jej jako publicznego dojazdu kolejowego w myśl §. 5. ust. kraj. z 15. kwietnia 1881. gotów byłby odosny wniosek Rady powiatowej ze swej strony popierać, a nadto poczynił już kroki o uzyskanie na budowę tej drogi subwencji z funduszu państwowego.

17. Petycyę gmin Baryczka i Kołomyja w powiecie Rzeszowskim o udzielenie subwencji 500 zł. na rekonstrukcyę drogi gminnej, wiodącej od gościńca Frysztacko - Rzeszowskiego do miasteczka Niebylca a ztamtąd do traktu Dukielsko - Przemyskiego, udzielono Wydziałowi powiatowemu w Rzeszowie do zbadania i zdania sprawy.

18. Na petycyę Wydziału powiatowego w Kolbuszowie o udzielenie subwencji z funduszu krajowego na budowę drogi Kolbuszowsko - Majdańskiej oznajmiono: że podaną petycyę Wydział krajowy wziąć może pod rozważę wówczas, gdy przedstawione będą daty, wymagane rozporządzeniami, normującymi rozdzielanie dotacyi, przeznaczonej przez Wysoki Sejm na zasiłki dla dróg powiatowych i gminnych.

19. Petycyę gminy Piwniczny o uznanie potrzeby budowy drogi od stacyi w Piwnicznej do drogi krajowej Szczawnica - Krościenko udzielono Wydziałowi powiatowemu w Nowym Sączu z poleceniem: ażeby z uwagi, iż droga powyższa traktowaną być może jako publiczny dojazd kolejowy, w myśl §. 1. ust. kraj. z d. 15. Kwietnia 1881 przedłożył sprawę pełnej Radzie powiatowej do objawienia zdania, a względnie uchwalenia wniosku i o skutku zdał sprawę Wydziałowi krajowemu.

20. Na petycyę gmin miejskich Kozłowa i Jezierny, oraz gmin wiejskich Dmuchowca, Taurowa, Horodyszczka, Chodaczkowa Wielkiego, Słobódki i Pokropiwny o uznanie drogi z Horodyszczka lub Płotyczy przez Kozłów

na Pokropiwnę do dworca kolejowego w Jeziernie za drogę krajową, — oznajmiono: że Wydział krajowy nie mógłby przedstawić Wysokiemu Sejmowi w tej sprawie wniosku przychylnego nie tylko z powodu, że postanowił zasadniczo nie przedkładać żadnych wniosków o uznanie nowych dróg krajowych, dopóki dawniej uznane za krajowe zbudowane nie będą, lecz także z uwagi, że wyżej oznaczona droga mogłaby być w części traktowaną i zbudowaną jako publiczny dojazd kolejowy na zasadzie postanowień ustawy kraj. z dnia 15. Kwietnia 1881, w części zaś jako droga subwencyonowana powiatowa lub gminna, po dopełnieniu warunków, wskazanych dotyczącymi okolicami.

21. Na petycję Wydziału powiatowego w Przemyślanach o udzielenie subwencji na dalszą budowę drogi powiatowej Przemyślańsko-Świrskiej i o udzielenie dalszej subwencji na budowę drogi powiatowej Zadwórzecko-Gliniańskiej; tudzież na petycję Wydziału powiatowego w Bóbrce o udzielenie subwencji na budowę drogi z Bóbrki do Przemyślan prowadzącej, oświadczone się z gotowością udzielenia odpowiednich zasiłków na rzecz dróg wymienionych, wszakże dopiero po dopełnieniu warunków szczegółowych, przez Wydział krajowy przepisanych i wskazanych naturą rzeczy, w interesie prawidłowego rozwoju komunikacyi.

22. W załatwieniu petycyi mieszkańców powiatu Kołomyjskiego, Horodeńskiego i Buczackiego o uznanie drogi z Kołomyi przez Obertyn, Potok do Buczacza za drogę krajową oznajmiono: że Wydział krajowy nie może przedstawiać Wys. Sejmowi wniosku o uznanie powyższej drogi za krajową, — a to z powodów:

a) że droga rzeczona przy dobrych chęciach interesowanych powiatów i przy dalszej pomocy z funduszu krajowego dałaby się wybudować i utrzymywać środkami miejscowymi;

b) że Wydział krajowy powziął zasadnicze postanowienie, aby nie przedstawiać Wys. Sejmowi żadnych wniosków o uznanie nowych dróg krajowych, dopóki drogi uznane już za krajowe w zupełności wybudowane nie zostaną.

23. Petycję obszarów dworskich i gmin powiatów Wadowickiego i Myślenickiego o uznanie drogi gminnej z Zembrzyc do Burtowic za drogę krajową, — przesłano Wydziałowi powiatowemu w Wadowicach z poleceniem zawiadomienia petentów: że Wydział krajowy przed zbudowaniem wszystkich dróg uznanych już za krajowe, — nie zamierza przedstawiać Wys. Sejmowi ze swej strony żadnych wniosków o uznanie nowych dróg krajowych.

24. Na petycję W-go Stanisława Szczepanowskiego, przewodniczącego komitetu budowy drogi wiodącej z kopalń naftowych w Słobodzie Run-gurskiej ku Kołomyi, o udzielenie subwencji, — polecono Wydziałowi powiatowemu w Kołomyi, ażeby przedłożył odpowiedni projekt zamierzonych robót wraz z datami, potrzebnymi do ostatecznego załatwienia sprawy.

25. Petycję obszaru dworskiego i Zwierzchności gminnej Wzdowa o udzielenie subwencji na wykończenie budowy drogi gminnej Wzdowsko-Beskiej, — przesłano Wydziałowi powiatowemu w Brzozowie do zbadania i zdania sprawy.

26. Petycję gmin: Czarny, Cierpisha, Krzywej, Kawenczyna, Wolicy Ługowej, Przedmieścia Sędziszowskiego, Rudy i Sędziszowa o udzielenie sub-

wencyi na rekonstrukcję drogi wiodącej z Sędziszowa do Kolbuszowy, przesłano Wydziałowi powiatowemu w Ropczycach z poleceniem pouczenia petentów, że prośba ich mogłaby być wzięta pod rozwagę tylko na podstawie warunków, wskazanych okólnikami Wydziału krajowego, normującymi sposób rozdzielania zasiłków na cele drogowe.

27. Na petycję Wydziału powiatowego w Samborze o udzielenie zasiłku na uporządkowanie dróg gminnych Samborsko-Mościckiej i Kalinowsko-Łęckiej — oznajmiono: że Wydział krajowy weźmie pod rozwagę powyższą petycję, skoro Wydział powiatowy w Samborze zastosuje się do wskazówek, udzielonych mu w tej sprawie.

28. Petycję Wydziału powiatowego w Limanowie o subwencję dla uzupełnienia pożyczki, przez powiat w kwocie 10.000 zł. w. a zaciągniętej na zbudowanie dalszego ciągu drogi powiatowej Dobrsko-Skrzydlniańskiej do granicy powiatu Wielickiego, załatwiono udzieleniem zasiłku w kwocie 2.500 zł. w. a.

29. Na petycję Wydziału powiatowego w Nowym Targu o ustanowienie w Skomielnie białej, stacyi kolei państwowej Nowy Sącz-Żywiec — oznajmiono na podstawie otrzymanej informacji, że w Skomielnie białej u węzła dróg rządowych. bieżących w czterech kierunkach, zaprojektowano stacyę kolejową pod nazwą Naprawa, której wybudowanie atoli z powodu małej odległości dwóch sąsiednich stacyi Jordanów i Zaryte-Rabka nastąpi tylko w razie koniecznej potrzeby. Zarazem wskazano Wydziałowi powiatowemu, że brak powyższej stacyi dałby się wynagrodzić przez urządzenie odpowiedniej komunikacji w linii, wiodącej od punktu zetknięcia się drogi krajowej Czorsatyn-Chabówka z gościńcem rządowym przez Rabkę do drugiego gościńca rządowego, przy którym ma być zbudowana stacya kolejowa Zaryte-Rabka.

30. W załatwieniu petycyi mieszkańców powiatu Jarosławskiego o przyjęcie na fundusz krajowy wszelkich należności biernych, pochodzących z zaległości konkurencyjnych przy budowie drogi Bełzecko-Jarosławskiej przed rokiem 1868, — odniesiono się do c. k. Namiestnictwa o polecenie Starostom ostatecznego załatwienia niezłożonych dotąd rachunków konkurencyjnych, jakoteż ściągnięcia zaległych należności i zaliczek zwrotnych, a specjalnie zaliczek danych dla drogi kraj. Bełzec-Jarosław.

31. Petycję gmin Wola dalsza i Smalarzyny powiatu Łańcuckiego o regulacyę Wisłoka przesłano c. k. Namiestnictwu z prośbą o zarządzenie zbadania stanu rzeczy, wypracowania projektu regulacyi Wisłoka w obrębie miejscowości narażonych na wylewy, szczegółowego obliczenia kosztów i przeprowadzenia pertraktacyi ze stronami interesowanemi w celu zawiązania spółki w myśl ustawy wodnej.

32. Petycję Wydziału powiatowego w Bochni o wyjednanie dalszego i trwałego kursowania pociągów lokalnych pomiędzy Krakowem a Tarnowem, — przesłano c. k. Namiestnictwu z prośbą o wyjednanie przychylnego rozporządzenia ministeryalnego w tej sprawie.

33. Odstąpiono c. k. Namiestnictwu do ocenienia i załatwienia następujące petycyje:

a) Wydziału powiatowego w Skałacie w sprawie załatwienia rachunków konkurencyjnych dawniejszej drogi powiatowej Smykowce-Skałat-Grzymałów;

b) Zwierzchności gmin: Raniowce, Balechowce i Neudorf o usunięcie rogatki na gościńcu rządowym w Drohobyczu;

c) Izby handlowej i przemysłowej w Krakowie, popierającej prośbę Józefa Libana, właściciela kamieniołomów i pieców wapiennych w Podgórzu, o niżenie opłaty mytniczej od tamtejszego mostu (na Wiśle) na gościńcu rządowym, łączącego Kraków z Podgórzem;

d) Obszarów dworskich i gmin: Ostrowa, Czernichowa, Zagórza, Koniuszek, Siemianowa, Chłopczyce, Błożej, Burczyce starych i nowych, oraz Wańkowiec, o polecenie rozebrania jazu, zbudowanego w poprzek koryta Dniestru pod Samborem przez tamtejszych właścicieli młyna;

e) Maszynistów galicyjskich kolei żelaznych o zmianę kolejowych statutów emerytalnych.

34. Następujące petycje załatwione odmownie:

a) Gminy Podmanasterek o pozostawienie jej prawa poboru myta od mostu, na własnym terytorium wybudowanego;

b) Majera Frieda i Getzla Jawetza, dzierżawców dochodów mytniczych na stacjach w Podwołoczyskach i Białej karczmie, o zwolnienie ich od dzierżawy na r. 1882;

c) Natana Folkmana, dzierżawcy myta w Zabełczu, o przyznanie mu opustu z czynszu dzierżawnego za r. 1881. w kwocie 169 zł. w. a.

d) Gminy miasta Dąbrowy o zwolnienie jej od spłaty datku dobrowolnego w kwocie 1000 zł., zadeklarowanego w r. 1874. na budowę drogi krajowej Tarnów-Szczucin;

e) Eliasza Fitkały, byłego nadzorcy drogowego w powiecie drohobyckim, zawierającą zażalenie na Wydział powiatowy w Drohobyczu o usunięcie go z powyższej posady;

f) Gminy Horodenki o uwolnienie jej od obowiązku wywozu błota, zgartywanego na drogach rządowych i krajowych;

g) Hnata Kowalskiego, byłego droźnika przy drodze krajowej Czortków-Monasterzyska w Dżurynie, o udzielenie mu z funduszu krajowego odprawy w wysokości rocznej płacy.

Drogi krajowe.

Zarząd i roboty drogowe.

Zarząd dróg krajowych odbywał się w ubiegłym 1881. roku według zasad, znanych Wysokiemu Sejmowi z poprzednich sprawozdań Wydziału krajowego.

A. Konserwacja dróg istniejących.

Oprócz zwykłych robót konserwacyjnych na istniejących drogach wykonano w tym roku następujące roboty nadzwyczajne:

a) Odbudowano część mostu w Haliczu na Dniestrze w długości 52 metrów, zerwanym przy przejściu lodów na wiosnę 1881. r., zarazem wzmocniono część dawniejszą tegoż mostu w długości 80 metrów, skutkiem czego ta ostatnia część bez nadzwyczajnych wypadków będzie mogła przetrwać lat parę (koszt 13.818 zł. w. a.).

b) Przeprowadzono dalsze roboty celem regulacji rzeki Dunajca pod Jazowskiem na drodze Zakluczyn-Sącz-Niedzica (koszt 12.846 zł.).

Koszta tych robót nadzwyczajnych pokryte zostały z funduszu konserwacyjnego 1881. r.

Co do dotacji przeznaczonej przez Wysoki Sejm na utrzymanie dróg w 1882. r. nadmienić musimy, że skutkiem rozpoczętych studyów i spodziewanej budowy kolei transwersalnej, ceny dostaw i robót drogowych w powiatach, przez które kolej ta ma przechodzić, dość znacznie się podniosły. Mamy jednak nadzieję, że mimo zwiększonego przez to kosztu utrzymania dróg krajowych nie przekroczymy dotacji zwykłej, jakkolwiek z największym tylko wysiłeniem, albowiem tegoroczna zima zbyt łagodna, a przez to nadzwyczajnemu zużyciu dróg sprzyjająca, każe się obawiać szkód znaczniejszych.

B. Budowa i rekonstrukcja dróg uznanych za krajowe w okresie autonomicznym.

W ciągu 1881. r. wykonano następujące roboty w tym dziale:

1. Na drodze Lwów-Stojanów:

A) między Zboiskami (Lwów) a Kamionką Strumiłową:

I. Roboty wykonane.

- a) wyłamano kamienia 7759 m. sz.
- b) dostarczono na drogę 3921 m. sz.
- c) zabezpieczono i rozpoczęto wykonanie znaczniejszej części robót budowlanych na przestrzeni od Zboisk do Podlisk;
- d) wykonano z dobrym skutkiem roboty ziemne (nasypy) na tak zwanych błotach torfowych między Żydatyczami a Podliskami małemi na długości 2 kilometrów.

B) między Kamionką Strumiłową a Stojanowem:

- a) wykończono w zupełności 7000 klm. drogi między Łanami a Zalesiem. Obecnie na tej przestrzeni jest gotowych 10.400 kilometrów;
- b) wypalono cegły 940.600 sztuk;
- c) dowieziono kamienia na drogę 1941 m. sz.
- d) wykonano roboty ziemne z częściowem ułożeniem pokładu spodniego na dalszych 5.500 kilometrów.

2. Na drodze Grzymałów-Suchostaw:

Ukończono w zupełności całą drogę na długości 25.240 kilometr.

3. Na drodze Smykowce-Grzymałów:

Zrekonstruowano 6 kilometrów.

4. Na drodze Zborów-Założce:

Wybudowano w zupełności 21.000 kilometrów.

II. Roboty projektowane.

W roku 1882. zamierzamy wykonać następujące roboty:

1. Na drodze Lwów-Stojanów:

A) między Lwowem (Zboiska) a Kamionką Strumiłową:

- a) wykończyć w zupełności drogę między Zboiskami przez Malechów a Podliskami małemi, na długości 9.200 kilometrów.
- b) prowadzić w przedsiębiorstwie a częściowo i we własnym zarządzie dostawę kamienia na dalszą budowę do Żółtaniec na długości 11 kilometrów.

B) między Kamionką Strumiłową a Stojanowem:

- a) wyłamanie kamienia w Batiatyczach 2.500 m. sz.
- b) wypalić cegły:

w Łapajówce	360.000 sztuk.
„ Mirowie	2,500.000 „
„ Radziechowie	2,000.000 „

c) wykończyć w zupełności 11.600 klmtr. od Zalesia do Chołojowa, i dalej między Chołojowem a Radziechowem.

2. Na drodze Smykowce-Grzymałów:

Wykończyć w zupełności rekonstrukcję całej drogi na długości 38.840 kilometrów, a w szczególności wykończyć rekonstrukcję na pozostałych 5.600 kilometrach.

3. Na drodze Zborów-Założce:

Wykończyć budowę całej drogi w długości 28 klmtr. a w szczególności wykończyć budowę pozostałych 7 kilometrów.

4. Na drodze Nisko-Rozwadów:

Prowadzić produkcję i dostawę kamienia na 4 klmtry od Niska ku Rozwadowi i jeżeli sprzyjać będzie odpowiednia pora, rozpocząć w jesieni t. r. na tej przestrzeni roboty ziemne.

C. Rekonstrukcje na drogach krajowych z okresu przedautonomicznego.

1. Na drodze Zakluczyn-Sącz-Niedzica.

W roku 1882. zamierzamy przeprowadzić rekonstrukcję na tej drodze w długości 1.200 kilometra przez ominięcie jedynej jeszcze góry na tej drodze między Starym Sączem a Szczawnicą w Tylmanowej.

Po wykonaniu powyższego programu w r. 1882. na dalsze lata pozostałyby z dróg za krajowe uznanych jeszcze następujące przestrzenie do budowy:

a) rozpoczętych:

1. Lwów-Stojanów	44 klmtr.
2. Nisko-Rozwadów-Nadbrzezie	36 „

b) nierozpoczętych:

1. Kańczuga-Szklary	26 klmtr.
2. Borszczów-Jezierzany	24 „

Ogółem pozostałoby zatem do budowy jeszcze 130 kilometrów.

Zmiany w etacie służby drogowej.

Na opróżnioną przez śmierć inżyn. Henryka Niewiadomskiego posadę inżyniera okręgowego I. kl., posunięto inżyniera okręgowego II. kl. Antoniego Barancewicza, zaś inżynierem okręgowym II. kl. zamianowano dotychczasowego zastępcę inżyniera Ignacego Kurniewicza.

Na opróżnioną przez nominację inżyniera Feliksa Bieńkowskiego inżynierem Wydziału kraj. — na posadę inżyniera okręgowego I. kl., posunięto inżyniera okręg. II. kl. Aleksandra Brochockiego, inżynierem okręgowym II. kl., mianowano Władysława Szyszkowskiego, dotąd delegowanego do budowy drogi kraj. Zborów-Założce.

Na opróżnione posady konduktorów I. kl. mianowano konduktorów II. kl. Władysława Brandta i Wincentego Bieleckiego — ostatniego prowizorycznie, zaś na opróżnione posady konduktorów II. kl. mianowano prowizorycznych konduktorów Joachima Żeleszkiewicza, Józefa Juńskiego, Zygmunta Stronczaaka, pomocnika Tadeusza Dybowskiego, oraz Kazimierza Miecznikowskiego.

Licytacja na dzierżawę
dochodów mytniczych
przy drogach krajowych.

Myta na drogach krajowych.

Z końcem roku 1881. upływał zwyczajny termin dzierżawy dla 38 stacyi mytniczych przy drogach krajowych.

Odbyły się zatem rozprawy licytacyjne we właściwych Wydziałach powiatowych oraz w Wydziale krajowym na dzierżawę powyższych stacyi, a równocześnie i na dzierżawę dwóch stacyi prowadzonych chwilowo we własnym zarządzie.

Cena wywołania dla pomienionych 40tu stacyi mytniczych wynosiła łącznie kwotę 53.693 zł.

Rezultat licytacyjny, jakkolwiek w ogóle mniej od lat poprzednich pomyslny, a na niektórych stacyach wykazujący nawet znaczne obniżenie cen, zawsze jeszcze zapowiada czynsz roczny w ogólnej kwocie 53.959 zł. 60 ct., tak, że zawsze jeszcze pozostanie mała nadwyżka spodziewanego ogólnego dochodu w powyższy sposób wydzierżawionych stacyi mytniczych na rok 1882. i na lata bezpośrednio następujące.

Prócz tego zaszła potrzeba zarządzenia w ciągu roku oddzielnych licytacji, a mianowicie:

a) z powodu niedotrzymania warunków kontraktu i wprowadzonej sekwestracji, wydzierżawiono powtórnie:

Buczacz i Zaleszczyki małe powiatu Buczackiego;

Puchary powiatu Kołomyjskiego;

Stecowę powiatu Śniatyńskiego;

b) przy nowo zbudowanych drogach wydzierżawiono stacye mytnicze:

w Kluwińcach i pod Suchostawem powiatu Husiatyńskiego;

pod Przeworskiem powiatu Łańcuckiego.

Z końcem roku 1881. pozostało niewydzierżawione myto w Rudzie powiatu Kamionckiego.

Rezultat administracji
myt krajowych.

Dochód z myt na drogach krajowych w roku 1880. wedle zamknięć ksiąg rachunkowych z tego roku,

w rzeczywistości uczynił	220.115 zł. 68 $\frac{1}{2}$ ct.
że zaś dochód ten w roku 1879. przyniósł	203.799 " 72 "
wzrósł więc w r.1880. o kwotę	16.315 " 96 $\frac{1}{2}$ "

Dochód mytniczy za rok 1881. preliminowany był na	215.000 " — "
---	---------------

Dochód ten, którego rzeczywistą cyfrę wykaże dopiero zamknięcie ksiąg rachunkowych, przyniesie w rezultacie zwiększenie preliminarowanej sumy przynajmniej o	7.000 " — "
--	-------------

W tej samej wysokości co i w roku 1881. na podstawie zatwierdzonych ofert i kontraktów dzierżawnych, spodziewanym jest wzrost preliminarowanego dochodu mytniczego na rok 1882. w kwocie	220.000 " — "
--	---------------

Przyczem zauważyć należy, że na mocy układu z Rządem węgierskim dochód ze stacyi mytniczej w Niedzicy, z poprzedniego trzechlecia

po koniec r. 1881. przynoszący funduszowi krajowemu rocznie 953 zł., przypada na trzy lata następne skarbowi pomienionego Rządu.

Omycie nowych dróg krajowych.

Zarządzono omycie drogi krajowej Smykowce—Suchostaw pod Suchostawem, tudzież mostu na Bugu przy drodze krajowej Lwów-Stojanów w Rudzie.

Budowa i reparacja domków mytniczych.

Zarządzono ukończenie i odebranie nowych domków mytniczych w Chełmku pod Suchostawem, w Rudzie, Pucharach i w Haliczu; oraz podjęto budowę domków dla stacyi mytniczych w Krzywczu dolnym i w Zalipiu. Zarządzono reparację domków mytniczych w Korolówce, Bieśniku, Buczaczu, Kutcach i w Stawczanach.

Własny zarząd dochodów mytniczych i czasowe sekwestracje.

We własnym zarządzie pozostawały nowo zaprowadzone myta do czasu ich wydzierżawienia:

a) myto drogowe pod Przeworskiem powiatu Łańcuckiego do końca Lutego 1881. r.,

b) myto drogowe w Kluwińcach powiatu Husiatyńskiego do 31. Maja 1881. r.,

c) myto drogowe w Kadobińcach i myto mostowe w Młynowcach powiatu Złoczowskiego do 30. Listopada 1881. r.,

d) myto drogowe pod Suchostawem powiatu Husiatyńskiego do 31. Grudnia 1881. r.

Dotąd odbywa się we własnym zarządzie pobór myta mostowego w Rudzie powiatu Kamioneckiego

Czynsze dzierżawne wpływały z większą trudnością aniżeli w latach poprzednich, tak iż zmuszeni byliśmy zarządzać czasowe sekwestracje z powodu zaległości dzierżawnych. Sekwestracje takie prowadzono na koszt i stratę dzierżawców: w Iwankowie, Buczaczu, Zaleszczykach małych, Mikulińcach, Stecowej, Smykowcach i w Zagrobeli.

Zaległości w dochodach mytniczych.

Zaległości w dochodach mytniczych z końcem roku 1880. wynosiły kwotę . . . . . 3.233 zł. 12 ct.

z których ściągnięto już kwotę . . . . . 2.837 „ 10 „

Pozostała zatem w rzeczywistości zaległość w kwocie . . . . . 396 „ 12 „

cięży na byłych dzierżawcach myt krajowych:

a) ze stacyi w Rzyszkach w kwocie . . . . . 200 „ 50 „

b) ze stacyi w Babińcach i w Kozaczówce

w kwocie . . . . . 195 „ 52 „

Zarządzono odpowiednie kroki celem możliwego pokrycia wykazanej zaległości.

Wynagrodzenie za straty dzierżawców myt krajowych.

Dzierżawcy myta w Dębniu za przerwę podczas naprawy zerwanego mostu na rzece Białym Dunaju przyznano wynagrodzenie w kwocie 46 zł. 49 ct.

Dzierżawczyni myta w Haliczu za ubytek w dochodach mytniczych, spowodowany zerwaniem mostu na Dniestrze, opuszczono z czynszu dzierżawnego kwotę 615 zł. 40 ct.

Dzierżawcom myta mostowego w Mostach wielkich przyznano kwotę 346 zł. tytułem odszkodowania, wskazanego w uchwale Wysokiego Sejmu z dnia 24. Lipca 1880. r.

Nadto w uwzględnieniu strat poniesionych w skutek zaszłych nadzwyczajnych okoliczności, a poświadczonych przez właściwe władze powiatowe, na wniosek Wydziałów powiatowych, Rada Wydziału krajowego przyzwoliła jednorazowe upusty w łącznej kwocie 1.800 zł. dzierżawcom myt w Smykowcach, Zagrobeli i w Iwaniu pustem. Upusty te odnoszą się do należności czynszowej w kwocie 36.229 zł. 68 ct.

Drogi powiatowe i gminne.

Stan dróg powiatowych i gminnych nie uległ znacznieszym zmianom w ciągu 1881. r.

W tym czasie uznane zostały następujące drogi i przedmioty drogowe za powiatowe:

1. Droga z Tyczyna do Jawornika (w miarę jej zbudowania) w powiecie Rzeszowskim.
2. Droga z Komborni do Tokarni (po ukończeniu jej budowy) w powiecie Krośnieńskim.
3. Drogi z Kut i z Kossowa do Rożnowa w powiecie Kossowskim.
4. Droga z Nowosiółek do dworca kolei żelaznej w Zadwórzcu w powiecie Kamioneckim.
5. Most na Wiarze pod Drożdżowicami w powiecie Przemyskim.

Długości wymienionych powyżej dróg nie są jeszcze dokładnie oznaczone, dlatego ich obecnie nie podajemy.

Uwagi nasze i spostrzeżenia dotyczące się uporządkowania dróg gminnych, zamieszczone w ostatniem sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego (Aleg. 1. do stenogr. sprawozdań Sejmu krajowego z 1881. r. str. 100—106) zastosować się dadzą i w obecnym roku do dróg wymienionych, których rozwój powolny, tak samo jak rozwój dróg powiatowych, pozostawia bardzo wiele do życzenia.

Obmyślenie skutecznych środków dla podniesienia tych ważnych gałęzi gospodarstwa drogowego, okazuje się coraz to bardziej naglącem i w tym względzie zamierza Wydział krajowy przedłożyć Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie z wnioskami odpowiednimi.

W tem miejscu zaznaczamy tylko, że w skutek naszych starań dotychczasowych zwiększa się ciągle liczba Wydziałów powiatowych utrzymujących dokładną ewidencję stanu i potrzeb dróg gminnych, co ułatwia wykonywanie skutecznego nadzoru nad drogami rzeczonymi i upoważnia do nadziei, że usiłowania nasze w tym kierunku doprowadzą po jakimś czasie do pomyślnych rezultatów, jeżeli nie w całym kraju, to przynajmniej w znaczniejszej jego części.

Jak w latach poprzednich tak w 1881. r. udzielał Wydział krajowy zasiłki dla dróg powiatowych i gminnych, na podstawie zasad znanych

Wysokiemu Sejmowi z poprzednich sprawozdań naszych. Fundusz, którym Wydział krajowy na ten cel rozporządził, składał się:

a) z dotacyi przeznaczonych przez Wysoki Sejm na zasiłki dla dróg powiatowych i gminnych na 1881. r. w kwocie	70.000 zł. — ct.
b) ze zwrotu kosztów budowy drogi powiatowej Muszyna-Krynica w kwocie	47 „ 98 ¹ / ₂ „
Razem	70.047 zł. 98 ¹ / ₂ ct.

Z tego funduszu asygnował Wydział krajowy w ciągu 1881. r. następujące subwencye:

A. Dla dróg powiatowych:

Wydziałowi powiatowemu Bocheńskiemu na budowę drogi Bocheńsko-Łapanowskiej	1.500 zł.
Wydziałowi powiatowemu Borszczowskiemu na budowę drogi z Iwankowa do Germakówki	2.000 „
Wydziałowi powiatowemu Brzeskiemu na budowę drogi z Jurkowa do Wytrzycki	3.000 „
Wydziałowi powiatowemu Grodeckiemu na wykończenie budowy drogi Stradecko-Mszańskiej	1.000 „
Wydziałowi powiatowemu Kamioneckiemu na budowę drogi wiodącej od drogi Ubinie-Kutkorz do granicy powiatu w Nowosiólkach pod Zadwórzem	2.500 „
Wydziałowi powiatowemu Limanowskiemu na budowę drogi ze Skrzydlnej w kierunku Dobczyc	1.500 „
Wydziałowi powiatowemu Mieleckiemu na budowę drogi z Radomyśla ku Lisiej górze	2.000 „
Wydziałowi powiatowemu Mościskiemu na dalszą budowę drogi z Hodyń ku Samborowi	1.000 „
Komitetowi budowy drogi Podhajecko-Halickiej	6.000 „
Wydziałowi powiatowemu Pilźnieńskiemu na budowę drogi Pilzno-Radomyślskiej	2.000 „
Wydziałowi powiatowemu Przemyślańskiemu na dalszą budowę drogi Zadworzecko Gliniańskiej	2.000 „
Wydziałowi powiatowemu Przemyskiemu na budowę mostu na Wiarze pod Drozdowicami	2.000 „
Wydziałowi powiatowemu Ropczyckiemu na rekonstrukcyę i dalszą budowę drogi Czekaj-Wielopole	2.000 „
Wydziałowi powiatowemu Nowo-Sądeckiemu na wykończenie robót ubezpieczających drogę Muszyna-Krynica	300 „
Wydziałowi powiatowemu Tarnowskiemu na dokończenie budowy drogi z Lisiej góry do Radomyśla	3.000 „
Wydziałowi powiatowemu Trembowelskiemu na dalszą budowę drogi Trembowelsko-Budzanowskiej	3.000 „
Wydziałowi powiatowemu Wielickiemu na budowę drogi Dobczycko-Szczyrzyckiej	3.000 „
Suma	37.800 zł.

B. Dla dróg gminnych:

Akademii umiejętności w Krakowie na budowę drogi wiodącej ze Szczawnicy brzegiem Dunajca do Czerwonego Klasztoru w Węgrzech		1.500 zł.
Wydziałowi powiatowemu Brzozowskiemu:		
a) na uregulowanie drogi Hłudniańsko-Weselskiej	500 zł.	
b) Brzozowsko-Nozdrzeckiej	500 „	1.000 „
Wydziałowi powiatowemu Dąbrowskiemu na budowę dróg:		
a) z Dąbrowy do Mędrzechowa	1.000 zł.	
b) z Szczucina do Otałęży	1.000 „	
c) z Dąbrowy do Radomyśla	2.000 „	4.000 „
Wydziałowi powiatowemu Dobromilskiemu:		
a) na rekonstrukcję drogi z Nowosiółek do Kalwaryi	200 zł.	
b) na odbudowanie dróg i mostów w obrębie gminy Lipa	300 „	500 „
Wydziałowi powiatowemu Gorlickiemu na budowę dróg:		
a) Ropa—Wysowa }		3.000 zł.
b) Libusza—Lipniki }		
Wydziałowi powiatowemu Gródeckiemu na wykończenie drogi Gródecko-Jaryniańskiej		
		500 „
Wydziałowi powiatowemu Jarosławskiemu:		
a) na uporządkowanie drogi wiodącej z Jarosławia na Sieniawę do Królestwa Polskiego	2.000 zł.	
b) na budowę dróg Przemyśl—Pruchnik i Jarosław—Kańczuga	1.500 „	3.500 „
Wydziałowi powiatowemu Jasielskiemu na dalszą budowę drogi z Siepietnicy do Ołpin		
		1.000 „
Wydziałowi powiatowemu Łańcuckiemu:		
a) na dalszą budowę drogi Łańcucko-Leżajskiej	3.000 zł.	
b) na budowę drogi Przeworsko-Jarosławskiej	295 „	3.295 „
Wydziałowi powiatowemu Liskiemu na budowę drogi z Manasterca do granicy powiatu w Załużu		
		200 „
Wydziałowi powiatowemu Mieleckiemu na budowę drogi z Otałęża do Bugaja		
		2.000 „
Wydziałowi powiatowemu Niskiemu na budowę drogi z Jeżowego do Rudnika		
		3.000 „
Wydziałowi powiatowemu Nowo-Sądeckiemu:		
a) na budowę drogi wiodącej od mostu w Gołkowicach do Limanowej	2.000 zł.	
b) na uregulowanie dróg Gródek—Tropie—Zału- bińce—Lyczana i Witowice—Jakubkowice	1.000 „	3.000 „
Wydziałowi powiatowemu Nowotarskiemu na rekonstrukcję drogi Nowotarsko-Zakopańskiej		
		3.150 „

Wydziałowi powiatowemu Tarnopolskiemu na od- budowanie mostu gminnego w Toustoługu na rzece Gnieźnie . . .	1.000 zł.
Wydziałowi powiatowemu Wadowickiemu na uregu- lowanie drogi wiodącej z Zembrzyc do Biertowic . . .	1.500 „
Suma	<u>32.145 zł.</u>

Z e s t a w i e n i e .

A) Drogi powiatowe . . .	37.800 zł.	—	ct.
B) Drogi gminne . . .	32.145 „	—	„
C) Kontrola techniczna	108 „	34	„
Razem	<u>70.053 zł.</u>	<u>34</u>	<u>ct.</u>
Z porównania wydatków w sumie	70.053 „	34	„
z dochodami w sumie	70.047 „	98 1/2	„
okazuje się przekroczenie o . . .	5 zł.	35 1/2	ct.

Natomiast należy się funduszowi krajowemu od c. k. Ministerstwa rolnictwa kwota 3.000 zł. przypadająca do wypłaty w 1882. roku tytułem zwrotu zaliczki, asygnowanej w 1881. r. z dotacji subwencyjnej na rzecz rekonstrukcyi drogi powiatowej Muszyna—Krynica, w zastępstwie funduszu religijnego.

Inne ważniejsze sprawy Departamentu IVgo.

W sprawie kolei trans-
wersalnej.

Wysoki Sejm uchwalając na posiedzeniu dnia 23. Lipca 1880. r. ustawę o pomocy kraju dla wykończenia galicyjskiej tak zwanej kolei transwersalnej, przekazał równocześnie Wydziałowi krajowemu do odpowiedniego urzędowania petycyę:

Wydziału Rady powiatowej gorlickiej,
„ „ „ krośnieńskiej,
„ „ „ sanockiej,
„ powiatowego buczackiego,
„ Rady powiatowej nowotarskiej,
„ „ „ jasielskiej,

Reprezentacyi powiatu czortkowskiego,
i Wydziału powiatowego zaleszczyckiego,

o ile zawierają oświadczenie, że powiat będzie się przyczyniać do kosztów nabycia i ekspropriacyi gruntów pod budowę kolei transwersalnej.

Treść oświadczeń, zawartych w petycyach przekazanych Wydziałowi krajowemu, jest następująca:

1. Rada powiatowa Gorlicka uchwaliła na posiedzeniu dnia 3. Lipca 1880. r. nałożyć „dodatek jednego centa rocznie od reńskiego podatku stałych, na przeciąg lat dwudziestu, jako fundusz na wykupno gruntów pod kolej“.

Do tego oświadczenia złożonego Wysokiemu Sejmowi przez reprezentacyę powiatu Gorlickiego dodać należy, że wedle relacyi Wydziału powiatowego, przedłożonej następnie Wydziałowi krajowemu w tej sprawie, Rada powiatowa Gorlicka powzięła swą uchwałę z zastrzeżeniem, że powiat nie poniesie żadnych ofiar, jeżeli kolej z Grybowa do Zagórza nie będzie prowadzona doliną Ropy i na Gorlice.

2. Rada powiatowa Krośnieńska wyraziła na posiedzeniu dnia 3. Lipca 1880. r. „gotowość przyczyniania się z funduszów powiatu przez lat „20, na fundusz wykupna gruntów pod kolej transwersalną „po 1 cencie od „1 zł. dodatku do opłacanych w powiecie w 1880. r. podatków bezpośrednich „bez dodatków“, — „jeżeli zamierzona budowa kolei od Husiatyna do Żywca „przyjdzie do skutku i Wysoki Sejm przyjmie na fundusz krajowy obowiązek „wykupna gruntów pod rzeczoną koleją.“

3. Rada powiatowa Sanocka uchwaliła na posiedzeniu dnia 3. Lipca 1880. r. „nałożyć dodatek w wysokości 1 centa od reńskiego podatków bezpośrednich w powiecie Sanockim“ wówczas opłacanych a to na przeciąg lat 20 — dla ulżenia funduszowi krajowemu przy wykupnie gruntów pod kolej Husiatyńsko-Żywiecką.“

4. Rada powiatowa Buczacka uchwaliła na posiedzeniu dnia 3. Lipca 1880. r. przeznaczać corocznie w budżecie powiatowym 1 centa dodatku do podatków bezpośrednich, w powiecie opłacanych, „na rzecz wykupna gruntów potrzebnych pod kolej podkarpacką z Husiatyna na Stanisławów, Nowy Sącz do Żywca prowadzić się mającą, w razie, jeżeli ekspropriacja gruntów bądź przez kraj, bądź przez dotyczące powiaty odbywać się będzie.“

5. Rada powiatowa Nowotarska uchwaliła na posiedzeniu dnia 5. Lipca 1880. r. „nałożyć 1 procent dodatku do podatków bezpośrednich na kosztą wywłaszczenia gruntów pod kolej podkarpacką, a to na przeciąg lat 20.“

6. Rada powiatowa Jasielska uchwaliła na posiedzeniu dnia 3. Lipca 1880. r. 2% dodatku do podatków stałych od 1 zł. przez lat 20 dopłacać do funduszu krajowego, przeznaczonego na wykupno gruntów pod kolej transwersalną, jeżeli kolej ta dotykać będzie Jasła jak najbliżej w okolicy Niegłowic, dalej zaś prowadzić doliną Ropy do Gorlic, a nadto, jeżeli „c. k. Rząd uzna za odpowiednie, aby przy zawarciu umowy o budowę rzeczonyj kolei z jakimkolwiek towarzystwem, kosztą wykupna gruntów pod kolej żelazną kraj z własnych funduszy koniecznie ponosić miał.“

7. Rada powiatowa Czortkowska uchwaliła dnia 3. Lipca 1880. r. „dla ulżenia funduszowi krajowemu w celu wykupna gruntów pod budowę kolei Husiatyn-Żywiec nałożyć dodatek 1 centa od reńskiego podatków bezpośrednich w powiecie opłacanych na przeciąg lat 20.“

8. Rada powiatowa Zaleszczycka uchwaliła na posiedzeniu dnia 30. Czerwca 1880. r. „1% dodatku do podatków bezpośrednich, przez lat 10 opłacać na cel zakupna gruntów, przez które kolej Husiatyn-Żywiec przechodzić będzie.“

Oprócz oświadczeń powyższych, zawartych w petycjach przez Wysoki Sejm przekazanych, wniesione zostały wprost do Wydziału krajowego dalsze oświadczenia następującej treści:

9. Rada powiatowa Stanisławowska uchwaliła na posiedzeniu dnia 1. Lipca 1880. r. przyczynić się do zakupna gruntów pod budować się mającą kolej z Husiatyna do Stanisławowa, z Zagórza do Grybowa i z Nowego Sącza do Żywca, dodatkiem 1 centa od 1 zł. w. a. podatków bezpośrednich przez lat 20, a to w celu ulżenia funduszowi krajowemu, który w pierwszym rzędzie przeprowadzenie wykupna gruntów wykonać ma.“

10. Rada powiatowa Tłumacka obowiązała się uchwałą z dnia 30. Czerwca 1880. r., celem ulżenia funduszowi krajowemu dla nabycia i bezpłatnego oddania gruntów pod kolej żelazną transversalną, uiszczając funduszowi krajowemu przez 20 lat każdorocznie dnia 1. Stycznia kwotę 717 zł. 89 ct. w. a., która odpowiada 1% dodatków do wszystkich podatków bezpośrednich w powiecie uiszczanych.

11. Rada powiatowa Limanowska obowiązała się uchwałą z d. 5. Lipca 1880. r. płacić zasiłek rocznie w wysokości 1% dodatku do podatków bezpośrednich funduszowi budowy kolei żelaznej Husiatyńsko-Żywieckiej, a względnie funduszowi krajowemu za wywłaszczenie gruntów pod budowę rzeczonyj linii kolejowej w powiecie Limanowskim budować się mającej i na ten cel wstawiać corocznie do budżetu powiatowego kwotę odpowiednią przez lat 20, z warunkiem, jeżeli inne interesowane powiaty przyczynią się równymi datkami stosunkowo do opłacanych w tych powiatach podatków bezpośrednich.

Alegat 27.

Wartość każdej z powyższych ofiar, obliczona na podstawie urzędowego wykazu podatków bezpośrednich w odnośnym powiecie opłacanych uwidocznioną została w załączonym wykazie %, wedle którego ogół datków ofiarowanych przez Rady powiatowe na fundusz zakupna i wywłaszczenia gruntów potrzebnych z powodu budowy brakujących jeszcze linii kolei transversalnej przedstawia kwotę 171.866 zł.

Idąc za wskazówką zawartą w sprawozdaniu komisji sejmowej z dnia 17. Lipca 1880. r. l. 970/S. (Alegat 154 do sprawozdań stenograficznych Sejmu krajowego z 1880. r.) Wydział krajowy zbadał wszystkie wyżej przytoczone uchwały Rad powiatowych, odnośnie do postanowienia §. 24. ustawy o Reprezentacji powiatowej i zatwierdził z nich te, w których przyjęte zobowiązania łącznie z długami już istniejącymi nie przenoszą 50% podatków bezpośrednich w powiecie przepisanych.

Miara powyższa przekroczoną została w uchwałach Rad powiatowych Sanockiej i Jasielskiej, do zatwierdzenia których potrzebną jest zatem ustawa krajowa.

Projekt tej ustawy przedłożył Wydział krajowy w swoim czasie Wysokiemu Sejmowi.

Zanim jeszcze, w myśl dalszej wskazówki udzielonej wymienionem sprawozdaniem komisji sejmowej, można było przystąpić do zużytkowania oświadczeń, złożonych przez powiaty interesowane koleją transversalną, otrzymał Wydział krajowy odezwę c. k. Prezydium Namiestnictwa z 3. grudnia 1881. r., z osnowy której można było przypuszczać, że c. k. Rząd rości sobie prawo do wymienionych powyżej datków pieniężnych, uchwalonych przez reprezentacje powiatowe na rzecz funduszu krajowego, i że w ogóle mniema, jakoby w łonie reprezentacji powiatów, które ma przecinać kolej transversalna zapadły uchwały, na mocy których miałyby obecnie c. k. Rząd prawo pociągania powiatów odnośnych do kosztów budowy kolei, lub wymagania od nich w tej mierze deklaracji w formie prawnie obowiązującej.

W odpowiedzi wykazał Wydział krajowy w odezwie l. 61.782/81 wystosowanej do c. k. Prezydium Namiestnictwa, że to mniemanie c. k. Rządu, polegające na mylnej informacji, niezgodne jest z rzeczywistością, albowiem uchwały, które w 1880. r. powzięły reprezentacje powiatowe interesowane koleją transversalną, zawierają tylko zobowiązania przyjęte w obec funduszu

krajowego w celu ulżenia ciężaru przez kraj dla umożliwienia budowy tej kolei ponieść się mającego, i że tylko na rzecz funduszu krajowego, a nie na rzecz c. k. Rządu zrealizowane być mają, że w ogóle reprezentacje rzeczonych powiatów nie uchwałyły żadnych innych datków bądź w pieniądzach bądź w naturze na rzecz kolei transwersalnej, że ani ustawa krajowa o pomocy kraju dla wykończenia galicyjskiej tak zwanej kolei transwersalnej, ani też ustawa państwowa o budowie tejże kolei żadnego obowiązku pod tym względem na powiaty nie wkładają, że przeto nie można wymagać od nich jakiegokolwiek ofiarności na rzecz funduszu państwowego, jako obowiązku prawnego.

Zaznaczywszy w ten sposób stanowisko prawne w tej sprawie, oznajmił zarazem Wydział krajowy c. k. Prezydium Namiestnictwa, że zapatrząc się na kwestyę poruszoną w powołanej odezwie rządowej ze stanowiska słuszności uznaje, że powiaty kolejną transwersalną interesowane, jakkolwiek bez obowiązków prawnych ze względów słuszności i własnej swej korzyści nieść winny c. k. Rządowi pomoc, na jaką tylko zdobyć się mogą, i dla tego Wydział krajowy gotów jest zalecić jak nausilniej interesowanym reprezentacyom powiatowym, aby funduszowi państwowemu przy budowie kolei wspomnianej przychodziły ile możności w pomoc, a to bądź przez dostarczenie gruntów, jeżeli nie bezpłatne, to przynajmniej za wynagrodzeniem umiarkowanym, bądź też przez dostawę materyału po cenach umiarkowanych lub za pewnienie w ogóle miernych cen jednostkowych.

Wkrótce po tem oświadczeniu, otrzymawszy uwiadomienie urzędowe o Najwyższej sankcyi, użyczonej dnia 28. Grudnia 1881. r., uchwalonej przez obie Izby Rady państwa Ustawie o budowie galicyjskiej kolei transwersalnej, jako też uchwalonej przez Wysoki Sejm Ustawie o pomocy kraju dla wykończenia rzeczonyj kolei, wezwał Wydział krajowy wszystkie wyżej wymienione reprezentacye powiatowe, które w celu przyniesienia ulgi funduszowi krajowemu uchwałyły wykazane powyżej ofiary pieniężne, ażeby przystąpiły do wykonania tych uchwał i o ile nie posiadają funduszków potrzebnych do uiszczenia pierwszej raty, w roku bieżącym skarbowi krajowemu przypadającej — wstawiły potrzebną na ten cel kwotę do budżetu powiatowego na 1883. r. i czyniły to samo w latach następnych, nieprzerwanie, w każdym roku, tak długo, dopóki nie wywiążą się w zupełności z przyjętego, w obec kraju, zobowiązania.

Równocześnie spełnił Wydział krajowy przyrzeczenie dane c. k. Prezydium Namiestnictwa i zalecił jak najusilniej odnośnym reprezentacyom powiatowym, ażeby bez względu na to, że oprócz zobowiązań przyjętych w obec kraju nie mają żadnego innego obowiązku prawnego względem budowy kolei transwersalnej — starały się przynieść ulgę funduszowi państwowemu w granicach możliwości i w sposób wyżej wskazany.

Wydział krajowy nie ograniczając się na czynnościach przedsiębranych w wykonaniu uchwały Wysokiego Sejmu, przekazującej mu do odpowiedniego urzędowania oświadczenia powyżej wymienionych Rad powiatowych w sprawie kosztów nabycia i ekspropriacyi gruntów pod budowę kolei transwersalnej — nie spuszczał również z oka wystosowanej do c. k. Rządu rezolucyi Wysokiego Sejmu z dnia 23. Lipca 1880. r. wzywającej go, aby w koncesyi na budowę brakujących jeszcze linii kolei rzeczonyj, zamieścił następujące warunki:

„Po 1sze. Dyrekcyja główna czyli naczelny zarząd lub naczelne zarządy dróg żelaznych: Husiatyn-Stanisławów, Zagórz-Grybów, Nowy Sącz-Żywiec będą mieć siedzibę w Galicyi, a język polski będzie urzędowym językiem w administracji tych dróg żelaznych.

Po 2gie. C. k. Rząd zastrzeże sobie wpływ na układanie taryfy przewozu osób i towarów wymienionemi wyżej drogami żelaznymi i w ogóle na całą politykę taryfową.

Po 3cie. C. k. Rząd zastrzeże wyraźnie, że tylko za jego pozwoleniem mogą zarządy wymienionych dróg żelaznych zawierać kartele z zarządami innych kolei żelaznych względem taryfy przewozu osób i towarów na wymienionych wyżej drogach żelaznych.

Gdyby Towarzystwo otrzymujące koncesyę na budowę dróg żelaznych: Husiatyn-Stanisławów, Zagórz-Grybów, Nowy Sącz-Żywiec, objęło w zarząd cały ciąg dróg żelaznych z Husiatyna do Żywca, w takim razie do powyższych warunków powinien się zastosować zarząd całego tego ciągu dróg żelaznych.“

Uchwała ta przesłaną została najpierw c. k. Prezydum Namiestnictwa pismem Marszałka krajowego z dnia 23. Lipca 1880 L. 970/S.

Kiedy następnie c. k. Rząd przedłożył Radzie państwa na posiedzeniu dnia 6. Kwietnia 1881. roku projekt ustawy o warunkach i ulgach mających na celu zapewnienie budowy galicyjskiej kolei transwersalnej przez udzielenie odnośnej koncesyi c. k. uprzyw. bankowi dla koronnych krajów austryackich, w którym to projekcie c. k. Rząd przyjmując pomoc kraju uchwaloną przez Wysoki Sejm w sumie 1,100.000 zł. w. a. i czyniąc udział skarbu państwa zawisłym od tej pomocy, pominął zupełnie przytoczoną wyżej rezolucyę Wysokiego Sejmu w przedmiocie siedziby naczelnego zarządu i języka urzędowego kolei transwersalnej — odniósł się Wydział krajowy w piśmie z dnia 12. Kwietnia 1881. r. do pp. Ministrów skarbu i handlu, tudzież do p. Ministra dla Galicyi, zwracając ich życzliwą uwagę na przytoczoną powyżej uchwałę Wysokiego Sejmu i upraszając, ażeby życzeniom kraju w tej uchwale zawartym użyczyli swego poparcia.

Równocześnie udał się Wydział krajowy w tej sprawie do polskiego Koła posłów galicyjskich na Radę państwa, a także do Dyrekcyi c. k. uprzyw. banku dla koronnych krajów austryackich, jako koncesyonaryusza przez c. k. Rząd przedstawionego, czyniąc potrzebne starania, ażeby przy budowie brakujących linii kolei transwersalnej uwzględnieni zostali przedewszystkiem technicy krajowcy, tudzież, ażeby roboty około budowy wymienionej kolei oddawane były krajowym przedsiębiorcom mniejszych kółek, a nie obcym przedsiębiorstwom większym.

Projekt rządowy o warunkach i ulgach w celu zapewnienia galicyjskiej kolei transwersalnej uległ jak wiadomo tej zmianie, że zamiast zapewnienia jej budowy w drodze udzielenia koncesyi przedsiębiorstwu prywatnemu, uchwaliła Izba deputowanych Rady państwa, na posiedzeniu dnia 21. Maja 1881 ustawę zapewniającą wykończenie kolei transwersalnej, na koszt skarbu państwa najpóźniej do 3 1/2 lat.

Odnosnie do tej uchwały i w oczekiwaniu dalszych postanowień konstytucyą wskazanych, poruczyło c. k. Ministerstwo handlu reskryptem z d. 21. Lipca 1881. r. c. k. Dyrekcyi budowy kolei państwowych wypracowanie

szczegółowych projektów budowy brakujących linii kolei transwersalnej, a mianowicie: z Husiatyna do Stanisławowa, z Zagórza do Grybowa, z Nowego Sącza do Żywca i z Żywca ku granicy kraju ku Csaczy, która to Dyrekcyja rozporządzeniem z dnia 4. Sierpnia 1881. r. ustanowiła trzy niezależne od siebie c. k. kierownictwa budowy z siedzibami w Stanisławowie, Jasle i Nowym Sączu (później w Biale).

Na wiadomość, że wymienione c. k. kierownictwa budowy kolei transwersalnej, w korespondencyach i czynnościach urzędowych tak z władzami krajowymi, jako też z miejscową ludnością nie używają języka krajowego, przypomniał Wydział krajowy c. k. Rządowi Najwyższe postanowienie z dnia 4. Czerwca 1869. r. o zaprowadzeniu języka polskiego w c. k. urzędach w kraju naszym funkcjonujących i upraszał o uchylenie stanu rzeczy niezgodnego z rozporządzeniem ministeryalnym z dnia 5. Czerwca 1869. r. wydanem na mocy powołanego wyżej postanowienia Najwyższego.

Po przeprowadzeniu korespondencji w tym przedmiocie oświadczyło ostatecznie c. k. Prezydum Namiestnictwa Wydziałowi krajowemu odezwą z dnia 3. Grudnia 1881. r., że rozporządzenie ministeryalne z dnia 5. Czerwca 1869. r., dotyczące języka urzędowego c. k. władz i sądów w Galicyi i Wielkiem Księstwie Krakowskiem, nie ma zastosowania do c. k. kierownictwa budowy kolei państwowej, albowiem kierownictwa te nie są urzędami samoistnymi, t. j. w imieniu własnem jako instancye, lecz tylko w zastępstwie samego Ministerstwa handlu działającymi i nie wchodzą w skład istniejącego ustroju c. k. władz i urzędów z pewnym raz na zawsze oznaczonym zakresem działania, lecz są tylko organami Ministerstwa *ad actum*, czyli do spełniania pewnej czynności wydelegowanymi.

Również udawał się Wydział krajowy do c. k. Rządu z powodu zażaleń na upośledzenie techników krajowców przy nadawaniu posad w zarządzie budowy kolei transwersalnej, podnosząc okoliczność, że kraj nasz obfituje w dostateczną ilość zupełnie uzdolnionych inżynierów, którzy poruczonemu sobie zadaniu odpowiedzieliby pod względem fachowym, niewątpliwie z tą samą znajomością rzeczy, co technicy niekrajowcy, a pod wielu względami mogliby oddać lepsze usługi c. k. Dyrekcyi budowy kolei powyżej wymienionej, jako obeznani dokładnie ze stosunkami miejscowymi i umiejący porozumieć się z ludnością miejscową.

Na to przedstawienie otrzymał Wydział krajowy odezwę c. k. Prezydum Namiestnictwa, oznajmiającą na podstawie reskryptu ministeryalnego z dnia 22. Listopada 1881. roku, że c. k. Ministerstwo handlu „przyjmując personal techniczny do trasowania i budowy kolei transwersalnej, oprócz uzdolnienia fachowego, które — jak to z natury rzeczy wynika — w pierwszym rzędzie było decydującem, uwzględniało, o ile to było możliwem, przynależność krajową kompetentów i że w ogólnej liczbie personalu do zarządów budowy rzecznej kolei przyjętego, znajduje się 70% krajowców.“

Cyfra powyższa podana przez c. k. Rząd posłużyć miała za dowód, że mylnem jest przypuszczenie z wielu stron w kraju podnoszone, jakoby c. k. Ministerstwo przy wyborze techników przeznaczonych do trasowania i budowy kolei transwersalnej nie uwzględniło należycie techników krajowców.

Wydział krajowy zakomunikował osnowę powyższej odezwy c. k. Prezydum Namiestnictwa reprezentacyom powiatów interesowanych budową

kolei transwersalnej, od których c. k. Rząd wymagał, ażeby ze swojej strony przyczyniły się ile możności do ulżenia mu ciężaru kosztów tej budowy, atoli w odezwie wystosowanej do c. k. Prezydyum Namiestnictwa wyraził wątpliwość, czy wiadomość ta przyczyni się do złagodzenia cierpkiej opinii w kraju, w obec faktu powszechnie wiadomego, że największa część techników krajowców zajętych przy kolei transwersalnej zajmuje podrzędne posady, technicy zaś niekrajowcy prawie wyłącznie posady wyższe i naczelne tak że cyfra 70% podana przez c. k. Rząd, wyrażać może tylko stosunek osób przy kolei rzeczzonej zajętych, nie zaś stosunek płac przez te osoby pobieranych.

Mając przed sobą fakt dokonany tak co do upośledzenia języka polskiego, jako też techników krajowców w tymczasowym c. k. zarządzie budowy kolei transwersalnej, odniósł się w końcu Wydział krajowy do c. k. Prezydyum Namiestnictwa z zapytaniem, jaką decyzję powziął lub powziąć zamierza c. k. Rząd na rezolucję Wysokiego Sejmu z dnia 23. Lipca 1880. roku, o ile takowa dotyczyłaby przyszłej siedziby Dyrekcyi głównej, czyli naczelnego zarządu galicyjskiej kolei transwersalnej, oraz zaprowadzenia języka polskiego w przyszłej stałej administracyi kolei rzeczzonej.

Na to zapytanie nie otrzymaliśmy dotąd żadnej odpowiedzi.

Dla uzupełnienia powyższego obrazu czynności naszych w sprawie kolei transwersalnej, podajemy do wiadomości Wysokiego Sejmu szczegóły następujące:

Reskryptem z dnia 12. Czerwca 1881. r. zarządziło c. k. Ministerstwo handlu rewizję trasy kolei transwersalnej na przestrzeniach Grybów-Zagórz i Żywiec-Nowy Sącz, tudzież linii mającej na celu połączenie z siecią kolei węgierskich pod Csaczą.

Dla rewizyi trasy Grybów-Zagórz odbyła się komisya w Jasle w dniach 7., 8. i 9. Lipca 1881, r., w której wziął udział Referent Departamentu IV., jako delegat Wydziału kraj., i imieniem reprezentacyi krajowej:

I. oświadczył się za trasą idącą od Zagórz przez Krosno, Jasło, Biecz, Gorlice;

II. uznał, że pomiędzy Gorlicami a Grybowem odpowiada najbardziej interesom kraju trasa wiodąca na Ropę (Gródek);

III. zalecił najusilniej ponowne techniczne zbadanie trudności, jakie przedstawiać mają usuwiska na trasie z Gorlic na Ropę (Gródek) do Grybowa i jedynie w razie wykazania absolutnej niemożności pokonania trudności technicznych na tej przestrzeni zgodził się, ażeby w takim wypadku trasa z Gorlic do Grybowa prowadzoną była na Stróże Niżne;

IV. uznał za niezbędne, w interesie kraju, ustanowienie stacyi kolejowej w Gorlicach.

W myśl wniosków naszego delegata, komisya rewizyjna uchwaliła jednogłośnie przyjąć stanowczo trasę wiodącą z Zagórz na Krosno, Jasło, Biecz aż do Zagórzan, co do dalszej zaś trasy z Zagórzan do Grybowa zalecić ponowne zbadanie rozmiaru usuwisk stojących na przeszkodzie prowadzeniu trasy na Gorlice i Ropę.

Dla rewizyi trasy Żywiec-Nowy Sącz przy połączeniu Żywca z granicą węgierską odbyła się w dniach 13., 14. i 15. Lipca 1881. r. komisya w Żywcu, która oświadczyła się jednomyślnie za przyjęciem trasy projektowanej, a mianowicie z Żywca na Ilucisko, Suchą, Jordanów, Rabkę, Mszaną

górną, Dobrą, Tybark, Limanową, Męcinę i Marcinkowice do Nowego Sącza i z Żywca na Węgierską górkę, Milówkę, Rajcę do Soli.

Sprawę założenia dworca kolejowego w Gorlicach poparł Wydział krajowy powtórnie, w piśmie z dnia 7. Stycznia 1882. r., wystosowanem do c. k. Ministerstwa handlu.

Co się tyczy samej budowy brakujących linii kolei transwersalnej, oznajmiło nam c. k. Prezydium Namiestnictwa, że pan Minister handlu poczynił już potrzebne zarządzenia, celem wykonania rzeczonyj budowy najpóźniej do 3¹/₂ lat.

Ponieważ wybudowanie kolei transwersalnej zapewnione zostało ustawą państwową z dnia 28. Grudnia 1881. r. na koszt skarbu państwa, przeto w myśl równoczesnej ustawy krajowej o pomocy kraju dla wykończenia galicyjskiej tak zwanej kolei transwersalnej, obowiązany jest fundusz krajowy wypłacić skarbowi państwa na kosztą zakupną i wywłaszczenia gruntów, potrzebnych z powodu budowy brakujących linii wymienionej kolei, łączną ryczałtową sumę jednego miliona zł. w. a. i przyczynić się do pokrycia wydatków na zmianę kierunku i przełożenia dróg publicznych nieeraryalnych na tych liniach kolejowych, łączną ryczałtową sumą stu tysięcy zł. w. a.

Odnosnie do postanowienia artykułu VI. wymienionej ustawy krajowej, wedle którego fundusz krajowy wypłacić ma skarbowi państwa sumę jednego miliona zł. w. a. w ten sposób, iż uiszczyć winien w trzy miesiące po odbytych obchodach administracyjnym linii Husiatyn-Stanisławów 360.000 zł. w. a., linii Zagórz-Grybów 340.000 zł. w. a., a linii Nowy Sącz-Żywiec 300.000 zł. w. a. Wydział krajowy, chcąc wiedzieć kiedy, w przybliżeniu, przypadną terminy wypłaty sum należących się skarbowi państwa, udał się do c. k. Prezydium Namiestnictwa z zapytaniem, w którym czasie odbędzie się obchód administracyjny wymienionych powyżej linii kolejowych.

W odpowiedzi oznajmiło c. k. Prezydium Namiestnictwa, że c. k. Ministerstwo handlu nie zarządziło jeszcze politycznej reambulacji linii kolejowej Husiatyn - Stanisławów, Zagórz - Grybów i Nowy Sącz - Żywiec, ponieważ nie rozpoznało dotychczas projektów detajlicznych, planów zakupną gruntów i t. d. — i że skoro to zarządzenie nastąpi, nieomieszka uwiadomić Wydziału krajowego o terminie reambulacji.

W sprawie petycji mieszkańców przedmieścia Żółkiewskiego we Lwowie co do niedogodności z powodu przeprowadzenia tamże kolei Lwowsko-Brodzkiej.

Uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 24. Lipca 1880 petycja mieszkańców przedmieścia Żółkiewskiego we Lwowie: „o przynaglenie c. k. Rządu aby spowodował zarząd kolei Karola - Ludwika do jak najrychlejszego usunięcia niedogodności powstających dla petentów w skutek tamowania ruchu przez przecięcie ulicy Żółkiewskiej torem drogi żelaznej“, przekazaną została Wydziałowi krajowemu do zbadania i poczynienia odpowiednich kroków u Wys. c. k. Rządu.

W wykonaniu tej uchwały Wydział krajowy jeszcze w r. 1880 zarządził techniczne zbadanie na miejscu, na podstawie którego został sporządzony projekt urządzenia zjazdu w ulicy Żółkiewskiej usuwający dotychczasowe przeszkody swobodnego ruchu.

Projekt ten wraz z odpisem petycji Wydział krajowy udzielił Magistratowi król. stoł. miasta Lwowa, do dalszego zbadania sprawy ewentu-

alnie przeprowadzenia rokowań ze stronami interesowanemi oraz zarządami kolei i tramwaju, o przyczynienie się do kosztów budowy zjazdu i przedłożenia Wydziałowi krajowemu powziąć się mającej w tej sprawie uchwały Reprezentacyi miasta Lwowa.

Gdy w roku ubiegłym Magistrat król. stoł. miasta Lwowa żadnego przedstawienia w tej mierze nie uczynił, Wydział krajowy wznowił sprawę i oczekuje załatwienia jej przez Reprezentację miasta Lwowa.

W sprawie publicznych dojazdów kolejowych.

Alegat 28.

Po użyczeniu Najwyższej sankcyi uchwalonej przez Wysoki Sejm ustawie o publicznych dojazdach kolejowych, wydaliśmy dnia 2. Maja 1881 r. dla użytku reprezentacyi powiatowych, załączoną instrukcję $\%.$ normującą postępowanie przy zastosowaniu wymienionej ustawy krajowej.

Alegat 29.

Następnie wydał Wydział krajowy załączoną instrukcję $\%.$ techniczną o budowie publicznych dojazdów kolejowych.

Dotąd zgłosiło się dziewięć reprezentacyi powiatowych (białska, bobrecka, jarosławska, kałuska, nowosądecka, przemysłańska, wielicka, złoczowska, żydaczowska) z projektami mającymi na celu uznanie potrzeby nowej budowy lub rekonstrukcyi dojazdów kolejowych, w łącznej długości około 50 kilometrów.

Oдноśne czynności przygotowawcze tudzież pertraktacye ze stronami interesowanemi są w toku i w ciągu 1882 r. oczekiwać już można wydania stanowczych orzeczeń o potrzebie budowy lub rekonstrukcyi niektórych dojazdów kolejowych, w myśl postanowienia §. 5. ustawy krajowej z dnia 15. Kwietnia 1881 r. Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 46.

Większy ruch około budowy i rekonstrukcyi publicznych dojazdów kolejowych rozwinie się dopiero w latach następnych, mianowicie gdy zajdzie potrzeba budowy dróg dojazdowych z powodu nastąpić mającego wykończenia kolei transwersalnej. Bliższe daty co do tej potrzeby zebrane zostaną przy politycznej reambulacyi linii kolejowych Husiatyn - Stanisławów, Zagórz - Grybów i Nowy Sącz - Żywiec.

Ponieważ obecnie nie są jeszcze znane koszta, jakie wynikną dla funduszu krajowego, z powodu konkurencyi do budowy lub rekonstrukcyi projektowanych dojazdów kolejowych, przeto w projekcie budżetu krajowego na 1883 r. nie prelinujemy na ten cel osobnej dotacyi, zamierzając pokrywać odnośne wydatki z funduszu wyznaczonego na zasiłki dla dróg powiatowych i gminnych.

W sprawie komunikacyi w okolicach przemysłu naftowego.

W dopełnieniu polecenia Wysokiego Sejmu z dnia 17. Lipca 1880 r. wziął Wydział krajowy w opiekę komunikacye w okolicach przemysłu naftowego i na budowę dróg tych okolic udzielił lub przyrzekł udzielić zasiłki jak n. p. na budowę dróg Ropa - Wysowa i Libusza - Lipinki w powiecie Górlskim, na budowę drogi Borysław - Schodnica w powiecie Drohobyckim.

Do ważniejszych dróg tej kategorii należy także droga wiodąca z Kołomyi do kopalń naftowych w Słobodzie Rungurskiej. Sprawa subwencyonowania tej drogi, wymagającej uporządkowania jest w toku i Wydział krajowy oczekuje przedłożenia ze strony Wydziału powiatowego kołomyjskiego dat potrzebnych do załatwienia tej sprawy.

W sprawie wyjednanania u c. k. Rządu przyjęcia na etat państwowy 4 dróg wojskowych w zachodniej Galicyi.

Wydział krajowy nie otrzymał jeszcze wiadomości, jaką decyzję powzięło c. k. Ministerstwo w sprawie przyjęcia na etat państwowy całkowitego utrzymania dróg wojskowych: Podgórsko-Bialskiej, Proszowsko-Niepołomickiej, Gdowsko-Gorlickiej i Gorlicko-Żmigrodzkiej i dlatego udał się do c. k. Rządu ponownie z prośbą o przyspieszenie załatwienia tej sprawy, w myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 30. Sierpnia 1877 r.

W sprawie drogi Bali-grodzkiej.

Rokowania z c. k. Rządem o objęcie w poczet dróg eraryalnych drogi wiodącej z Liska na Baligród do Roztoku, podjęte przez Wydział krajowy wskutek uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 21. Lipca 1880 r. nie doprowadziły dotąd do pomyślnego rezultatu. Wydział krajowy udał się ponownie w tej sprawie do c. k. Rządu i oczekuje odpowiedzi stánowczej.

Droga z Podhajec do stacyi kolei żelaznej w Haliczu.

Z powodów przedstawionych w zeszłorocznem sprawozdaniu z czynności naszych (Aleg. 1. do stenogr. sprawozdań Sejmu kraj. z 1881 r. str. 85) wspieraliśmy zasiłkami dalszą budowę drogi wiodącej z Podhajec do stacyi kolei żelaznej w Haliczu. Droga ta, jak wiadomo Wysokiemu Sejmowi z poprzednich sprawozdań Wydziału krajowego, przecina trzy powiaty a mianowicie: Podhajecki w długości 29 kilometrów 530 m., Rohatyński w długości 4 kilm. 800 m. i Stanisławowski w długości 5 kilm. 970 m.

Cała przestrzeń w obrębie powiatów podhajeckiego i rohatyńskiego, w łącznej długości 34 kilm. 330 m., została już wybudowaną i wkrótce doprowadzoną będzie do punktu, od którego komunikacya z Haliczem nie jest już tak bardzo uciążliwą, zwłaszcza że w powiecie Stanisławowskim, od strony Halicza ku Tustaniowi, uporządkowano część drogi, w długości 2 kilm. 250 m.

Administracya części drogi Podhajecko-haliczkiej położonej w powiecie Rohatyńskim i przez reprezentacyę tego powiatu nie uznanej za drogę powiatową przedstawia pewne niedogodności, które dopiero wtedy usunięte zostaną, gdy przestrzeń ta znajdująca się w obrębie miejscowości Meducha razem z tą miejscowością wcieloną będzie do powiatu stanisławowskiego, którego Rada już na posiedzeniu dnia 1. Lipca 1880 r. uznała za powiatową drogę wiodącą z Halicza przez Tustan do granicy powiatu podhajeckiego, w przypuszczeniu, że miejscowość powyżej wymieniona zostanie odłączoną od powiatu Rohatyńskiego a do powiatu Stanisławowskiego przyłączoną.

Odnosny wniosek nie załatwiony przez Wysoki Sejm na ostatniej sessyi, ponawia Wydział krajowy obecnie osobnem sprawozdaniem w przedmiocie niektórych zmian terytoryalnych w kraju

Rachunki funduszu dróg krajowych pro praeterito.

W sprawie zalegających rachunków funduszu dróg krajowych pro praeterito odniósł się Wydział krajowy ponownie do c. k. Namiestnictwa o przyspieszenie załatwienia takowych.

W sprawie poboru myta kopytkowego w gminach miast Stanisławowa, Rzeszowa, Brzeżan, Przemyśla, Brodów, Kołomyi, Tarnopola, Nowego Sącza i Tarnowa.

Celem wykonania o ile można skutecznej kontroli, z mocy ustawy drogowej i specjalnych uchwał Wysokiego Sejmu, przysługującej wyższym władzom autonomicznym nad gminami uprawnionymi do poboru myta kopytkowego, Wydział krajowy zawezwał Wydziały powiatowe, ażeby w rzeczach gospodarstwa drogowego gmin pobierających kopytkowe, trzymały się ściśle zasad przewodniczących ogólnej reformie poboru myta kopytkowego na po-

siedzeniu Wysokiego Sejmu dnia 7. Października 1878 przyjętych. Wydział krajowy polecił Wydziałom powiatowym, ażeby w pewnych stałych terminach sprawdzały i wykazywały tak roboty preeliminowane jak i wykonane, połączone z zakładaniem i konserwacją dróg, ulic i chodników, nadto zawezwał je do przestrzegania, aby gminy pobierające kopytkowe nie ograniczały się na użyciu na cele drogowe miejskie dochodu z poboru kopytkowego, ale także na tenże sam cel używały prestacyi mieszkańców miast według postanowień ustawy drogowej; wreszcie zagroził wprowadzenie środków przymusowych przeciwko tym gminom, któreby się uchylały od dopełnienia ciężących na nich obowiązków.

Wskutek zarządzeń Wydziału krajowego systematyczne wykonywanie kontroli w powyższym kierunku, doprowadziło w niektórych gminach do pomyślniejszych rezultatów.

Jako w osobnych sprawozdaniach w roku 1881 przedłożonych Wysokiemu Sejmowi wykazaliśmy, gminy miast Stanisławowa, Rzeszowa i Brzeżan, w których zasadnicza reforma w gospodarstwie drogowem zaprowadzoną została, dostatecznie dopełniły warunków nadanej koncesyi, tak pod względem należytego wykonania robót około utrzymania dróg, ulic i placów miejskich jak i pod względem odpowiedniego użycia dochodów z kopytkowego i prestacyi drogowych.

Niemożna tegoż samego powiedzieć o gminach miast Przemyśla, Brodów i Kołomyi. — W tym względzie referent Wydziału krajowego, na posiedzeniu Wysokiego Sejmu dnia 16. Września 1881, skonstatował pożałowania godny fakt, który Wydziałowi krajowemu sprawia zawsze jeszcze i wiele trudności i wiele przykrości, mianowicie fakt ten, że właśnie te gminy w kraju w których reprezentacyi żywiły inteligentne przeważają, od którychby przeto oczekiwać należało, że przodować będą innym gminom w poszanowaniu ustaw krajowych, że te właśnie gminy zawsze jeszcze ociągają się z zaprowadzeniem prestacyi drogowych ustawą przepisanych.

Gmina miasta Przemyśla, dopiero pod naszym naciskiem, zagrażającym zupełne uchylenie kończącej się koncesyi, uchwałą z dnia 27. Sierpnia 1881 postanowiła zaprowadzić prestacye na rzecz dróg, ulic i placów swoich. Ta właśnie okoliczność spowodowała Wydział krajowy, że mimo stwierdzonych usterek w zarządzie drogowym miasta, przedstawił przychylny wniosek przez Wysoki Sejm przyjęty na udzielenie gminie Przemyskiej prawa dalszego pobierania myta kopytkowego.

Analogiczny stan rzeczy przedstawia się w gminie miasta Brodów. Gmina ta dopiero uchwałą z dnia 27. Września 1881 postanowiła zaprowadzić obowiązkowe prestacye w myśl ustawy drogowej, poczem na wniosek Wydziału krajowego uzyskała gmina koncesyę myta kopytkowego na dalszych lat trzy.

Tak w gminie Przemyskiej jak i w gminie Brodzkiej dalszy pobór myta kopytkowego zawisł od wprowadzenia stosownej reformy w gospodarstwie drogowem; do czego zmierzają wydane przez Wydział krajowy zarządzenia.

Z uwagi, że gmina miasta Kołomyi, pobierająca kopytkowe na mocy ustawy krajowej z 5. Listopada 1880 (dz. ust. kraj Nr. 44) nie dopełniła zobowiązań na niej ciężących a nawet powzięła uchwałę odmawiającą zaprowadzenia u siebie prestacyi drogowych, udaliśmy się do c. k. Starostwa o zarządzenie przymusowego odbywania prestacyi drogowych i zarazem zagroziliśmy,

że w razie dalszego oporu gminy, Wydział krajowy, w myśl art. X. powołanej ustawy, podejmie sprawę cofnięcia nadanej koncesyi.

Nasze zarządzenia odniosły o tyle pożądaný skutek, że gmina Kołomyjska uchwałą z dnia 15. Lutego 1882 postanowiła zaprowadzić prestaty do dróg miejskich i zastosować się w przyszłości do ustawy o kopytkowym dla niej wydanej.

Co do gminy miasta Tarnopola, pobierającej kopytkowe na mocy ustawy krajowej z dnia 5. Listopada 1880 (dz. ust. kr. Nr. 45) nie doniósł nam dotąd Wydział powiatowy, czy i o ile gmina uczyniła w r. 1881 zadość warunkom nadanej koncesyi. Dla tego wydaliśmy ponowne polecenie.

Pozostaje nam wreszcie nadmienić o gminach miast Nowego Sącza i Tarnowa, które jeszcze dawniej, na mocy ustaw krajowych z 6. Stycznia 1872 i 7. Marca 1873, uzyskały prawo poboru myta kopytkowego, jednakże bez oznaczenia terminu.

Nie odstępując od myśli uregulowania w tych dwóch gminach koncesyi myta kopytkowego, w drodze ustawodawstwa krajowego, na zasadach gdzieindziej obowiązujących, a przez Wysoki Sejm już przyjętych, wydaliśmy tymczasowo w drodze administracyjnej stosowne zarządzenia zmierzające do wprowadzenia niezbędnych ulepszeń w gospodarstwie drogowem w granicach dotychczasowych koncesyi.

Gmina miasta Nowego Sącza w znacznej części zastosowała się do naszych zarządzeń i zajęła się uporządkowaniem u siebie dróg, ulic i placów a uchwałą z dnia 28. Listopada 1881, postanowiła zaprowadzić obowiązkowe prestaty drogowe.

Z gminy miasta Tarnowa, na wielokrotne przypomnienia, otrzymaliśmy dopiero sprawozdanie z robót około dróg miejskich w latach 1877, 1878 i 1879 wykonanych i przez komisję Wydziału powiatowego sprawdzonych, które to sprawozdanie wykazało, że administracya miejska pod względem sposobu użycia funduszu kopytkowego wymaga niezbędnie reformy. Co do tej gminy Wydział krajowy będzie mógł powziąć stanowczą decyzję po nadejściu zażądanego sprawozdania z Wydziału powiatowego i przedłożenia przezeń aktu kolaudacyjnego robót drogowych w gminie wykonanych w latach 1880 i 1881.

Opierając się na doświadczeniu w powyższym względzie uzyskanem, przyszliśmy do tego przeświadczenia, że gminy uprawnione do poboru myta kopytkowego tylko w takim razie zniewolić będzie można do ścisłego wypełnienia ciężących na nich obowiązków, w razie potrzeby nawet za pomocą środków przymusowych, jeżeli prócz Wydziału krajowego w wskazanym kierunku działającego, Wydziały powiatowe wykonywać będą systematycznie i z całą stanowczością poruczony im nadzór i kontrolę nad gminami.

Dlatego Wydział krajowy nieprzestanie na dotychczasowych zarządzeniach i wpływać będzie ciągle w powyższym duchu na Wydziały powiatowe, aby tak postanowienia ustawy drogowej, jak i specjalnych ustaw o poborze myta kopytkowego były ściśle przestrzegane — a o ile by nasze zarządzenia co do gminy Nowego Sącza i gminy Tarnowskiej nie wydały w przyszłości pożądaných rezultatów, Wydział krajowy nieomieszka przedstawić Wysokiemu Sejmowi projektów ustaw celem uzupełnienia warunków dotychczasowych koncesyi wedle normy już ustanowionej dla innych gmin wyżej wymienionych, zwłaszcza że oprócz tych gmin, już tylko jedna gmina a mia-

nowicie gmina miasta Stryja, która pobiera kopytkowe na podstawie warunków dawnej koncesyi.

Z wpływem dotychczasowej koncesyi w gminie Stryjskiej gasnącej z dniem 21. Września 1883, wypadnie wziąć pod ocenienie, co należy przedsięwziąć, ażeby we wszystkich wymienionych gminach, tak w tych, u których prawo poboru myta kopytkowego na pewien czas jest ograniczone, jak i w tych gminach, w których termin poboru nie jest oznaczony, obowiązywały teżsame warunki, jakie zasadniczo na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z dnia 7. Października 1878 ustanowione zostały.

Sprawa odprowadzenia wód po obu stronach drogi krajowej Dębicko-Tarnobrzelskiej (Nadbrzeziańskiej).

Sprawa ta, której stan przedstawił Wysokiemu Sejmowi w zeszłorocznym sprawozdaniu naszym (Aleg. 1. do stenogr. sprawozdań Sejmu kraj. z r. 1881. str. 87 — 88), nie postąpiła dotąd naprzód, a to z powodu, że c. k. Namiestnictwo odmówiło ze względów formalnych zatwierdzenia statutów spółki wodnej dla regulacji wód po lewej stronie drogi krajowej Dębicko Nadbrzeziańskiej, zawiązanie zaś spółki wodnej dla regulacji wód po prawej stronie drogi powyżej wymienionej natrafiło na trudności, które dotąd nie zostały usunięte.

W skutek tego Wydział krajowy nie asygnował zasiłków, przeznaczonych przez Wysoki Sejm w budżecie krajowym na rok 1881. (Rubr. XIII. poz. 126 a) i 126 b) dla dwóch spółek wodnych w powiecie mieleckim po 4.000 zł. i obecnie wstawia te kwoty do preliminarza budżetu krajowego na r. 1883. w przypuszczeniu, że spółki rzeczzone będą w możności dopełnienia warunków, z jakimi subwencje powyższe zostały udzielone.

Sprawa regulacji Sanu pomiędzy Przemyślem a Składem Solnym.

W dalszym ciągu naszego zeszłorocznego sprawozdania w przedmiocie regulacji Sanu pomiędzy Przemyślem a Składem Solnym (Aleg. 1. do stenogr. sprawozdań Sejmu kraj. z 1881. r. str. 88—98) podajemy do wiadomości Wysokiego Sejmu, że sprawa ta pomimo mnogich przedstawień naszych czynionych c. k. Rządowi, zbyt powolnie naprzód postępuje.

Wedle ostatniej w tym przedmiocie do nas wystosowanej odezwy c. k. Namiestnictwa nie nadeszła jeszcze decyzja c. k. Ministerstwa co do zarządzenia dalszych badań stosunków hydrotechnicznych Sanu od Sieniawy do ujścia do Wisły, wydać się mająca na podstawie wyniku dotychczas przedsięwziętych badań przestrzeni od Krasiczyna do Sieniawy.

Wydział krajowy przypomniał też c. k. Prezydium Namiestnictwa udzieloną mu odnośną uchwałę Wysokiego Sejmu z dnia 22. Października 1881. r., wzywającą c. k. Rząd, aby przystąpił jak najrychlej do przedsięwzięcia studyów hydrotechnicznych na przestrzeni pomiędzy Sieniawą a ujściem Sanu i do stanowczego ułożenia i zatwierdzenia planów regulacji Sanu pomiędzy Przemyślem a Składem Solnym, tak, aby roboty regulacyjne w r. 1882. rozpoczęte być mogły.

Na powyższe przypomnienie nasze nie otrzymaliśmy jeszcze odpowiedzi.

W oczekiwaniu, że regulacja Sanu pomiędzy Przemyślem a Składem Solnym, stosownie do życzenia Wysokiego Sejmu w ciągu 1882. r. rozpoczętą i pierwsza rata z przeznaczonej przez Wys. Sejm subwencji 50.000 zł., zamieszczona w budżecie krajowym na 1882. r. zrealizowaną

zostanie, wstawia Wydział krajowy do preliminarza budżetu krajowego na 1883. r. drugą ratę tej subwencji w kwocie 7.143 zł.

W sprawie uzupełnienia studyów technicznych, potrzebnych do wypracowania ostatecznego projektu regulacji górnego Dniestru i jego dopływów.

W sprawie poleconego przez Wysoki Sejm uzupełnienia studyów technicznych, potrzebnych do wypracowania ostatecznego projektu regulacji górnego Dniestru i jego dopływów, podajemy do wiadomości Wysokiego Sejmu, odnośnie do naszego zeszłorocznego sprawozdania (Aleg. 1. do stenogr. sprawozdań Sejmu kr. z 1881. r. str. 71) następujące szczegóły:

I. Co do studyów technicznych.

Studyja na gruncie rozpoczęte przy końcu Września 1880. r., ukończone zostały z dniem 1. Października 1881 z wyjątkiem kilku pomiarów przepływu wielkiej wody, które będą dokonane, gdy się zdarzy do tego sposobność.

W ogólności wykonano w tym dziale pod kierunkiem inżyniera Józefa Jankowskiego następujące prace, zgodnie z programem lwowskiego Towarzystwa politechnicznego:

a) Pomiary ilości przepływu wody w ważniejszych punktach i przy rozmaitych wodostanach, a mianowicie wykonano 14 pomiarów przy użyciu nowych, ulepszonych instrumentów, zdjęto profile poprzeczne w kilkunastu innych miejscowościach i oznaczono zawartość namułu przy wyższych stanach wody.

b) Dokładną niwelację wzdłuż górnego Dniestru i dopływów jego wykonano na przestrzeniach poniżej wymienionych:

1. Niwelację podłużną ze zdjęciem danych do ogólnego profilu podłużnego rzeki: wzdłuż Dniestru od Starego Miasta do Żurawna, wzdłuż Strwiąża od Chyrowa do ujścia tegoż do Dniestru, wzdłuż Bystrzycy, Trudnicy i Baru od kolei Dniestrzańskiej do ujścia tych rzek, — nareszcie wzdłuż rzeki Stryja od Wołcniowa do ujścia rzeki.

2. Niwelację wzdłuż prawego brzegu doliny Dniestru.

3. Niwelację znaków wysokości, założonych wzdłuż Dniestru i dopływów.

Razem wykonano około 580 kilometrów bieżących (76 mil) niwelacji i wzdłuż całej przestrzeni niwelacyjnej założono 61 znaków kamiennych i 8 znaków żelaznych.

c) Uzupełniono zdjęte dawniej profile poprzeczne w dolinie Dniestru i dopływów, razem około 130 kilometrów niwelacji.

d) Wiercenia gruntu wykonano w 17 miejscowościach oprócz tych, które uskuteczono zimą na początku 1880. r.

Po ukończeniu studyów na gruncie przystąpiono do wypracowań biórowych, a mianowicie do obrachowania i sprawdzenia raptularzy niwelacyjnych, sporządzenia planów niwelacyjnych ogólnych i szczegółowych, obliczenia i wykreślenia pomiarów przepływu wody, sporządzenia profilów podłużnych i poprzecznych rzeki i doliny, wykazu punktów stałych i wykazu wierceń i t. d.

Wszystkie powyższe opracowania zostaną uporządkowane, opisane i objaśnione osobnem sprawozdaniem technicznem.

Ukończenia całego operatu oczekujemy w ciągu kilku miesięcy.

II. Co do wodoskazów i stacyi meteorologicznych.

Wodoskazów nowych założono 10 mianowicie na Dniestrze: w Starem Mieście, w Kornalowicach, w Kołodrubach, w Brzezynie, w Zaleszczach i w Żurawnie; na Strwiążu: w Chyrowie i w Biskowicach; na Bystrzycy w Tynowie — i na Tyśmienicy w Michałowicach.

Spostrzeżenia poruczono następującym osobom: p. K. Antoniewiczowi, nauczycielowi szkoły ludowej w Starem mieście, p. E. Lehner-towi leśniczemu w Kornalowicach, p. M. Pilipowowi nauczycielowi ludowemu w Kołodrubach, p. J. Zawistowskiemu administratorowi folwarku w Brzezynie, p. F. Kahoferowi nauczycielowi ludowemu w Zaleszczach, p. A. Kowalskiemu nauczycielowi ludowemu w Żurawnie, p. A. Brykowi nauczycielowi ludowemu w Chyrowie, p. W. Janowskiemu nauczycielowi w Biskowicach, p. H. Garbińskiemu nauczycielowi ludowemu w Tynowie i p. E. Mykitowiczowi nauczycielowi ludowemu w Michałowicach.

Spostrzeżenia zaczęto wykonywać od grudnia 1881. r., prócz stacyi w Starem mieście i Chyrowie, na których czynność ta rozpoczęła się dopiero od 1. stycznia 1882. r.

Oprócz dat z powyższych stacyj wodoskazowych, otrzymywać będziemy, w skutek przychylenia się c. k. Prezydium Namiestnictwa do naszej prośby, wykazy stanu wody z wodoskazów utrzymywanych przy drogach rządowych na przestrzeni górnego Dniestru i dopływów, mianowicie dla Dniestru w Radłowicach pod Samborem, a dla Strwiąża w Koniuszkach siemianowskich, — tudzież dzięki uprzejmości dyrekcji kolei Arcyksięcia Albrechta, daty z wodoskazu urządzonego na moście kolejowym na Dniestrze w Rozwadowie.

Stacye meteorologiczne zostały urządzone w następujących miejscowościach: w Turce, w Łomnie, w Ławrowie, w Ustrzykach dolnych, w Komarnie, w Podmanasterku (Podbuż), w Starem mieście, w Chyrowie, w Samborze i Stryju.

Spostrzeżenia poruczono następującym osobom: w Turce p. A. Batyckiemu nauczycielowi ludowemu; w Łomnie p. A. Leszczyńskiemu nauczycielowi ludowemu; w Ławrowie p. J. Berezowskiemu nauczycielowi ludowemu; w Ustrzykach dolnych p. J. Koniecznemu nauczycielowi ludowemu; w Komarnie p. J. Zaborskiemu nauczycielowi ludowemu; w Podmanasterku p. K. Żukowskiemu; wreszcie w Starem mieście i w Chyrowie tym samym osobom, które mają się zajmować wodoskazami także urządzonymi.

W Samborze i Stryju utrzymywane są stacye przez miejscowe dyrekcye gimnazyalne, które od Wydziału krajowego otrzymały tylko niektóre przyrządy.

W urządzeniu stacyi meteorologicznych pośredniczył z wszelką gotowością i bezinteresownością p. Dr. Tomasz Stanecki, profesor uniwersytetu lwowskiego, o którego zasługach w tym względzie wspomnieliśmy już w zeszłorocznem sprawozdaniu naszym.

Zapisywanie spostrzeżeń meteorologicznych zaczęto od Października 1881. r.

Wydział krajowy otrzymuje miesięczne wykazy codziennych spostrzeżeń z 10ciu stacyi wodoskazowych i z 8miu stacyi meteorologicznych.

Do 8 stacyi wyłącznie wodoskazowych, przywiązane jest wynagrodzenie po 40 zł. do 6 stacyi wyłącznie meteorologicznych po 50 zł., a do 2 stacyi (w Chyrowie i Starem mieście) gdzie odbywają się spostrzeżenia wodoskazowe i meteorologiczne po 80 zł. rocznie.

Utrzymanie wymienionych powyżej stacyi wodoskazowych i meteorologicznych będzie kosztowało rocznie razem z wydatkami drobnymi na naprawę łąt wodoskazowych około 800 zł., którą to kwotę wstawiliśmy do preliminarza budżetu krajowego na 1883. r.

Nadmieniamy przytem, że spostrzeżenia wodoskazowe i meteorologiczne, oprócz użytku robionego z nich przez nas w celu zbadania stosunków hydrotechnicznych w całym dorzeczu górnego Dniestru, udzielane będą komisji fizyograficznej Akademii umiejętności w Krakowie dla celów naukowych.

III. Co do funduszków przeznaczonych na uzupełnienie studyów.

Na uzupełnienie studyów technicznych, potrzebnych do wypracowania ostatecznego projektu regulacyi górnego Dniestru i jego dopływów przetrzymał Wysoki Sejm uchwałą z dnia 28. Czerwca 1880. r. z funduszu krajowego kwotę 6.000 zł. w. a. wzywając równocześnie c. k. Rząd, ażeby na ten cel udzielił taką samą kwotę tytułem subwencyi państwowej.

Reskryptem z dnia 16. Grudnia 1881. r. przetrzymało c. k. Ministerstwo rolnictwa na powyższe studia żadaną przez Wysoki Sejm kwotę 6.000 zł. z płatną w trzech równych ratach rocznych, z których pierwsza została już przelaną do funduszu krajowego, dwie zaś następne wypłacone będą w 1882. r. i 1883. r. w przypuszczeniu zatwierdzenia tego wydatku w drodze konstytucyjnej.

Po wyczerpaniu przyzwolonej przez Wysoki Sejm dotacyi 6.000 zł. tudzież pierwszej raty zasiłku państwowego w kwocie 2 000 zł. Wydział krajowy, nie mogąc przerywać prac rozpoczętych, asygnował na pokrycie dalszych kosztów, zaliczki z funduszu krajowego, zwrócić się mające z następnych rat subwencyi państwowej. Ogólne koszta studyów nie przenoszą preliminowanej kwoty 12.000 zł. w. a.

IV. Co do samego projektu regulacyi.

Po wykończeniu planów i wypracowań, w których wszystkie studia i pomiary na gruncie będą uwidocznione, udzielimy cały operat lwowskiemu Towarzystwu politechnicznemu celem zaciągnięcia opinii, co do ustalenia przewodnich myśli ostatecznego projektu regulacyi górnego Dniestru i jego dopływów, na podstawie studyów wykonanych i wypracowania na tej zasadzie, programu robót wykonać się mających oraz szczegółowych projektów odnośnych.

W zeszłorocznem sprawozdaniu z czynności (Aleg. 1. do stenogr. sprawozdań Sejmu kraj. z 1881. r. str. 90) podał Wydział krajowy do wiadomości Wysokiego Sejmu przedłożony c. k. Rządowi memoriał z dnia 27. Kwietnia 1880. r. w sprawie regulacyi rzek w kraju.

Podzieliwszy wszystkie potrzebne roboty regulacyjne na sześć kategorii głównych, i wymieniwszy szczegółowo te roboty, oraz skreśliwszy dotychczasowe postępowanie c. k. Rządu w tej sprawie, oznajmił Wydział krajowy w tym memoryale, że tylko w takim razie mógłby stosownie do życzenia c. k. Rządu, przedstawić Wysokiemu Sejmowi wniosek względem udziału funduszu krajowego w przeprowadzeniu robót regulacyjnych, jeżeli:

„I. c. k. Rząd ułoży program robót regulacyjnych w Galicyi, które w przeciągu pewnego okresu czasu wykonać zamierza.

II. Roboty regulacyjne objęte 1szą, 2gą i 6tą kategorią przeprowadzone będą wyłącznie na koszt Skarbu państwa.

III. Koszta robót regulacyjnych objętych 3cią kategorią, pokryte będą w $\frac{2}{3}$ częściach ze Skarbu państwa, który opędzi zarazem koszta administracyi.

IV. Do większych robót regulacyjnych kategorii 5tej przyczynić się będzie Skarb państwa w połowie kosztów ogólnych.

V. Na mniejsze roboty regulacyjne kategorii 4tej udzielane będą subwencye z funduszu państwowego w miarę każdorazowego uznania korzyści publicznej.

VI. Oprócz dotacyi odpowiedniej potrzebom zamieszczanej w budżecie państwa na wykonanie budowli wodnych w Galicyi i kredytów nadzwyczajnych na większe roboty regulacyjne w celach melioracyjnych przedsiębrane, wyznaczoną będzie w budżecie rzeczonym stosowna dotacya roczna do dyspozycyi c. k. Rządu krajowego na subwencye dla spółek wodnych, wykonujących roboty regulacyjne w celu melioracyi gruntów“.

Alegat 30.

Na wnioski i żądania wyrażone w memoryale naszym, otrzymałszy załączoną odezwę c. k. Namiestnictwa $\cdot$ zawierającą nieprzychylną odpowiedź c. k. Namiestnictwa.

C. k. Rząd uwagi swe i zapatrywania w tej sprawie, oparł na dotychczasowych normach i przepisach, które jeżeliby nawet mogły dziś jeszcze być stosownemi dla innych krajów koronnych, nie są niemi wcale dla Galicyi upośledzanej dotąd ciągle, w porównaniu z innymi krajami koronnymi, w których na regulację rzek nie oszczędzono wydatków ze Skarbu państwa.

Dla tego Wydział krajowy w odpowiedzi swej wystosowanej do c. k. Namiestnictwa ponowił wnioski, zawarte w memoryale z dnia 27. Kwietnia 1880. r. i oświadczył przytem, że nie mając nadziei, ażeby stanowisko zajęte przez c. k. Rząd mogło doprowadzić do polepszenia stanu rzeczy i nie mogąc mieć wiary, ażeby bez odpowiedniego programu i systemu, bez należytego udziału Skarbu państwa w kosztach, bez odpowiedniej kontroli Reprezentacyi kraju, można spodziewać się, że w dziedzinie regulacyi rzek galicyjskich stanie się zadość słusznym życzeniom kraju — nie może też, wobec takiego stanu rzeczy przedstawić Wysokiemu Sejmowi wniosków mających na celu przyczynianie się kraju do potrzeb regulacyjnych.

Całą korespondencję w tej sprawie udzielił Wydział krajowy w odpisie, do możliwego użytku Koła posłów galicyjskich na Radę państwa, w chwili kiedy nadeszła do kraju wiadomość, że Koło rzeczone uchwaliło wystosować memoryał do c. k. Rządu, powtarzający z naciskiem żądania co do regulacyi rzek w Galicyi, wyrażone w memoryale tegoż Koła z 1880. r.

Sprawy drogowe wytoczone przed c. k. Trybunał administracyjny.

W sprawach drogowych wytoczonych przed c. k. Trybunał administracyjny zapadły następujące wyroki:

C. k. Trybunał administracyjny odrzucił:

wyrokiem z 11. listopada 1881 l. 1666 zażalenie obszaru dworskiego w Pełkiniu przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 19. Października 1880 l. 39085, wkładającemu na obszar dworski obowiązek dostarczania materiału drzewnego do budowy i naprawy mostów na drogach gminnych w Woli pełkińskiej;

wyrokiem z 19. grudnia 1881 l. 2064 zażalenie gminy Majdana i Niebyłowa przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 14. Stycznia 1881 L. 57276, w sprawie uznania za gminną drogi wiodącej z Niebyłowa przez las kameralny do Majdana;

wyrokiem z 23. Stycznia 1882 l. 1354 zażalenie izraelskiej gminy wyznaniowej w Trembowli przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 18. Marca 1881 L. 7600 zobowiązującemu gminę do odbywania prestacyi do dróg gminnych w myśl §. 11. i 12. ustawy drogowej.

Wyrokiem zaś z 30. Czerwca 1881 l. 1072 c. k. Trybunał administracyjny w uwzględnieniu przedstawienia obszaru dworskiego w Ohładowie przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 18. Października 1880 L. 38535 uznał, że ścieżka prowadząca z Ohładowa do Babina niema być uważaną za drogę gminną, że przeto dla urządzenia na niej kładki obszar dworski niema obowiązku przyczyniania się materiałem drzewnym.

W sporze wreszcie, tyczącym się zażalenia gminy Wiśniowy przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 19. Listopada 1880 L. 42706 w sprawie budowy mostu na Krzyworceze w Wiśniowy, wyrokiem z 11. Lipca 1881 L. 1031 wezwał c. k. Trybunał administracyjny do uzupełnienia dochodzenia.

Zażalenie gminy Milówki wniesione do c. k. Trybunału administracyjnego przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 9. Października 1881 43707 w sporze gminy ze Skarbem dóbr arcyksiążęcych o dostarczenie materiału na budowę mostu, dotąd pozostaje w toku załatwienia.

Departament V.

Referent: Członek Wydziału krajowego Dr. Franciszek Hoszard.

Wydatki na cele huma-
nitarne.
Alegat 31.

W r. 1881 wydał fundusz krajowy Królestw Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na cele humanitarne (wedle alegatu %.) kwotę 666.555 zł. a *) mianowicie:

na leczenie ubogich chorych	409.891 *)	zł.
na leczenie ubogich położnic	40.651	„
na leczenie ubogich obłąkanych	122.145	„
na utrzymanie podrzutków , ...	13.691	„
na szczepienie ospy ochronnej	57.750	„
na leki podczas epidemii	6.753	„
na zasilki dla zakładów ciemnych, głuchoniemych ubogich i sierót niemniej dla ochronek	15.674	„
razem	666.555	zł. *)

W roku 1880 wydano na te same cele kwotę 776.288 zł. a a mianowicie:

za chorych w szpitalach	468.248	zł.
za położnice	37.916	„
za obłąkanych	170.604	„
za podrzutki	19.458	„
za szczepienie	58.049	„
za leki podczas epidemii	6.338	„
na zasilki dla zakładów humanitarnych	15.674	„
razem	776.287	zł. a.

W porównaniu z r. 1880 wydaliśmy zatem w roku 1881:

na chorych mniej o	58.357	zł.
na położnice więcej o	2.735	„
na obłąkanych mniej o	48.459	„
na podrzutki mniej o	5.767	„
na szczepienie mniej o	299	„
na leki w epidemiach więcej o	415	„

W ogóle wydaliśmy mniej o . . . . . 109.732 zł. a. niżeli w roku 1880.

W tym samym roku wynosiły wszystkie wydatki funduszu krajowego galicyjskiego kwotę 4,130.671 zł. a. w. wydaliśmy zatem na cele humanitarne 18.7% całego wydatku.

*) Kwoty te wypływają z zestawienia rachunków szpitalnych przez naszą izbę obrachunkową do dnia 30. czerwca r. b. jeszcze nie zupełnie sprawdzonych, mogą przeto uleść zmianie w każdym razie nieznacznej.

Na te same cele wydały w r. 1880 Czechy 1,977.158 zł. a. t. j. 33% z ogólnej sumy wydatków krajowych, która wynosiła 5,987.508 zł. a. Niższa Austria wydała w tym samym czasie 1,541.465 zł. a. t. j. 28.7% z całego wydatku, który wynosił 5,356.120 zł. a.

Morawia wydała 807.555 zł. t. j. 29.5% z ogólnego wydatku 2,737.321 zł. a.

Styrya wydała 529.674 zł. t. j. 13.1% wszystkich wydatków wynoszących 4,022.542 zł. a.

Szlązk wydał 122.371 zł. t. j. 21.6% mając wszystkich wydatków 565.475 zł.

Bukowina nareszcie wydała 29.435 zł. t. j. 24.6% z ogólnej kwoty wydatków, których było 119 678 zł. a.

Jeżeli porównamy ludność tych krajów koronnych (wedle spisu z r. 1880) z kwotą wydatków na cele humanitarne to się okaże, że na te cele płacił w r. 1880 jeden mieszkaniec w Galicyi, mającej 5,958.907 ludności, 13 centów; w Czechach, mających 5,560.819 ludności, 35.5 centa; w Niższej Austrii, mającej 2,330.621 ludności, 66.1 centa; w Morawii mającej 2,153.407 ludności, 37.5 centa; w Styryi, mającej 1,213.597 ludności 43.6 centa; w Szlązku, liczącym 565.475 mieszkańców, 21.6 centa, a w Bukowinie liczącej 571.671 ludności, 5.1 centa.

Dnie i kosza leczenia
(Rubr. III.)
Alegat 32.

W załączniku % przedkładamy wykaz porównawczy R. III. budżetu krajowego t. j. wydatków na kosza leczenia ubogich w latach 1880 i 1881, wedle sprawdzonych rachunków. Okazuje się z niego, że w r. 1881 zapłacił fundusz krajowy za 731.586 dni leczenia kwotę 487.920 zł., a doliczywszy do tego 3.000 zł., które z Rubr. III. jako subwencya na zapłacenie kosztów budowy kanału szpitalowi w Jaśle wypłacone zostały, wydał fundusz krajowy z tej rubryki kwotę 490.920 zł., t. j. o 9 080 zł. mniej niż Wysoki Sejm preliminował, a o 46.882 zł. mniej niż w r. 1880.

Do dnia ostatniego Czerwca 1882 r. wyasygnował Wydział krajowy z Rubr. III. funduszu krajowego na kosza leczenia ubogich za pierwsze sześć miesięcy r. b. kwotę 157.161 zł. Jest to najniższa kwota, jaka o tym samym czasie za pierwsze półrocze w którymkolwiek z ostatnich kilku lat, wyasygnowaną była. W roku bowiem 1881 zaasygnowano do 30. Czerwca kwotę 203.915 zł., w r. 1880 224.825 zł., w r. 1879 252.948 zł., w r. 1878 217.996 zł., a w r. 1877 228.552 zł. Spodziewać się należy, że i w r. bieżącym kwota przez Wysoki Sejm na kosza leczenia uchwalona wyczerpaną nie będzie.

Dotacje zakładów.
(R. XI)

Na pokrycie spodziewanych niedoborów uchwalił Wysoki Sejm w budżecie na r. 1881 następujące dotacje: dla krajowego szpitala we Lwowie 48.833 zł., dla zakładu Kulparkowskiego 134.412 zł., dla szpitala Św. Łazarza w Krakowie 22.841 zł. i dla funduszu podrzutek 5.150 zł. razem 211.236 zł.

W rzeczywistości zaś szpital we Lwowie nie otrzymał żadnej dotacji, bo nietylko nie miał żadnego niedoboru, lecz miał nadto 2.165 zł. nadwyżki w dochodach; dotacja zakładu Kulparkowskiego wynosiła o 39.100 zł. mniej niż Wys. Sejm preliminował; szpital św. Łazarza w Krakowie zwróci

na poczet udzielonej w kwocie 24.774 zł. dotacyi z nadwyżki dochodów prawdopodobnie 18.300 zł. tak, że jego dotacya wyniesie 6.474 zł.; a z dotacyi funduszu podrzutek pozostało 845 zł. Tym sposobem wydaliśmy w rubr. XI. tylko 103.926 zł. t. j. o 107.310 zł. mniej od kwoty dozwolonej. W r. 1880 wydaliśmy w tej rubryce 178.058 zł. t. j. o 74.132 zł. więcej niżeli w roku, z którego zdajemy sprawę.

Cała oszczędność z kwot preliminowanych w Rubr. III. i XI. wynosiła w r. 1881 razem (9080 + 107.310 zł. =) 116.390 zł. a.

Zniżenie taks.

Ścisłe porównanie wydatków zwyczajnych z ilością dni leczenia w ostatnich trzech latach pozwoliło nam, zgodnie z obowiązującymi przepisami, zniżyć taksę za leczenie w następujących szpitalach: w r. 1881 w Biale z 50 centów na 45, w Drohobyczu z 57 na 51, w Podhajcach z 60 na 52, w Przemysłu z 50 na 33, w Rzeszowie z 60 na 57, w Samborze z 65 na 60, w Sączu z 60 na 54, w Tarnowie z 60 na 50, w Złoczowie z 57 na 50, w szpitalu Św. Zofii z 58 na 50, w szpitalu Św. Ludwika z 55 na 50 centów.

W r. 1882 zaś w Bochni z 54 na 51, w Kołomyi z 57 na 48, w Rzeszowie z 57 na 52, w Tarnopolu z 54 na 51 i we Lwowie z 90 na 84 centów.

Zaległe kosza leczenia.

Zaległości kosztów leczenia, które fundusz krajowy w dawniejszych latach w zastępstwie gmin zaliczkowo zapłacił, a które gminy zwrócić są obowiązane, wynosiły z końcem r. 1880 kwotę 72.748 zł. Na rachunek tej kwoty uiszczyły gminy w ciągu r. 1881 tylko 8.872 zł. pozostało w zaległości 63.876 zł. Między temi winna gmina miasta Krakowa 52.004 zł.; powiaty: Lwowski 1222 zł., Bobrecki 899 zł., Złoczowski 893 zł., Sanocki 789 zł., Nowotarski 721 zł., Krośnieński 717 zł., Podhajecki 712 zł., Kołomyjski 597 zł. W 20 powiatach nie ma żadnych zaległości.

Petycja miasta Krakowa.

Uchwałą z dnia 21. października 1881 przekazał Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycję gminy miasta Krakowa o zarządzenie zwrotu z funduszu krajowego kwoty 9.064 zł. 19 ct., którą c. k. Urząd z dochodów tej gminy a z tytułu urządzenia w latach 1849, 1854 i 1855 w Krakowie szpitali cholerycznych wyekwował.

Rozpatrzywszy ponownie sprawę przekonał się Wydział krajowy, że kwota owa udzieloną została miastu z byłego funduszu kameralnego, mianowicie z etatu ministerstwa skarbu . . . . . 5.505 zł.
 „ „ politycznego . . . . . 3.559 „ 19 ct.
 razem 9.064 „ 19 ct.

oraz że została ściągniętą w drodze egzekucji politycznej i pobraną na rzecz tychże etatów. Wynika ztąd, że skoro zaliczka udzieloną została z innych funduszy, niżeli krajowy i zwrot jej pobrany na inne fundusze a nie na krajowy, tenże fundusz krajowy żadną miarą do zwrócenia miastu ściągniętej przymusowo zaliczki, obowiązany być nie może. Zauważać wreszcie należy, iż podówczas do zwrotu wydatków na podobne cele publiczne nie fundusz krajowy, ale unormowane konkurencyje obwodowe były obowiązane. Z tych powodów Wydział krajowy zawiadomił gminę miasta Krakowa, iż petycję jej na wstępie powołaną pozostawić musi bez skutku.

Sprawa kosztów leczenia
Eleonory Michałowskiej.

Uchwałą z dnia 24. Lipca 1880 przekazał Wysoki Sejm petycję gminy Żulin o przyjęcie na fundusz krajowy kosztów leczenia Eleonory Michałowskiej, Wydziałowi krajowemu do zbadania i uwzględnienia. Odezwą z 6. Maja 1881 do L. 10.699 zawiadomiło nas c. k. Namiestnictwo na poprzednie zażądane przez Wydział krajowy wyjaśnienia, że orzeczenie c. k. Starosty w Stryju, którem uznano Eleonorę Michałowską przynależną do gminy Żulina, jest prawomocne.

Rozpatrzywszy sprawę, zażądał Wydział krajowy odezwą z 28. Czerwca 1881 do L. 22.840 od c. k. Namiestnictwa, ażeby na mocy wykazanych okoliczności zażądało od c. k. Starostwa odpowiednich wyjaśnień a w danym razie nawet ponownego rozpoznania sprawy.

O odpowiedź na tę odezwę dopraszaliśmy się urgensami z 7. Września 1881 L. 42.994, z 1. Listopada 1881 L. 51.538, z 3. Stycznia 1882 L. 64.367 z 4. Marca 1882 L. 11.376. Z końcem Marca 1882 otrzymaliśmy zawiadomienie od c. k. Starostwa w Stryju, że dalsze poszukiwania są w toku. Wynika z tego, że zwłoka w załatwieniu tej sprawy nie pochodzi z winy Wydziału krajowego.

Szczepienie ospy.

Towarzystwo lekarzy galicyjskich we Lwowie wniosło do Wydziału krajowego petycję o wyjednanie u Wysokiego Sejmu podwyższenia kwoty na produkcję krowianki podając następujące powody:

„Dotychczas otrzymują szczepiący lekarze na koszt funduszu krajowego w przecięciu po piętnaście kostek lub igiełek wypełnionych krowianką na cały powiat.

Ilość ta jest całkiem niedostaczną, jak to następujące obliczenie wykazuje. W r. 1876 szczepiono w całym kraju 272.952 osób, w r. 1877 217.040 osób,— wypada zatem średnio na każdy powiat co najmniej 3.000 szczepieńców a zatem jedna kostka powinna wystarczyć na 200 szczepieńców. A gdy się nadto uwzględni, że nawet najświeższa krowianka niemal w 20 wypadkach na 100 nie przyjmuje się, to stosunek ten będzie mniej korzystnym, t. j. jedna kostka wystarczyć powinna na 250 szczepieńców. Aby zaś jedną kostką lub fiolką zaszczyć 250 osób, potrzeba krowiankę kilkanaście razy regenerować, czyli przez szczepienie dzieci kilkanaście razy takową rozmnażać.

Pominąwszy tę okoliczność, że lekarz szczepiący taką limfą humanizowaną musi z wszelką oględnością wybierać dzieci do rozmnażania limfy, by nie rozwlec chorób zaraźliwych, pominąwszy dalej, że najczęściej matki opierają się zbieraniu limfy z ich dzieci, przez co lekarz bardzo często pozbawiony jest najlepszego materiału do dalszego szczepienia, okazuje się jednakowoż, że krowianka kilkakrotnie przeszczepiana w dalszych generacjach traci coraz bardziej swą skuteczność. I tak podają lekarze powiatowi z Rzeszowa i Jasła, iż mimo najdokładniej przeprowadzonego szczepienia w ostatnich trzech latach, już drugi rok ospa szerzy się w tych powiatach, zabierając swe ofiary nie tylko z pośród nieszczepionych, lecz nawet z pośród szczepionych z dobrym skutkiem. Lecz według opinii tych lekarzy, ospa nie sroży się w gminach tych, w których rozmnażano krowiankę t. j. szczepiono limfą zaledwie kilka razy regenerowaną, lecz ospa szerzy się głównie w gminach odleglejszych, w których szczepiono limfą z ramienia na ramię często przenoszoną.

Nie jest to zresztą spostrzeżenie nowe, gdyż w ostatnim dziesiątku lat coraz częściej lekarze dopominają się u władz o dostarczenie im środków do przeprowadzenia szczepienia u wszystkich szczepieńców krowianką prawdziwą lub krowianką odnawianą na krowach lub cielętach. Zwłaszcza zaś w Niemczech od czasu wprowadzenia przymusu szczepienia (w r. 1873), domagają się lekarze wzbronienia szczepienia limfą humanizowaną, a w skutek tego mnożą się zakłady do produkcji krowianki; i tak wybudowano rządowy zakład w Hamburgu, którego utrzymanie rocznie 10.000 marek kosztuje. W Brukseli wydaje rząd rocznie 12.000 franków na produkcję krowianki.“

Wydział krajowy uwzględniając powyższe okoliczności wstawił do preliminarza funduszu krajowego na rok 1883 na utrzymanie i odświeżanie krowianki zamiast 1.300 zł. kwotę 1.600 zł., a to w nadziei, że Wys. Sejm udzieli swego przyzwolenia na to podwyższenie.

Nagrody za szczepienie.

W myśl uchwały Wysokiego Sejmu a zgodnie z wnioskami c. k. Rady zdrowia i c. k. Namiestnictwa udzieliłszy lekarzom, odznaczającym się przy szczepieniu ospy ochronnej nagrody za r. 1881. Pierwszą (200 zł.) chirurgowi Witołdowi Kluczyckiemu z Mędrzychowa, drugą (180 zł.) chirurgowi Antoniemu Kotowiczowi z Bicza, trzecią (150 zł.) dwi. Teodorowi Kaczyńskiemu z Brzostka, a czwartą (100 zł.) dwi. Stanisławowi Wnęgowiczowi z Bursztyna.

Zakłady krajowe. Wydatki. Alegat 33.

Załączony % wykaz porównawczy wydatków w trzech zakładach krajowych z ostatnich pięciu lat: 1877, 1878, 1879, 1880 i 1881 okazuje, że wydatek roczny w tych zakładach zmniejszył się w tym przeciągu czasu o 112.346 zł.

Podczas bowiem kiedy w 1877. r. wydatki wynosiły w szpitalu lwowskim	199.682 zł.
w szpitalu Św. Łazarza w Krakowie	162.413 „
i w zakładzie Kulparkowskim	190.745 „
	<hr/>
	razem 552.840 zł.

spadły w roku 1881.

w szpitalu Lwowskim na	163.465 zł.
w szpitalu Krakowskim na	146.376 „
w zakładzie Kulparkowskim na	130.653 „
	<hr/>
	razem na 440.494 zł.

Dni leczenia w tych trzech zakładach razem było w r. 1877. 486.381, w r. 1881 zaś 460.876, różnica 25.505.

Żywnienie chorych kosztowało na dzień i chorego w r. 1877. w Lwowskim szpitalu 33.5 centa, w Krakowskim 39.9 centa, w Kulparkowskim 44.6 centa; w roku 1881. zaś we Lwowie 28.1, w Krakowie 27.6 a w Kulparkowie 32.5 centa.

Ruch chorych. Alegat 34. Alegat 35.

W naszych zakładach krajowych leczyło się w roku 1881. chorych 14.927, położeń 749 i obłąkanych 1012, razem 16.688 w 507.778 dniach; w szpitalach zaś naszych prowincjonalnych leczyło się chorych 15.974 w 383.729 dniach; razem było w naszych zakładach publicznych 32.662 cho-

rych a dni leczenia było 891.507. W porównaniu z r. 1880. mieliśmy chorych mniej o 547 a dni leczenia mniej o 104.365.

Krajowy Szpital powszechny we Lwowie.

Ruch chorych w r. 1881. w porównaniu z rokiem poprzednim przedstawia się w szpitalu lwowskim jak następuje:

	1880 —	1881
Łóżek było	710—	710
Chorych	9.787—	8.205
Dni leczenia	197.579—	168.959
Przeciętny pobyt chorego wynosił	20.18—	20.59
Umarło	936—	616
Procent śmiertelności względnie do ubyłych	9.58—	8.37
Każde łóżko było obłożone razy .	13—	11.

W skutek ograniczenia przyjmowania chorych, poleconego przez Wysoki Sejm w 1880 r. ilość chorych zmniejszyła się w r. 1881 o 1.582, a ilość dni leczenia o 28.620; a chociaż przyjmowano chorych przeważnie z ciężkimi objawami chorobowymi, przeciętny czas leczenia jednego chorego zwiększył się nieznacznie bo tylko o 0.41 jednego dnia, śmiertelność zaś nawet się zmniejszyła, prawdopodobnie w skutek tego, że w ciągu roku nie panowały epidemiczne choroby, a wreszcie i z powodu, że nie było przepełnienia szpitala chorymi.

W szpitalu znajdowało się na obserwacji 237 chorych na umyśle. Syfilitycznych leczono 1.709. Na oddziale chirurgicznym dokonano operacji większych 242, *) mniejszych 402, założono opasek gipsowych 67.

Na oddziale ocznym wykonano operacji 218, a na oddziale położniczym 85. Do szpitala Św. Zofii odesłano dzieci 577 to jest o 73 więcej jak w roku 1880; ilość dni leczenia dzieci była większą o 1.754. Stan chorych na dniu 30. Czerwca wynosił razem 456.

Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 22. Lipca 1880. uchwalił na potrzeby szpitala lwowskiego na r. 1881. kwotę 198.087. Według ksiąg szpitalnych wprawdzie jeszcze nie sprawdzonych przez Oddział rachunkowy, wydano tylko 163.465 zł. a. w. a zatem o 34.622 zł. mniej niż preliminowano.

Dochody spodziewane w wysokości 149.254 zł., wpłynęły w kwocie 161.837 zł. to jest o 12.583 zł. więcej.

Dotacja zatem, przez Wysoki Sejm na pokrycie spodziewanego niedoboru w kwocie 48.833 zł. uchwalona nie tylko nie została użyta, ale nadto zwrócił szpital funduszowi krajowemu 2.165 zł. jako nadwyżkę własnych dochodów, tak, że cała oszczędzona kwota wynosiła 50.998 zł. a. W porównaniu z r. 1880, w którym wydatki wynosiły 177.404 zł. wydano o 13.939 zł. a. mniej.

Dochody zaś zwiększyły się przez rańniejsze ściąganie zalegających kosztów leczenia.

*) W tej liczbie amputacji 46, resekcji 28, wyluszczeń nowotworów z operacją plastyczną 96, przecięcia krtani, tchawicy i klatki piersiowej 7, operacja przepukliny i przecięcia kiszki 13, otwarcie żołądka 2, wyjęcie jajnika 1, operacji narzędzi moczowych 21 i t. d.

Przy wszystkich tych 242 operacjach opatrywano rany sposobem Listera zmodyfikowanym, albo jodoformem według Mosetiga.

Postęp oszczędności w gospodarstwie szpitalnem najwybitniej okazuje się przy porównaniu wydatków na utrzymanie jednego chorego.

				jeden kosztował	
W r. 1877	wydatki ogólne wynosiły	199.682,	chorych było	8.213	24 zł. 31 ct.
" 1878	" " "	193.777	" " "	8.737	22 " 17 "
" 1879	" " "	182.266	" " "	9.288	19 " 62 "
" 1880	" " "	177.404	" " "	9.787	18 " 12 "
" 1881	" " "	163.465	" " "	8.205	19 " 92 "

Koszt jednego dnia żywienia chorego wynosił:

W r. 1877	. .	33.56	przy	193.453	dniach leczenia
" 1878	. .	28.76	"	209.358	" "
" 1879	. .	26.40	"	211.258	" "
" 1880	. .	27.10	"	197.579	" "
" 1881	. .	28.17	"	168.953	" "

Z ważniejszych zarządzeń w szpitalu lwowskim w roku ubiegłym nadmieniamy o następujących:

W skutek upoważnienia Wysokiego Sejmu z dnia 30. Października mianowaliśmy Dr. Jana Szeparowicza stałym prymaryuszem na oddziale chirurgicznym.

Delegowaliśmy osobną komisję dla zbadania przyczyny wielkich zaległości w ściąganiu kosztów leczenia. Komisya ta wykazała brak dostatecznych sił kancelaryjnych. W skutek tego wyznaczaliśmy jednego z pracowników Wydziału krajowego do chwilowej pomocy w kancelaryi szpitala; jednocześnie pozwoliliśmy pomnożyć siły kancelaryjne o jednego dyurnistę, a wkrótce potem i o drugiego na 6 miesięcy.

W celu umniejszenia pisaniny i przyspieszenia zapłaty kosztów leczenia zmieniliśmy §. 58. instrukcyi dla zarządu szpitala o tyle, że zamiast pięciu korespondencyj, ma być nadal prowadzonych tylko trzy, a termin urgowania ma być skrócony z 30 dni na dni 20. Uwolniliśmy także zarząd szpitala od zarachowywania kosztów za ubogich Lwowian na fundusz szpitalny i przedkładania Wydziałowi krajowemu odpisu protokołu stanu chorych, a poleciliśmy natomiast wykazywanie tych kosztów w kwartalnych rachunkach, a zalegających w sumaryuszu z końcem roku.

Inna komisya sprawdziła rzeczywisty stan inwentarza, którego wykazu dokładnego szpital dotychczas nie posiadał, wykazała braki i nadwyżki rzeczy inwentaryalnych, a po szczegółowem zbadaniu ich w oddziale rachunkowym odpisała pierwsze, a wpisała drugie do ksiąg, zostawiwszy wskazowki jak nadal w prowadzeniu inwentarza zachować się należy.

Zbadano także komisjonalnie obydwie budynki szpitalne pod względem bezpieczeństwa od ognia; wskutek tego zarządzono kupno dwóch sikawek za sumę 460 zł. dla filii Aldera, i nakazano połączyć szpital i filię drutem telegraficznym z posterunkiem straży ogniowej.

Wynajęliśmy filię Aldera na dalsze trzy lata za czynsz dotychczas opłacany, gdyż nie mogliśmy znaleźć domu odpowiedniejszego na pomieszczenie chorych chirurgicznego oddziału i położnic pod warunkami więcej przystępnymi.

Wskutek zmniejszenia się ilości chorych postanowiliśmy w szpitalu lwowskim nie obsadzać oprócz jednej nie obsadzonej także i drugiej posady sekundaryusza, która w roku zeszłym zawakowała.

Z powodu zniesienia gazowego oświetlenia w szpitalu poleciliśmy wszystkie przyrządy da tego wyprzedać na warunkach jak najkorzystniejszych dla szpitala.

Chociaż szyrting na bieliznę dla chorych w szpitalach naszych okazał się praktyczniejszym, bo trwalszym i nieco tańszym od płótna (jak 10 : 11), to jednak w celu poparcia przemysłu krajowego, poleciliśmy tak szpitalowi lwowskiemu jak i wszystkim innym szpitalom zakupywać na potrzeby szpitalne wyłącznie wyroby krajowe.

Do przyjmowania uszytej bielizny przeznaczaliśmy jednego z urzędników Wydziału krajowego, który kontroluje ilość i jakość przedmiotów tego rodzaju oddawanych do głównego magazynu.

Pranie bielizny w przedsiębiorstwie jakkolwiek mniej kłopotliwe jak dawniej, jest bardzo niekorzystne dla zakładu, nie tylko z powodu drogości, ale i ze względu na zbyt prędkie zużywanie się bielizny. Pomimo tego nie przedkładamy Wysokiemu Sejmowi wniosku na urządzenie własnej pralni, a to ze względu aby nie obciążyć budżetu krajowego kwotą 25.000 zł., którąby co najmniej nowa pralnia kosztować musiała.

Ponieważ taksa leczenia ustanowiona dla tego szpitala 6. Lutego 1873 r. nie odpowiadała faktycznym kosztom utrzymania chorych, przeto od 1. Maja b. r. zmniejszyliśmy ją dla trzeciej klasy z dotychczasowych 90 kr. na 84 kr. dla wszystkich oddziałów bez różnicy, zostawując nie zmienioną takse dla klasy pierwszej i drugiej.

Szpital św. Łazarza
w Krakowie.

Ruch chorych w szpitalu św. Łazarza w roku ubiegłym wzmógł się bardzo znacznie. I tak:

Łóżek było w 1880	501	w 1881	501
Chorych było	"	6.425	" " 6.392
Dni leczenia	"	149.941	" " 160.659
Przeciętny pobyt chorego	20·5	" "	21·8

Wskutek rozporządzenia ograniczającego przyjmowanie chorych, leczono w szpitalu tylko ciężkie wypadki, dlatego też średni pobyt chorego w zakładzie zwiększył się o 13 dni, a ilość dni leczenia o 10.718.

Umarło w r. 1880	.	.	.	635	a w 1881	684
Procent śmiertelności względnie do ubyłych	.	.	.	10·8	" " "	10·7

Jedno łóżko było obłożone w obu latach po 12 razy.

Dzieci odesłano do szpitala św. Ludwika w r. 1880 — 693 w 1881 — 821. Ilość leczonych na choroby weneryczne w r. 1881 wynosiła 1.027.

Na oddziale obłąkanych leczono chorych 197 w ciągu dni 25.588; z tej liczby wyszło uleczonych 55, nieuleczonych 45, zmarło zaś 16.

Ze zmian osobowych wspominamy o mianowaniu Dra Karola Żuławskiego prymaryuszem na oddziale obłąkanych na miejsce doktora Gustawa Neussera.

Wskutek powiększenia się ilości dni leczenia szpital św. Łazarza w Krakowie nie może wykazać takich oszczędności jak zakłady lwowski lub kulparkowski, niemniej jednak i tu osiągnęliśmy dodatnie rezultaty. — Kwota przeznaczona budżetem na r. 1881 w ilości 148.086 nie została przekroczoną gdyż po odtrąceniu wartości remanentów, według ksiąg szpitalnych zamkniętych

w końcu Czerwca br. wydatek cały wynosił 146.376 zł., to jest wydano mniej o 1710 zł.

Porównanie wydatków ogólnych w pięciu latach ostatnich przedstawia się korzystnie:

w r. 1877	wynosiły	162.413 zł.	a chorych było	5.194	jeden kosztował	31 zł. 27 ct.
" 1878	"	182.929 "	"	"	6.215 "	29 " 43 "
" 1879	"	157.339 "	"	"	5.865 "	26 " 82 "
" 1880	"	165.092 "	"	"	6.230 "	26 " 49 "
" 1881	"	146.376 "	"	"	6.392 "	21 " 33 "

Zauważyć przytem należy, że utrzymanie dzieci w szpitalu św. Ludwika, które cięży na budżecie szpitalnym wynosi stale około 11.000 zł. rocznie.

Pod względem żywienia chorych osiągnięto także znaczne oszczędności. I tak, dzień żywienia wynosił:

w r. 1877	39.91 ct.	przy 133.821	dniach leczenia
" 1878	40.75 "	" "	156,842 "
" 1879	33.58 "	" "	153.396 "
" 1880	26.53 "	" "	149.941 "
" 1881	27.67 "	" "	160.659 "

Koszt więc żywienia chorych w porównaniu do r. 1877 zmniejszył się o 12²⁴ ct. dziennie.

Koszt oświetlenia gazowego mało co się zmniejszył, wynosił bowiem: w r. 1879, 3.809 zł. 84^{1/2} ct., w r. 1880, 3.594 zł. 66 ct., a w r. 1881, 3.550 zł. 63 ct. Wprawdzie ilość godzin oświetlenia zakładu zmalała znacznie, bo gdy w 1879 wynosiła 708.580 a w r. 1880 686.353, w 1881 spadła na 578.287 godzin; lecz cena produktów z których się gaz dobywa zwiększyła się tak, że jeden kub. metr gazu, który kosztował w r. 1879 35.30 ct. a w 1880 36.19 ct. wyszedł w 1881 na 39.90 ct.

Ponieważ gaz służy w szpitalu św. Łazarza nie tylko do oświetlenia ale do wentylacji i do ogrzewania kuchenek podręcznych na oddziałach, utrzymaliśmy oświetlenie to na dal, gdyż oszczędność jaka by się dała osiągnąć przez zmianę systemu oświetlenia, nie zrównoważy tych korzyści, które zakład zyskuje pod względem higienicznym i czystości. Jednakże zawezwaliśmy Dyrektora aby zarządził dalsze i wydatniejsze oszczędności pod zagrożeniem iż jeżeli się większych korzyści z jego zarządzeń nie osiągnie, będziemy musieli przystąpić do zaniechania oświetlenia gazowego (L. 15.665/882).

Koszt opału w porównaniu z r. 1880. zmniejszył się o 2.073 zł.

Z innych ważniejszych spraw szpitala tego podnosimy następujące:

Petycę p. p. Franciszka Flasińskiego i Franciszka Wenera, pisarzy przy szpitalu św. Łazarza o podwyższenie płac lub o przyznanie dodatku do płacy, przekazaną nam przez Wysoki Sejm dnia 21. Października 1881 r. L. 879 do zbadania, załatwiliśmy w ten sposób, iż p. Flasińskiemu udzieliśmy w uznaniu gorliwej służby długoletniej, remunerację w kwocie 150 zł., p. Wenerowi zaś odmówiliśmy z powodu, że za nadto krótko służy.

W roku ubiegłym przeprowadzono rekolaudację budynku gospodarskiego, adaptację starego gmachu i studzienek kanałowych, a wszystkie po-

prawki robót, które komisya kolaudacyjna jeszcze dokonać poleciła, zrobotnemi zostały.

W ostatniem sprawozdaniu z czynności naszych poruszyliśmy potrzebę zbudowania lepszej trupiarni zamiast obecnej małej, zrujnowanej i bardzo nieodpowiednio do potrzeb szpitala urządzonej. Z uwagi jednak na okoliczność że ciała zmarłych w szpitalu w znacznej części podlegają sekcji w zakładach uniwersyteckich, a że dla innych miasto nie odmówi pozwolenia na wystawę ciał w kostnicy na cmentarzu, że nareszcie c. k. Namiestnictwo zapytywało, czyby Wydział krajowy nieodstąpił bezpłatnie gruntu pod budowę zakładu anatomo-patologicznego (prosektoryum) w obrębie szpitala i że rokowania w tej sprawie nie są jeszcze ukończone, odroczyliśmy sprawę urządzenia nowej trupiarni na później i postanowiliśmy nie żądać w tym roku na jej budowę kredytu.

Komitetowi administracyjnemu krajowego szpitala św. Łazarza poleciliśmy aby się przekonał naocznie czy szpital św. Łazarza znajduje się w takich warunkach, iżby w razie pożaru mógł być chorym udzielony ratunek skuteczny, tudzież czy postanowienia instrukcyi wydanej względem bezpieczeństwa od ognia są ściśle przestrzegane. W odpowiedzi komitet administracyjny przedstawił różne zmiany w budynku szpitalnym konieczne do skutecznego ratunku w razie pożaru i potrzebę urządzenia telefonu z dzwonekami do połączenia ze strażnicą miejską. Na wszystkie te zmiany z małym wyjątkiem zezwoliliśmy, upoważniając komitet do wydania na ten cel 920 zł. 10 ct. (L. 1.638/82).

Na prośbę komitetu administracyjnego, aby powiększyć siły tego komitetu, mianowaliśmy zastępcami Dr. Leona Macieja Jakubowskiego profesora Wydziału lekarskiego, p. Ludwika Hoszowskiego członka Wydziału Rady powiatowej i Docenta Uniwersytetu Dr. Stanisława Domańskiego (L. 4442/82).

Wskutek pomnożenia się czynności kancelaryjnych w szpitalu zniewoleni byliśmy zezwolić na zatrzymanie dyurnisty, który miał być oddalonym, nadto powiększyliśmy płacę jego z 1 zł. dziennie na 1 zł. 25 ct. w granicach budżetem zakreślonych.

Gmina miasta Krakowa zapłaciła 771 zł. 75 ct. na rzecz funduszu szpitalnego d. 7. Marca b. r. za odstąpienie części gruntu na zregulowanie ulicy.

W r. 1880. przy uchwaleniu budżetu dla szpitalu św. Łazarza na lata 1880. i 1881. postanowił Wysoki Sejm polecić zmniejszenie liczby Sióstr Miłosierdzia w tymże szpitalu o 3 osoby, i o tyle też umniejszył dotację w budżecie na rok 1882. wyznaczoną. Wydział krajowy przystąpił do wykonania tej uchwały, polecając Dyrektorowi szpitala, ażeby z początkiem roku 1882. postarał się o wydalenie 3 Sióstr nadliczbowych. Przeciw temu wniosła najpierw Matka Wizytatorka przedstawienie, a w komitecie administracyjnym powstała różnica zdań, skutkiem której przewodniczący komitetu przedstawił zdanie osobne przeciw zmniejszeniu liczby Sióstr w szpitalu. Za bytności w Krakowie rozpatrzył sprawę całą Szef Dep. V., i doprowadził do ugody, która potrzebom szpitala najdokładniej odpowiada, mianowicie do zgodzenia się Wizytatorki Sióstr miłosierdzia na ujęcie dwóch Sióstr z etatu, jednej z oddziału położniczego a drugiej z piekarni, które jako wiekowe i do służby niesposobne, zostały emerytkami, oraz na zatrzymanie

jednej siostry w szwalni, która zbyt oddalona od magazynu, osobnego nadzoru rzeczywiście potrzebuje.

Pismem z dnia 5. Sierpnia 1881. r. Komitet administracyjny zaawiadomił Wydział krajowy, że z powodu zepsucia się studni szpitalnej zachodzi potrzeba natychmiastowego urządzenia studni prowizorycznej, oraz obmyślenia środków, aby szpital na przyszłość w dostateczną ilość wody zaopatrzyć.

Wydział krajowy uchwałą z 9. Sierpnia wydelegował członka swego Dra Hoszarda i inżyniera Syroczyńskiego do zbadania stanu rzeczy na miejscu, i na podstawie otrzymanego sprawozdania na dniu 16. Sierpnia 1881 do L. 39.980 zatwierdził wnioski komisji fachowej, proponujące:

- 1) wybudowanie drugiej studni murowanej o średnicy $3\frac{1}{2}$ metrów, głębokości wyżej 8 metrów ;
- 2) ustawienie pompy między dwoma studniami ;
- 3) zarządzenie naprawy, a ewentualnie pogłębienia istniejącej studni ;
- 4) uregulowanie i prowadzenie ścisłej kontroli ilości wydobywanej wody. —

Kosztorys na te roboty zatwierdzono 6. Września 1881 do L. 42.871 w kwocie 4.169 zł. 24 ct. w. a.

W skutek zaleczonej oszczędności przy wykonywaniu powyższych robót, wydano na nie (według rachunku przedłożonego 23. Lutego 1882 LW. 19.075) tylko 2.885 zł. 13 ct.

Z pozostałej reszty kredytu utworzonego w kwocie 1.284 zł. 11 ct. pozwolono reskryptem z 21. Kwietnia 1882 do L. 19.075 na sprawienie kadzi jako zbiornika na wodę deszczową i skondenzowaną za kwotę 362 zł.

Sprawa funduszków szpitali Krakowskich.

W myśl uchwały komisji administracyjnej z r. 1881. nad sprawozdaniem Wydziału krajowego w przedmiocie funduszków szpitali krakowskich, że fundusz krajowy niema refundować tych sum, które użyte były na budowę z funduszków szpitali św. Łazarza w ogóle na szpital bez oznaczenia specjalnego celu zapisanych, — Wydział krajowy pismem z 24. Stycznia 1882 do L. 4.281 przedstawił c. k. Namiestnictwu jako władzy fundacyjnej sprawę całą z wezwaniem do objawienia zdania, czyli wspomniane wyżej kapitały uważać należy jako zapisy fundacyjne, nienaruszalne, lub czyli takowe i które na budowę szpitala użyte być mogą.

O odpowiedź na tę odezwę upominaliśmy się pismami z 24. Lutego r. b. do L. 9.761, z 16. Marca r. b. do L. 13.640, z 27. kwietnia r. b. do L. 20.463, wreszcie z 11. Lipca r. b. do L. 32.041 — niestety bezskutecznie. To jest powodem, że na bieżącą sesję sejmową Wydział krajowy sprawę tę wnieść nie będzie w możności, jeżeli do otwarcia Sejmu odpowiedź c. k. Namiestnictwa nie nadejdzie.

Zakład dla obłąkanych w Kulparkowie.

W zakładzie dla obłąkanych w Kulparkowie pozostało z 1880 r. 366 chorych w kuracyi. W ciągu roku 1881 przybyło 432; leczono więc w tym roku w ogóle 798 chorych, t. j. o 200 mniej niż w r. 1880 w Kulparkowie, Żółkwi i Przemyślu razem wzięwszy.

Opuściło zakład wyleczonych 91, na żądanie rodziny 97, w myśl uchwały Wysokiego Sejmu 153, zmarło 125, razem 466. — Procent śmiertel-

ności wynosił 15·6; procent uzdrowionych 11·4. — Dni leczenia było 142.881, w porównaniu z r. 1880. (w którym było 208.417) mniej o 65.536. —

Średni pobyt chorego w zakładzie wynosił 179 dni, t. j. o 11·4 dni mniej niż w roku poprzednim, w którym był 190·4 dnia.

Stan chorych 30. Czerwca b. r. był następujący: mężczyzn 172 i kobiet 194 — razem 366.

Na 289 wydalonych z zakładu w myśl uchwały Wysokiego Sejmu od 1. Sierpnia 1880 do 1. Lipca 1882 jeden tylko pozostawiony bez opieki i zmuszony żyć z żebraniiny podłożył ogień w Woli Radłowskiej, skutkiem czego spłonęło 12 domów. Chory ten napowrót przyjęty został do zakładu. Wypadków nadzwyczajnych było dwa w zakładzie: a) Chory na porażenie udławił się jedząc bułkę z mlekiem i nie można go było odratować i b) Rekonwalescent po szale opilczym schodząc do rozmownicy tak nieszczęśliwie potknął się na schodach, że rozbił sobie głowę o mur i umarł trzeciego dnia. Śledztwo sądowe przeprowadzone na miejscu nie znalazło podstawy do postępowania karnego.

Dwóch mężczyzn i jedna kobieta zbiegli z zakładu, wszyscy trzej szczęśliwie do domu wrócili i tam do dziś dnia przebywają.

Kaftanów przymusowych w zakładzie nie używa się wcale; chorych niespokojnych odosabia się w pokojach na ten cel przeznaczonych, a bardzo gwałtownych zawija się w wilgotne prześcieradła — to uspakaja i chroni od uszkodzeń. —

Wyniki gospodarki polowej, mlecznej, ogrodowej, chowu trzody i owiec prowadzonej w własnym zarządzie przez dyrektora, przedstawiamy wedle obliczenia (LW. 31.389/82) jak następuje:

I. Gospodarstwo polowe.

Wydatki: a) na założenie inwentarza

2 par koni	465 zł. 47 ct.
na narzędzia i urządzenia	114 „ 24 „
Razem	579 zł. 71 ct.

b) na prowadzenie gospodarki, a mianowicie: na uprawę pól, robociznę, siew, zbiory i inne . . . . .

Dochody ze sprzedaży produktów	1.736 „ 07 „
Nadwyżka dochodów	660 zł. 09 ct.

a ponieważ pola te niosły poprzednio z dzierżawy	352 „ — „
Okazuje się czysty zysk	308 zł. 09 ct.

II. Gospodarstwo mleczne.

Wydatki: a) na inwentarz

24 krów (po 88 zł. 34 ct.) = ...	2.120 zł. 16 ct.
stajnia, sprzęty, narzędzia = ...	101 „ 58 „
Razem	2.221 zł. 74 ct.

b) na paszę i służbę	2.723 „ 62 „
na ekonoma	441 „ 70 ct.
Razem	3.165 zł. 32 ct.

Dochody wynosiły: za 54·720 litrów mleka,

licząc po cenie dawniej przedsiębiorcy płaconej	5.368 zł. 98 ct.
Czysty zysk wynosił	2.203 „ 66 „

Rzeczywisty zaś koszt mleka wynosił 3.165 zł. 32 ct., — a więc jeden litr kosztował 5⁷/₈ centa, kiedy przedsiębiorcy płacono po 10 ct.

III. Ogrody.

Wydatki, wraz z utrzymaniem ogrodnika	870 zł. 74 ct.
Dochody	1.027 „ 59 „
Nadwyżka dochodów	156 zł. 84 ct.

Budżetem preliminowano:

wydatki na	500 zł.
dochody „	800 „

nadwyżkę dochodów na 300 zł., — a ponieważ wynosi rzeczywście 156 zł. 84 ct., więc wynik jest niekorzystny o kwotę 143 zł. 15 ct.

IV. Trzoda chlewna.

Wydatki na zakupno i utrzymanie trzody, niemniej na służbę wynosiły 4.444 zł. 55 ct., dochody ze sprzedaży 5.480 zł. 8 ct. Czysty zysk wyniósł 1.035 zł. 53 ct.

V. Owce.

Wydatki na kupno i utrzymanie wynosiły 556 zł. 46 ct., — dochody ze sprzedaży 556 zł. 46 ct.

Dochody pokryły więc wydatki, a w zysku pozostała cena 1 kilo baraniny po 32 ct., — kiedy miejscowe ceny były większe.

W ogóle wszystkie zyski we wszystkich działach gospodarki wynoszą kwotę 3.547 zł. 27 ct., — a po potrąceniu 143 zł. 15 ct. niedopisanych przy ogrodach — 3.404 zł. 12 ct. Z czego odłożywszy na umorzenie jednorazowe kapitału zakładowego 2.743 zł. 17 ct., pozostaje czysty zysk w gotówce 660 zł. 95 ct., — a oprócz tego w inwentarzu żywym 2.585 zł. 63 ct., a w urządzeniach i narzędziach 215 zł. 82 ct.

W roku 1881 było uprawionych 20 morgów pola, 5 pod buraki, 9 pod mieszankę, a 6 owsem z koniczyną.

W roku 1882 uprawionych jest 38 morgów, 4¹/₂ morgów buraków, 2 mieszanki, 7¹/₂ owsa z koniczyną, 9 owsa samego, 5 jęczmienia, 3 ziemniaków, 3 żyta, 4 koniczyny przeszłorocznej. Reszta, t. j. 12 morgów, jest ugo-rem, a 21 morgów nieużytków służą za pastwisko.

Na opał wydano w roku 1881 o 2.742 zł. mniej niż w roku 1880, wprawdzie parnie i łazienki oddziałowe zupełnie nie były używane, a część sal i kurytarzy, gdzie nie było chorych nie opalano. W skutek zaprowadzenia własnej piekarni kilogram bułek w zakładzie kosztuje 18 ct., a kilogram chleba 12 ct., wtedy gdy na targu cena jest 30 ct. i 19 ct.

Dyrektor wszedł w stosunki z różnemi domami handlowemi w Austrii i zagranicą, a stawiając przeciwko sobie konkurencyę kupców handlujących jednym i tym samym towarem, otrzymuje dla zakładu największy opust, jaki tylko osiągnąć można. Próbowano nawet robić własne mydło w zakładzie i osiągnięto przez to po 12 ct. oszczędności na każdym kilogramie, w porównaniu z cenami targowemi.

Chorzy pracowali w polu, ogrodzie, krowiarni, u stolarza, szewca, krawca, w pralni i przy magła przez dni 13.155, a oprócz tego naprawili i uszyli 7.257 sztuk bielizny. Po strąceniu kwoty §. 22 statutu oznaczonej, chorzy zarobili 591 zł. 12 ct.

Wysoki Sejm uchwalił w budżecie na 1881 r. na potrzeby zakładu kulparkowskiego 170.731 zł. Według zaś zamknięć rachunkowych ksiąg szpitalnych koszta na utrzymanie zakładu całego wynosiły 130.653 zł., a zatem o 40.078 zł. mniej aniżeli preliminowano.

Koszt zaś żywienia jednego chorego w roku 1881 wynosił 32 zł. 54 ct., t. j. o 4 zł. 94 ct. na jednym dniu leczenia taniej jak w roku poprzednim.

Porównanie wydatków z liczbą chorych w ostatnich pięciu latach wykazują następujące cyfry:

W r. 1877 leczono chorych 997 kosztem 190.745 zł., utrzymanie więc jednego chorego kosztowało 191 zł. 32 ct. W roku 1878 leczono chorych 977 kosztem 189.013 zł., utrzymanie chorego kosztowało 193 zł. 35 ct. W roku 1879 leczono chorych 1.004 kosztem 181.783 zł., utrzymanie chorego kosztowało 181 zł. 5 ct. W roku 1880. leczono chorych 998 kosztem 179.650 zł., utrzymanie chorego kosztowało 180 zł. 1 ct. W roku 1881. leczono chorych 815 kosztem 130.654 zł., utrzymanie chorego kosztowało 160 zł. 31 ct. pomimo bardzo znacznego zmniejszenia liczby pielęgowanych, co wpływa przeważnie na koszt utrzymania jednego chorego.

W skutek upoważnienia Wysokiego Sejmu z dnia 13. Października 1881 udzieliliśmy z funduszu krajowego, tytułem wynagrodzenia szkód poniesionych przy objęciu i podczas piastowania posady Dyrektora zakładu na Kulparkowie Dwi Maksymilianowi Mareszowi, jednorazową kwotę 2.300 zł.

Stabilizowaliśmy d. 28. Października 1881 r. na posadzie prymaryusza przy zakładzie Dra Michała Plucińskiego, a na na posadzie sekundaryusza Dr. Alfreda Laskiewicza.

Z innych spraw dotyczących zakładu podnosimy następujące:

Po zwinięciu filii obłąkanych w Przemyślu 1. Marca 1881, a w Żółkwi 1 Lipca 1881. wydelegowaliśmy osobną komisję dla przeprowadzenia skontrum inwentarza, bielizny i sprzętów w zakładzie. Komisya sprawdziła je i usunęła wszelkie różnice istniejące między stanem książkowym, a rzeczywistym.

Druga komisya zbadala zakład pod względem bezpieczeństwa od ognia. Sikawki znalezione w dobrym stanie; na strychu stoją liczne kadzie napełnione wodą. Kominiarz codziennie przychodzi w zimie o 6., a latem o 9. wieczorem i zostaje w zakładzie do rana, a co dwa tygodnie wyczyści wszystkie kominy. Straż ogniowa jest zorganizowana i składa się z komendanta, którym jest mechanik zakładowy, prądnika i ośmiu wyuczonych strażaków z posługi zakładowej. Straż ta odbywa swe ćwiczenia tylko latem, ma odpowiednie umundurowanie i wszystkie potrzebne przyrządy. Hydranty nie przyniosły oczekiwanych korzyści i mogą być użyte jedynie jako wytryski wodne.

Oficyna przy folwarku została zrestaurowana kompletnie i znajdują w niej pomieszczenie dwaj funkcyonaryusze zakładu z rodzinami.

W skutek przeniesienia szpitala drohobyckiego do nowego budynku, Szpitale prowincjonalne. ogólna ilość łóżek we wszystkich szpitalach prowincjonalnych zwiększyła się o 34. Za to ruch chorych zmniejszył się o 24.216 dni leczenia od roku poprzedniego, pomimo że chorych było więcej o 1088. Przeciętny pobyt chorego w szpitalu wynosił 24.02 dni, to jest o 1.48 dnia był mniejszym, jak w roku

1880. Każde łóżko obłożone było w ciągu roku dziewięć razy. Syfilitycznych pielęgnowano 3466 a obłąkanych 159. Na 15.974 chorych leczonych umarło 1474, a zatem 9·2%. Jest to rezultat dość pomyślny.

Ze spraw administracyjnych, dotyczących szpitali prowincjonalnych podnosimy następujące:

Mając na względzie z jédnej strony znaczne wydatki, jakie fundusz krajowy na szpitale ponosi, i wolę Wysokiego Sejmu, polecającą nam zmniejszenie tych wydatków i zwrócenie ich na inne cele w gospodarstwie krajowym, z drugiej strony fakt, że niektóre szpitale na prowincyi, zostające w administracji gmin, składały z oszczędności, zyskanych na opłacie za leczenie ubogich, fundusze rezerwowe, za wielkie w stosunku do rozmiarów zakładu, — postanowiliśmy nie tworzyć nadal funduszków rezerwowych w szpitalach prowincjonalnych, lecz każdą nadwyżkę, jakaby się z końcem roku w dochodach okazała, przenosić na rok następny do dochodu, nadto poleciliśmy w Przemyślu, gdzie fundusz rezerwowy doszedł bez potrzeby kwoty 10·250 zł., zużyć część tej kwoty na zapłacenie kosztów leczenia ubogich w tym szpitalu za 3 kwartały w r. 1882.

Dowiedzawszy się, że zarządy szpitali prowincjonalnych niewłaściwie przyjmują wszystkich bez wyjątku obłąkanych na wezwanie władz, i że takowych zatrzymują zbyt długo w szpitalach, poleciliśmy, aby obłąkani byli przyjmowani do szpitali tylko celem obserwacji nie dłużej jak do dni 14, gdyż czas ten powinien wystarczyć do spisania historii choroby i przykonania się, czy chory ma być odesłany do zakładu kulparkowskiego. Za dłuższy nieusprawiedliwiony pobyt zrobiliśmy odpowiedzialnymi lekarzy ordynujących

Poleciliśmy zwierzchnościom gminnym i Wydziałom powiatowym, kierującym szpitalami powszechnymi, aby w celu zapobieżenia możliwym niebezpieczeństwom i stratom, jakieby przez pożar budynków szpitalnych powstać mogły, czuwały jak najenergiczniej nad ściśłym wykonaniem przepisów policyi ogniowej w budynkach szpitalnych. W razie pożaru szpitalu lub w sąsiedztwie ma rządca siłami miejscowemi zarządzić jak najenergiczny ratunek, zanim straż pożarna lub inni mieszkańcy zdążą na pomoc. Nakazaliśmy także, aby wszystkie budynki szpitalne były asekurowane w Towarzystwie wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie.

Przekonawszy się, że właściciele kopalń i fabryk używają wszelkich sposobów, aby w razie choroby pracujących u nich robotników zatręć łączący ich z robotnikami stosunek służbowy, odnieśliśmy się do c. k. Namiestnictwa z prośbą o wydanie polecenia władzom politycznym tych miejscowości, w których się kopalnie i fabryki znajdują, a w szczególności w Drohobyczu i Borysławiu, aby zaostrzono przepisy meldunkowe tak co do właścicieli fabryk i kopalń, jako też i co do przebywających robotników, a to w celu ułatwienia ściągania kosztów leczenia.

Poleciliśmy Zwierzchnościom gminnym w Przemyślu i Żółkwi, aby się zajęły zużytkowaniem budynków niezajętych po wyprowadzeniu z tamtąd obłąkanych. Dotychczas jednak rozporządzenie nasze wykonaniem nie zostało z powodu trudności wynajęcia ubikacji, zajętych poprzednio przez szpital, a pozostających w łączności z zakładem dla chorych.

W szpitalu Tarnowskim uwolniono na własne żądanie Siostry służebniczki, pełniące obowiązki dozorczyń, a opróżnione przez nich miejsca obsadzono przez osoby, znające wymagania służby szpitalnej.

Szpitalowi Stryjskiemu udzieliliśmy zaliczkę 2.000 zł., zwrotną w 10 kwartalnych ratach po 200 zł. dla uregulowania gospodarstwa, oraz wytknęliśmy zwierzchności gminnej zaniedbywanie zakładu tego i zdanie ciężaru całej gospodarki na rządcę szpitala.

Prośbie zwierzchności gminnej m. Brodów o udzielenie zaliczki w kwocie 2.000 zł. na szpital powszechny odmówiliśmy z powodu, iż w myśl §§. 33 i 35 ustawy gminnej należy do obowiązków Rady gminnej postarać się o środki pieniężne dla zakładów swoich, pozwoliliśmy jednak zaciągnąć pożyczkę na potrzeby gospodarstwa szpitala w kwocie 2.000 zł. z majątku szpitala, wynoszącego w efektach 24.703 zł., która to pożyczka ma być zwróconą ze ściągając się mających zaległych kosztów leczenia, wynoszących z końcem r. 1881. kwotę 6.675 zł. w. a.

Zwierzchności gminnej m. Brzeżany, proszącej o udzielenie z funduszków krajowych pożyczki zwrotnej w kwocie 15.000 zł. na budowę szpitala, odmówiliśmy.

Szpitalowi Jasielskiemu udzieliliśmy z funduszu krajowego 3.000 zł. na spłatę przedsiębiorcy za zbudowanie kanału, odprowadzającego nieczystości szpitalne, zastrzegając, iż naprawa i czyszczenie kanału na przyszłość ma się odbywać kosztem gminy.

Na wiadomość, że kasa miejska Stryja została okradziona, i że zabrano także 3.000 zł. w. a. szpitalnych pieniędzy, pochodzących z daru bar. Brunickiego, zarządziliśmy, aby kwota ta została zwrócona zakładowi z funduszków gminy.

Kontrakt najmu budynku na pomieszczenie szpitala powszechnego w Drohobyczu za 1350 zł. rocznie zatwierdziliśmy.

Udzieliliśmy odprawę w kwocie 600 zł. rządcy szpitala Stanisławowskiego, uwolnionego ze służby z powodu choroby.

Dla zbadania różnych niewłaściwości i nieporządków w szpitalu Tarnowskim, wysłaliśmy komisję na miejsce, której wynikiem było oddalenie lekarza ordynującego ze służby szpitalnej.

Drugą komisję wydelegowaliśmy do Sambora dla zbadania powodów niewykonywania poleceń naszych w szpitalu tamtejszym. Zarządzenia w skutek tej komisji zostają w toku.

Stan zaliczek, udzielonych szpitalom (z III. rubryki) na ich potrzeby, a jeszcze nie spłaconych po koniec Czerwca b. r. był następujący:

Szpital w Jaśle winien jeszcze	800 zł.
„ w Stryju „ „	1.800 „
razem	2.600 „

W Sanoku zdefraudował urzędnik magistratu tamtejszego kwotę 554 zł. 70 ct., asygnowaną zwierzchności miejskiej z funduszu krajowego za kosztą leczenia. Przejawszy asygnatę na poczcie, podpisawszy burmistrza i przyłożywszy pieczęć jego, podjął asygnowaną kwotę w urzędzie podatkowym, wziął urlop i umknął do Ameryki. — Kwotę zdefraudowaną asygnowaliśmy powtórnie.

Zamknięcia rachunków i
budżety szpitali prowincjonalnych.

Alegat 36.

Alegat 37.

W Alegacie 36 przedkładamy zamknięcia rachunków funduszków szpitali powszechnych na prowincyi za rok 1880 przez Wydział krajowy za rzetelne uznane; zaś w Alegacie 37 przedkładamy budżety tychże szpitali na rok 1882, zatwierdzone przez Wydział krajowy. Z porównania tych dwóch wykazów okazuje się, że na rok 1882 prelinowano we wszystkich szpitalach prowincjonalnych o 67.150 zł. mniejsze wydatki, niż były w roku 1880, także i w dochodach prelinowano o 52.357 zł. mniej, a to dla tego, że się zmniejszenia dni leczenia o 20.393 słusznie spodziewano.

Departament VI.

Referent: Członek Wydziału krajowego Waleryan Podlewski.

A. Uchwały sankcyonowane.

Najwyższa Sankeya dodatków do podatków dla funduszu krajowego na r. 1882.

Jego Ces. i król. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem z dnia 17. lutego 1882 najmiłościwiej zatwierdzić uchwalone na rok 1882, przez Sejm krajowy na rzecz funduszu krajowego, dodatki do podatków stałych z dodatkiem $\frac{1}{3}$ części z dodatkami nadzwyczajnymi po 27 centów od każdego złotego w. a.

Najwyższa Sankeya dodatków do podatków dla funduszu indemnizacyjnego na rok 1881.

Jego Ces. i król. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem z 30. stycznia 1882 r. zatwierdzić uchwalony przez Sejm krajowy rozkład dodatków na rok 1882, a mianowicie dla funduszu indemnizacyjnego Galicyi wschodniej i zachodniej po 30 ct., a dla funduszu indemnizacyjnego W. Księstwa Krakowskiego po 20 ct. od jednego złotego w. a. podatków bezpośrednich z dodatkiem jednej trzeciej części i dodatkiem nadzwyczajnym, a zatem od całej należyłości podatkowej.

Zmiana stopy procentowej dodatków do podatku gruntowego dla funduszu krajowego indemnizacyjnego na rok 1881.

Uchwałami Wys. Sejmu z 19. i 22. lipca 1880 sankcyonowanemi Najwyższem postanowieniem z dnia 14. listopada 1880, uskuteczniiono rozkład dodatków do podatków na potrzeby kraju i funduszu indemnizacyjnego na podstawie kwoty podatkowej bez dodatku nadzwyczajnego; przyczem na wypadek, gdyby w ciągu roku 1881 wysokość kwoty podatku gruntowego zmienioną została, Wydział krajowy upoważnionym został zmienić w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem stopę procentową od podatku gruntowego tak, aby dodatek na podatek wraz z $\frac{1}{3}$ przypadający, rozłożony został odpowiednio do zmienionej kwoty podatku gruntowego. W myśl tego postanowienia zmienił Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem stopę procentową dodatków do podatku gruntowego na rok 1881 w sposób następujący:

dla funduszu indemnizacyjnego Galicyi wschodniej i zachodniej na 36 centów od jednego złotego podatku gruntowego (zamiast uchwalonych pierwotnie 45 ct.);

dla funduszu indemnizacyjnego W. Księstwa Krakowskiego na 27 centów (zamiast dawn. 30 ct.);

dla funduszu krajowego na 30 ct. (zamiast dawn. 37 cent.).

Ustawy i uchwały nie-sankcyonowane.

Dotąd nie uzyskała jeszcze Najwyższej sankeyi ustawa, zmieniająca postanowienia §. 3. ustawy z 20. marca 1874 o założeniu i wewnętrznem urządzeniu ksiąg hipotecznych.

B. Uchwały sejmowe z r. 1881, niepodlegające Najwyższej sankeyi.

Uchwała Wysokiego Sejmu z dnia 21. października 1881 w sprawie zmiany terytorjalnej okręgu Sądu powiatowego i Starostwa w Turce, Staremmieście Drohobyczu itp.

Ze względu, iż sprawa przeniesienia między innymi gminy Świdnika z okręgu Sądu powiatowego w Podbużu i Starostwa Drohobyckiego do Sądu powiatowego i Starostwa w Turce, przedłożoną została Wysokiemu Sejmowi w skutek wezwania p. Ministra sprawiedliwości, zatem Wydział krajowy pod dniem 3. stycznia 1882 do L. 55045/81, przesłał temuż odpis pomienionej uchwały. Nadmieniamy tutaj, że na mocy reskryptu p. Ministra Sprawiedliwości z d. 12. stycznia 1882 r. do l. 528. już wspomniona gmina Świdnik do okręgu Sądu powiatowego i Starostwa w Turce przeniesioną została.

Uchwała z dnia 21. października 1881, którą Wysoki Sejm objawia c. k. Rządowi swe zdanie w sprawie tymczasowego przeniesienia siedziby c. k. Sądu powiatowego z Zabłotowa do Demycza

Pod dniem 15. listopada 1881 do l. 52061, zawiadomiono Prezydium c. k. Sądu wyższego we Lwowie, że Wysoki Sejm uchwałą z dnia 21. października 1881 zgodził się na żądane przeniesienie.

Uchwała z dnia 21. października 1881 r. którą Wysoki Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby jak najrychlej wprowadził w życie uchwałę sejmową z d. 29. maja 1875 względem podziału całego kraju na okręgi c. k. Sądów powiatowych i Starostw; — również ażeby wprowadził w życie uchwały sejmowe z dnia 24. sierpnia i 28. sierpnia 1877 r. z d. 16. października 1878 r. trzy uchwały z 19. października 1878 r. wreszcie uchwałę z dnia 23. lipca 1880 r. dotyczące się spraw rozmieszczenia Sądów w kraju.

Przy sposobności, z okazji podwójnego przeniesienia w jednym roku gminy Swoszowy z jednego powiatu do drugiego, odnieśliśmy się pod dniem 31. stycznia 1882 do l. 4554, do p. Ministra Sprawiedliwości, zwracając uwagę, na jakie trudności narażoną jest sprawa uporządkowania terytoriów naszego kraju z powodu częstego nieuwzględniania opinii, w uchwałach Wysokiego Sejmu w tym przedmiocie wyrażanych. Przytoczywszy dalej liczne przykłady zarządanych przez p. Ministra Sprawiedliwości zmian terytoriów sądowych wbrew tej opinii ze szkodą miejscowych interesów, zapytaliśmy, o ile i w jakim czasie uznać raczy p. Minister możebność wprowadzenia w wykonanie nakreślonego uchwałą Wysokiego Sejmu z d. 29. maja 1875 r. i późniejszymi, planu podziału terytorjalnego całego kraju, a szczególnie ustanowienia nowych Sądów powiatowych. Na przedstawienie to dotąd nie otrzymaliśmy żadnej odpowiedzi.

Uchwała Wysokiego Sejmu z dnia 21. października 1881 r. z wezwaniem c. k. Rządu względem ustanowienia c. k. Sądu powiatowego w Mszanie dolnej.

Sprawę tę uważaliśmy jako załatwioną przez wyżej powołaną odezwę do p. Ministra Sprawiedliwości z d. 31. stycznia 1882 r. l. 4554, i nie czyniliśmy oddzielnych przedstawień do p. Ministra.

C. Wezwania Wys. Sejmu do c. k. Rządu i sprawy temuż do załatwienia odstąpione.

Wniosek posła Merunowicza względem zapobieżenia nadużyciom w prowadzeniu ksiąg metrykalnych i utrzymywaniu wykazów stanu cywilnego ludności izraelskiej.

Uchwałą z dnia 17. października 1881, przekazał Wys. Sejm do zbadania c. k. Rządowi sprawę poruszoną we wniosku posła Merunowicza względem zapobieżenia nadużyciom w prowadzeniu ksiąg metrykalnych i utrzymywaniu wykazów stanu cywilnego ludności izraelskiej.

Allegat 38.

Na odezwę w sprawie tej w skutek petycji sejmowej p. Merunowicza jeszcze w r. 1880 do c. k. Namiestnictwa wystosowaną, otrzymał Wydział krajowy właśnie w październiku 1881 dołączoną tu w odpisie odpowiedź tej treści, iż po dokładnem przejrzeniu ksiąg metrykalnych izraelskich we wszystkich powiatach politycznych, przekonano się o należytem prowadzeniu tych ksiąg, a w szczególności i o tem, że małżeństwa żydowskie zawarte z pominięciem przepisów ustawy cywilnej, w księgi metrykalne wcale nie są wciągane, że przeto c. k. Namiestnictwo w obec ścisłego przestrzegania przepisów rozporządzenia ministeryalnego z 15. marca 1875 l. 12.944, nie widzi na razie żadnego powodu do jakichkolwiek zmian lub uzupełnień w tychże przepisach metrykalnych. Ze względu jednak, że odpowiedź ta nie dotyczyła uchwały sejmowej na wstępie powołanej, lecz dawniejszej z roku 1880 petycji p. Merunowicza, odnieśliśmy się powtórnie do c. k. Namiestnictwa z zapytaniem, czy nie uzna właściwem w myśl uchwały z dnia 17. października 1881, zarządzić ponowne zbadanie tej sprawy, a w takim razie o rezultacie nas zawiadomić.

**Pomnożenie posterunków
c. k. Żandarmeryi.**

Przeszłorocznem sprawozdaniem donieśliśmy Wys. Izbie, że w skutek rezolucyi Jej z dnia 16. lipca 1880, c. k. Rząd utworzył jeden posterunek w Zawalowie pow. Podhajce (o 4 żand.) i wymienionych zeszłego roku 12 expozytur o jednym żandarmie.

Później utworzono jeszcze dwa posterunki o 4 żandarmach, a to w Borkach-wielkich pow. Tarnopolskiego i w Hryniawie powiatu Kosowskiego, jako też trzy expozytury o jednym żandarmie, a to: w Niebyłowie powiatu Kałuskiego, w Białym-Potoku powiatu Czortkowskiego i w Jaćmierzu powiatu Sannockiego.

Expozytura w Kupezyńcach została zwinięta w skutek utworzenia posterunku w Borkach-wielkich.

Expozytury o jednym żandarmie istnieją dopiero od roku 1877, a liczba ich pomnożoną została odtąd znacznie — albowiem

w roku 1877 było ich	5
" 1878 " "	12
" 1879 " "	29
" 1880 " "	53
" 1881 " "	58

■ z początkiem

roku 1882 " "	59
-------------------------	----

z czego się okazuje, że c. k. Rząd zastosował się do życzenia Wys. Sejmu objawionego powołaną rezolucją.

Jeżeli takie expozytury nie istnieją jeszcze wszędzie gdzie tego zachodzi potrzeba, pochodzi to ztąd, że przez przeznaczenie 192 żandarmów do służby kontrolnej przy granicznych rewizorach bydła, wyczerpaną została zupełnie liczba żandarmów, którym można powierzyć stanowisko samoistne, jak to nam oznajmiło c. k. Namiestnictwo pismem z dnia 13. lutego 1882 l. 1429/pr., z powodu nieprzychylenia się do prośby właściciela obszaru dworskiego w Knihiniczach o ustanowienie tamże takiej expozytury.

D. Sprawy Wydziałowi krajowemu przekazane i polecane.

Uchwała Wysokiego Sejmu z dnia 30. września 1881 polecająca Wydziałowi krajowemu zbadanie sprawy utworzenia nowego Sądu powiatowego w Czehowie

W tej sprawie przedkładamy Wysokiemu Sejmowi oddzielne sprawozdanie z dnia 7. stycznia 1882 r. do l. 49.825/81 z wnioskiem nie uwzględnienia petycji gminy m. Czehowa.

Uchwała Wysokiego Sejmu z dnia 14. października 1881 r. przekazująca Wydziałowi krajowemu petycję gmin powiatu Cieszanowskiego, względem przeniesienia Sądu powiatowego z Cieszanowa do Narola lub Lipska do zbadania i zdania sprawy

Przedkładamy w tej sprawie oddzielne sprawozdanie Wysokiemu Sejmowi do l. 15.155/81.

Uchwała Wys. Sejmu z d. 21. października 1881 r. przekazująca Wydziałowi krajowemu do załatwienia między innymi petycję gmin Kobylnica Ruska, Kobylnica Wołoska i Felbach o przeniesienie ich z okręgu Sądu powiatowego w Lubaczowie i ze Starostwa Cieszanowskiego, do okręgu Sądu powiatowego w Krakowcu Starostwa Jaworowskiego.

W tej sprawie przedkładamy oddzielne sprawozdanie do l. 56.097/81 z przychylnym wnioskiem.

Petycja gminy miasta Chrzanowa o wyjednanie zmiany rozp. minist. co do obowiązku gmin będących siedzibą Sądów powiatowych do utrzymywania własnym kosztem oddawanych przez Sąd włóczęgów aż do sprawdzenia ich przynależności.

Uchwałą z 21. października 1881, przekazał nam Wys. Sejm petycję gminy miasta Chrzanowa o wyjednanie zmiany rozporządzenia c. k. Namiestnictwa z 11. czerwca 1880 l. 12.848, co do obowiązku gmin będących zarazem siedzibami c. k. Sądów powiatowych do utrzymywania własnym kosztem w aresztach gminnych, oddawanych przez Sąd po odbyciu kary włóczęgów aż do sprawdzenia ich przynależności.

Petycję tę pozostawił Wydział krajowy bez skutku z powodu, że zmiana powyższego zarządzenia c. k. Namiestnictwa opartego na rozporządzeniach ministeryalnych i specjalnych orzeczeniach c. k. Trybunału administr., niemożliwą jest w obec postanowienia §. 14. ust. państw. z 27. lipca 1871 i nastąpiłyby mogła tylko w właściwej drodze ustawodawczej.

Przytem Wydział krajowy zwrócił uwagę petycyonującej gminy, że skoro z tytułu posiadania u siebie siedziby Sądu powiatowego doznaje wielu dogodności korzyść jej przynoszących, słusznem jest, aby również sama ponosiła kosztą policji miejscowej.

Petycja gospodarzy kolonii Mikulsdorf należącej do gminy Otyunii powiatu Tłumackiego o uwolnienie ich od płacenia dalszych odsetek od datków indemnizacyjnych.

Przekazaną Wydziałowi krajowemu uchwałą z 21. października 1881 niezadowoloną petycję gospodarzy kolonii Mikulsdorf, należącej do gminy Otyunii, pow. Tłumackiego o uwolnienie ich od płacenia dalszych odsetek od datków indemnizacyjnych, odstąpił Wydział krajowy w myśl sprawozdania komisji budżetowej do załatwienia c. k. Namiestnictwu odezwą z dnia 29. listopada 1881 l. 55.448.

Petycja Bocheńskiego Wydziału powiatowego o przyspieszenie sprawy założenia ksiąg gruntowych.

Alegat 39.

Na petycję Bocheńskiego Wydziału powiatowego o przyspieszenie sprawy założenia ksiąg gruntowych odstąpioną c. k. Prezydium Namiestnictwa, otrzymał Wydział krajowy odpowiedź c. k. Ministra sprawiedliwości, którą się obok w odpisie dołącza.

W odpowiedzi tej wykazuje c. k. Ministerjum, iż sprawa założenia ksiąg gruntowych tak w ogóle, jakoteż w szczególności w powiecie Bocheńskim znacznie postępuje i że większy pospiech w tym względzie jest niemożliwy.

Petycja gminy Brzeżan o uwolnienie od płacenia dodatku do podatku domowo - czynszowego dla fuuduszu krajowego od nowo wybudowanych i dobudowanych domów.

Zeszłorocznem sprawozdaniem donieśliśmy Wys. Izbie, że c. k. Namiestnictwo oznajmiło nam pismem z dnia 16. stycznia 1881 l. 2110, iż główną przeszkodą przeciw wykonaniu uchwały Wys. Sejmu z d. 24. lipca 1880, dotyczącej uwolnienia nowych budowli w Brzeżanach od dodatku krajowego do podatku domowo-czynszowego, jest brak dowodu, że ta miejscowość należy do kategorii miast i że w obec tego zażądało od tej gminy przedłożenia odnośnych dowodów.

Wydział krajowy zwrócił uwagę c. k. Namiestnictwa na tę okoliczność, że jeżeliby nie zachodziła żadna wątpliwość, iż ta gmina należy do rzędu miast przysługiwałoby tamtejszym nowym budowiom rzeczone uwolnienie już na podstawie uchwały Wys. Sejmu z dnia 28. września 1868 (Nr 20 dz. ust. kr.), i że uchwała Wys. Sejmu z dnia 24. lipca 1880, może być wykonaną bez względu na to, czy gmina Brzeżany należy do rzędu miast lub nie, jako uchwała dotycząca specjalnie tej gminy.

Upraszailiśmy c. k. Namiestnictwo powtórnie o wykonanie tej uchwały, o skutku nie mogliśmy jednak donieść sprawozdaniem zeszłorocznem, albowiem sprawa ta została załatwiona ostatecznie dopiero z końcem zeszłego roku, a to przez zaliczenie tej gminy do rzędu miast.

C. k. Namiestnictwo zawiadomiło nas pismem z dnia 14. września 1881 l. 48.846, że Jego Ces. i król. Apostolska Mość raczył najwyższem postanowieniem z dnia 22. sierpnia 1881, wynieść miejscowość Brzeżan do rzędu miast, i że w skutek tego poczyniło równocześnie zarządzenia, celem zaniechania przypisywania i ściągania rzeczonych opłat od nowych budowli w Brzeżanach.

Petycja Stanisława hr. Dzieduszyckiego i Maryi Marceliny Darowskiej o uwolnienie budynków mieszczących w sobie zakład wychowawczy siostr Niepokalanego poczęcia Najświętszej Panny w Jarosławiu od dodatku krajowego do podatku domowego.

Na posiedzeniu dnia 21. października 1881, przy rozprawie nad rubr. VII preliminarza funduszków krajowych na r. 1882, przekazał Wys. Sejm petycję Stanisława hr. Dzieduszyckiego i Maryi Marceliny Darowskiej o uwolnienie budynków mieszczących w sobie zakład wychowawczy siostr Niepokalanego poczęcia Najświętszej Panny w Jarosławiu, od dodatku krajowego do podatków klasowego i czynszowego, tudzież o odpisanie tych dodatków od r. 1875, przepisanych, Wydziałowi krajowemu do uwzględnienia.

Ponieważ petenci twierdzili, że c. k. Władze podatkowe uwolniły te budynki od podatku rządowego na lat 25, — że jednak żądają spłacania dodatku krajowego od rzeczonych domów, wezwaliśmy ich do przedłożenia odnośnych orzeczeń c. k. Władz skarbowych; poczem okazało się, że dodatki krajowe do podatku domowego od rzeczonych budynków zostały już za lata 1875 do 1879 odpisane, jakoteż, że i nadal ściągane nie będą, a to przez lat 25 od ich wybudowania w myśl uchwały Wys. Sejmu z dnia 28. września 1868 (Nr 20 dz. ust. kraj.).

Oznaczone odpisanie dodatków krajowych zostało uskutecznione rozporządzeniem c. k. Starostwa w Jarosławiu z dnia 31. stycznia 1882 L. 758/80 i 728/82, a zatem po wniesieniu rzeczonyj petycyi do W. Sejmu.

Petycyę Reprezentacyi zboru izraelskiego w Krakowie o zasiłek na skonczenie szpitala izraelskiego w Krakowie.

Na posiedzeniu dnia 21. października 1881, wydał Wysoki Sejm nad petycyą Reprezentacyi zboru izraelskiego w Krakowie, względem udzielenia jednorazowego zasiłku na ukończenie szpitala izraelskiego w Krakowie następującej treści uchwałę:

„Sejm upoważnia Wydział krajowy do gwarantowania i umorzenia z funduszu krajowego pożyczki, przez przełożństwo zboru izraelskiego w Krakowie zaciągnąć się mającej w kwocie 5000 zł. w. a., i do wstawienia pierwszej raty amortyzacyjnej w kwocie 400 zł. do budżetu na rok 1882.“

Zbór izraelski zaciągnął rzeczoną pożyczkę w kasie oszczędności miasta Krakowa; umowę zdziałano w formie aktu notaryalnego dnia 13. marca 1882, wedle której zbór izraelski zobowiązał się spłacić sumę 5000 zł. kasie oszczędności w 23 latach počawszy od 1. stycznia 1883 annuitetami po 400 zł., któremi umorzony zostanie kapitał i 6% prowizya.

Umowa ta została zaopatrzona klauzulą gwarancyjną przez Wydział krajowy dnia 21. kwietnia 1882.

Umowa opiewa na 6% prowizyę, takowa została jednak zniżoną na 5 $\frac{1}{2}$ % tak, że z kwoty 400 zł. wstawionej w budżet krajowy na rok 1882, wydano tytułem 5 $\frac{1}{2}$ % prowizyi od sumy 5000 zł. za czas od dnia 29. kwietnia 1880 (jako dnia podniesienia tej sumy), do końca roku 1882 tylko 184 zł. 10 ct. wal. austr.

Zbór izraelski doniósł Wydziałowi krajowemu, że stopa procentowa rzeczonyj prowizyi zniżoną zostanie do 5%, a w takim wypadku spłacenie annuitetów po 400 zł. trwać będzie lat 19; jeżeli zaś 5 $\frac{1}{2}$ % procentowa stopa prowizyi pozostanie niezmienioną, spłacenie trwać będzie lat 21, zamiast umówionych podług 6% prowizyi 23 lat.

E. Wnioski niezalatwione.

Sprawozdanie Wydziału krajowego w przedmiocie utworzenia Sądu powiatowego w Podkamieniu.

Nie uważaliśmy potrzebnem ponawianie tego sprawozdania do Wysokiego Sejmu, w obec odezwy naszej do p. Ministra sprawiedliwości z dnia 31. stycznia 1882 r. l. 4554.

W przedmiocie zmiany niektórych ustępów uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 29. maja 1875 co do terytorialnego podziału kraju.

Ponawiamy sprawozdanie nasze z roku 1881 w tej sprawie pod l. 8117/81, ze zmianami i dodatkami odpowiednio do obecnego położenia tej sprawy; przy czem załatwione są petycje gmin, wniesione do Wysokiego Sejmu w roku 1881, a które z powodu krótkości sesji nie dostały się już pod obrady Wysokiej Izby jako to: Kapituły katedralnej Krakowskiej, gmin Jabłonica Ruska, Hroszówka i Ulna, miejscowości Ostra, gminy i obszaru dworskiego Horbacze i Czerkasy.

F. Inne sprawy ważniejsze.

Sprawa przedłużenia mocy obowiązującej ustawy z d. 13. lutego 1879 r. (Dz. n. kr. Nr. 78.) na dalsze lat trzy.

W tej sprawie wnosimy oddzielne sprawozdanie pod l. 4045/82 do Wysokiego Sejmu.

W sprawie przekazanej uchwałą z dnia 21. października 1881 przez Wysoki Sejm petycji Wydziału powiatowego Dąbrowskiego i gmin Demblin, Jagodniki, Jadowniki, Mokre, Miechowiec, Widłne małe, Monopole, Wietrzychowice z przyległościami i Wolą Rogowską reklamujących przeciw wyłączeniu ich z okręgu Starostwa Dąbrowskiego.

Wnosimy oddzielne sprawozdanie do Wysokiego Sejmu do l. 12565_{2/3} popierając żądanie proszących.

Sprawa wykonania nstawy krajowej z dnia 13. lutego 1879 w przedmiocie porównania granic okręgów Reprezentacji powiatowych z granicami odnośnych Starostw.

W dalszym ciągu usiłowań naszych, mających na celu zrównanie granic okręgów Reprezentacji powiatowych z granicami odnośnych Starostw, po zebraniu wyjaśnień od Rad powiatowych, zdołaliśmy uregulować granice pięciu powiatów autonomicznych, przenosząc dwanaście gmin do innych okręgów, a zmiana ta na mocy rozporządzenia Namiestnictwa z d. 2. grudnia 1881 r. l. 10.721, już od 1. stycznia 1882 r. weszła w życie. Co się tyczy innych miejscowości będących w podobnym nie normalnym położeniu co do swej przynależności, gdy przeniesienie ich z okręgu jednej Reprezentacji powiatowej do drugiej, napotyka na liczne przeszkody miejscowe, odnosimy się oddzielnem sprawozdaniem do Wysokiego Sejmu (l. 8117/82), z wnioskiem uchwalenia zmiany granic niektórych okręgów Sądów powiatowych i Starostw, aby tyle pożądane zrównanie terytoriów politycznych powiatów z autonomicznymi do skutku przyjść mogło.

W sprawie terytorialnego podziału kraju na okręgi Sądów powiatowych.

Powołując się na uchwałę Wysokiego Sejmu z d. 29. maja 1875 r. donosimy, iż c. k. Rząd od czasu zeszłorocznej sesji sejmowej wydał następujące rozporządzenia:

a) p. Minister sprawiedliwości oznajmił nam pod d. 23. sierpnia 1881 r. (l. 10.045), o przeniesieniu gminy Barycz z okręgu sądu pow. w Tyczynie, c. k. sądu obwodowego w Rzeszowie, do okręgu c. k. sądu powiatowego w Brzozowie, a c. k. sądu obwodowego w Przemyśle, nadmieniając jednocześnie, że na teraz nie może się przychylić do żądania naszego o utworzenie nowego c. k. sądu powiatowego w Dynowie.

b) pod d. 11. września 1881 l. 14.709, o przeniesienie gmin Odporyszów i Sieradza z Tużkiem z okręgu sądu powiatowego deleg. miejsk. w Tarnowie, do okręgu c. k. Sądu pow. w Dąbrowie;

Dalej gminy Konary z okręgu Sądu powiatowego w Dąbrowie, do okręgu Sądu powiatowego delegowanego miejskiego w Tarnowie, zaś

c) p. Minister spraw wewnętrznych rozporządzeniem z dnia 20. września 1881 r. l. 4974, z dniem 1. grudnia 1881 r. gminy: Demblin, Jagodniki, Jadowniki, Mokre, Miechowice wielkie i małe, Nowopole, Wietrzychowice z Szymanowicami, Pasięką i Pasierbem i Wolą Rogowską przeniósł z okręgu c. k. Starostwa w Dąbrowie do okręgu Starostwa w Brzesku, a to z powodu, że gminy te mieszczą się w terytorium okręgu Sądu powiatowego w Radłowie leżącego w Starostwie Brzeskiem;

d) p. Minister sprawiedliwości rozporządzeniem z dnia 1. listopada 1881 l. 16.449, przeniósł gminy: Ołpiny, Szerzyny, Żurowa i Swoszowa z okręgu Sądu powiatowego w Brzesku do okręgu Sądu powiatowego w Jaśle;

e) rozporządzeniem z dnia 4. listopada 1881 l. 16.450, gminy Popowice i Pleszowice przeniesione z okręgu Sądu powiatowego w Niżankowicach do okręgu Sądu deleg. miejsk. w Przemyślu;

f) pod dniem 25. stycznia 1882 r. l. 1091, oznajmił nam p. Minister sprawiedliwości, że nowo utworzony Sąd obwodowy w Wadowicach z dniem 1. maja 1882 r. czynności swoje rozpoczyna;

g) pod dniem 12. stycznia 1882 r. do l. 528, o przeniesienie gminy Świdnik z okręgu Sądu powiatowego w Podbużu do okręgu takiegoż Sądu w Turce, wreszcie :

h) pod dniem 16. marca 1882 r. do l. 4021, o utworzeniu nowego Sądu powiatowego w Czarnym Dunajcu odpowiednio do uchwały sejmowej z dnia 29. maja 1875 r., z wypuszczeniem gmin: Kościelisko, Maruszyna i Rogoźnik, które nadal pozostają przy Sądzie powiatowym w Nowym Targu, tudzież gminy Bielanka pozostającej przy okręgu Sądu powiatowego w Jordanowie.

Pogląd na sprawę szupaśnictwa.

Ze sprawozdań naszych z lat poprzednich wiadomo Wysokiemu Sejmowi iż ostateczne uregulowanie szupaśnictwa na mocy ustawy państwowej z roku 1871 i ustawy krajowej z r. 1874 nastąpiło w r. 1876, i że dopiero od tego czasu Wydział krajowy zajął się sprawdzaniem rachunków stacyj szupasowych tutejszo-krajowych.

Z powodu nieregularnego składania tych rachunków, zamknięcie rachunkowe wydatków na szupaśnictwo począwszy od r. 1876, wzmagają się w ten sposób, że wynosiły:

w r. 1876 ogółem 11.848 zł., a to w kraju wraz z kosztami administracyi 7784 zł., w obcych krajach 4064 zł.;

w r. 1877 wzrosły na 20.000 zł., a to w kraju wraz z kosztami administracyi 18.312 zł., w obcych krajach 1688 zł.;

w r. 1878 wzrosły na 31530 zł., a to w kraju wraz z kosztami administracyi 29.130 złr., w obcych krajach 2400 zł.;

w r. 1879 wzrosły na 32 974 zł., a te w kraju wraz z kosztami administracyi 22.958 zł., w obcych krajach 10.016 zł.;

w r. 1889 wzrosły na 27.542 zł., a to w kraju wraz z kosztami administracyi 23.885 zł., w obcych krajach 3657 zł.;

a w roku 1881 przypuszczać można, że osiągną cyfry 33.000 zł., albowiem w tym roku wyrównane będą wszelkie zaległe rachunki z lat przeszłych.

Tym sposobem, gdy już od roku 1882 tylko bieżące rachunki będą do załatwienia, spodziewać się należy pomyślniejszego zwrotu i nie tylko nie zachodzi obawa dalszej progresy w wydatkach szupaśniczych, lecz owszem są widoki stałego obniżania się tychże.

Jedną z ważniejszych przyczyn wzrastania tych wydatków w latach poprzednich była ta okoliczność, że dopiero w r. 1879 zajęto się likwidacją zwrotu funduszowi krajowemu kosztów szupasowych w $\frac{1}{3}$ i $\frac{1}{3}$ części przypadających od gmin, a w całości od samopłacących i od krajów obcych. Dotąd przeprowadzono wzmiankowaną likwidację za lata: 1876, 1877, 1878 i w części za rok 1879; skoro zatem w zupełności za lata ubiegłe ukończoną zostanie, a ściąganie zwrotów pójdzie raźniej niż dotąd, Wydział krajowy ma nadzieję, że wpływy z tego źródła otrzymane i na bieżące potrzeby szupaśnictwa użyte, spowodują znaczne obniżenie ogólnej dotacyi w latach następnych.

Oprócz tego, Wydział krajowy dążąc nieustannie do stałego obniżenia wydatków szupaśniczych, w ogóle spodziewa się osiągnąć cel ten także w skutek domagania się u Rządu odpowiednich zarządzeń w tym kierunku.

I tak w skutek przedstawień w odezwach naszych do l. 34.020 i 36.272/881, o potrzebie wydania władzom szupasowym zarządzeń mających na celu zmniejszenie kosztów szupaśniczych w ogóle, a kosztów podwód, konwoju i przydzienienia szupaśników w szczególe, poleciło c. k. Namiestnictwo władzom szupasowym okólnikiem z 4. lutego 1882 l. 5452, unikać mylnie dotąd praktykowanego sposobu szupasowania wszystkich włóczęgów pod konwojem, i na przyszłość z reguły zarządzać szupasowanie za paszportem przymusowym, a tylko wyjątkowo w wypadkach rzeczywistej potrzeby szupasowanie pod konwojem.

Okólnikiem zaś z 8. marca 1882 l. 8955, poleciło c. k. Namiestnictwo tymże władzom, iż popisowych wojskowych lub zbiegów rekrutacyjnych i w ogóle osoby uchylające się od obowiązku zaciągowego, nie należy odstawiać do gmin przynależności lub do rekwirującego Starosty drogą szupasu na koszt funduszu krajowego, lecz na koszt ryczałtu Starosty odsyłającego.

Wydatek na koszty szupasowe w roku 1881.

W budżecie na rok 1881 wyznaczył Wysoki Sejm w rubr. XII na pokrycie kosztów szupasowych kwotę 26.500 złr.

Na rachunek tej dotacyi asygnowano za rok 1881 po koniec marca 1882.

a) stacyom w kraju.	38.805 zł.	62 $\frac{1}{2}$ ct.
b) obcym krajom.	4575 „	94 „
c) koszta administracyi.	4350 „	20 „
d) rozmaite wydatki.	20 „	39 „
e) zaległą należytość asygnowaną w r. 1880	2121 „	22 „
	<hr/>	
ogółem	49.873 zł.	37 $\frac{1}{2}$ ct

z czego wynikłoby przekroczenie dotacyi z roku 1881 w kwocie . . . . . 23.373 zł. 37 $\frac{1}{2}$ ct.

po strąceniu jednak dotychczasowych wpływów tytułem zwrotu kosztów szupasowych w kwocie . . . . . 4674 „ 27 „

wynosiłoby właściwie przekroczenie tylko. . . . . 18.699 zł. 10 ct.

które wszakże do końca roku budżetowego w miarę dalszego wpływu

zwrotów ściąganych od gmin i od stron, tudzież od obcych krajów, znacznie się jeszcze zmniejszy.

W sprawach wojskowych.

Na wezwanie c. k. Namiestnictwa z 7. lutego 1882 l. 6245, wydelegował Wydział krajowy Członka swego do składu komisji ustanowionej przy c. k. Namiestnictwie dla udzielenia wsparć z funduszu powstałego z taks wojskowych dla rodzin urlopników rezerwistów i landwerzystów powołanych do czynnej służby w Dalmacyi i Hercegowinie przeznaczonego.

Koszta kwaterunkowe
c. k. Żandarmeryi kraj.

Pismem z d. 27. stycznia 1881 l. 184, przedłożyła nam c. k. V. komenda żandarmeryi krajowej preliminarz kosztów kwaterunkowych na r. 1882 nadmieniając przytem, że w skutek rozporządzenia c. k. Ministerstwa obrony krajowej z d. 29. października 1880 l. 15.795/3470, III. stan żandarmeryi pomnożono w naszym kraju o 90 ludzi przeznaczonych do kontroli bydła na granicy. — że koszta kwaterunku tych ludzi ponosić ma fundusz administracyi politycznej (a zatem Skarb Państwa), że w przedłożonym preliminarzu (na r. 1882) zaliczyła odnośną kwotę 3875 zł. 73 ct. na karb funduszu administracyi politycznej.

Tak Wydział krajowy, jak i komisya budżetowa Wys. Sejmu wspomnieli o tem w sprawozdaniach o budżecie na rok 1882, albowiem w skutek zaliczenia rzeczonych kwoty na rachunek Skarbu Państwa preliminowano na r. 1882 w rubr. IX (koszta kwaterunkowe żandarmeryi) w porównaniu z budżetem funduszków kraj. na rok 1881 wydatek niższy o kwotę 1515 zł. a. w., a Wys. Sejm przyjął tę propozycję Wydziału krajowego i komisji budżetowej wstawiając w budżet na rok 1882 na koszta kwaterunkowe żandarmeryi sumę 70.595 zł. a. w.

W bieżącym roku odstąpiła c. k. komenda żandarmeryi od normy, przez nią samą w roku zeszłym zaproponowanej, nie zaliczając na Skarb Państwa kwoty wypadającej z czynszów najmu za koszary na żandarmów przeznaczonych do kontroli bydła.

Alegat 40.

W piśmie swoim z d. 8. marca 1882 l. 595, załączonem w odpisie powołuje się c. k. komenda żandarmeryi na polecenie c. k. Ministerstwa obrony krajowej, które nie zezwoliło na dalsze zarachowywanie rzeczonych kwot na karb administracyi politycznej, podnosząc, że instytucya kontroli bydła nie jest jeszcze ustaloną, i że zamierza porozumieć się w swoim czasie z Wydziałem krajowym, celem oznaczenia kwoty kosztów kwaterunkowych, jaką ma ponosić Skarb Państwa za kwaterunek żandarmów przeznaczonych do kontroli bydła.

Powołanem pismem oznajmiła nam c. k. komenda żandarmeryi, że stan żandarmeryi został pomnożony o dalszych 102 ludzi przeznaczonych do kontroli bydła. Stan tychże wynosi zatem obecnie 192 żandarmów, zaś kwota wypadająca na nich z ogólnej sumy czynszów najmu wynosi według kosztów preliminowanych na rok 1883 — 7316 zł. 14 ct.

Kwoty tej nie zarachowała c. k. komenda żandarmeryi na karb Skarbu Państwa, uczynił to jednak Wydział krajowy przy sprawdzeniu preliminarza na rok 1883 i zawiadomił o tem c. k. komendę żandarmeryi pismem z dnia 11. czerwca 1882 l. 12.702, załączonem w odpisie, zwracając jej uwagę na tę okoliczność, że Wydział krajowy nie może odstępywać w tym przedmiocie od

Alegat 41.

normy przyjętej w zeszłym roku przez Wysoki Sejm, a to na podstawie własnej propozycji c. k. komendy żandarmeryi krajowej.

Musimy tu jeszcze podnieść, że c. k. komenda żandarmeryi nie zaliczyła tak w preliminarzu na rok 1882, jak i w preliminarzu na rok 1883 za żandarmów przeznaczonych do kontroli bydła, należności po $2\frac{1}{2}$ cta dziennie od głowy, jaką Skarb Państwa ponosi za wszystkich innych żandarmów.

W preliminarzu na rok 1882 było to usprawiedliwione tem, że c. k. komenda żandarm. sama zarachowała na karb Skarbu Państwa kwotę 3875 zł. 71 ct. z ogólnej sumy czynszów najmu za koszary.

W preliminarzu na r. 1883, nie zalicza na karb Skarbu Państwa ani jednej, ani drugiej kwoty, obarcza zatem fundusz krajowy całym kosztem kwaterunkowym za żandarmów przeznaczonych do kontroli bydła, co tem więcej jest nieuzasadnionem, ile że w myśl §. 43. ustawy z d. 29. lutego 1880 (Nr 35 dz. ust. P.), wydatki połączone przy kontroli bydła z pilnowaniem lub zamknięciem granicy, ma ponosić Skarb Państwa.

Oznaczoną powyżej należność po $2\frac{1}{2}$ cta dziennie od każdego żandarma płaci Skarb Państwa za kwaterę z przynależnościami z wyjątkiem opału i oświetlenia na podstawie przepisów o kwaterunku żandarmeryi, zatwierdzonych Najwyższem postanowieniem z dnia 25. lipca 1851 (Nr 256. dz. ust. kraj.). Należność ta wynosiła pierwotnie $1\frac{1}{2}$ centa mon. konw. (§. 9. przep. kwat.), a później została zredukowaną na $2\frac{1}{2}$ cta a. w. (Rozp. Minist. z d. 25. sierpnia 1858 Nr 130. dz. ust. P.).

Zważywszy, że od r. 1851 czynsza najmu pomieszkań a zatem i koszar poszły w górę bardzo znacznie, wątpić nie można, że wymiar rzeczonych należności jest obecnie za niski, co stwierdza i ta okoliczność, że te same należności zostały dla wojska stałego, marynarki i obrony krajowej już podwyższone, a to ustawą z d. 11. czerwca 1879 (Nr 93. dz. ust. P.).

Wedle §. 31. tej ustawy płaci Skarb Państwa za kwaterunek jednego żołnierza w koszarach dziennie 6 ct. — po odliczeniu należności za opał i światło $1\frac{3}{10}$ ct. — dziennie $4\frac{7}{10}$ ct. — zatem w porównaniu z należnością za jednego żołnierza $2\frac{5}{10}$ ct. — więcej o $2\frac{2}{10}$ ct.

W obec tego stanu rzeczy, wydatki funduszu krajowego na kwaterunek żandarmeryi rosą rok rocznie, albowiem czynsze najmu koszar są z roku na rok znaczniejsze, zaś Skarb Państwa przyczynia się do tego wydatku tylko kwotą obliczoną według powołanej normy istniejącej od roku 1851 bez względu na podnoszenie czynszów najmu.

Wydatek funduszu krajowego byłby jeszcze znaczniejszym, gdyby ten fundusz musiał ponosić także koszta kwaterunku żandarmów przeznaczonych do kontroli bydła, jak to żąda c. k. komenda żandarmeryi, a względnie c. k. Ministerstwo obrony krajowej.

Wydział krajowy czuł się zatem zobowiązanym do odparcia tego, jak wyżej okazano nieuzasadnionego żądania, co też uczynił załączoną w odpisie odezwę wystosowaną do c. k. komendy żandarmeryi krajowej.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem.

We Lwowie dnia 25. lipca 1882.

Marszałek krajowy:

Dr. Mikołaj Zyblikiewicz.

Członek Wydziału krajowego i Sprawozdawca:

Oktaw Pietruski.

O d p i s

odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie z dnia 16. kwietnia 1882. L. 3776/pr.

Wypracowany przez Świetny Wydział krajowy na mocy upoważnienia Wysokiego Sejmu i przedłożony wprost Wysokiemu c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych statut „Banku krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem” — został przez Wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z interesowanemi Ministerstwami zbadany, przyczem uznano potrzebę poczynienia niektórych zmian pomienionego projektu statutu. Zmiany te uwidocznione są w załączonym zrewidowanym egzemplarzu przedłożonego c. k. Ministerstwu niemieckiego tekstu statutu.

Ograniczania poczynione w zakresie działania banku okazały się potrzebnymi z tego powodu, ponieważ Wysoki Sejm uchwałami, które mi zostały udzielone szacownem pismem z dnia 21. października z. r. L. 713/S. przyjął porękę kraju tylko za dział hipoteczny, lecz nie przyjął jej także za dział bankowy projektowanej instytucyi, a dalej idące ustępstwa dla działu bankowego mogłyby tylko w takim razie być poczynione, gdyby kraj przyjął porękę także za zobowiązania z tego działu wynikające.

§. 37. projektowanego statutu wykreślono ze względu na postanowienie §. 9. ustawy o organizacyi giełd z dnia 1. kwietnia 1875 dz. n. p. Nr. 67, wedle którego pozwolenie do kontowania może być udzielonem po każdorazowem wysłuchaniu starszyny giełdowej.

Mam przeto zaszczyt upraszać w skutek reskryptu Wysokiego c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 10. b. m. L. 958 o oznajmienie, czy Świetny Wydział krajowy zgadza się na zaproponowane zmiany statutu a w danym razie o nadesłanie 2 stemplowanych i 8 niestemplowanych egzemplarzy zmienionego statutu w języku polskim i niemieckim wraz z załączonym zrewidowanym egzemplarzem pomienionego statutu. Co do uchwał sejmowych o poręce kraju za dotrzymanie zobowiązań z wydawania listów zastawnych i o zaciąguięciu pożyczki w kwocie 1.025.000 zł. wydanem zostanie Najwyższe postanowienie.

Co się tyczy żądania o wyjednanie politycznej egzekucyi dla należności hipotecznych, to Wysokie Ministerstwo spraw wewnętrznych porozumie się w tej mierze z Wysokiem c. k. Ministerstwem sprawiedliwości, zaś co do żadanego zwolnienia uchwalonych pożyczek krajowych od stempli i należności, poczyni Wysokie Ministerstwo spraw wewnętrznych stosowne kroki po otrzymaniu statutu. — Otóż postanowienie §. 21. projektowanego statutu o egzekucyi politycznej pozostać musi aż do załatwienia tej kwestyi, w zawieszeniu.

Wreszcie mam zaszczyt oznajmić Świetnemu Wydziałowi krajowemu w skutek powołanego reskryptu ministeryalnego, że c. k. Rząd nie może uczynić zadość wyrażonemu w uchwale C. żądaniu Wysokiego Sejmu, ażeby założyć się mający Bank krajowy uwolniono od podatków i należności stemplowych i że bankowi temu oprócz ułatwień dopuszczalnych wedle ustawy z dnia 10. lipca 1865 (dz. u. p. N. 55.) i rozp. c. k. Ministerstwa Skarbu z dnia 16. stycznia 1866 (dz. u. p. Nr. 9.) a wspomnionych w §. 22. projektowanego statutu w ogóle żadne inne ułatwienia pod względem finansowym nie mogą być przyznane.

D. j. w.

S t a t u t

Banku krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

I. Cel, firma i zakres działania.

§. 1. W myśl uchwały Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z dnia 21. października 1881 ustanawia się w celu podniesienia dobrobytu w kraju, a w szczególności dla popierania rozwoju rolnictwa, przemysłu i handlu, zakład kredytowy pod nazwą: „Bank krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem“ jako samoistną osobę moralną (jurystyczną).

Na założenie tej instytucyi przeznacza Sejm krajowy fundusz w wysokości 1 miliona zł. a. w.

§. 2. Zakład ten ma główną siedzibę we Lwowie.

W pieczęci swej używać ma herbu krajowego z nazwą powyższą w obwódce. Firma Banku krajowego (po polsku: „Bank krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem“; po niemiecku: „Landesbank des Königreichs Galizien und Lodomerien mit dem Grossherzogthume Krakau“; po francusku: „Banque du royaume de Galicie et Lodomerie avec le grand duché de Cracovie“) podpisowaną będzie przez dwóch dyrektorów albo przez jednego dyrektora i jednego prokurzystę.

§. 3. Bank krajowy składa się z dwóch oddziałów, t. j. hipotecznego i bankowego.

A. Oddział hipoteczny obejmuje udzielanie pożyczek hipotecznych, spłacalnych ratami. — Pożyczki te nie mogą być niższe niż 100 zł. i udzielane będą w listach zastawnych wydawanych do wysokości sumy udzielonych pożyczek hipotecznych.

Kraj gwarantuje dopełnienie zobowiązań wypływających z emisji listów zastawnych.

B. Oddział bankowy obejmuje następujące czynności:

- a)* nabywanie wierzytelności i ściąganie tychże na własny i obcy rachunek, umawianie się z dłużnikami i wierzycielami o ich spłatę w ratach;
- b)* nabywanie i sprzedawanie własnych listów zastawnych oraz obligacyi krajowych;
- c)* eskontowanie wylosowanych własnych listów zastawnych oraz kuponów od tych listów;
- d)* udzielanie zaliczek na własne listy zastawne, na urzędownie na giełdzie notowane listy zastawne innych w kraju istniejących zakładów hipotecznych, na krajowe obligacye i w ogóle na papiery wartościowe, w których kapitały popularne lokowane być mogą;
- e)* eskontowanie weksli, w szczególności weksli przedkładanych przez kasy oszczędności, powiatowe i gminne kasy pożyczkowe, stowarzyszenia zaliczkowe i inne oparte na ustawie z 9. kwietnia 1873 D. u. p. Nr. 70 jak również przez koła kredytowe, tudzież reeskontowanie weksli;
- f)* udzielanie pożyczek gminom i powiatom, kasom oszczędności, kasom pożyczkowym gminnym i powiatowym, stowarzyszeniom zaliczkowym i innym opartym na ustawie z 9. kwietnia 1873 D. u. p. N. 70 oraz kołom kredytowym na skrypta notaryalne;
- g)* udzielanie zaliczek na płody rolnicze, górnicze i przemysłowe na podstawie listów składowych (warrants) przez zarządy zakładów publicznych wystawione, oraz udzielanie pożyczek na zastawy;
- h)* przyjmowanie gotówki na asygnaty kasowe i na rachunek bieżący; asygnaty kasowe nie mogą opiewać na kwoty niższe niż 100 zł. a ogólna suma wydanych asygnat kasowych nie może przenosić jednego miliona zł.;
- i)* przyjmowanie depozytów;

- k) prowadzenie towarowego interesu komisowego;
- l) pośredniczenie w zakładaniu i prowadzeniu przedsiębiorstw rolniczych, przemysłowych i handlowych, oraz udzielanie im pożyczek;
- m) udzielanie pożyczek na przedsiębiorstwa melioracyjne, ułatwianie na drodze kredytu tworzeniu się spółek melioracyjnych, a względnie wykonywanie robót melioracyjnych na rachunek osób trzecich.

II. Interesa hipoteczne.

A. Udzielanie pożyczek.

§. 4. Bank krajowy udziela pożyczek:

- 1) na posiadłości ziemskie w Galicyi i w Wielkiem Księstwie Krakowskiem położone i zapisane w księgach hipotecznych;
- 2) na zapisane w księgach hipotecznych domy murowane mieszkalne w miejscowościach podlegających podatkowi domowo czynszowemu, które oznaczy Wydział krajowy.

§. 5. Bank krajowy udzielić może tylko pożyczki ubezpieczone hipotecznie w ten sposób, żeby udzielona pożyczka z doliczeniem poprzedzających ją na hipotecę ciężarów, mieściła się w pierwszej połowie wartości hipoteki, lub też jeżeli wierzyciele hipoteczni złożą oświadczenie wciągnięte następnie do ksiąg hipotecznych, że odstępują bankowi pierwszeństwo hipoteczne dla pożyczki zamierzonej i dla praw połączonych z nią podług statutów, tak, ażeby pożyczka ubezpieczoną została w pierwszej połowie wartości hipoteki.

§. 6. Domy, na które Bank udziela pożyczki, tudzież budynki gospodarcze, których wartość uwzględniono przy udzieleniu pożyczki na posiadłość ziemską, muszą być w zakładzie przez Wydział krajowy wskazanym w ten sposób od ognia ubezpieczone, żeby suma zabezpieczona bez pozwolenia Banku nie mogła być wypłacona ubezpieczonemu.

§. 7. Bank krajowy ocenia wartość hipoteki, która ma służyć za podstawę pożyczki, z uwzględnieniem stokrotnego podatku gruntowego, katastralnych oszacowań przychodu, kontraktów kupna i dzierżawy, miejscowych cen ziemi, czynszów dzierżawnych, działów familijnych i przeprowadzonych detaksacyi sądowych. Jako wartość domów czynszowych znajdujących się w dobrym stanie, może Bank krajowy przyjąć najwyżej kwotę wynikłą z obliczenia w ten sposób uskutecznionego, że z przeciętnego dochodu ostatnich sześciu lat, a przy domach w późniejszym czasie zbudowanych, z przeciętnego dochodu rocznego od czasu, jak są zamieszkane, straconą zostanie jedna trzecia część, a w miarę stosunków miejscowych, więcej aż do połowy, zaś reszta kapitalizowana najmniej po 5 od sta. W żadnym jednak razie kwota stracona z dochodu rocznego nie może być mniejszą, niż suma podatkowa wraz z dodatkami, opłacanymi przeciętnie z domu, o który chodzi w latach wziętych za podstawę przy obliczeniu dochodu.

Jako podstawa ocenienia hipoteki tak co do posiadłości wiejskich jak i miejskich, służyć może także oszacowanie przedsięwzięte na żądanie i koszt proszącego o pożyczkę.

Pożyczki hipoteczne udzielane na podstawie osobnego oszacowania o ile co do dóbr przenoszą 50.000 złr. a co do domów 25.000 złr., wymagają przyzwolenia rady nadzorczej.

Bliższe szczegóły co do postępowania przy ocenianiu wartości hipotek i udzielaniu pożyczek, zawiera regulamin.

§. 8. Bank krajowy może odmówić pożyczki bez podania powodów.

§. 9. Przy nabyciu istniejącej już wierzytelności hipotecznej muszą być zapewnione takie same prawa, jakich zakład wymaga przy każdej pożyczce

W razie gdyby pierwotny skrypt dłużny temu postanowieniu nie odpowiadał, natenczas ma być uzupełnionym w tej mierze przez dodatkowe oświadczenie właściciela, którego nieruchomości obciążoną jest ową wierzytelnością, w razie potrzeby także przez odpowiednie oświadczenie ze strony innych wierzycieli hipotecznych.

§. 10. Mimo wypełnienia wszystkich wskazanych warunków, wypłata pożyczki może być odmówioną:

- a) jeżeli od czasu przyznania pożyczki wartość hipoteki tak się zmniejszyła, że nie przedstawia już dostatecznego bezpieczeństwa w myśl statutu (§. 5.);
- b) jeżeli proszący o pożyczkę w przeciągu dni 30 po uwiadomieniu, że pożyczka przygotowana jest do wydania, takowej nie podniósł;
- c) jeżeli zmarł proszący o pożyczkę;
- d) jeżeli utworzono konkurs do jego majątku;
- e) jeżeli sądowa licytacja realności ofiarowanej na hipotekę jest w toku.

B. Stosunek dłużnika hipotecznego do zakładu.

§. 11. Dłużnik ma w skrypcie dłużnym poddać się wyraźnie statutom działu hipotecznego Banku krajowego jako obowiązującej dlań normie.

Pod tym warunkiem wchodzi w zastosowanie postanowienia zawarte w tym rozdziale a obowiązujące dłużnika.

Dłużnik obowiązany jest oznaczone w skrypcie dłużnym raty (obejmujące spłatę prowizyi i kapitału) spłacać w ustanowionych półrocznych terminach z góry, tudzież uiszczać równocześnie dodatek na koszt zarządu. Stopę procentową pożyczek i wysokość dodatku na koszt zarządu ustanowi Wydział krajowy na przedstawienie Dyrekcji i po wysłuchaniu Rady nadzorczej.

§. 12. Dłużnik może spłacić kapitał pożyczony także przed upływem ustanowionego terminu w całości lub w części, jeżeli kwota kapitału, której spłatę ofiaruje, wynosi jedną lub więcej całych umówionych rat kapitałowych i jeżeli dłużnik rzeczoną kwotę sześć miesięcy pierwej wypowie, albo uiszczy od niej umówioną prowizję za czas do upływu tego terminu nie dostający. — Wszelkie spłaty kapitału ponad plan umorzenia mogą być uskuteczniiane jedynie w jednym z terminów, dla spłaty rat ustanowionych.

§. 13. Prowizya i umówione raty umorzenia mają być zawsze uiszczane w gotówce, w wylosowanych i płatnych już listach zastawnych lub zapadłych kuponach, wszelkie zaś spłaty kapitału, któreby dłużnik chciał uskutecznić nad plan umorzenia, wolno mu uiszczyć w listach zastawnych wartości nominalnej lub w gotówce.

§. 14. Dla ulżenia dłużnikom każdy termin spłaty rat pożyczkowych obejmować będzie dni piętnaście, tak, że dopiero po upływie piętnastego dnia od nieuiszczonych rat obliczana będzie prowizya zwłoki, która jedynie w gotówce może być uiszczoną.

§. 15. Bank upoważnionym jest żądać od dłużnika:

- a) ażeby wykazał się uiszczeniem opłaty asekuracyjnej od budynków, których wartość została wziętą w rachubę przy wymiarze pożyczki;
- b) aby wykazał się uiszczeniem podatków opłacanych z nieruchomości za hipotekę służącej;
- c) aby wykazał się uiszczeniem prowizyi od innych kapitałów, ciężających na tej samej hipotece a poprzedzających pożyczkę zaciągniętą w zakładzie.

§. 16. Bank krajowy ma prawo nawet bez porozumienia się z dłużnikiem hipotecznym dopełnić na jego rachunek wypłaty należnych z dóbr obciążonych pożyczką hipoteczną podatków i innych ciężarów, jak niemniej renty i procentów od kapitału, poprzedzającego na hipotece wierzytelność banku, oraz premii asekuracyjnej.

Bank krajowy może umówić się z jednym z zakładów asekuracyjnych krajowych o spłatę premii asekuracyjnej z kasy swojej i żądać od dłużnika hipotecznego zwrotu takowej przy spłacie rat amortyzacyjnych pożyczki.

§. 17. Jeżeli dłużnik nie uiszczy w oznaczonym terminie raty w skrypcie dłużnym ustanowionej, będzie Bank krajowy uprawnionym ściągnąć w drodze egzekucyjnej całą należytość swoją bez poprzedniego wypowiedzenia.

W razie jeżeli hipoteka takiej uległa zmianie, że nie daje już Bankowi krajowemu zabezpieczenia w statucie wymaganego, służy zakładowi prawo wypowiedzenia całej wierzytelności na trzy miesiące bez względu na pierwotnie umówiony termin spłaty.

§. 18. Dłużnik może żądać w każdym czasie pokwitowania na spłaconą dotąd część pożyczki z zezwoleniem na wykreślenie tej spłaconej sumy ze stanu biernego nieruchomości za hipotekę służącą.

§. 19. Jeżeli przynajmniej czwarta część pożyczonego kapitału spłaconą została, może dłużnik żądać ustanowienia nowego planu amortyzacyjnego dla reszty pożyczki.

§. 20. Celem ściągnięcia zaległych prowizyj i rat umarzających od pożyczek hipotecznych oraz innych należności, które dłużnik hipoteczny zobowiązał się uiszczyć, może Bank żądać egzekucyi politycznej lub sądowej.

W razie egzekucyi sądowej służy zakładowi przywileje wymienione w art. II. do IV. rozporządzenia ministeryalnego z dnia 28. października 1865 N. 110 Dz. p. p., zaś w razie sekwestracji prawo określone w §. 5. rozporządzenia ministeryalnego z 18. lipca 1859 (Dz. p. p. N. 130).

§. 21. Bankowi krajowemu służy wolność od opłat przy dokumentach, oraz wolność od opłaty stempla od wydawanych listów zastawnych i kuponów w myśl ustawy z dnia 10. lipca 1865 N. 55 Dz. p. p. i rozporządzenia Ministerstwa skarbu z dnia 16. stycznia 1866 N. 9. dz. p. p.

Wszelkie inne opłaty stemplowe, lub w innej formie pobierane, jakieby należały skarbowi publiczemu od pożyczki hipotecznej lub połączonych z nią czynności, winien dłużnik ponosić.

C. Listy zastawne.

§. 22. Na podstawie udzielonych w myśl niniejszego statutu pożyczek hipotecznych, Bank krajowy wydawać będzie listy zastawne t. j. dokumenta zapewniające właścicielom tychże wypłaty procentów i kapitału pod warunkami, w samych listach zastawnych wyszczególnionymi.

§. 23. Ogólna suma listów zastawnych znajdujących się w obiegu, nie może przekraczać w żadnym razie ogólnej sumy równoczesnych wierzytelności hipotecznych zakładu.

W razie spłaty pożyczek hipotecznych w gotówce przed upływem ustanowionego terminu, winien bank wycofać z obiegu odpowiadającą spłaconemu kapitałowi ilość listów zastawnych.

§. 24. Wszelkie spłaty pożyczonych kapitałów uiszczane czy to w przepisanych półrocznych ratach, czy też naraz w skutek wypowiedzenia pożyczki, mają wpływać do funduszu umorzenia, który przeznaczony jest wyłącznie na umorzenie listów zastawnych wylosowanych podług wartości nominalnej.

§. 25. Opłata procentów i kapitału poręczona zostaje posiadaczom listów zastawnych wierzytelnościami hipotecznymi Banku krajowego, innymi jego aktywami i funduszem rezerwowym, a w dalszym rządzie gwarancją funduszu krajowego w myśl uchwały Sejmu krajowego z dnia 21. października 1881.

§. 26. Każdy cel zastawny ma zawierać:

- a) oznaczenie kapitału, na który opiewa;
- b) stopę procentową i terminy opłaty procentów;
- c) walutę, w której kapitał i procenty będą płacone;
- d) termin umorzenia kapitału;
- e) przyrzeczenie opłaty procentów i kapitału ze strony Banku krajowego;
- f) podpis i pieczęć dyrekcji;
- g) potwierdzenie Rady nadzorczej i ustanowionego komisarza, że list zastawny wydano na podstawie nabytej przez Bank odpowiadającej statutowi wierzytelności hipotecznej;
- h) powołanie się na przysługującą listom zastawnym Banku krajowego gwarancję funduszu krajowego, wreszcie
- i) na odwrotnej stronie paragrafy statutu, odnoszące się do listów zastawnych.

§. 27. Stopa procentowa listów zastawnych zawsze ma być równą stopie procentowej pożyczek, na których podstawie listy zostały wydane.

§. 28. Listy zastawne opiewają na okaziciela i mają przydane: arkusz z półrocznymi kuponami procentowymi i talonem na dalsze kupony.

§. 29. Listy zastawne będą opiewać na 50 zł. 100 zł. lub wyższe przez 100 podzielne kwoty.

§. 30. Czas obiegu listów zastawnych może być oznaczonym z góry, lub też zależnym od wylosowania.

§. 31. Jeżeli list zastawny ściągnięty zostaje z obiegu, należące doń a nie zapadłe jeszcze kupony muszą być zwrócone.

W braku tych kuponów potrącona będzie w gotówce ich wartość nominalna, jeżeli amortyzacja w drodze prawnej nie została przeprowadzona.

§. 32. Zapadłe kupony od listów zastawnych, kwity procentowe i wylosowane listy zastawne będą wypłacane w kasach Banku krajowego i w innych miejscach, które dyrekcyja z uwzględnieniem dogodności interesowanych oznaczy i poda do publicznej wiadomości. — Procenta zapadłe a nie pobrane w przeciągu lat trzech, równie jak wylosowane listy zastawne niezrealizowane w przeciągu lat 30 od dnia zapadłości są zadawnione i nie mogą być więcej żądane.

§. 33. Bank uważa posiadacza listu zastawnego i posiadacza kuponu za właścicieli tychże.

Jeżeli kto chce zapewnić sobie pobór procentów od listów zastawnych do niego należących, lub jeżeli list zastawny i przychód z niego płynący ma być stale poświęcony na pewien cel, natenczas należy wnieść do Banku pisemną prośbę o winkulowanie.

Przy wypłacie procentu od winkulowanych listów zastawnych, co za kwitami się odbywa, Bank nie jest obowiązany rozpoznawać prawdziwości podpisu i nie przyjmuje żadnej odpowiedzialności w tym względzie.

Wolno jednak właścicielowi listu zastawnego żądać, aby zapłata kapitału przypadającego na winkulowany list zastawny, wypłata procentów, a w końcu dewinkulacyja listu zastawnego nastąpić mogła jedynie za przedłożeniem jego podpisu, notaryalnie lub sądownie legalizowanego.

§. 34. W celu dewinkulowania listów zastawnych, winkulowanych na rzecz gmin, lub innych pod opieką władz zostających korporacyj i zakładów, potrzebnem jest nadto przyzwolenie władzy nadzorczej.

Jeżeli ma nastąpić dewinkulacyja listu zastawnego na żądanie innej osoby, a nie tej, którą wymienia zastrzeżenie na liście zastawnym umieszczone, natenczas żądający musi się wykazać dokumentami publicznymi, albo notaryalnie lub sądownie legalizowanymi, że nabył własność listu zastawnego.

§. 35. Listy zastawne Banku krajowego mogą być użyte na lokacyę kapitałów fundacyjnych, kapitałów należących do zakładów zostających pod dozorem publicznym, tudzież funduszków pupilarnych, fideikomisowych i depozytowych i nareszcie służyć mogą według kursu giełdowego jako kaucye w stosunkach służbowych lub kontraktowych.

III. Interesa bankowe.

a) *Interes eskontowy, pożyczkowy i zastawniczy.*

§. 36. Bank krajowy upoważniony jest eskontować weksle, asygnacye i obligi.

Weksle muszą mieć z reguły trzy, a przynajmniej dwa podpisy osób lub instytucyj finansowych wekslowo obowiązanych, znanych z wypłacalności.

Bank nie potrzebuje podawać powodów nieprzyjęcia weksłu do eskontu.

§. 37. Dla oceny weksli podanych do eskontu a względnie do reeskontu, złożony będzie komitet cenzorów mianowanych, po zasięgnięciu opinii izb handlowych i towarzystw rolniczych, na wniosek dyrekcyi przez Radę nadzorczą, a zatwierdzonych przez Wydział krajowy na trzy lata.

Po upływie trzechlecia ci sami cenzorowie mogą być ponownie powołani. Krewni w linii zstępnej i wstępnej, spółnicy i prokurzyści dyrektorów i cenzorów nie mogą być cenzorami.

§. 38. Przy objęciu swego urzędowania cenzorowie złożyć mają pisemne przyrzeczenie, że przy ocenieniu weksli postępować będą z największą bezstronnością.

Żaden z nich nie może brać udziału w ocenianiu weksli przedsiębiorstwa, w którym uczestniczy w jakikolwiek sposób.

§. 39. Gminom i powiatom Bank krajowy udzielać będzie pożyczki po przedłożeniu uchwał właściwych reprezentacji, powziętych w tej mierze i po wykazaniu się przepisaniem w ustawach zatwierdzeniem uchwał przez władze wyższe.

§. 40. Bank krajowy udzielać będzie pożyczki na akta notaryalne gminom, powiatom, stowarzyszeniom zaliczkowym i innym, opartym na nstawie z dnia 9. kwietnia 1873, Dz. u. p. nr. 70, oraz kołom kredytowym, kasom oszczędności w ogóle, gminnym i powiatowym kasom oszczędności i kasom pożyczkowym, ostatnim czterem instytucjom jednak tylko za poręczeniem właściwych gmin lub powiatów, wykazaniem uchwałą reprezentacji gminnej lub powiatowej, zatwierdzoną przez władzę wyższą, jak tego ustawy wymagają.

§. 41. Na podstawie pożyczek udzielonych powiatom lub gminom i do wysokości tych pożyczek wydawać może Bank krajowy obligacye komunalne.

Za opłatę procentów i kapitału tych obligacyi ręczy Bank krajowy przedewszystkiem pożyczkami powiatowemi i gminnemi, dalej funduszem rezerwowym i aktywami swojemi.

Na każdej obligacyi komunalnej umieszczone będzie potwierdzenie Rady nadzorczej, iż obligacya wydana została na podstawie pożyczki udzielonej gminie lub powiatowi.

§. 42. Zaliczki na zastaw papierów publicznych (§. 3. lit. d.) udzielane będą na przeciąg czasu nie krótszy jak dni 8, a nie dłuższy jak dni 90.

Rada nadzorcza ustanowi na wniosek Dyrekcyi normy, na które papiery wartościowe, do jakiej wysokości i na jaki procent zaliczki udzielane być mają.

§. 43. Dłużnikowi wolno spłacić przed terminem zaliczkę na zastaw papierów otrzymaną. Nie upoważnia go to jednak do żądania zwrotu procentów z góry uiszczonych.

§. 44. Jeżeli przyjęta przy udzieleniu zaliczki wartość giełdowa papierów w zastaw danych, obniży się na $\frac{3}{4}$ przyjętej wartości kursowej, winien dłużnik złożyć odpowiedni dalszy zastaw, lub spłacić stosowną część zaliczki. W przeciwnym razie Bank krajowy upoważnionym jest sprzedać zastaw w całości lub w części na giełdzie przed terminem spłaty zaliczki, a nadwyżkę po zaspokojeniu własnej należitości pozostałą, przechować jako depozyt bezprocentowy do dyspozycyi dłużnika, lub na rzecz jego złożyć do Sądu.

Jeżeliby kwota ze sprzedaży zastawu uzyskana, nie wystarczała na zaspokojenie pretensyi Banku, dłużnik obowiązany jest pokryć pozostałą resztę pretensyi.

§. 45. Jeżeli zaliczka nie została spłaconą w terminie, npoważniony jest Bank bez odnoszenia się do dłużnika i bez sądowej interwencyi sprzedać zastaw w całości lub w części w celu pokrycia swoich pretensyi, do których należą także koszta sprzedaży.

§. 46. Rada nadzorcza oznaczy, na jakie przedmioty mogą być udzielane pożyczki w oddziale zastawniczym, oraz ustanowi na wniosek Dyrekcyi wysokość stopy procentowej i należitości manipulacyjnych. Wysokość tych ostatnich należitości wymaga zatwierdzenia Rządu.

§. 47. Pożyczki na zastaw (§. 46) udzielane będą na czas nie dłuższy, jak 6 miesięcy i mogą być także częściowo spłacane.

§. 48. Jeżeli przedmioty zastawione nie zostaną w terminie wykupione lub na nowo zastawione, natenczas służy Bankowi krajowemu prawo bez odnoszenia się do dłużnika i bez sądowej interwencyi sprzedać zastaw w całości lub w części w celu pokrycia swoich pretensyj, do których należą także koszta sprzedaży. Sprzedaż nastąpić ma w drodze publicznej licytacji. Towary, mające cenę giełdową lub targową, mogą być także sprzedane bez licytacji przez przysięgłego stręczyciela.

§. 49. Bank krajowy uważa posiadacza kwitu zastawniczego za uprawnionego do wykupna zastawów i w ogóle do wszelkich czynności, jakie właściciel zastawu przedsiębrać może. Zakład nie bada wiarygodności potrzebnych w interesie zastawniczym podpisów stron i nie przyjmuje żadnej za nie odpowiedzialności.

b) Przyjmowanie pieniędzy na asygnaty kasowe i rachunek bieżący.

§. 50. Bank krajowy wydawać będzie na złożoną gotówkę w kwocie najmniej 100 zł. w. a. oprocentowane asygnaty kasowe.

Formularze asygnat podlegają zatwierdzeniu Rządu.

§. 51. Bank krajowy będzie przyjmować gotówkę na rachunek bieżący i uskuteczniać do wysokości złożonej kwoty wypłaty zlecone przez wkładającego, bądź wypłacając w gotówce przekazy (*cheques*) przezeń wystawione, bądź przepisując na żądanie wkładającego kwotę przezeń złożoną w całości lub części na rachunek innej osoby.

Formularze przekazów (*cheques*) podlegają rządowemu zatwierdzeniu.

§. 52. Zakład uważa posiadacza na okaziciela opiewającej asygnaty kasowej za uprawnionego do odbioru pieniędzy, o ile wkładający nie zastrzeże, iż pieniądze mogą być wydane tylko jemu lub wylegitymowanemu legalizowanym dokumentem pełnomocnikowi albo prawonabywcy.

c) Inne interesa bankowe.

§. 53. Sposób prowadzenia interesów bankowych, wymienionych w §. 3. statutu w ustępie B, pod lit. a, b, c, i i, określa regulamin.

§. 54. Rada nadzorcza oznaczy, na jakie towary rozciągać się ma interes komisowy Banku krajowego i wyda szczegółowe instrukcje w tej mierze.

§. 55. Czynności pośredniczenia w zakładaniu i prowadzeniu przedsiębiorstw rolniczych, przemysłowych i handlowych, oraz udzielanie pożyczek (§. 3. ustęp B. lit. l.) mogą być przedsiębrane tylko za poprzednią uchwałą Rady Nadzorczej powziętą od wypadku do wypadku.

Udzielanie pożyczek na przedsiębiorstwa melioracyjne, ułatwianie na drodze kredytu tworzenia się spółek melioracyjnych a względnie wykonywanie robót melioracyjnych na rachunek osób trzecich, określone będzie osobną instrukcją ułożoną przez Radę nadzorczą a zatwierdzoną przez Wydział krajowy.

d) Interesa bankowe z stowarzyszeniami zarobkowemi i gospodarczemi, opartemi na ustawie z dnia 9. kwietnia 1873 (Dz. u. p. nr. 70.)

§. 56. Dla stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych, opartych na ustawie z 9. kwietnia 1873 (Dz. u. p. nr. 70) może Bank krajowy utworzyć osobny oddział interesów bankowych, a to z jednej strony w celu ułatwienia tym stowarzyszeniom kredytu udzielanego w myśl poprzednich postanowień tego statutu, w celu otwarcia im na podstawie odpowiednich skryptów notaryalnych kredytu niepokrytego w rachunku bieżącym, w celu ułatwiania ich interesów pieniężnych na placach bankowych, oraz w celu lokacyi zwyczaj kasowych tych stowarzyszeń, z drugiej strony celem korzystania z ich pośrednictwa w interesach Banku.

§. 57. W razie utworzenia takiego oddziału, stowarzyszenia chcące być dopuszczone do korzystania z niego, winne się poddać nadzorowi Banku krajowego w myśl instrukcyi osobnej, którą uchwali Rada nadzorcza.

Dla oddziału tego ustanowionym będzie osobny komitet cenzorów, przy którego utworzeniu przyznaną będzie stowarzyszeniom ingerencya, określona bliżej przez Radę nadzorczą w osobnej instrukcyi.

§. 58. Bank krajowy w myśl postanowienia §. 3. następu B. pod lit. l., współdziałać będzie przy zachowaniu przepisu § 55. przy zakładaniu towarzystw zarobkowych i gospodarczych, mających za przedmiot przedsiębiorstwa pod przytoczoną literą l. wymienione.

e) Uposażenie działu bankowego.

§. 59. Za zobowiązania Banku krajowego wypływające z interesów bankowych (§. 3. lit. B) odpowiada przedewszystkiem fundusz rezerwowy, utworzyć się mający w myśl postanowienia §. 62 lit. b. statutu, następnie zaś kapitał zakładowy, składający się z kwoty jednego miliona zł., którą kraj wyposaża dział bankowy i z kwot przekazywanych na pomnożenie kapitału zakładowego w myśl §. 62. lit. a, statutu.

§. 60. Jeśliby w skutek zaszłych strat kapitał zakładowy Banku krajowego zmniejszył się do połowy, Rada Nadzorcza obowiązana jest donieść o tem niezwłocznie Wydziałowi krajowemu celem dalszego zarządzenia.

IV. Bilans i fundusz rezerwowy.

§. 61. Rok słoneczny jest rokiem administracyjnym Banku. Corocznie dnia 31. grudnia Dyrekcyja zamyka rachunki i układa bilans i inwentarz majątkowy Banku. Zestawienia te, po ścisłym sprawdzeniu, zaopatrzone podpisem Dyrekcyi i naczelnego buchhaltera Rada Nadzorcza przesyła wraz z sprawozdaniem swem Wydziałowi krajowemu, który przedłoży je Sejmowi na najbliższej sesyi celem wydania absolutoryum.

Jeśliby Bank wszedł w życie w ciągu roku słonecznego, natenczas pierwsze zamknięcie rachunków i bilans, tudzież inwentarz majątkowy, ułożone będą dopiero z końcem najbliższego roku słonecznego.

§. 62. Nadwyżka przychodów Banku, obliczona w myśl postanowień prawa handlowego obracaną będzie:

a) w 70% na pomnożenie zakładowego majątku Banku, dopóki tenże nie dojdzie do dwóch milionów zł.

b) w 30% na utworzenie funduszu rezerwowego w celu pokrycia możebnych strat.

Fundusz rezerwowy służy zarówno dla oddziału hipotecznego jak i bankowego.

§. 63. Gdy kapitał zakładowy Banku dojdzie do dwóch milionów zł. nadwyżka coroczna przychodów Banku krajowego o ile nie będzie potrzebną na utrzymanie w powyższej wysokości kapitału zakładowego, oddaną będzie do dyspozycyi Sejmowi krajowemu.

V. Zarząd i nadzór.

§. 64. Bezpośredni zarząd Banku krajowego i zastępywanie tegoż w obec trzecich osób należy do Dyrekcyi.

§. 65. Dyrekcyja ma siedzibę we Lwowie i składa się z trzech dyrektorów.

Wrazie przeszkody w urzędowaniu dyrektora, Wydział krajowy zarządza zastępstwo z łona Rady nadzorczej.

§. 66. Wydział krajowy mianuje dyrektorów na podstawie przedstawienia Rady nadzorczej a naczelnego buchhaltera i kasjera na podstawie przedstawienia Dyrekcyi, oznaczając zarazem wysokość kaucyi służbowej dla obu ostatnich funkcjonaryusz.

Stosunki służbowe Dyrektorów określi Wydział krajowy po wysłuchaniu Rady nadzorczej osobnemi normami, które poda do wiadomości Sejmu krajowego.

§. 67. Dyrekcyi podlegają wszyscy urzędnicy i słuźy Banku. Ustanowienie i zmiana etatu następuje za uchwałą Wydziału krajowego powziętą na podstawie wniosków Rady Nadzorczej. — Obsadzenie posad z wyjątkiem naczelnego buchhaltera i kasjera (§. 66.) należy do Dyrekcyi, z zastrzeżeniem zatwierdzenia nominacyi urzędników przez Radę Nadzorczą.

§. 68. Do ważności uchwał Dyrekcyi potrzebny jest komplet trzech dyrektorów, lub urzędujących zastępców i zgoda dwóch uczestników posiedzenia.

Dokumenta zobowiązujące zakład muszą być podpisane przez dwóch Dyrektorów, albo przez jednego z nich i jednego zastępcę.

Przepisy o prokurzystach oraz bliższe szczegóły wewnętrznego toku i rozdziału czynności zawiera regulamin.

§. 69. Rada Nadzorcza wykonuje kontrolę nad Bankiem krajowym i czuwa nad jego bezpieczeństwem.

§. 70. Do zakresu Rady Nadzorczej należy:•

A. w dziale hipotecznym :

1) potwierdzanie na listach zastawnych, że wydane zostały na podstawie nabytej przez Bank, a odpowiadającej statutowi wierzytelności hipotecznej (§. 26 lit. g.)

B. w dziale bankowym :

2) potwierdzanie pożyczek gminnych i powiatowych na obligacjach komunalnych, że wydane zostały na podstawie pożyczki udzielonej gminie lub powiatowi (§. 40).

3) mianowanie cenzorów (§. 37).

4) oznaczanie wysokości zaliczek i procentu przy przyjmowaniu papierów wartościowych w zastaw (§. 42).

5) oznaczanie przedmiotów, które w zastaw będą brane, oraz ustanawianie wysokości procentu i należności manipulacyjnej w oddziale zastawniczym (§. 46).

6) ustanawianie należności od depozytów przyjętych przez Bank do przechowania.

7) oznaczanie towarów, które obejmować może interes komisowy Banku i wydanie osobnych instrukcyi dla interesu komisowego (§. 54).

8) przyzwalanie od wypadku do wypadku na podejmowanie czynności określonych w §. 3. ustępie B. pod lit. 1) tego statutu (§. 55).

9) wydanie instrukcyi osobnej co do interesów z stowarzyszeniami zarobkowemi i gospodarczemi (§. 57).

C. w ogólności :

10) wnioski do zmiany regulaminu dla Banku krajowego, ewentualnie wydanie regulaminu dla filii Banku oraz prowincjonalnych organów pomocniczych i wykonawczych. (§. 74).

11) przedstawianie propozycyi na posady dyrektorów (§. 66).

12) wnioski do ustanowienia i zmiany etatu, oraz zatwierdzanie nominacyi urzędników (§. 67).

13) uchwalanie, czy ma być naruszony kapitał funduszu rezerwowego.

14) przekonywanie się o stanie funduszy Banku i o prowadzeniu interesów, przeprowadzanie przynajmniej co kwartał skontra kasy i rewizyi ksiąg.

§. 71. Rada Nadzorcza składa się z dziewięciu członków i czterech zastępców wybranych przez Sejm krajowy na przedstawienie Wydziału krajowego.

Wydział krajowy mianuje z grona Rady Nadzorczej Przewodniczącego i jego Zastępcę.

Członkowie Wydziału krajowego, urzędnicy krajowi, dyrektorowie i urzędnicy Banku krajowego nie mogą być członkami Rady Nadzorczej.

§. 72. Na posiedzeniach Rady Nadzorczej biorą udział z głosem doradczym dyrektorowie, lub urzędujący ich zastępcy z wyjątkiem spraw wymienionych w §. 70 pod liczbami 11 i 14, które załatwiane być mają w nieobecności urzędujących członków Dyrekcji.

Do ważności uchwał Rady Nadzorczej potrzebna jest obecność pięciu członków Rady Nadzorczej lub ich zastępców oraz dwóch dyrektorów lub urzędujących zastępców i większość głosów obecnych członków Rady Nadzorczej, względnie ich zastępców.

Przy załatwianiu spraw wymienionych w §. 70. pod liczbami 11 i 13 potrzebną jest obecność siedmiu członków Rady Nadzorczej, lub ich zastępców.

Bliższe szczegóły co do toku czynności Rady Nadzorczej określi regulamin.

§. 73. Zwierzchni nadzór nad Bankiem krajowym wykonuje Reprezentacya kraju tj. Sejm, a w jego zastępstwie Wydział krajowy.

W szczególności należy do Wydziału krajowego:

- 1) wydanie regulaminu dla Banku krajowego (§. 70 lit. C. l. 10.
- 2) ustanowienie stopy procentowej dla pożyczek hipotecznych i wysokości dodatku na koszt zarządu (§. 11) oraz ustanowienie stopy procentowej prowizji zwłoki (§. 14).
- 3) oznaczanie miejscowości, w których Bank może udzielać pożyczek hipotecznych na domy (§. 4).
- 4) oznaczenie zakładu ubezpieczeń, w którym mają być nbezpieczone budynki służące za hipotekę pożyczki (§. 6).
- 5) zatwierdzanie cenzorów (§. 37).
- 6) zatwierdzenie instrukcyi o wykonywaniu przedsiębiorstw melioracyjnych (§. 55).
- 7) przedkładanie każdoczesnemu Sejmowi sprawozdania o stanie Banku krajowego (§. 61).
- 8) mianowanie dyrektorów, naczelnego buchhaltera i kasyera, oraz zarządzanie zastępstwa w dyrekcji (§§. 65 i 66).
- 9) ustanowienie norm służbowych dla dyrekcji i urzędników, oraz ustanowienie i zmiana etatu (§. 66 i 67).
- 10) ustanawianie filii oraz organów pomocniczych i wykonawczych dla Banku krajowego (§. 75).
- 11) skontrolowanie kasy Banku krajowego i rewidowanie ksiąg każdej chwili, kiedy potrzeba tego uznana została.
- 12) wykonywanie nadzoru w myśl ustawy z dnia 24. kwietnia 1874 r. (Dz. ust. p. Nr. 48) i ustanowienie komisarza, który wykonywać ma funkcye wskazane w przytoczonej ustawie.

Oddział bankowy zostaje pod nadzorem Rządu w myśl cesarskiego patentu z d. 26. listopada 1852 (Dz. ust. p. Nr. 253).

§. 74. Bank krajowy ma prawo zakładać filie w kraju oraz ustanawiać prowincjonalne organa pomocnicze i wykonawcze dla wszystkich lub niektórych tylko działów swojego zakresu. Ustanawianie filii oraz organów pomocniczych i wykonawczych z oznaczeniem zakresu działania, uchwała Wydział krajowy na wniosek Rady Nadzorczej, która następnie osobnymi regulaminami i instrukcyami określi szczegółowo stosunek filii i wspomnianych organów do centralnego zarządu.

§. 75. Przy pożyczkach nieprzenoszących 1000 zł. a. w. wypłata kapitału pożyczkowego i pobór rat pożyczkowych mogą się odbywać:

- a) za pośrednictwem rządowych kas poborowych o tyle i na tak długi czas, jak rząd na to przyzwoli, i
- b) za pośrednictwem kas Wydziałów powiatowych.

VI. Zmiana statutów i zwinięcie zakładu.

§. 76. Zmiany statutów uchwała Sejm krajowy. Zmiany te podlegają zatwierdzeniu Rządu.

Jeśliby okoliczności wymagały zwinięcia zakładu, winien Wydział krajowy po wysłuchaniu Rady Nadzorczej przedłożyć odpowiednie wnioski Sejmowi, który uchwali zarazem sposób przeprowadzenia postanowionego zwinięcia zakładu.

§. 77. W razie rozwiązania Banku krajowego w skutek uchwały Sejmu krajowego, cały majątek Banku przechodzi na własność kraju.

Alegat 3. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie z dnia 7. maja 1882 L. 4.562/pr.

Jego ces. i król. Apostolska Mość

raczył najwyższem postanowieniem z dnia 27. kwietnia b. r. zatwierdzić najmiłościwiej uchwalone przez Sejm krajowy wedle udzielonych mi szacownem pismem z dnia 21. października z. r. L. 713/S. rezolucyj A. i B. przyjęcie poręki kraju za dotrzymanie zobowiązań z wydawania listów zastawnych przez Bank krajowy królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskim wynikających.

Jednocześnie raczył Jego ces. i król. Apostolska Mość powołanem najwyższem postanowieniem użyzyć najmiłościwiej najwyższej Sankeyi nchwalonemu przez Sejm krajowy projektowi ustawy, którą Świetny Wydział upoważniony został do zaciągnięcia imieniem krają na założenie i wyposażenie Banku krajowego pożyczki w ilości 1,025.000 zł. pod warunkami najmniej uciążliwymi.

Zarządzając równocześnie ogłoszenie powyższej ustawy w dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych, mam zaszczyt zawiadomić o tem Świetny Wydział krajowy w skutek reskryptu Wysokiego Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 2. b. m. L. 6.646 odnośnie do mojej odezwy z dnia 16. kwietnia b. r. L. 3.776/pr. z nadmienieniem, że Wysokie Ministerstwo spraw wewnętrznych, zatwierdziło oraz powołanym reskrytem w porozumieniu z interesowanemi Ministerstwami wypracowany przez Świetny Wydział w myśl reskryptu ministryalego z dnia 10. kwietnia b. r. L. 958, statut założyć się mającego Banku krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskim z wyjątkiem postanowień §. 20. co do egzekucyi politycznej dla należytości hipotecznych, które to postanowienia aż do wydania potrzebnej ku temu ustawy pozostają w zawieszaniu, również i ogłoszenie pomienionego statutu zastrzega się do chwili, w której wyż pomieniona ustawa przyjdzie do skutku.

D. j. w.

Alegat 4. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

L. 24.799/1882.

Statut organizacyjny

krajowej średniej szkoły rolniczej w Czernichowie.

I. Postanowienia ogólne.

Cel szkoły.

§. 1. Celem „krajowej średniej szkoły rolniczej w Czernichowie“ jest wykształcenie gospodarzy wiejskich uzdolnionych do zarządu folwarku.

Środki do dopięcia celu.

§. 2. Cel ten ma być osiągniętym:

a) Przez uzupełnienie ogólnego wykształcenia uczniów do zakładu wstępujących;

b) przez udzielanie nauk zasadniczych i zawodowych, potrzebnych do prowadzenia gospodarstwa wiejskiego;

c) przez praktyczną naukę przy gospodarstwie folwarcznem w Czernichowie, przez demonstracje, ćwiczenia w robotach, wycieczki, repetytoria i pisemne opracowania zadań.

§. 3. Uczniowie zakładu utrzymywani są w internacie pod ścisłym dozorem.

Trwanie nauk.
Język wykładowy.

§. 4. Nauka w zakładzie trwa lat trzy, podzielone na 6 półroczy.

§. 5. Językiem wykładowym jest język polski.

II. Plan nauk.

Plan nauki teoretycznej.

§. 6. Nauka teoretyczna obejmuje:

I. Nauki ogólnie kształcące:

- 1) religię;
- 2) naukę języka polskiego i literatury polskiej;
- 3) naukę języka niemieckiego ze szczególnem uwzględnieniem terminologii nauk zasadniczych i zawodowych, planem objętych;
- 4) historię, geografję i zarys statystyki ogólnej.

II. Nauki zasadnicze:

- 1) arytmetykę i algebrę; geometryę z trygonometrią i stereometrią;
- 2) fizykę i meteorologię;
- 3) chemię ogólną nieorganiczną i organiczną, chemię rolniczą;
- 4) mineralogię, geognozyę z nauką o terenie, petrografię i pedologię;
- 5) botanikę; anatomię i fizyologję roślin;
- 6) zoologję, anatomję i fizyologję zwierząt domowych; naukę o zwierzętach rolnictwu szkodliwych i pożytecznych;
- 7) zarys nauki gospodarstwa społecznego.

III. Nauki zawodowe:

A. Główne:

- 1) rolnictwo: naukę o ziemi, o nawozach i o uprawie mechanicznej ziemi; ogólną i szczegółową naukę produkeyi roślin gospodarskich; naukę o uprawie łąk; naukę o melioracyach (osuszaniu i nawodnianiu); naukę o narzędziach i maszynach rolniczych;
- 2) chów: ogólną naukę chowu zwierząt domowych; szczegółową naukę chowu koni, bydła rogatego, owiec, trzody chlewnej, drobiu i pszczół.
- 3) naukę administracyi, taksacyi dóbr i rachunkowości gospodarczej;
- 4) technologję rolniczą;
- 5) encyklopedyę leśnictwa.

B. Pomocnicze.

- 6) weterynaryę;
- 7) miernictwo;
- 8) budownictwo wiejskie;
- 9) naukę o ustawach rolnych;
- 10) statystykę rolniczą.

Szczegółowy plan nauk.

§. 7. Zakres, treść, wzajemny stosunek powyżej wyszczególnionych nauk, tndzież rozkład ich na kursa, określa bliżej szczegółowy plan nauk.

Demonstracye, ćwiczenia,
wycieczki i zajęcia prak-
tyczne.

§. 8. Ku objaśnieniu i uzupełnieniu wykładów teoretycznych służą:

a) odpowiednie demonstracye i ćwiczenia w polu, w ogrodzie, w lesie, na folwarku i w laboratoryach, tudzież wycieczki przedsiębrane pod kierownictwem nauczycieli;

b) ćwiczenie się we własnoręcznem wykonywaniu odpowiednich robót w polu, w oborze, w stodole itd. aż do nabycia zupełnej technicznej wprawy w wykonywaniu i biegłości w dokładnem ocenianiu roboty we wszelkich jej szczegółach.

Repetytorya i pisemne
opracowywania zadań.

§. 9. W miarę potrzeby urządzają się od czasu do czasu repetytorya.

Nadto ćwiczą się uczniowie w pisemnem opracowywaniu zadań, wskazanych im przez nauczycieli.

Środki naukowe.

§. 10. Środkami naukowymi szkoły są:

1. Folwark Czernichowski, będący własnością szkoły, wraz z lasem i plantacją wyklin;

2. Wydzielone z gruntów folwarcznych pole doświadczalne, służące do przeprowadzenia prób i doświadczeń z rozmaitymi pognojami, sposobami uprawy i produkcją roślin gospodarskich;

3. ogród botaniczny, ogród warzywny, sad i pasieka;

4. biblioteka szkolna i czytelnia;

5. zbiór narzędzi, machin i modeli;

6. zbiór okazów zoologicznych, anatomicznych i botanicznych, i gabinet fizyczny;

7. muzeum okazów, potrzebnych dla reszty przedmiotów, objętych planem nauk;

8. laboratorium chemiczne;

9. stacye meteorologiczne.

III. Nauczyciele.

Skład grona nauczycieli.

§. 11. Grono nauczycieli stanowią:

a) nauczyciele zwyczajni (stali), z których jeden jest zarazem dyrektorem szkoły, a mianowicie:

1. trzech nauczyciele do wykładu nauk zawodowych;

2. dwa nauczyciele do wykładu nauk zasadniczych;

b) Nauczyciele niestali:

1. kapelan;

2. odpowiednia liczba adjunktów i docentów.

Mianowanie nauczycieli.

§. 12. Nauczycieli zwyczajnych mianuje Wydział krajowy na przedstawienie kuratoryi za porozumieniem z c. k. Ministerstwem rolnictwa.

Nauczycieli niestałych powołuje kuratorya na przedstawienie Dyrektora, jednakże zatwierdzenie powołanych zastrzeżone Wydziałowi krajowemu.

Stosunek służbowy i płaca nauczycieli.

§. 13. Nauczyciele zwyczajni są urzędnikami krajowymi, i mają prawa i obowiązki określone ustanową służby krajowej z dnia 26. czerwca 1866. o ile takowa do nich może być zastosowaną. Płace ich ustanawia osobny etat.

Wysokość wynagrodzenia dla nauczycieli niestałych oznacza Sejm krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z W. Ks. Krakowskiem na podstawie wniosków Wydziału krajowego, opartych na zdaniu kuratoryi.

IV. Uczniowie.

Warunki przyjęcia.

§. 14. Każdy chcący wstąpić jako uczeń do krajowej średniej szkoły rolniczej w Czernichowie, winien:

1. wykazać:

a) metryką lub w inny wiarogodny sposób, że 15. rok życia ukończył;
b) świadectwem szkolnym, że ukończył z dobrym postępem niższe gimnazjum lub inny w stopniu nauk równorzędny zakład naukowy;

a nadto przedłożyć:

c) świadectwo moralności;

d) świadectwo zdrowia, potwierdzone przez lekarza zakładu;

2. po odebraniu zapewnienia przyjęcia przedłożyć pisemne zobowiązanie wystawione przez rodziców, opiekunów lub protektorów, zaręczając regularną wypłatę należności, przypadających zakładowi od ucznia, oraz zaopatrzenie ucznia w przedmioty jego potrzeby, których zakład nie dostarcza.

Nie posiadający świadectwa ad 1. b) mogą być przyjęci do zakładu tylko wyjątkowo za oddzielną uchwałą kolegium nauczycieli, zatwierdzonej na wniosek Dyrektora przez kuratoryę, i to na podstawie egzaminu wstępnego, w którym winni udowodnić, że pod względem przygotowania naukowego stoją na równi z kandydatami, którzy ukończyli niższe gimnazjum lub inny w stopniu nauk równorzędny zakład naukowy.

Opłaty.

§. 15. Nauka w zakładzie jest bezpłatną.

§. 16. Wysokość opłaty za żywność, mieszkanie wraz z opałem i oświetleniem, pościel, opranie, tudzież ubiór w regulaminie wyszczególniony oznacza Wydział krajowy na przedstawienie kuratoryi. Wpływy z opłaty tej, która powinna być składaną do kasy zakładu półrocznie z góry, należą do ogólnych funduszy szkoły.

Egzamin i świadectwo.

§. 17. Klasyfikacja uczniów z postępu w naukach i w praktyce, z pilności i zachowania się ich odbywa się co miesiąc, a wynik jej zapisuje się do osobnej księgi.

§. 18. Egzamina zdają uczniowie następujące:

a) egzamin półroczny z przedmiotów, których wykład kończy się w pierwszym półroczu roku szkolnego, przy końcu tegoż półroczu;

b) egzamin roczny ze wszystkich przedmiotów, wykładanych w ciągu roku, z wyjątkiem przedmiotów określonych pod a), w końcu roku szkolnego;

a) egzamin główny, obejmujący całość przedmiotów zawodowych, przy końcu trzeciego roku szkolnego.

§. 19. Wyniki miesięcznej klasyfikacji, o ile takowa dotyczy postępu w praktyce, pilności i zachowaniu się, dalej wyniki półrocznego i całorocznego egzaminu stanowią o promocyi ucznia, oraz o dopuszczeniu go do egzaminu głównego.

Na oznaczenie zaś stopnia postępu w naukach w końcu roku szkolnego wpływa także wynik klasyfikacji miesięcznej.

§. 20. Uczeń, który po zdaniu egzaminu głównego przebył rok jeden w obowiązkach gospodarskich na praktyce w gospodarstwie, wskazanem mu przez dyrektora za zgodą Kuratoryi, otrzymuje świadectwo główne.

V. Zarząd i nadzór.

Dyrektor.

§. 21. Kierownikiem naukowym szkoły i bezpośrednio przełożonym grona nauczycieli i uczniów jest dyrektor.

Dyrektor odpowiada za zgodne z przepisami prowadzenie szkoły, porządek i karność.

W sprawach odnoszących się do zwyczajnego zarządu szkoły w obrębie zatwierdzonego preliminarza znosi się dyrektor bezpośrednio z Wydziałem krajowym, we wszystkich innych sprawach z Kuratoryą szkoły.

Kolegium nauczycieli.

§. 22. Sprawy wewnętrzne, dotyczące się nauki i karności, załatwia na posiedzeniach, odbywanych pod przewodnictwem dyrektora przynajmniej raz na miesiąc kolegium nauczycieli, składające się z nauczycieli zwyczajnych, kapelana, adjunktów, oraz docentów, przez kuratoryę do udziału w temże kolegium powołanych, większością głosów.

Dyrektorowi wolno zawieszać wykonanie uchwały kolegium, równocześnie jednakże winien przedłożyć sprawę kuratorji do rozstrzygnięcia.

Kuratorya.

§. 23. Zwierzchni nadzór nad szkołą sprawuje Kuratorya, złożona z trzech członków, a mianowicie: delegata c. k. Rządu, delegata Wydziału krajowego i delegata c. k. Towarzystwa rolniczo-gospodarczego w Krakowie. Każdy członek Kuratorji ma zastępcę.

Zadaniem Kuratorji jest w szczególności :

a) układać corocznie na podstawie wniosków dyrektora, sformułowanych w porozumieniu z gronem nauczycieli, projekt preliminarza zwykłych wydatków na szkołę i przedkładać go Wydziałowi krajowemu ;

b) przedkładać Wydziałowi krajowemu wnioski i plany, dotyczące się potrzeb, preliminarzem nieprzewidzianych, i mające na oku rozwój i ulepszenie szkoły ;

c) przedstawić Wydziałowi krajowemu kandydatów na nauczycieli zwyczajnych i powoływać nauczycieli niestałych na przedstawienie Dyrektora za potwierdzeniem Wydziału krajowego ;

d) zatwierdzać wypracowane przez kolegium nauczycieli plany rozkładu godzin, przeznaczonych na wykłady, demonstracje, ćwiczenia i zajęcia praktyczne ;

e) rozstrzygać w wypadkach, przewidzianych §§. 14., 21. i 22.

Kuratorom wolno być każdej chwili na wykładach i brać udział w egzaminach i wycieczkach szkoły, celem przekonania się, czyli i jak się wykonywa plan nauki. Uwagi w tym względzie mogą być czynione tylko pisemnie na ręce dyrektora za uchwałą Kuratorji.

Kuratorya ma również przedstawiać Wydziałowi krajowemu swoje zapatrywania i wnioski, dotyczące się naukowego kierunku szkoły i działania jej nauczycieli.

Stosunek Wydziału krajowego do szkoły.

§. 24. Naczelny nadzór nad szkołą wykonywa Wydział krajowy.

Do jego zakresu działania należy w szczególności: zatwierdzenie zarządzeń kuratorji, dotyczących się powołania nauczycieli niestałych; bezpośrednia dyspozycya nad funduszami szkoły w zakresie preliminarza; stanowienie o potrzebach nadzwyczajnych, o ile takowe mogą być pokryte funduszami krajowymi, oddanymi pod rozporządzenie Wydziału krajowego.

W sprawach większej wagi, a mianowicie w sprawach zmiany niniejszego statutu, użycia subwencji państwowej i mianowania zwyczajnych nau-

czycieli fachowych porozumiewa się Wydział krajowy z c. k. Ministerstwem rolnictwa.

Wydział krajowy działa po wysłuchaniu zdania Kuratorji; jedynie w sprawach potocznych, dotyczących się zwyczajnego zarządu szkoły w zakresie preliminarza, wchodzi w bezpośredni stosunek z dyrektorem.

Regulamina.

§. 25. Regulamina osobne określają szczegółowo terminu roku szkolnego, zakres i tryb egzaminów, warunki postąpienia na kurs wyższy, tudzież treść i formę wydawanych świadectw; dalej tak porządek wewnętrzny szkoły, jak prawa i obowiązki dyrektora i grona nauczycieli, niemniej stosunek władz zwierzchniczych pomiędzy sobą i do dyrektora szkoły; nakoniec stosunek zakładu do gospodarstwa folwarcznego w Czernichowie.

Lwów dnia 25. maja 1882.

Alegat 5. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z roku 1882.

Statut organizacyjny szkoły ogrodniczej w Czernichowie.

I. Postanowienia ogólne.

Cel szkoły.

§. 1. Celem „szkoły ogrodniczej w Czernichowie“ jest wykształcenie uczniów na ogrodników umiejących hodować drzewa i krzewy owocowe oraz rośliny warzywne.

Środki do dopięcia celu.

§. 2. Cel ten ma być osiągniętym:

a) przez praktyczne ćwiczenia w wykonywaniu wszelkich prac w ogrodzie;

b) przez wykład nauk ogólnie kształcących tudzież objaśnianie, przeważnie w ciągu zajęć praktycznych, celu i sposobu wykonania wyżej wymienionych prac w taki sposób, aby uczeń każdą czynność zawodową zdolnym był uzasadnić i wytłómaczyć.

Trwanie nauk.

§. 3. Nauka w zakładzie trwa lat dwa.

Język wykładowy.

§. 4. Językiem wykładowym jest język polski.

II. Plan nauk.

Plan nauk teoretycznych.

§. 5. Nauka teoretyczna udziela się w systematycznym szeregu wykładów tylko w zimie, a w lecie ogranicza się na powtarzaniu lekcji zimowych z zastosowaniem do prac jednocześnie wykonywanych. Nauka ta obejmuje następujące przedmioty:

1. Religia: katechizm i nauka moralności.

II. Nauka języka polskiego i ćwiczenia w płynnym czytaniu i ortograficznym pisaniu; gramatyka, czytanie i objaśnienie przystępnych dzieł treści moralnej, historycznej i ogrodniczej; pisanie dyktand.

III. Z języka łacińskiego: wiadomości potrzebne do poprawnego wymawiania i pisania używanych w botanice nazw roślin.

IV. Rachunki: liczenie płynne z pamięci i na papierze; w szczególności cztery działania liczbami całymi i ułamkami tak zwykłymi jak dziesiętnymi.

V. Najpotrzebniejsze wiadomości z geometrii i geografii.

VI. Najpotrzebniejsze wiadomości z botaniki, mineralogii i klimatologii.

VII. Nauka uprawy drzew i krzewów owocowych oraz roślin warzywnych; przyrządzanie materiałów ogrodniczych.

Cwiczenia praktyczne.

§. 6. Nauka praktyczna polega na wykonywaniu wszystkich robót około sadzenia, szczepienia i pielęgnowania drzew i krzewów owocowych oraz sadzenia i pielęgnowania roślin warzywnych.

Szczegółowy plan lekcji i ćwiczeń.

§. 7. Zakres i stosunek względny powyżej wyszczególnionych nauk teoretycznych i ćwiczeń praktycznych tudzież rozkład ich na kursa określi bliżej szczegółowy plan lekcji.

Środki nankowe.

§. 8. Za środki naukowe służą szkole oprócz niektórych własnych zbiorów naukowych:

1. ogród zadzierżawiony od krajowej średniej szkoły rolniczej;
2. w miarę potrzeby przedmioty należące jako środki naukowe do szkoły powyższej.

III. Nauczyciele.

Skład grona nauczycieli.

§. 9. Grono nauczycieli stanowią:

a) nauczyciele stali:

1. ogrodnik jako nauczyciel fachowy dla ogrodnictwa i sadownictwa.
2. pomocnik nauczyciela fachowego (w razie potrzeby).

b) odpowiednia liczba nauczycieli niestałych, których obowiązki pełnią przede wszystkim nauczyciele krajowej średniej szkoły rolniczej.

Mianowanie nauczycieli.

§. 10. Nauczycieli powołuje Kuratoryja krajowej średniej szkoły rolniczej na przedstawienie Dyrektora tejże szkoły; jednakże zatwierdzenie nominacji nauczyciela fachowego i jego pomocnika zastrzeżone Wydziałowi krajowemu.

Płaca nauczycieli.

§. 11. Wysokość wynagrodzenia dla nauczycieli oznacza Wydział krajowy na podstawie wniosków Kuratoryi krajowej średniej szkoły rolniczej.

IV. Uczniowie.

Warunki przyjęcia.

§. 12. Każdy chcący wstąpić jako uczeń do szkoły ogrodniczej, winien:

1. wykazać:

a) że 16. rok życia skończył, a to metryką lub w inny wiarygodny sposób;

b) że ukończył szkołę ludową z dobrym postępem.

2. Nadto zaś przedłożyć:

c) świadectwo moralności;

d) świadectwo zdrowia, wydane przez lekarza;

e) po odebraniu zapewnienia przyjęcia pisemne zobowiązanie, wystawione przez rodziców, opiekunów lub protektorów, zaręczające regularną wypłatę należności przypadających zakładowi od ucznia.

O przyjęciu kandydata, który nie dopełnił warunku ad b) rozstrzyga Dyrektor krajowej średniej szkoły rolniczej na podstawie egzaminu wstępnego.

Opłata.

§. 13. Nauka w zakładzie jest bezpłatna.

§. 14. Uczniowie mieszkają i są utrzymywani w zakładzie.

Wysokość opłaty za mieszkanie, opał, żywność, odzież, pościel i pranie oznacza Wydział krajowy na przedstawienie Kuratorji krajowej średniej szkoły rolniczej.

Opłata ta powinna być składaną do kasy zakładu półrocznie z góry.

Egzamina i świadectwa.

§. 15. Klasyfikacya uczniów z postępu w naukach i praktyce, z pilności i zachowania się ich odbywa się co miesiąc, a wynik jej zapisuje się do osobnej księgi.

§. 16. Egzamina zdają uczniowie w końcu każdego roku szkolnego ze wszystkich przedmiotów wykładowych, z biegłości w wykonaniu prac ręcznych.

§. 17. Po ukończeniu całego kursu nauk otrzymuje uczeń świadectwo, w którym na podstawie wyników klasyfikacyi miesięcznej i egzaminów, oznaczone będą obok zachowania się i pilności postępy ucznia w naukach i w wykonywaniu prac ręcznych.

Dyrektor.

§. 18. Kierownikiem naukowym szkoły i bezpośrednim przełożonym jej nauczycieli i uczniów jest Dyrektor krajowej średniej szkoły rolniczej z prawami i obowiązkami określonymi w §. 21 statutu org. pomienionego zakładu, obok których Dyrektor posiada w obec szkoły ogrodniczej też same atrybucye, jakie §. 22 powyższego statutu przyznaje kolegium nauczycieli w obec szkoły rolniczej.

Kuratorja i stosunek Wydziału kraj. do szkoły.

§. 19. Zwierzchni nadzór nad zakładem sprawuje Kuratorja krajowej średniej szkoły rolniczej.

Przepisy §§. 23 i 24 statutu org. ostatniej, określające prawa i obowiązki Kuratorji i Wydziału krajowego przy wykonywaniu nadzoru nad powyższym zakładem, obowiązują także względem szkoły ogrodniczej, o ile z niniejszym statutem nie stoją w sprzeczności.

Instrukcyja.

§. 20. Szczegółowe przepisy potrzebne do uzupełnienia niniejszego statutu mieścić się będą w osobnych instrukcyjach.

Alegat 6. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 12. maja 1882 L. 4120/pr.

Jaśnie Wielmożny Panie Marszałku!

Najwyższem postanowieniem z dnia 27. marca 1882 raczył Najjaśniejszy Pan odmówić Najwyższej Sankeyi projektowi ustawy względem niektórych środków ku podniesieniu rybołóstwa, uchwalonemu przez Sejm galicyjski dnia 6. października 1881 i upoważnić pana Ministra rolnictwa

by oznajmiając Sejmowi powody odmowy, przedłożył zarazem do konstytucyjnego postępowania na najbliższej sesji Sejmu krajowego nowy projekt ustawy dotyczącej tego samego przedmiotu. Projekt przedłożony pismem Jaśnie Wielmożnego Pana z dnia 6. października 1881 L. 115/S., nie mógł dlatego uzyskać Najwyższej Sankeyi, ponieważ zawierał szereg postanowień, zmieniających przedłożenie rządowe z 19. czerwca 1880 L. 6.866, a kolidujących z ustawami obowiązującymi, mianowicie z przepisami ustawy wodnej.

W szczególności zawiera §. 8. uchwalonego przez Sejm projektu zakaz bezwzględny zastawiania rzek w sposób utrudniający swobodny przeciąg ryb, tak daleko nie idą ograniczenia praw użycia wody w żadnej ze znanych ustaw rybackich innych państw, a postanowienie to jest w przeciwieństwie z przepisem §. 19. państwowej ustawy wodnej z r. 1869. Nr. 93 Dz. u. p., względnie z §. 39 galic. ustawy wodnej z r. 1875. Nr. 38. Dz. u. kr.

Tak samo sprzeciwia się postanowieniom ustawy wodnej §. 10 uchwały sejmowej z 6. października 1881, o której tu mowa.

Podobne postanowienia usuwające lub zmieniające w zasadzie obowiązujące przepisy państwowej ustawy wodnej, nie mogą być wprowadzane drogą ustawodawstwa krajowego, ile że ztąd powstałby zamęt w ustawodawstwie a z resztą sięgają te postanowienia treścią swoją dalej, aniżeli wymaga wzgląd na podniesienie rybołówstwa bez ubliżenia równie słusznym interesom publicznym używania wody płynącej dla celów produkcji rolniczej i przemysłowej.

To też przedkładając projekt rządowy podniósł pan Minister rolnictwa w reskrypcie z dnia 19. czerwca 1880 L. 6866, że projekt ten ma na celu usunąć na razie nadużycia najbardziej szkodliwe hodowli ryb wprowadzając niektóre środki ochrony, że zaś obok tego są w pełnym toku czynności przygotowawcze do zupełnej ustawy rybackiej, którą uporządkowane być mają prawne stosunki i sposób wykonywania rybołówstwa.

Nadto zawiera także §. 5. i 11. projektu przez Sejm uchwalonego postanowienia, co do których wykonalności nasuwają się wątpliwości i tak: postanowienie §. 5. zawierające zakaz łowienia ryb niedosięgających ustanowionej miary i wagi, ma w projekcie przez Sejm uchwalonym na oku ryby niedorosłe, a przecież pojęcie ryb niedorosłych różni się od pojęcia ryb niedosięgających pewnej miary i wagi, granicy jednak rozwoju ryb niedorosłych nie oznacza bliżej uchwalony projekt, który to brak bliższego określenia odnosi się także do zakazu sprzedawania i przesyłania ryb niedorosłych.

Nadto rozciąga §. 11. projektu zakaz także do kupowania i przesyłania ryb niedorosłych, nasuwa się tu wątpliwość, czy można wymagać także od kupujących tej dokładnej znajomości szczegółowych przepisów co do dozwolonej miary i wagi poszczególnych gatunków ryb, jaką mieć mogą i powinny osoby trudniące się rybołówstwem i handlem ryb; dalej czy kontrola jaką musiano by zaprowadzić dla zapobieżenia wysyłkom ryb niedorosłych nie spowodowałaby utrudnień ruchu handlowego nie będącego w stosunku z pożytkiem, jaki dla chowu ryb osiągnąć się da z użycia takich środków.

Nadesłany z Ministerstwa nowy projekt ustawy o niektórych środkach ku podniesieniu rybołówstwa bąde miał zaszczyt złożyć osobnem pismem do łaski Marszałkowskiej jako przedłożenie rządowe do konstytucyjnego postąpienia.

Różni on się od przedłożenia rządowego z r. 1880 tem tylko, że w myśl życzeń zawartych w uchwale sejmowej z d. 6. października 1881 zostały wypuszczone postanowienia §§. 11. i 15. dawnego projektu rządowego, a natomiast uzupełniono §. 8. dawnego projektu zakazem używania przy łowieniu ryb przyrządów tamujących lub zbyt utrudniających posuwanie się ryb wędrujących.

Zaś osobnem paragrafem zastrzeżono dla uprawnionych do rybołówstwa udział przy rozprawach urzędowych z powodu ubiegania się innych osób o koncesye do użycia wód płynących na zasadzie ustawy wodnej lub ustawy przemysłowej.

Przyjm J. Wny Panie Marszałku zepewnienie o mojem wysokiem poważaniu.

We Lwowie dnia jak wyżej.

W zastępstwie J. Ekse. c. k. Namiestnika

Loebl w. r.

Alegat 7. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

odezwy c. k. Prezydyum Namiestnictwa z dnia 11. maja 1882 do L. 3.912/pr.

Pismem z dnia 24. października z. r. do L. 753/s. zakomunikował mi Świetny Wydział krajowy uchwałę Sejmu krajowego z tego samego dnia treści następującej:

„Sejm wzywa c. k. Rząd, by statuta c. k. uprz. galic. zakładu kredytowego włościańskiego, jakoteż statuta innych uprzewilejowanych instytucyj kredytowych w drodze właściwej poddał rewizyi i zarządził, ażeby przynajmniej o tyle zostały zmienione, by nie stawały się przyczyną upadku dobrobytu ludności, i nie miały przywileju dopuszczać się takiego postępowania, za które ustawa państwowa z 19. lipca 1877 Nr. 66 Dz. pr. p. a względnie z dnia 28. maja 1881 Nr. 47 Dz. pr. p. przeciw nierzetelnemu postępowaniu przy udzielaniu kredytu wydana, prywatnych wierzycieli do odpowiedzialności karnej pociąga.“

Uchwałę tę przedłożyłem, jak to już miałem zaszczyt oznajmić, pismem mojem z dnia 4. z. m. L. 2 563/pr. p. Ministrowi spraw wewnętrznych.

Na to otrzymałem reskryptem p. Ministra z dnia 14. z. m. L. 1.604 odpowiedź następującej treści:

Co się tyczy zakładu kredytowego włościańskiego, który jedynie w uchwale sejmowej był wymieniony, polecił p. Minister c. k. Namiestnictwu, zbadać dokładnie stan rzeczy i przedstawić sobie odpowiednie wnioski.

Co się tyczy innych w uchwale sejmowej niewymienionych zakładów kredytowych, oświadczył p. Minister, iż brzmienie tej uchwały jest zbyt ogólnikowe i brak jej wszelkich pozytywnych dat, tak, iż dla żądanej akeyi c. k. Rządu nie daje żadnego punktu oparcia.

O ile zaś powyższa uchwała sejmowa miała na oku zapobieżenie nierzetelnemu lichwiarskiemu postępowaniu zakładów kredytowych przy udzielaniu pożyczek, oznajmił pan Minister, opierając się w tej mierze na zdaniu c. k. Ministerstwa sprawiedliwości, iż ustawy państwowe z dnia 10. lipca 1877 i 28. maja 1881 mają zastosowanie do takiego postępowania.

Alegat 8. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

okólnika c. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie z dnia 14. listopada 1881 do L. 9.955/pr.
do wszystkich pp. c. k. Starostów.

Na posiedzeniu z dnia 14. października 1881 powziął Wysoki Sejm w sprawie unormowania kredytu na zastawy ręczne uchwałę następującej treści:

„Wzywa się ces. król. Rząd, aby organom swoim polecił zwrócić baczną uwagę na istniejące w kraju liczne pokątne zakłady zastawnicze i bezwzględnem stosowaniem, istniejących w tej mierze przepisów przyczynił się do wytepienia tej plagi ubogiej ludności“.

W skutek odezwy Wydziału krajowego z dnia 14. października b. r. L. 383/S, intymującej powyższą uchwałę sejmową, przypominam przeto pp. Starostom ustęp 2. dekretu nadwornego z dnia 22. sierpnia 1845 L. 27.073, ogłoszonego rozporządzeniem gubernialnem z dnia 15. listopada 1845 L. 57.651 (Zob. ust. praw z roku 1845 Nr. 138 str. 512), który stanowi, iż osobom prywatnym nie może być udzielonem pozwolenie trudnienia się **sposobem zarobkowym** udzielaniem pożyczek na zastawę ręczne.

Według nstawy przemysłowej z 20 grudnia 1859 Nr. 227 Dz. pr. p. (§. 16 ustęp 12) wypożyczanie na zastawy *o ile prawnie jest dozwolonem* należy do przemysłów koncesyonowanych.

Ustawa przemysłowa nie zmieniła przeto w niczem powyższego zakazu utrzymywania zakładów zastawniczych przez osoby prywatne.

Utrzymywanie pokątnego zakładu zastawniczego stanowiło dawniej przekroczenie z §. 485go kodeksu karnego, a obecnie, po zniesieniu tego paragrafu przez ustawę z dnia 14. czerwca 1868 Dz. pr. p. Nr. 62 ma być karane według §. 132 ustawy przemysłowej grzywną od 5 do 200 zł. i rozumie się zamknięciem zakładu.

Wzywam też pp. Starostów, by powyższych przepisów ściśle przestrzegali, przez podwładne sobie organa śledzili energicznie za pomienionymi zakładami pokątnymi i winnych bezwzględnie pociągali do surowej odpowiedzialności.

O d e z w a.

Świątelnemu Wydziałowi krajowemu w miejscu — odnośnie do szacownego pisma z dnia 14go z. m. L. 383 do wiadomości,

D. j. w.

Alegat 9. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

odezwy c. k. krajowej Dyrekcyi Skarbu we Lwowie z dnia 26. marca 1882 L. 13.693
do Świetnego Prezydyum c. k. Namiestnictwa we Lwowie.

Wysokie c. k. Ministerstwo skarbu nieuwzględniło reskryptem z dnia 14. marca 1882 roku L. 3.571 prośb gmin Sadzawki i Kutty o pozwolenie wolnego poboru surowicy ze źródeł solnych, tudzież prośby gminy Podhorce i Awita Wilkoszewskiego o bezpłatne wydanie surowicy ze saliny w Stebniku względnie w Wieliczce, natomiast udzieliło gminom Iwanówce, Tłumaczyk, Szeparowce Werbiąż wyżny i niżny wyjątkowo i z zastrzeżeniem — każdoczesnego odwołania, pozwolenie do wolnego poboru surowicy, a mianowicie gminom Iwanówce, Tłumaczyk i Szeparowce ze źródła w gminie Kniaźdwór, gminom zaś Werbiąż wyżny i niżny ze źródła w gminie Sopów położonego, jednak tylko na peryod zimowy t. j. od 1. listopada do końca kwietnia każdego roku, w innych zaś porach roku tylko w razie gdyby pasza w skutek wypadków elementarnych tak ucierpiała, że bez surowicy bydłu zadana by być nie mogła.

O tem zawiadamia się Świetne Prezydyum odnośnie do oznaczonych odezw z d. 25. listopada, 8. i 28. grudnia 1881 L. 10.496/pr., 10.936/pr., 11.159/pr. i przy zwrocie załączników z nadmienieniem że gminy Sadzawka, Kutty, Iwanowce, Tłumaczyk, Szeparowce, Węrbiaż wyżny i niżny o tem w drodze kołomyjskiej powiatowej Dyrekcyi Skarbu zawiadomiono.

D. j. w.

L. 3.292/pr.

O d e z w a !

Mam zaszczyt udzielić Świetnemu Wydziałowi krajowemu we Lwowie odnośnie do szacownych odezw z dnia 15. listopada 1881 L. 54.354 i 10. grudnia 1881 L. 56.359 do uprzejmej wiadomości.

Lwów dnia 1. kwietnia 1882.

Potocki w. r.

Alegat 10. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

odezwy c. k. Prezydyum Namiestnictwa z dnia 30. czerwca 1882 L. 6.675/pr.
do Wydziału krajowego.

Odnośnie do szacownej odezwy z dnia 21. stycznia 1881 L. 30.376, odnoszącej się do petycji reprezentacyj powiatowych i gminnych w sprawie sprzedaży odpadków soli, wyrobu i sprzedaży soli bydłowej i soli miałkiej, tudzież w załatwieniu dalszych tej sprawy dotyczących szacownych pism z 2. lipca 1881 L. 30.605, z 4. lipca 1881 L. 31.515 i 19. Lipca 1881 L. 34.220, mam zaszczyt

oznajmić uprzejmie, że otrzymałem w tej mierze od c. k. krajowej Dyrekcji skarbu we Lwowie następujące wyjaśnienie :

Sprzedaż soli bydłowej zastanowioną została ustawą z dnia 7. czerwca 1868 Dz. u. p. Nr. 70, a wysokie Ministerstwo Skarbu, przez wzgląd na tę ustawę nie przychyliło się, jak reskrypt z dnia 15. marca 1879 l. 6.387 świadczy, do odnośnej prośby Wydziału powiatowego w Kołomyi.

Sprawa sprzedaży soli bydłowej, była omawiana na 151 posiedzeniu Izby posłów w Radzie Państwa, na którym komisarz rządowy oświadczył, że odnośne rokowania toczyły się z król. węgierskim Ministerstwem Skarbu, które przystało na zaprowadzenie sprzedaży taniej soli bydłowej pod warunkiem, jeśli wys. Skarb Państwa zostanie zabezpieczonym przeciw nadużyciom tej soli i uszczupleniu dochodu z sprzedaży soli kuchennej, w którym to celu wyznaczoną ma być nagroda za wynalezienie odpowiedniego środka do denaturyzowania soli bydłowej.

Co się tyczy sprzedaży odpadków pozostałych przy ważeniu soli po 1 zł. 34 ct. za 100 kłgr. na cele gospodarskie, szczególnie do nawożenia pól w ten sposób, jak się ta sprzedaż na podstawie rozporządzenia ministeryalnego z dnia 8. kwietnia 1876 L. 8.189 odbywa przy salinach w Ebensee, Ausee etc., zauważała c. k. krajowa Dyrekcja Skarbu, iż przy salinach w Galicyi na podstawie rozporządzenia wys. c. k. Ministerstwa Skarbu z 8. lutego 1871 l. 2.949 produkuje i sprzedaje się sól nawozowa po cenach 1 zł. 34 ct. za 100 kłgr.

Popyt za tą solą był jednak bardzo nieznaczny, gdyż w roku 1878. sprzedano w Wieliczce 39 centnarów, w Delatynie 14 centnarów; w r. 1879. w Wieliczce 5 centnarów, w Delatynie 7 centnarów; w roku zaś 1880. wcale tej soli nie sprzedano. Zachodzi zatem wątpliwość czy istnieje potrzeba innej jeszcze nawozowej soli.

Odpadki pozostające przy ważeniu soli, lub omoki, bywają wylugowane w celu zużytkowania ich przy produkcji soli kuchennej, w skutek rozporządzenia wys. c. k. Ministerstwa Skarbu z dnia 15. marca 1877 L. 6.374.

Pozostające z ługowania odpadki, któreby mogły być sprzedawane na cele gospodarskie, szczególnie do nawożenia pól, stanowią prawie czysty gips, zawierający tylko nieznaczny procent soli. Odpadki te kwalifikują się do nawozu tak samo, jak czysty gips, który można wszędzie dostać nie-równie taniej.

Chcąc jednak dokładniej zbadać, czy te odpadki wynoszące we wszystkich salinach wschodniej Galicyi w przybliżeniu do 500 metr. centnarów, nie zawierają innych części składowych, dla których możnaby je użyć korzystnie na cele gospodarskie, zarządziła c. k. krajowa Dyrekcja Skarbu chemiczną analizę, a jeśli wedle jej wyniku będą one mogły być użytymi na cele gospodarskie bez narażenia wysok. Skarbu na straty z powodu możliwych nadużyć — c. k. krajowa Dyrekcja Skarbu przedłoży odpowiednie wnioski wys. Ministerstwu Skarbu.

Co do sprzedawania soli miłkiej zauważa c. k. krajowa Dyrekcja Skarbu, że dawniej już prowadzono w tej mierze dochodzenia, które wykazały, że produkcja tego gatunku soli kosztowałaby mniej i przyniosłaby większą korzyść dla wys. Skarbu niż produkcja soli topkowej.

Jeśli zaś wys. Ministerstwo Skarbu nakazało 2. września 1875 do L. 19.960 produkować sól kuchenną tylko w formie topkowej, stało się to jedynie w interesie konsumentów, aby uchronić ich od możliwych nadużyć spekulantów, przez moczenie soli, domieszanie gipsu lub innych szkodliwych składników.

Gdyby mimo to było życzeniem ludności, by produkowano sól miłą, w którym to względzie zechce Świetny Wydział udzielić mi swego cennego zdania — odniesie się c. k. krajowa Dyrekcja skarbu w tej sprawie do wys. c. k. Ministerstwa skarbu, lecz produkcja taka mogłaby nastąpić tylko stopniowo przy pojedynczych salinach, a to ze względu na konieczne przeistoczenie urządzeń w salinach i połączone z tem koszta.

Co się tyczy urządzenia trafik soli, zawiadomiła c. k. krajowa Dyrekcja Skarbu Świetny Wydział krajowy odezwą z dnia 28. czerwca 1869 do L. 17.139, że zakładanie takich trafik nastąpić

nie może, ponieważ to zawisło od zmiany postanowień ustawy o cłach i monopolach rządowych, mogącej nastąpić jedynie w drodze ustawodawstwa państwowego,

Co do prośb gmin: Nadwórny, Kałusza, Dobrotowa i Mikuliczyna o pozwolenie wolnego poboru surownicy dla bydła, zezwoliło wys. Ministerstwo Skarbu reskrytem z dnia 4. maja 1881 L. 12.570 na bezpłatne wydanie surownicy dla bydła gminom Dobrotów i Mikuliczyn — nie uwzględniło zaś odnośnych prośb gmin Nadwórny i Kałusza, o czym te gminy powiadomiono za pośrednictwem c. k. powiatowej Dyrekcji Skarbu. Również nie uwzględniło wys. Ministerstwo takich prośb gmin Łdziany, Niebyłów, Berłohy, Kamień, Równia, Słoboda, Topolsko, Roźniatów, Jasień, Śliwki, o czym te gminy zostały zawiadomione przez c. k. Władze skarbowe.

D. j. w.

Alegat 11. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

okólnika Wydziału krajowego z dnia 11. lipca 1882 l. 34.067 do Wydziałów powiatowych.

W załatwieniu petycji wniesionych w roku 1880 do Wysokiego Sejmu w sprawie sprzedaży soli, oznajmiło Prezydium c. k. Namiestnictwa Wydziałowi krajowemu odezwą z dnia 30. czerwca b. r. L. 6645/pr., że w sprawie sprzedaży soli mialkiej zamiast topków dawniej już prowadzono dochodzenia, które wykazały, że produkcja tego gatunku soli kosztowałaby mniej i przyniosłaby większą korzyść dla Skarbu niż produkcja soli topkowej. — Jeśli zaś Ministerstwo Skarbu nakazało 2. września 1875 do L. 19 960 produkować sól kuchenną tylko w formie topkowej, stało się to jedynie w interesie konsumentów, aby uchronić ich od możliwych nadużyć spekulantów, przez moczenie soli, domieszanie gipsu, lub innych szkodliwych składników.

Gdyby mimo to było życzeniem ludności, by produkowano sól mialką, w którym to względzie Wydział krajowy udzielić ma swego zdania — odniesie się c. k. krajowa Dyrekcja skarbu w tej sprawie do c. k. Ministerstwa skarbu, lecz produkcja taka mogłaby nastąpić tylko stopniowo przy pojedynczych salinach, a to ze względu na konieczne przeistoczenie urządzeń w salinach i połączone z tem koszta.

Wydział powiatowy weźmie tę sprawę pod ścisłą rozwagę i przedstawi Wydziałowi krajowemu swoją umotywowaną opinię.

D. j. w.

Alegat 12. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie z dnia 14. czerwca 1882 do L. 4776/pr. do Wydziału krajowego we Lwowie.

Szacowną odezwą z dnia 11. listopada 1881 L. 55.121 udzielił mi Świetny Wydział krajowy na podstawie uchwały sejmowej z 21. października 1881 — 42 petycyj, domagających się cofnięcia rozporządzeń rządowych, ograniczających rzekomo kredyt dla towarzystw zaliczkowych w kasach oszczędności i Towarzystwach asekuracyjnych — z wezwaniem, ażebym żądanie to wziął pod uwagę i uwzględnił w miarę możliwości.

Ponieważ pomienione rozporządzenia wydane zostały na podstawie poleceń władz centralnych, a w szczególności Wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych, przeto nie pozostało mi nic innego jak tylko przedłożyć udzielone mi petycyje Wys. c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych do kompetentnego rozpoznania.

W załatwieniu tej sprawy oznajmił Jego Ekscelencya Pan Minister spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 8. z. m. L. 6235, iż nie znajduje podstawy do zarządzenia czegokolwiek w myśl tych petycji, ponieważ rozporządzenia, których cofnięcia domagają się wspomniane petycyje, wydane zostały w dobrze zrozumianym interesie ludności szukającej kredytu, oraz z interesu zabezpieczenia pożyczek udzielanych przez kasy oszczędności i Towarzystwa asekuracyjne.

O ile zaś petenci występują szczegółowo przeciw rozporządzeniu c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z 30. stycznia 1880 L. 14.196, którem w myśl §. 19. litera F. regulaminu dla kas oszczędności z 2. Września 1844 określono, iż udzielanie kredytu ze strony kas oszczędności dopuszczalnem jest tylko dla stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych z nieograniczoną poręką za uzyskaniem poprzedniego zezwolenia ze strony c. k. Namiestnictwa, to Jego Ekscelencya Pan Minister spraw wewnętrznych odniósł się pod tym względem do treści swego reskryptu z 30. listopada 1881 L. 10.845, którego osnowę miałem zaszczyt udzielić Świetnemu Wydziałowi krajowemu tutejszem pismem z 27. stycznia 1882 L. 10.862/pr., a w którymto reskrypcie objawił Pan Minister skłonność zezwalać w poszczególnych wypadkach na zamieszczenie w statutach kas oszczędności nowo utworzyć się mających postanowień względem udzielania kredytu stowarzyszeniom o ograniczonej poręce, pod warunkami w pomienionym reskrypcie określonymi.

W końcu oznajmił Pan Minister, iż nie ma zasadniczej przeszkody, ażeby pod tymi samymi warunkami podobne ułatwienie przyznać także istniejącym już kasom oszczędności na mocy odnośnej uchwały dotyczącej potrzebnej zmiany statutów.

O tem mam zaszczyt zawiadomić Świetny Wydział krajowy, dołączając pomienione petycyje.

D. j. w.

Alegat 13. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 20. stycznia 1882 L. 173/pr. do Wydziału krajowego w miejscu.

Do rzędu środków mogących trwale zapewnić utrzymanie stałej posiadłości gruntowej zalicza się także reforma obowiązującego obecnie ustawodawstwa o dziedziczeniu posiadłości gospodarskich.

Załączone z Wys. c. k. Ministerstwa rolnictwa nadesłane „Uwagi“ (Bemerkungen) zawierają treściwy pogląd na obecnie obowiązujące prawo dziedziczenia posiadłości gospodarskich, tudzież na prawo, które pod tym względem w większej części krajów koronnych austriackich poprzednio obowiązywało, uzasadnione potrzeby zreformowania obecnie obowiązującego prawa, tudzież krótką wzmiankę o ważniejszych nowych pracach ustawodawczych na tem polu, wreszcie jako dodatek I. i II. ustawę z dnia 2. czerwca 1874 o prawie zagrodowem (Höferecht), wydaną dla prowincyi Hanoweru i wypracowany dla Westfalii projekt ustawy o dziedziczeniu posiadłości wiejskich.

Cele, do których projekt reformy przedewszystkiem ma zdążyć, są następujące:

1) Ustawa ma być zastosowaną tylko do włościańskich posiadłości gospodarskich i do tego co do tychże przynależy, z wyłączeniem reszty majątku ruchomego lub nieruchomego.

2) Żaden właściciel nie powinien przez projektowaną ustawę doznać jakiegokolwiek ograniczenia w dowolnem rozporządzeniu swoją posiadłością gospodarską ani między żyjącymi, ani na wypadek śmierci. Postanowienia tej ustawy mają więc o tyle tylko być zastosowane, o ile spadkodawca sam w sposób prawnie dozwolony innego nie uczynił zarządzenia.

3) W braku innego ważnego ostatecznej woli rozporządzenia, ma mieć miejsce uprzywilejowane prawo dziedzictwa jednego z współspadkobierców (das Anerbrecht) względem posiadłości gospodarskiej i jej przynależności.

4) To uprzywilejowane prawo dziedzictwa ma być w ogóle tak unormowanem, iż w razie, jeżeli spadkodawca nie ustanowił sam głównego dziedzica (Anerbe) natenczas starszemu synowi i jego potomkom a w braku synów starszej córce i jej potomkom przysłuża pierwszeństwo przed innymi współspadkobiercami.

5) Jeżeli cena objęcia dziedzictwa względnie wysokość spłaty, którą dziedzic uiścić ma współspadkobiercom za objęcie posiadłości z przynależnością, nie została ustanowioną przez spadkobiercę w sposób prawnie obowiązujący, naówczas cena ta względnie spłata współspadkobierców ma być w ten sposób ustanowioną, by główny dziedzic na posiadłości odziedziczonej mógł się utrzymać.

Należy więc zamieścić w ustawie postanowienia, które co do oszacowania posiadłości wedle dochodu, a względnie co do wysokości spłaty odpowiadałyby powyższemu celowi.

W celu dalszego rozpatrzenia się w tej sprawie ułożono w Wysokim Ministerstwie kilkanaście pytań, a odpowiedź na pytania te dostarczy pożądanego materiału do przygotowania przedłożeń ustawodawczych przedmiot ten normujących.

Reskryptem z dnia 24. z. m. L. 1391/A. M. zarządził Jego Eks. Pan Minister rolnictwa bym pytań tych udzielił Świet. Wydziałowi krajowemu. Towarzystwom gospodarskim, mężom z przedmiotem tym obznajomionym a ze względu na wpływ, jaki postanowienia, do których przygotowania posłużyć mają powyższe pytania wyrzecz mogą na kredyt gospodarzy, także istniejącym w kraju zakładom kredytowym, kasom oszczędności i t. p.

Czyniąc zadość powyższemu zarządzeniu Jego Eksc. P. Ministra rolnictwa mam zaszczyt przesłać Świetnemu Wydziałowi krajowemu 6 egzemplarzy powyżej wspomnianych uwag i pytań w oryginale z prośbą o objawienie swojego szacownego zdania co do pytań w załączonym kwestyjonarzu poszczególnionych.

Dla jednostajności byłoby pożądanem, by odpowiedzi na pojedyncze pytania zestawione były w porządku w kwestyjonarzu zachowanym, z odwołaniem się na numer pytania, a przy dotyczącej odpowiedzi przyłączone były oraz, o ile tego okaże się potrzeba motywa, na których odpowiedź polega.

Wreszcie mam zaszczyt uprzążyć w celu umożliwienia mi jednoczesnego przedłożenia większej ilości zebranego w tej sprawie materiału Wys. Ministerstwu, o uprzejme udzielenie mi odpowiedzi na załączony kwestyjonarz, o ile to będzie możliwem w przeciągu 4 tygodni.

O d p i s

okólnika Wydziału krajowego, l. 4604 dla Wydziałów powiatowych.

Zgubne następstwa ekonomiczne bezwzględnej wolności dzielenia gruntów wywołały w ostatnich czasach żywe zajęcie się tą kwestyą, celem obmyślenia stosownych środków zaradczych. W skutek kilku petycji przedstawiających nadmierne wydrobnienia posiadłości gruntowych włościańskich i wynikający ztąd upadek gospodarstw, Wysoki Sejm uchwałą z dnia 23. października 1881 polecił Wydziałowi krajowemu zbadanie tej kwestyi w porozumieniu z c. k. Rządem i ewentualne przedłożenie wniosków. Niezależnie od tej uchwały c. k. Rząd uznając potrzebę zaradzenia złemu wziął inicjatywę w tej mierze, rozsyłając do kompetentnych organów i osobistości kwestyonarz, którego celem jest wybadanie opinii, czy i pod jakimi warunkami reforma ustawodawstwa obowiązującego o prawie dziedziczenia posiadłości gospodarskich, dokonana na wzór ustawy hanoverskiej i projektu westfalskiego w ten sposób, aby główny spadkobierca (Anerbe) obejmował posiadłość z obowiązkiem spłacenia współspadkobierców, mogłaby stać się środkiem poprawienia stosunków a szczególnie utrzymywania stałej posiadłości gruntowej. W odezwie do Wydziału krajowego z dnia 20. stycznia b. r. L. 173/pr. Prezydium c. k. Namiestnictwa przesyłając Wydziałowi kwestyonarz c. k. Ministerstwa, zaznacza w następujący sposób cele, do których ewentualny projekt ustawy zdążać będzie:

1. Ustawa ma być zastosowaną tylko do włościańskich posiadłości gospodarskich i do tego co do tychże przynależy, z wyłączeniem reszty majątku ruchomego lub nieruchomego;

2. Żaden właściciel nie powinien przez projektowaną ustawę doznać jakiegokolwiek ograniczenia w dowolnem rozporządzeniu swoją posiadłością gospodarską, ani między żyjącymi, ani na wypadek śmierci. Postanowienia tej ustawy mają więc o tyle tylko być zastosowane, o ile spadkodawca sam w sposób prawnie dozwolony innego nie uczynił zarządzenia.

3. W braku innego ważnego ostatniej woli rozporządzenia, ma mieć miejsce uprzywilejowane prawo dziedzictwa jednego z współspadkobierców, (das Anerbrecht) względem posiadłości gospodarskiej i jej przynależności.

4. To uprzywilejowane prawo dziedzictwa ma być w ogóle tak unormowanem, iż w razie, jeśli spadkodawca nieustanowił sam głównego dziedzica (Anerbe) natenczaa starszemu synowi i jego potomkom, a w braku synów starszej córce i jej potomkom przysłuża pierwszeństwo przed innymi współspadkobiercami.

5. Jeżeli cena objęcia dziedzictwa względnie wysokość spłaty, którą dziedzic uiszczyć ma współspadkobiercom za objęcie posiadłości z przynależnością, nie została ustanowioną przez spadkobiercę w sposób prawnie obowiązujący, naówczas cena ta względnie spłata współspadkobierców ma być w ten sposób ustanowioną, by główny dziedzic na posiadłości odziedziczonej mógł się utrzymać.

Kwestyonarz c. k. Ministerstwa rozwijając bliżej myśli powyższe żąda wyjaśnień w szczegółach, z których najważniejsze streszczają się w pytaniach: czy powyżej wskazana reforma w prawie dziedziczenia ma być w zastosowaniu zawisłą od wciągnięcia posiadłości w umyślne na ten cel zaprowadzone księgi zagrodowe (Höferolle) w jaki sposób oszacować należy posiadłość i inwentarz celem uzyskania podstawy do spłaty współspadkobierców, czy za podstawę wziąć wypada czysty dochód lub inną rachubę, co uważać należy za inwentarz niezbędny, któryby wyjęty był z pod oszacowania a tem samem nie przypadł w udziale współspadkobiercom, lecz głównemu spadkobiercy, czy należy całość inwentarza gospodarczego w drodze ustawodawczej zabezpieczyć przeciw egzekucyi lub pozbyciu przez właściciela, czy główny spadkobierca ma być powoływany tylko z pomiędzy potomstwa spadkodawcy, czy w ogóle z pomiędzy spadkobierców beztestamentowych,

w jaki sposób i w jakim czasie ma być uiszczona spłata współspadkobierców przez głównego spadkobiercę, czy byłoby pożądanem ustanowienie nieobdłużalnych ojcowizn w ogóle?

Wydział krajowy postanowił nie dawać odpowiedzi na powyższe pytanie przed zasięgnięciem opinii tych, którzy najbliższ są tą sprawą interesowani i których uwagi na znajomości stosunków oparte i z praktyki czerpane najwięcej przyczynić się mogą do rozjaśnienia kwestyi tej przed poznaniem opinii poważniejszych włościan, powołanych zaufaniem ogólnem na wybitniejsze stanowiska w reprezentacjach gminnych lub powiatowych. W tym celu potrzebnem jest pośrednictwo Wielm. Pana Prezesa. — Chodzi tu mianowicie o wybadanie i przedstawienie opinii poważniejszych włościan w czasie ile możności krótkim, aby materyał w ten sposób uzyskany w porę mógł być przedłożony Rządowi. Wywiązując się z tego zadania należy unikać takiego sposobu badania, stawiania pytań lub dawania objaśnień, któryby wprost naprowadzał na pewne zdania a tem samem osłabiał rękojmię, że w otrzymanych odpowiedziach przedstawia się wiernie z własnego uznania i doświadczenia czerpana opinia stanu włościańskiego, o co tu głównie chodzi. Powyższe wyjaśnienia służą dla informacyi Wielmożnego Pana, w badaniu włościan zaś ograniczyć się należy do kwestyi, czy wskazana reforma prawa dziedziczenia jest pożądana i prowadzi do celu.

Odpowiedzi na reskrypt niniejszy oczekuje Wydział krajowy w czasie jak najkrótszym.

We Lwowie dnia 22. marca 1882.

Marszałek krajowy
Zyblikiewicz

Członek Wydziału krajowego
Podlewski.

Alegat 15. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

**odezwy Wydziału krajowego z dnia 11. lipca 1882 roku L. 18.143 do Świetnego Prezydium
c. k. Namiestnictwa we Lwowie.**

Oдноśnie do odezwy z dnia 22. marca b. r. 4.604 w sprawie zaopiniowania projektu ustawy o zmianie prawa dziedziczenia posiadłości gruntowych. zawiadamia się Świetne Prezydium, że z 33 odpowiedzi Prezesów Rad powiatowych, które dotąd nadeszły i które się w załączeniu przesyła /-/. przeważna większość, bo 26 oświadcza stanowczo, że obecnie istniejąca niezem nieograniczona swoboda dzielenia gruntów włościańskich, jest zgubą dla ludu i koniecznie ulepsz powinna zmianie. Cztery tylko odpowiedzi oświadczenia się za zatrzymaniem obecnego stanu rzeczy, a w trzech opinia nie jest dość stanowczo wyrażona, chociaż przebijać się z niej daje dążność do reformy.

Z powodów, które jednostajnie powtarzają się we wszystkich opiniach za reformą, a które i w projekcie rządowym stanowią podstawę, Wydział krajowy oświadcza się także za odpowiedniem ograniczeniem obecnej wolności dzielenia gruntów włościańskich.

Zdaniem Wydziału krajowego jednakże reforma poprzestająca na ograniczeniu wolności dzielenia gruntów w wypadkach dziedziczenia bez testamentu nie osiągnęłaby zamierzonego skutku. — Obecnie bowiem dzielenie gruntów włościańskich odbywa się na wielką skalę już za życia właścicieli, obok tego zaś przysposabia i czyni nieuniknionym dalszy podział obciążania ich długami, które również znaczne przybrało rozmiary. Ponieważ zaś reforma przeprowadzona w sposób przez c. k. Rząd proponowany, nieusuwa tych dwóch kardynalnych przyczyn, rozdrabniania gruntów włościańskich, przeto nie można oczekiwać, ażeby samo ograniczenie wolności dzielenia gruntów w wy-

padkach dziedziczenia bez testamentu położyło tamę rozwojowi złego. Nadto pociągnęłaby reforma taka jeszcze i ten zły skutek za sobą, że skłonnemu z natury do pieniactwa ludowi wiejskiemu dostarczyłaby nowego źródła do sporów i procesów, gdyż nie ulega wątpliwości, że w wielu wypadkach spadkobiercy usiłowałiby nawet w obec rozporządzeń testamentu utrzymać się przy prawach wynikających z projektowanej ustawy.

Z tych powodów Wydział krajowy mniema, że reforma powinna się odnosić nietylko do wypadków dziedziczenia bez testamentu, jakto stanowi projekt rządowy, ale także i do aktów prawnych pomiedzy żyjącymi.

D. j. w.

Alegat 16. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

odezwy c. k. Prezydum Namiestnictwa z dnia 27. stycznia 1882 L. 10.862/pr.

Wynik obrad komisji ankietowej w sprawie pomnożenia kas oszczędności w Galicyi przeprowadzonych w miesiącu czerwcu przy udziale zastępców Świetnego Wydziału krajowego, przyjął Jego Ekscelencya Prezydent Ministrów i kierownik Ministerstwa spraw wewnętrznych z zadowoleniem do wiadomości, wyrażając szczególne uznanie Świetnemu Wydziałowi krajowemu za żywy udział w popieraniu intencyi Ministerstwa zmierzających do rozwoju instytucji kas oszczędności.

W szczególności podziela zapatrywanie komisji ankietowej, że w Galicyi przeważnie zakładaniem powiatowych kas oszczędności, gdzie dotychczas kasy takie nie istnieją dojść można do pożądanego rozpowszechnienia tej zbawiennej instytucji, iż Świetny Wydział krajowy powołanym jest w pierwszym rzędzie do pobudzania reprezentacji powiatowych do skutecznego działania w tym kierunku.

Godna pełnego uznania życzliwość Jaśnie Wielmożnego Marszałka krajowego dla tej sprawy. Jego w czasie obrad komisji zapowiedziana gotowość popierania usiłowań powiatów przy zakładaniu nowych kas oszczędności, utwierdza pana Ministra w nadziei, że powiedzie się rozpowszechnienie w kraju kas oszczędności, ożywienia zmysłu oszczędności u ludu i zasilania produkcji rolniczej takim kapitałem, przy czem atoli wypada mieć na oku także gminy i powoływać je do zakładania gminnych kas oszczędności o ile mogą dostarczyć gwarancyi pomyślnego i prawidłowego zarządzania takim zakładem.

Równie też upatruje Ministerstwo skuteczny środek ułatwiania powiatom zakładania nowych kas oszczędności, jeżeli Świetny Wydział krajowy uczynić im zechce swego pośredniczenia przy wyjednaniu takiego krelytu u większych zakładów kredytowych dla zaopatrzenia się w środki pieniężne, potrzebne do założenia i urzędzenia kasy oszczędności.

Wysokie c. k. Ministerstwo nie widzi potrzeby zmian w postanowieniach §. 27. regulaminu dla kas oszczędności i §. 22. ustawy z dnia 26. listopada 1852 dotyczących nadzoru nad kasami oszczędności

O ile zaś wynika ingerencya Wydziału krajowego z powodu uczestniczenia powiatów swoim majątkiem przy zakładaniu i wyposażeniu kas oszczędności, to normują ją postanowienia ustawowe

o zakresie działania autonomicznych ciał reprezentacyjnych, a uzasadniona w tych ustawach ingerencya Świetnego Wydziału krajowego nie ulega wątpliwości.

C. k. Ministerstwo podzielając zapatrywanie komisji, iż ustanawianie delegatów czyli ekspozytur kas oszczędności poza miejscem ich siedziby jest pożądanym i skutecznym środkiem ułatwienia stronom sposobności korzystania z dobrodziejstw tych kas oświadczyło, że nie ma nic przeciw zamieszczeniu w statutach kas oszczędności ogólnych postanowień zastrzegających kasie prawo ustanawiania delegatów i określających ich atrybucye.

Zaś osobną instrukcyą, która potrzebuje zatwierdzenia przez Namiestnictwo, wypada określić bliżej urządzenie i organizacyę takich expozytur z należytą oględnością, aby daną była dostateczna gwarancya tak co do pewności osób powoływanych na delegatów, jakoteż co do kontroli ekspozytur przez ustanawiającą kasę oszczędności.

Udzieliło też Wysokie Ministerstwo spraw wewnętrznych prośbę komisji o wyjednanie zniżonego portoryum od przesyłek pocztą kwot mniejszych do 50 zł. do kas oszczędności i od tych do stron — c. k. Ministerstwu handlu z wnioskiem popierającym do kompetentnego załatwienia, i zawiadomi Namiestnictwo w danym czasie o skutku tej prośby.

Co do warunków pod jakimi kasy oszczędności udzielać mogą pożyczek spółkom ukonstytuowanym w myśl ustawy z 9. kwietnia 1873 Nr. 70 Dz. u. państwa zaleca c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych także nadal stosowanie się do postanowień §. 19. regulaminu dla kas oszczędności i §. 25 ust. 7 statutu wzorowego; a więc udzielać mogą kasy oszczędności pożyczek takim spółkom — za przyzwoleniem c. k. Namiestnictwa, jeżeli są zarejestrowane z poręką nieograniczoną. Niezapoznając atoli okoliczności przytoczonych przez ankietę za wyjątkowem udzielaniem kredytu przez kasy oszczędności spółkom gospodarskim mającym na celu podniesienie gospodarstw spółników przez wspólne podejmowanie pewnej gałęzi produkcji jakoto: spółkom magazynowym, surowcowym, celem wspólnego zakupu maszyn i narzędzi rolniczych, celem wspólnego prowadzenia gospodarstwa rolniczego, ulepszenia gruntów i t. p. skłonem jest Ministerstwo dozwalać wyjątkowo w poszczególnych wypadkach na wniosek motywowany Namiestnictwa, zamieszczenie w statutach kasy oszczędności upoważnienia do użycia funduszu kasy na takie pożyczki, jednakże tylko do wysokości funduszu rezerwowego, z prawem wypowiedzenia, skoro zarząd kasy oszczędności znajdzie sposobność korzystniejszej statutami dozwolonej lokacyi i z wyraźnem zastrzeżeniem, że kasa oszczędności potrzebuje do udzielenia takiej pożyczki za każdą razą przyzwolenia Namiestnictwa.

Przy zakładaniu nowych kas oszczędności należałoby zdaniem c. k. Ministerstwa, wpływać na założycieli, aby w statutach kas oszczędności zamieszczano postanowienia normujące w ogólnych granicach wysokość wkładek, stosunek funduszu rezerwowego do kapitału wkładowego, i wysokość stopy procentu z należytem uwzględnieniem stosunków miejsca i czasu. Widzi też c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych w odbywaniu od czasu do czasu wspólnych wieców kas oszczędności skuteczny środek dla wdrożenia wskazanych ulepszeń w urządzeniach wewnętrznych kas *oszczędności*.

Osnowę tę reskryptu ministeryalnego z 30. listopada 1881 L. 10.845, mam zaszczyt udzielić niniejszem Świetnemu Wydziałowi krajowemu, żywiąc niepłonną nadzieję, że Świetnemu Wydziałowi krajowemu powiedzie się pobudzić gminy i powiaty do zakładania nowych kas oszczędności tak, aby Galicya, która w tym względzie pozostała bardzo w tyle po za innymi krajami Monarchii, dościgła je w krzewieniu tej instytucyi dla rozmnożenia u ludu zmysłu oszczędności i dla naprawy stosunków kredytowych w kraju nader pożytecznych.

D. j. w.

Alegat 17. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z r. 1882.

Fundusz krajowy. Pożyczka na zasiewy z r. 1880.

Wykaz zaległości

po koniec czerwca 1882 r.

Powiaty :

1. Bochnia	2123 zł. — ct.
2. Bohorodczany	22 " — "
3. Chrzanów	167 " — "
4. Cieszanów	237 " 50 "
5. Dąbrowa	24 " 20 "
6. Dolina	76 " 25 "
7. Gorlice	5 " — "
8. Jarosław	92 " 50 "
9. Jaworów	77 " — "
10. Kolbuszowa	74 " 71 "
11. Kraków	25 " 25 "
12. Limanowa	82 " — "
13. Lwów	175 " — "
14. Łańcut	129 " 29 "
15. Mościska	1412 " 15 "
16. Przemyśl	539 " 75 "
17. Rudki	806 " 62 "
18. Sanok	2162 " 91 "
19. Sącz	5 " — "
20. Złoczów	89 " — "
21. Żółkiew	37 " 34 "
Bazem	8363 zł. 47 ct-

Alegat 18. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

okólnika c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 26. stycznia 1882 L. II.229/81/pr.
do wszystkich pp. c. k. Starostów.

Z przedkładanych mi wykazów zaległości propinacyjnych, jak niemniej z kilkukrotnych odezwo Wydziału kraj. zrobiłem niemiłe spostrzeżenie, że wielu pp. Starostów nie postępuje w tej mierze z nieustanną sprężystością jak to już tylekrotnie, mianowicie w rozporządzeniach z 1. marca 1879 L. 7.456/pr. i 8. września 1881 L. 7.755/pr. z naciskiem zalecałem.

Przypominam więc panu Staroście, że do tej sprawy przywiązuję wielką wagę i wymagam stanowczo, abyś jej Pan poświęcił należytą baczość.

Celem zapobieżenia zgromadzeniu się rzeczonych restancj z ujmą funduszu propinacyjnego, wzywam p. Starostę byś pomnąc skazówek, zawartych w dawniejszych, szczególnie powyżej powołanych odnośnych okólnikach postępował nadal ściśle według następującej modły:

I. Ponieważ w myśl §. 23. ustawy z dnia 30. grudnia 1875 dz. u. kr. Nr. 55. ex 1877 mają być należności szynkarskie uiszczone z *góry*, zarządzisz Pan i ściśle zechcesz *dopilnować*, aby równocześnie ze zgłoszeniem się szynkarza *uiszczono zaraz całą rate należności szynkarskiej z góry*, przypadającą za odnośny peryod.

Jeśli przeciw ustanowieniu dotyczącego szynkarza nie będzie żadnych przeszkód, przesze Pan w krótkiej drodze do c. k. urzędu podatkowego wymiar opłaty, ustanowiony reskryptem z 8. stycznia 1878 L. 196/pr., przeznaczony i dla szynkarza i dla tegoż urzędu razem z *pieniądzmi*, a wymiar pokwitowany przez tenże urząd udzielisz stronie. Jeśliby przeciw ustanowieniu szynkarza zachodziły uzasadnione przeszkody, wydasz Pan odmowną umotywowaną uchwałę, zwracając dołączone do zgłoszenia pieniądze.

Będzie to sposób zapobiegający stanowczo zaleganiu należności bieżących od szynkarzy nowo ustanowionych.

II. Przed upływem każdego półrocza przypominać pan będziesz szynkarzom w drodze odnośnych zwierzchności miejscowych obowiązek zapłacenia raty z pierwszym dniem następnego półrocza i przestrzeżesz ich przed niechybną egzekucją w razie zwłoki.

Sprawę tę poruszać pan zechcesz na rokach urzędowych, nie zadowolając się wydawaniem okólników.

Dnia 6. lipca i 6. stycznia każdego roku postarasz się pan o to, abyś otrzymywał od c. k. urzędu podatkowego jak najdokładniejsze wykazy propinacyjnych zaległości, a ponieważ — jak się dowiedziałem — częstokroć przy takich wykazach dopuszczano się pomyłek, zarządzisz pan, co uznasz za właściwe, aby ich nadal nie popełniano.

Otrzymawszy wspomniane wykazy — będziesz pan bez jakiegokolwiek zwłoki zarządzał kroki egzekucyjne.

Nie dopuścisz pan również, aby szynkarze koncesyonowani zalegali z rzeczonymi ratami, a jeślibyś się dowodnie przekonał, iż który z nich z powodu notorycznego ubóstwa płacić nie będzie w stanie, postarasz się w drodze legalnej, aby fundusz propinacyjny trwale nie ponosił szkód, a spodziewam się, że przy troskliwym zajęciu się taką sprawą nie braknie panu słusznych w sprawie uzasadnionych przyczyn do odebrania koncesyi szynkarskiej.

III. Prośby o uwalnianie od opłat szynkarskich z tytułu zaniechania przedsiębiorstwa, chcej pan załatwiać natychmiast, aby nieprzewlekać odpisywania i nie wykazywać zaległości fikcyjnych.

IV. Z równą energią powinienes Pan postępować przy ściąganiu prawomocnych kar propinacyjnych, trzymając się w tych i podobnych razach przy ściąganiu zaległości szynkarskich rat reskryptu z 28. Lutego 1878 L. 1571/pr. dotyczącego procesów o wyłączenie z pod grabieży przy egzekucyi politycznej.

Abym uzyskał dokładny obraz działalności Pana w powyższym względzie, chcej Pan aż do zupełnego ściągnięcia *wszelkich wspomnianych zaległości*, przedkładać mi regularnie co 1. i 15. *każdego miesiąca* wykazy wedle przylegającego wzoru.

Każdy wykaz ma na końcu obejmować ogólną cyfrę restancj.

W danych razach przedkładać mi Pan będziesz wykazy negatywne, że restancje wspomniane nie istnieją.

Przestrzegam Pana, byś terminów powyższych pilnował, że zaś mi chodzi nie tylko o wykazy, lecz o rzecz samą, t. j. stopniowe a rychle wyrównanie zaległości, oraz bezwarunkowe niedopuszczanie ich nadal chcej Pan mieć na uwadze, iż wszelką opieszałość musiałbym surowo karcić.

Dodaję wreszcie, iż jak to z istoty rzeczy wynika, powinienes Pan dobierać szybkich, skutecznych i legalnych kroków egzekucyjnych o ile saś tylko można nie wdawać się w rozwlekłą pisaninę i unikać egzekucyj realnej jako najpóźniej wiodącej do celu.

Formniarz do liczby 11.229/81/pr.

Liczba porządk.	Imię, nazwisko i miejsce zamieszkania szynkarza	Kwota zaległości	Za czas od do	Wyczerpujące usprawiedliwienie nieściągnięcia, względnie stadyum kroków egzekucyjnych

Alegat 19. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z roku 1882.

O d p i s

okólnika Wydziału krajowego z dnia 6. grudnia 1881 Liczba 61.475 do Wydziałów powiatowych.

Jego Ekscelencya p. Namiestnik zawiadomił Wydział krajowy, że w myśl art. IV, § 8, dział II ustawy o regulacji podatku grunntowego z dnia 28. marca 1880 (d . p. p. 34) rozwiązane zostały istniejące dotychczas do przeprowadzenia czynności szacowania: Komisya krajowa we Lwowie, tudzież Podkomisya krajowa w Krakowie, i Podkomisya krajowa w Tarnopolu, a natomiast wstępują w życie utworzone w porozumieniu z Wydziałem krajowym przez p. c. k. Ministra skarbu: Komisya reklamacyjna we Lwowie, tudzież Podkomisya reklamacyjna w Krakowie, i Podkomisya reklamacyjna w Tarnopolu, których zakres działania oznaczony w art. IX, §. 39, wyż powołanej ustawy, rozciągać się będzie na te same okręgi, jak takowe należały do odnośnych obecnie rozwiązanych Komisyj, względnie Podkomisyj, i dla których kierownictwa w miejsce dotychczasowego „Prezydyum c. k. Komisji krajowej“, istnieć będzie „Prezydyum c. k. Komisji reklamacyjnej“ we Lwowie.

O tem zawiadamia się Wydział powiatowy z wezwaniem, aby Prezydyum c. k. Komisji reklamacyjnej, o ile to potrzeba będzie, w czynnościach wspierał, i jego odezwom zadość czynił.

D. j. w.

Alegat 20. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

pisma Dra Marcelego Madeyskiego adwokata krajowego we Lwowie z dnia 24. maja 1882.

Wysoki Wydziale krajowy!

Z polecenia i w imieniu JW. Pani Feliksy Maryi dw. im. z hr. Golejewskich Czarkowskiej, mam zaszczyt złożyć do kasy Wydziału krajowego sumę Sto Tysięcy złotych w. a. w 5% listach hipotecznych ces. król. uprzyw. gal. akc. Banku hipotecznego z kuponami od 1. maja 1882 bieżącymi, z których pierwszy dnia 1. listopada 1882 płatny, a mianowicie: Ser. E. Nr. 0078, 0081, 0082, 0083, 0084, 0085 po 10.000 zł. — Ser. D. Nr. 0035, 0036, 0037, 0038, 0045, 0046 po 5000 zł. — Ser. C. Nr. 0256, 0862, 0863, 0864, 0865, 0866, 0867, 0892, 0898, 0899 po 1000 zł. w. a., z przeznaczeniem utworzenia z kapitału tego Fundacyi, mającej na celu podniesienie rękodzielnictwa i przemysłu w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Fundacya ta ma mieć miano: Fundacyi imienia Feliksy Maryi z hr. Golejewskich Czarkowskiej dla rękodzielników i przemysłowców, pochodzenia polskiego, w kraju zawód rękodzielniczy lub przemysłowy podejmujących.

Fundacya ta wejdzie w życie z dniem śmierci fundatorki, pobór kuponów bowiem od złożonego kapitału 100 000 zł. w. a. (zawsze po ich zapadłości) zachowuje pani Feliksa Marya Czarkowska, przez ciąg życia jej, dla siebie.

Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, zechce objąć zarząd tej fundacyi. Połowę dochodów z majątku na fundację powyżej przeznaczonego, należy obracać na stypendya dla uczniów do szkół rękodzielniczych lub przemysłowych, czy to w kraju, czy za granicą uczęszczających, z dobrem powodzeniem na rękodzielników lub przemysłowców kształcących i moralnie prowadzących się. Drugą połowę dochodów z majątku fundacyjnego należy użyć na zasiłki do założenia warsztatów rękodzielniczych w kraju przez tych uczniów, którzy po wykończeniu nauki w pewnym zawodzie rękodzielnictwa, nie mają dostatecznego funduszu do rozpoczęcia zawodu swojego.

Oznaczenie wysokości stypendyów dla uczniów, jakoteż kwoty pojedynczych datków zasiłku na założenie warsztatu, pozostawia czcigodna fundatorka, z uwagi na zmienne pod tym względem potrzeby, Wysokiemu Wydziałowi krajowemu. Do kandydatów na stypendya powyżej określone uprawnionych, zaliczyć należy także takich uczniów, którzy po ukończeniu szkół rękodzielniczych lub przemysłowych, w zamiarze praktycznego wykształcenia się, chcą zwiedzić i badać zagraniczne szkoły albo zakłady rękodzielnicze.

Rozdawnictwo stypendyów i zasiłków z fundacyi imienia Feliksy Maryi Czarkowskiej, zachowuje fundatorka każdoczesnemu posiadaczowi utworzyć się mającej Ordynacyi familijnej imienia Czarkowskich, a dopóki, lub gdyby Ordynacya ta z jakiegokolwiek powodu nie przyszła do skutku, Wydziałowi krajowemu, albo też w miejsce jego z taką atrybucją wstępującej autonomicznej władzy krajowej.

Pani Feliksa Marya z hr. Golejewskich Czarkowska, właścicielka dóbr: Wołkowce, Wysnecka, Wierzchnikowce, Piszczatynie i części Strzałkowiec w Starostwie Borszczowskiem położonych, postanowiła z dóbr tych i kapitału jednego Miliona złotych w. a., który w 5% listach zastawnych galicyjskiego Towarzystwa kredytowego ziemskiego na rzecz Ordynacyi złożyła, utworzyć Ordynację

familijną imienia Czarkowskich, ku czemu odpowiednie u Rządu poczyniła kroki. Skoro ta ordynacya wejdzie w życie, zechce Wydział krajowy we wszystkich co do sposobu rozdawnictwa wysokości stypendjów i zasiłków dotyczących się kwestyach, zasięgnąć zdania każdoczesnego posiadacza Ordynacyi imienia Czarkowskich.

Szczodrobliva fundatorka życzy sobie, iżby najzdolniejsi i najpracowitsi, słowem pomocy najgodniejsi uczniowie, czy rękodzielnicy, korzystali z fundacyi w mowie będącej, zatem żadnego w tym względzie pomiędzy kandytami nie normuje pierwszeństwa, pozostawiając ocenienie potrzeby i warunków do nadania stypendjów lub zasiłku, Wysokiemu Wydziałowi krajowemu za powzięciem zdania każdoczesnego Ordynata w Ordynacyi Czarkowskich.

Podając główne zarysy utworzyć się mającej fundacyi, życzeniem jest JW. Pani Feliksy Maryi z hr. Golejewskich Czarkowskiej, ażeby bliższe postanowienia onej, jakoteż ułożenie aktu fundacyjnego, stosownie do potrzeb kraju, Wysoki Wydział krajowy dokonał. Mocodawczyni moja JW. Pani Feliksa Marya Czarkowska, mieszka stale w Paryżu: *Avenue de Champs Elysées Nr. 30.*

Gdyby tedy zachodziła potrzeba bezpośredniego porozumienia się z nią w tym względzie, raczy Wysoki Wydział pod wskazanem adresem zwrócić się do wspomnianej fundatorki, zresztą jako pełnomocnik Jej mogę udzielić każłocześnie zażądaną informację.

Raczy więc Wysoki Wydział krajowy wymienioną powyżej kwotę 100.000 zł. w 5% listach hipotecznych przyjąć w przechowanie swoje, jako majątek żelazny fundacyi Feliksy Maryi dw. im. z hr. Golejewskich Czarkowskiej dla rękodzielników i przemysłowców, Polaków, w kraju zawód rękodzielniczy lub przemysłowy podejmujących z zastrzeżeniem atoli poboru kuponów od tego kapitału dla fundatorki przez ciąg Jej życia, wydać mi łaskawie poświadczenie odbioru rzeczony sumy, i zarządzić co potrzeba dla prawnego ustalenia pomienionej fundacyi.

D. j. w.

Alegat 21. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

Do L. W. 17180/81.

P R O G R A M

kursu gorzelniczego w Dublanach.

Cel kursu.

Celem kursu gorzelniczego jest:

- a) danie sposobności praktykującym już gorzelnikom nabycia tych wiadomości teoretycznych, które są niezbędnie potrzebne do racjonalnego prowadzenia gorzelnicy;
- b) teoretyczne przygotowanie tych, którzy praktyce gorzelnianej poświęcić się zamierzają.

Środki do dopięcia celu.

Cel powyżej wskazany ma być osiągniętym:

- a) przez wykłady tych nauk, których znajomość niezbędną jest dla praktycznego gorzelnika;
- b) przez odpowiednie demonstracje, ćwiczenia w laboratoriach i repetycje.

Język wykładowy.

Językiem wykładowym jest język polski.

Plan nauk.

Przedmioty wykładane są:

- a) Arytmetyka.
- b) Geometria i Stereometria.
- c) Zasady Fizyki.
- d) Krótki zarys nauki Chemii.
- e) Teoria i rozumowana praktyka gorzelnicza w całym jej zakresie w połączeniu z ćwiczeniami w laboratorium chemicznym szkoły wyższej rolniczej w Dublinach.
- f) O maszynach silniowych, obchodzeniu się z kotłem parowym i parową maszyną. (Jednocześnie jako przygotowanie do egzaminu rządowego na maszynistów).
- g) O opodatkowaniu gorzelnii.
- h) Nieco o rachunkowości.

Trwanie nauk.

Kurs powtarza się co roku i trwa trzy miesiące, to jest przez kwiecień, maj i czerwiec.

Szczegółowy plan nauk.

Treść i stosunek względny powyżej wyszczególnionych nauk określi z rozpoczęciem każdego kursu ogłaszany plan nauk.

Kierownik i nauczyciele.

Kierownik mianowany przez Wydział krajowy, jest reprezentantem kursu na zewnątrz, ustanawia rozkład godzin, stara się o odpowiednie siły nauczycielskie i przyjmuje uczniów.

Kierownik ma obowiązek przedkładać Wydziałowi krajowemu corocznie sprawozdanie o kursie, i rachunek z użycia uzyskanych nań funduszków.

Warunki przyjęcia.

Praktykujący gorzelnicy, mogący się wykazać świadectwami dowodzącymi, iż prowadzili samodzielnie gorzelnie ku zadowoleniu właścicieli, jak niemniej świadectwem moralnego zachowania się, będą dopuszczeni na kurs bez żadnych dalszych wymagań.

Od kandydatów bez praktyki wymagane będą:

1. Aby mieli ukończonych lat 18.
2. Świadectwo ukończonego niższego gimnazjum lub niższej szkoły realnej.
3. Świadectwo moralności i zezwolenie rodziców lub opiekunów.

Nieposiadający powyższych świadectw szkolnych, mogą być przyjęci tylko wtedy, gdy egzaminem wstępnym wykażą odpowiednie uzdolnienie.

Egzamina i świadectwa.

Z końcem kursu odbywać się będą egzamina, a kandydaci, którzy wykażą się przyuajmniej postępowaniem dostatecznym, otrzymają świadectwa z ukończenia kursu, opatrzone pieczęcią i podpisem kierownika kursu.

O p ł a t y.

Za naukę teoretyczną wnosi uczeń przy zapisaniu się na kurs 80 zł. a na laboratorium chemiczne opłaca z góry po 4 zł. w. a.

O utrzymanie swe podczas kursu w Dublinach uczniowie sami starać się winni.

Praktyka gorzelnicza.

Kierownik kursu, porozumiewszy się z lepszymi gorzelnikami w kraju, może uczniów, którzy kurs ukończyli, umieszczać na praktyce, a to za osobnem, umówić się mającem wynagrodzeniem.

Kurs praktyczny w gorzelni trwać będzie najmniej 4 miesiące, to jest od 1go października do końca stycznia.

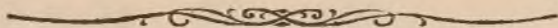
Po ukończeniu kursu praktycznego tym kandydatom, którzy przyswoją sobie należycie wszystkie wiadomości niezbędne do samodzielnego prowadzenia gorzelni, co egzaminem w gorzelni wykazać mają, wyda kierownik kursu świadectwo na ukończonego praktycznego gorzelnika.

WYKAZ

należytości, uiszczeń i zaległości zaliczek danych c. k.
Radom szkolnym okręgowym po koniec Czerwca 1882. r.

z uwidocznieniem korespondencyi przez Wydział krajowy przeprowadzonych
z c. k. Radami szkolnymi krajowymi i okręgowymi tudzież z c. k. Starostwami.

Korespondencye i urgensa Wydziału krajowego

z k. k. Si. ar. o-
stawił, uregda-
mi. powiatowy
i Wydziałem
powiatowym

z krajową Radą szkolną
specyjalnie

z Radami szkolnymi okręgowymi		zbiorowo		specyjal- nie	
zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
21017/81,	27851/81,	35545/81,	30108/81,	21017/81,	27851/81,
6649/81,	60867/81,	36655/81,	5251/81,	30108/81,	35545/81,
7528/81,	36497/81,	2466/82,	15274/82,	6649/81,	60867/81,
20732/82,	21013/82,	30729/82,		7528/81,	36497/81,
27851/81,	35545/81,	37586/81,	30108/81,	2466/82,	30729/82,
6649/81,	42796/81,	48268/81,	50136/81,	21017/81,	27851/81,
7528/81,	53671/81,	60640/81,	60867/81,	30108/81,	35545/81,
2466/82,	6187/82,	9731/82,	86497/81,	6649/81,	60867/81,
32239/81,	26723/81,	11242/81,	17691/81,	7528/81,	36497/81,
21017/81,	22311/81,	26542/81,	4731/82,	2466/82,	30729/82,
11241/81,	21017/81,	27851/81,	35545/81,	21017/81,	27851/81,
30108/81,	16649/81,	38820/81,	53671/81,	30108/81,	35545/81,
46897/81,	17694/81,	20752/81,	26837/81,	6649/81,	60867/81,
34047/81,	46568/81,	55914/81,	60867/81,	7528/81,	36497/81,
36109/81,	36497/81,	16063/82,	16295/82,	2466/82,	30729/82,
2466/82,	7528/82,	21013/82,	30729/82,	11241/81,	21017/81,
11243/81,	30108/81,	21017/81,	27851/81,	35545/81,	30108/81,
35545/81,	36309/81,	41196/81,	17689/81,	6649/81,	60867/81,
22309/81,	26544/81,	32171/81,	44663/81,	7528/81,	36497/81,
50132/81,	60867/81,	47456/81,	76497/81,	11241/81,	21017/81,
11646/81,	16920/81,	30108/81,	11247/81,	27851/81,	35545/81,
27851/81,	35515/81,	6649/81,	60867/81,	6649/81,	60867/81,
36497/81,	3795/82,	2466/82,	7528/82,	7528/82,	30729/82,
9798/82,	21013/82,	30729/82,		11646/81,	16920/81,
11646/81,	3039/81,	16094/81,	24355/81,	28700/81,	30108/81,
28700/81,	30108/81,	11247/81,	27851/81,	35545/81,	6649/81,
35545/81,	6649/81,	60867/81,	36497/81,	3795/82,	19998/81,
3795/82,	19998/81,	21017/81,	30478/81,	61146/81,	61624/81,
61146/81,	61624/81,	2466/82,	7528/82,	11797/82,	16771/82,
11797/82,	16771/82,	14739/82,	14923/82,	21013/82,	30729/82,
21013/82,	30729/82,			5719/81,	17693/81,
5719/81,	17693/81,	19459/81,	26544/81,	32240/81,	80108/81,
32240/81,	80108/81,	11246/81,	21017/81,	27851/81,	35545/81,
27851/81,	35545/81,	36312/81,	38259/81,	4482/81,	48274/81,
4482/81,	48274/81,	21017/81,	35545/81,	30103/81,	36106/81,
30103/81,	36106/81,	42797/81,	60867/81,	48270/81,	6649/81,
48270/81,	6649/81,			13764/81,	22327/81,
13764/81,	22327/81,	32172/81,	35545/81,	37685/81,	6649/81,
37685/81,	6649/81,	11248/81,	21017/81,	30108/81,	27851/81,
30108/81,	27851/81,	60867/81,	56842/81,	42798/81,	47456/81,
42798/81,	47456/81,	36497/81,	52729/81,		

24884/81

26388/82

1. 30.729 wzrwanio Rady szkolne o sciagniecie zalaglych zaliczek.

1881 i przosno o zarzadzanie rychego sciagniecia zalaglosci.

zł.	ct.
15.900	—
8.000	—
3.000	—
4.000	—
10.000	—
5.490 00 1/2	—
2.500	—
928 55 1/2	—
3.000	—

26547/81

Lipa
Sierpnia i Wrzesnia
Pakdzienika
Listopada
Grudnia
Stycznia
Lutego
Marca
Kwiecna

Nazwa Rady szkolnej okręgowej	Udzielone zaliczki		Zwrócono w ciągu 1881 r.		Zalega z końcem Czerwca 1882.	
	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
1 <i>A. Zaległe s roku 1880.</i>						
Bochnia	32.900	—	17.000	—	15.900	—
2 Drohobycz	8.000	—	8.000	—	—	—
3 Gródek	6.000	—	3.000	—	3.000	—
4 Hnslatyn (obecnie Trembowla)	4.000	—	4.000	—	—	—
5 Katusz	15.000	—	10.000	—	5.000	—
6 Kraków	5.490 00 1/2	—	5.490 00 1/2	—	—	—
7 Lwów pierwotny przypis 11.500 z tego przeniesiono na Radę szk. Gródek . . . . . pozostało na Lwów	10.571 44 1/2 928 55 1/2	—	2.500 928 55 1/2	—	8.071 44 1/2	—
8 Mościska (obecnie Jaworów)	3.000	—	3.000	—	—	—

Wykaz obrotu

krajowego funduszu szkolnego za czas od 1. Stycznia 1881 do końca Marca 1882 na rachunek roku budżetowego 1881 sporządzony z miesięcznych wykazów krajowej Rady szkolnej.

Rubryka	Nazwa rubryki budżetu funduszu szkolnego	Budżetem na rok 1881 uchwalono		Wyasygnowano do końca Marca 1882		Z porównania okazuje się			
						przekroczenie	zaoszczędzenie		
I.	1. Zasiłki dla funduszów szkolnych okręgowych (<i>zwyczajny</i>)	273.622	—	285.893	63	12.271	63	—	—
	2. Zaliczki zwrotne dla funduszów szkolnych okręgowych (<i>nadzwyczajny</i>)	50.000	—	20.860	—	—	—	29.140	—
II.	Substytueye	40.000	—	129.249	74 1/2	89.249	74 1/2	—	—
III.	Zasiłki dla szkół utrzymywanych przez korporacje (<i>nadzwyczajny</i>)	3.470	—	3.247	88	—	—	222	12
IV.	Adjuta	5.000	—	5.003	67	3	67	—	—
V.	Remuneracye i zapomogi	22.000	—	21.383	—	—	—	617	—
VI.	Podatki i daniny	5	—	17	64	12	64	—	—
VII.	Koszta podróży i diety nauczycieli	500	—	499	61	—	—	—	39
VIII.	Dodatki pięcioletnie dla nauczycieli etatowych	25.000	—	33 811	18 1/2	8.811	18 1/2	—	—
IX.	Dodatek do funduszu emerytalnego	12.800	—	12.800	—	—	—	—	—
X.	Emerytury dla nauczycieli, którzy stracą posadę w skutek reorganizacyi	5.000	—	6 617	20	1.617	20	—	—
XI.	Dary z łaski	4.000	—	3.928	41	—	—	71	59
XII.	Potrzeby szkolne ogólnej natury	6.500	—	5.815	—	—	—	685	—
XIII.	Rozmaite wydatki	6.800	—	11.079	61 1/2	4.279	61 1/2	—	—
XIV.	Zasiłki gminom na budowę szkół								
	a) zwrotne	—	—	16.500	—	—	—	—	—
	b) bezzwrotne	30.000	—	9.070	—	—	—	4.430	—
	Suma	484 697	—	565.776	59	116.245	69	35.166	10
	Porównawszy przekroczenie pojedynczych rubryk z kwotą pozostałą do dyspozycyi w innych rubrykach	—	—	—	—	35.166	10	—	—
	Okazuje się ogólne przekroczenie budżetu w kwocie	—	—	—	—	81.079	59	—	—

O d p i s

raportu sekretarza B. Kalickiego z dnia 11. Lipca 1882 l. 34.482.

Wysoki Wydziale krajowy!

W skutek polecenia z dnia 1. Lipca r. b. do l. 31.908, udałem się 3. Lipca rannym pociągiem do Brodów i w ciągu tak tego jak dwóch dni następnych byłem obecny na wszystkich egzaminach wszystkich klas, zarówno chłopców jak dziewcząt. Rezultat badań moich składam w raporcie następującym.

Uchwała Wysokiego Sejmu z dnia 23. Października 1881 powzięta na podstawie sprawozdania Wydziału krajowego do l. 45.434/81 wyznaczając dla szkoły wyznaniowej brodzkiej roczną subwencję w kwocie 6.000 zł., miała na celu osiągnięcie dwóch skutków: raz zaradzenie niedostatku szkół dla dzieci które nie pobierają nauki, a których liczbę obliczono na 732 chłopców i 914 dziewcząt, czyli razem na 1.646; powtóre upowszechnienie nauki języka polskiego między dziećmi, do szkoły uczęszczającymi.

Według sprawozdań urzędowych do szkoły tej w roku szkolnym 1879/80 było zapisanych: chłopców 504, dziewcząt 634, razem 1.138 dzieci, z których w ciągu roku uczęszczało rzeczywiście 997. Sprawozdanie Wydziału krajowego do Sejmu wyjaśnia, że wynik ten nie jest dość pomyślnym, i że do zadośćuczynienia celom oświaty potrzeba, aby do tej szkoły, do liczby zapisanych 1.138 przybyło jeszcze 327 dzieci izraelskich. Dlategoż w deklaracji gminy wyznaniowej umieszczono punkt 2, według którego przyjmowanie dzieci izraelskich do szkoły ma być wolne od wszelkich ograniczeń.

Tymczasem w roku szkolnym 1881/2 zapisanych było do szkoły chłopców . . .	486
dziewcząt . . .	632
razem . . .	1.118
Z tych uczęszczało do szkoły rzeczywiście w ciągu roku chłopców . . .	335
dziewcząt . . .	395
razem . . .	730

W ten sposób krok ważny, zrobiony w celu otworzenia dzieciom izraelskim wstępu do szkoły, ma w skutku znaczne obniżenie się liczby dzieci, rzeczywiście do szkoły uczęszczających. Wypadku tego nie można jednak żadną miarą kłaść na karb wyżej wspomnianego faktu, mianowicie udzielenia zasiłku z funduszków krajowych i zapewnienie wpływu warunkom w deklaracji wyszczególnionym. Przyczyn należy szukać gdzieindziej, mianowicie w widocznym upadku miasta od lat kilku, szczególnie od czasu zniesienia wolnego okręgu cłowego, w fakcie wynoszenia się z miasta rodzin zamożniejszych i więcej przedsiębiorczych, wreszcie w szerzeniu się nędzy między klasą uboższą.

Zauważyć także należy, iż dzisiejszy stan szkoły, t. j. lokal szkolny, środki naukowe i siły nauczycielskie, mogą wystarczyć zaledwie dla takiej, jak w roku ubiegłym liczby uczniów. Lokal jest tak szczupły, iż pierwsze klasy tak chłopców jak dziewcząt mogły tylko przez pół dnia na przemiany otrzymywać naukę, gdyż razem pomieścić ich nie było sposobu.

Co do sił nauczycielskich, te jeszcze najprędzej przy powiększonej liczbie dzieci szkolnych wystarczyłyby mogły. Personal nauczycielski składa się z 21 osób, mianowicie z dyrektora,

z 15 nauczycieli i 5 nauczycielek. Dyrektor i nauczycielki mają po 8 godzin tygodniowo, jedna ma 10 godzin a jedna 7. Nauczyciele mają przecięciowo po 20 godzin tygodniowo, niektórzy po 18, inni po 22 i 24, przeciążeni więc nie są i zwiększonej ilości dzieci a zarazem klas podolaćby mogli.

Co do drugiej strony tej sprawy, mianowicie co do kwestyi pedagogicznej, z przyjemnością tylko uznanie wyrazić mogę.

Szkoła już z pozoru robi dobre wrażenie. Dzieci całemi setkami jak są, czyste, ubogo lecz porządnie ubrane, przyzwoite. Znać wyszukaną w tej mierze troskliwość nauczycieli. Dziecko przez cały rok brudne, nie myte, nie czesane i swawolne, na dzień jeden egzaminu nie da się utrosować tak, aby swej właściwej natury nie zdradziło. W tej mierze zupełne wyrazić mogę uznanie, dodając, że zaledwie uwierzyć można, iż się jest w obec szkoły wyłącznie żydowskiej, w obec dzieci w głównej części niższych i najuboższych części ludności żydowskiej.

Sposób nauczania i rezultaty jego zasługują również na uznanie. Suma wiadomości udzielanych wypełnia dość ściśle program szkół ludowych: nauka religii, czytania i pisania polskiego i niemieckiego, gramatyka jednego i drugiego języka w zakresie wcale obszernym, wiadomości z geografii, z historii powszechnej i w każdej klasie także z polskiej, z nauk przyrodniczych, w ogóle zresztą z zakresu rozmaitych działów wiedzy — są dobrze zastosowane i dokładnie wyuczone.

Już w dyskusyi sejmowej z r. 1881 podniósł poseł Zucker, że w szkole tej język polski był zawsze uczony. W ubiegłym roku szkolnym przyjęto trzech nowych nauczycieli polskiego języka, tak, że obecnie jest nauczycieli języka polskiego siedmiu, oraz ósma nauczycielka robót, wybornie polskim językiem władająca i po po polsku tylko ucząca.

W pierwszej klasie półdniowej, nauka języka polskiego zajmuje 5 godzin; od II. klasy we wszystkich zajmuje tygodniowo 8 do 9 godzin, prócz tego w każdej klasie uczą po polsku historii polskiej i często także powszechnej, lub gdy ta uczoną jest po niemiecku, dają natomiast polski wykład rachunków lub z nauk przyrodniczych.

Zauważyć należy iż główna ilość dzieci przychodząca do szkoły, przynosi z domu zupełną nieznajomość języka polskiego i niemieckiego i używa wyłącznie żargonu żydowskiego. Postęp, jaki dzieci czynią w ciągu jednorocznej i tylko półdniowej nauki, wprawa z jaką się wyrażają w polskim i niemieckim języku, zasługują istotnie na uznanie.

Postęp ten w wyższych klasach, mianowicie w 3ciej i 4tej, jest jeszcze znaczniejszy. Uczniowie i uczennice piszą dyktat polski wcale poprawnie, wyrażają się dość gramatycznie, opowiadają po polsku biegle, a zamiłowanie do uczenia się polskich wierszy na pamięć jest widocznie ogólne.

Jeżeli dziś, po jednorocznem dopiero staranniejszem nauczaniu języka polskiego przyznać można, że dzieci z klasy 4tej opuszczają szkołę z pewnym zapasem wiadomości polskiego języka i polskich rzeczy, to słusznie spodziewać się można, iż po dłuższem trwaniu dzisiejszego systemu, rezultaty jeszcze więcej będą zadawalniające.

Jak zaś ważny wpływ wyrzec może takie upowszechnienie się języka polskiego między dziećmi brodzkich izraelitów, pojaśnić mogę znany mi dobrze innym przykładem. W Buczaczu znajduje się systemizowana żeńska szkoła ludowa. Od lat 7miu liczy ona corocznie 300 do 400 uczennic w takim zawsze stosunku wyznaniowym, że w roku bieżącym na 350 uczennic było 60 chrześcianek a 290 żydówek. W pierwszych kilku latach przedmiot prawdziwej rozpaczki dla nauczycielek stanowiła klasa pierwsza, do której przychodziły dzieci używające tylko żargonu żydowskiego, tak że przez całe miesiące nie było sposobu porozumienia się z niemi.

Dziś po latach siedmiu młodsze dzieci tych samych rodziców przychodzą do szkoły już wcale dobrze po polsku mówiące, języka tego poduczają się nawet rodzice, jedni i drudzy od dzieci które chodziły do szkoły. Zaręczam za ten fakt, który znam ztąd szczegółowo, że kierującą nauczycielką szkoły buczackiej jest od lat siedmiu moja rodzona siostra.

Spodziewać się więc można, że dzieci z brodzkiej szkoły wychodzące i w polszczyźnie wyćwiczone, wpłyną na upowszechnienie się polskiego języka między ludnością miejscową.

Do takiej nadziei upoważnia bodaj częściowo skład personalu nauczycielskiego.

Na czele stoi dyrektor p. Leopold Herzel, doktor filozofii, od lat 15 dyrektor, niemiec z rodu, języka polskiego nieużywa, ale go zna dobrze. Zauważyłem, że skoro które dziecko w polskim języku zrobi błąd gramatyczny, dyrektor ze zwykłą sobie żywością pierwszy je poprawi i poprawia zawsze dobrze. Żona dyrektora polka, w domu mówi się głównie po polsku. On sam jest rzeczywiście wzorem czujnego, zabiegliwego i powołaniu swemu najzupełniej oddanego pedagoga. W klasach wyższych uczy religii, wszędzie nad jej wykładami czuwa. Słuchałem ich ciekawie; treścią jest objaśnienie przykazań bożych i etyka moralna, podawana w ten sposób, że nawet dziecko chrześcijańskie z korzyścią słuchać jej może.

Z pomiędzy nauczycieli odznaczają się gorliwością i uzdolnieniem młodzi, mianowicie pp. Edelheit Ozias, Aszkanazy Filip, Friedwald Elias, Leistma Bernard i Markstein Michał. Wszyscy mówią po polsku doskonale, znają język wybornie posiadają prawdziwe pedagogiczne zacięcie. Dodać muszę, że żadna osobistość z personalu nauczycielskiego niezraziła mnie jakąkolwiek niewłaściwością. Kilku znacznie starszych nauczycieli jak Lövissohn, Mahrbach, Musen i Dewant, jakkolwiek wiekowi i nieraz może z rutyną przestarzałą, na te czasy przejściowe są zdaje się materiałem niezbędnym, aby utrzymać ścisłą łączność między społeczeństwem, które dzieci do szkoły dostarcza a instytucją, która rzeczywiście na nowe wkracza drogi.

Winienem dodać wreszcie, że ze strony całego korpusu nauczycielskiego spotkałem jednokowe wyrazy najżyczliwszej i widocznie szczerzej wdzięczności tak dla Wysokiego Sejmu jak dla Wydziału krajowego, że wszyscy starali się okazać, jak bardzo zależy im na tem, aby ściśle i gorliwie wypełniać przyjęte przez gminę wyznaniową zobowiązania. A ponieważ całe grono nauczycieli uważało za stosowne z dyrektorem na czele odwiedzić mnie w hotelu i w przemowie wyrazić wdzięczność Sejmowi za dar, Wydziałowi krajowemu za ojcowską opiekę, której dowód widzieli w przysłaniu delegata, nawet mnie uznanie za zwiedzanie szkoły i wglądanie w szczegóły, przeto powiedziałem im, że z przyjemnością będę mógł złożyć mojej wysokiej władzy przychylny raport, ich zaś uwagę zwracam, że W. Sejm i Wydział krajowy żądając przyjęcia znanych warunków deklaracji, kierowali się bardzo ważnymi względami, dotyczącymi w równej mierze ogólnych spraw kraju jak przyszej pomyślności społeczeństwa miasta Brodów, że przeto w myśl polecenia Sejmu, Wydział krajowy nad losami szkoły zawsze czuwać będzie troskliwie i spodziewa się, że z każdym rokiem coraz pomyślniejsze będzie mógł zaznaczać rezultaty.

Alegat 25. do sprawozdania z czynności Wydziału kraj. za rok k882.

O d p i s

memoryału Wydziału krajowego z dnia 31. Grudnia 1881 l. 64.931 do JE. JW. hr. Edwarda Taaffego c. k. Prezydenta Rady Ministrów, etc.

Wasza Ekscelencyo!

Pismem naszym z dnia 31. Października 1881 l. 47.867 mieliśmy zaszczyt upraszać Waszą Ekscelencyę, ażeby kapitał 95.000 zł., przeznaczony na fundacyę Konstantego Zahorskiego jak najprędzej c. k. galicyjskiemu Namiestnictwu przesłany został w celu jak najspieszniejszego wprowadzenia w życie tej fundacyi.

W piśmie naszym wychodziliśmy z tego przekonania, że nie ulega wątpliwości, iż c. k. galicyjskie Namiestnictwo jest najwyższą władzą fundacyjną dla tej fundacji, tembardziej, że nie tylko niższo-austryackie c. k. Namiestnictwo pismem swem do nas pod d. 12. Lutego 1879 l. 4.378 wystosowanem okoliczność tę uznaje, lecz także z rokowań przedsięwziętych w tej sprawie przez c. k. niższo-austryackie i c. k. galicyjskie Namiestnictwo wypływa, że c. k. niższo-austryackie Namiestnictwo tylko tymczasowo prowadzi rokowania ze spadkobiercami i egzekutorami testamentu, ażeby w swoim czasie przesłać kapitał fundacyjny c. k. galicyjsk. Namiestnictwu w celu wprowadzenia fundacji w życie.

W naszym przekonaniu utwierdziła nas i ta okoliczność, iż egzekutorowie testamentu, których zdanie pod tym względem niepoślednie ma znaczenie, wyraźnie objawili żądanie uwidocznione w protokole z dnia 13. i 14. Kwietnia 1880 przesłanym Waszej Ekscelencji wyżej wspomnianem naszym pismem, ażeby prawo zawiadywania fundacją i prawo rozdawnictwa stypendyów przysługiwało galicyjskiemu Wydziałowi krajowemu.

Zaledwie atoli przesłaliśmy wyżej wspomniane pismo nasze Waszej Ekscelencji, gdy ku naszemu największemu zdziwieniu wyczytaliśmy w urzędowym dzienniku „Gazety wiedeńskiej“ z dnia 26. Listopada 1881. l. 271 obwieszczenie c. k. niższo-austryackiego Namiestnictwa z dnia 15. Listopada 1881. l. 3.321, którem rozpisano konkurs na stypendya z tej fundacji i w którym c. k. niższo-austryackie Namiestnictwo zastrzega sobie prawo rozdawnictwa stypendyów.

Ponieważ Wydział krajowy o tem postanowieniu uwiadomionym nie był, a na wszystkie zapytania czynione od roku c. k. galicyjskiemu Namiestnictwu w sprawie tej fundacji zawsze ta sama przychodziła odpowiedź, że c. k. niższo-austr. Namiestnictwo wszelkie w tej sprawie przez c. k. gal. Namiestnictwo czynione zapytania pozostawia bez odpowiedzi, dlatego byliśmy zmuszeni na drodze prywatnej zasiągnąć wiadomości, których wynikiem było, że c. k. niższo-austryackie Namiestnictwo:

1. pod dniem 15. Listopada 1881. l. 41.292 list fundacyjny wydało,
2. wyasygnowało kwoty wyznaczone w tym liście fundacyjnym na zakłady dobroczynne,
3. rozpisało ogłoszenie konkursu celem nadania stypendyów,
4. rozpoczęło rokowania z wiedeńskim, wrocławskim i galicyjskimi konsystorzami co do kapitałów przeznaczonych na utrzymanie kościołów.

Dowiedzieliśmy się dalej, że c. k. niższo-austryackie Namiestnictwo sprzeciwiło się zdaniu c. k. galicyjskiego Namiestnictwa, iż to ostatnie jest kompetentną władzą fundacyjną, pomimo iż w piśmie swoim wystosowanem do nas pod dniem 12. Lutego 1879. l. 4.378 zdanie to podzielało.

Tem samem c. k. niższo-austryackie Namiestnictwo nie liczyło się z żądaniem egzekutorów testamentu, ażeby fundacja miała swą siedzibę we Lwowie, a tem samem, ażeby c. k. galic. Namiestnictwo jako naczelną władzę fundacyjną występowało.

C. k. niższo-austryackie Namiestnictwo opiera swe postanowienia na następujących powodach:

1. że fundator przez długi czas żył w Wiedniu;
2. że tenże w Wiedniu umarł;
3. że pertraktacya spadkowa była w Wiedniu przeprowadzoną, wreszcie
4. że w myśl §. 35 Najwyższych przepisów z dnia 14. Września 1852 (ds. pr. p. Nr. 10 z r. 1853) co do zakresu działania c. k. Namiestnictwa, c. k. niższo-austryackie Namiestnictwo w niniejszym wypadku jest kompetentną władzą fundacyjną.

Jednakowoż

co do 1. 2.

Nie ma pozytywnej ustawy, któraby przepisywała, że c. k. Namiestnictwo tego kraju koronnego, w którym spadkodawca żył i umarł, jest kompetentną władzą fundacyjną.

Zasada ta tem mniej może znaleźć zastosowanie do osoby ś. p. Zahorskiego, ponieważ tenże c. rosyjskim poddany był, zatem jego pobyt w Wiedniu nie był stałym zamieszkaniami.

Że zaś pertraktacya spadkowa w Wiedniu przeprowadzoną została, spowodowanem zostało częścią przez to, że tamże umarł, a częścią przez zezwolenie spadkobierców ustanowionych. co do 4.

Powołanie się na §. 35 Najwyższych postanowień z 14. Września 1852 nie jest dopuszczalnym, gdyż paragraf ten postanawia jedynie, że c. k. Namiestnictwa mają być naczelnymi władzami fundacyjnymi pojedynczych krajów koronnych.

Lecz paragraf ten nie postanawia żadną miarą, że owo c. k. Namiestnictwo ma być naczelną władzą fundacyjną, w którego terytorjum urzędowem fundator żył lub umarł.

W tym kierunku Najwyższe to postanowienie żadnego pozytywnego nie daje przepisu.

W braku takiego pozytywnego postanowienia należy przeto zwrócić uwagę na przeznaczenie fundacyi i zamiar fundatora, ażeby jego wola jak najpункtualniej wypełnioną została.

Zahorski przeznaczył swoją fundacyę dla Polaków mieszkających w państwie austryackiem. Nie da się zaprzeczyć żadną miarą, że największa część Polaków mieszka w Galicyi i w Wielkiem Księstwie Krakowskiem. Z tego wynika, że c. k. galicyjskie Namiestnictwo jest powołaniem do wprowadzenia fundacyi w życie i do nadzoru nad takową. Jemu są galicyjskie stosunki najlepiej znane; ze wszystkich c. k. Namiestnictw najlepiej zna stosunki zakładów dobroczynnych w kraju, których liczba według szematyzmu około 400 wynosi, tak iż najlepiej potrafi osądzić, który z tych zakładów najwięcej na uwzględnienie zasługuje; po niem tylko można się spodziewać, że z gruntowną znajomością rzeczy czuwać będzie nad niniejszą fundacyą w ten sposób, ażeby wola fundatora jak najściślej była wypełnioną.

W żaden sposób jednak nie można przypuścić, iżby działalność Namiestnictwa prowincyi na wskróś niemieckiej mogła w tym wypadku lepsze przynieść owoce, aniżeli działalność c. k. galicyjskiego Namiestnictwa.

Wreszcie musimy zaprzeczyć, aby było rzeczą stosowną iżby zarząd i prawo nadawania w fundacyi utworzonej przez Polaka dla własnych rodaków przysługiwały Namiestnictwu, prowincyi czysto niemieckiej— i musimy wyrazić przekonanie, że w razie gdyby rzeczywiście pozytywne przepisy przeciwko naszemu zapatrywaniu przemawiały, należałoby w tym tak wybitnie wyjątkowym wypadku od ogólnej zasady odstąpić.

Niżej podpisany Wydział krajowy poczuwając się do obowiązku przestrzegania interesów kraju, który zastępować ma szczyt, pozwala sobie udać się do Waszej Ekscelencyi z prośbą: Wasza Ekscelencya raczy zarządzić, ażeby fundacyę Konstantego Zahorskiego do Lwowa przeniesiono i jako jej naczelną władzę fundacyjną uznano c. k. galicyjskie Namiestnictwo.

Alegat 26. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

Odpis okólnika Wydziału krajowego z dnia 6. grudnia 1881 L. 55.236.

Na skutek wniesionych petycyj o stabilizację służby dróg krajowych, wydał Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 23. października r. b. następującej treści uchwałę:

„Sejm poleca Wydziałowi krajowemu wymierzać pięciolecia i emerytury inżynierom i konduktorom dróg krajowych, oraz pensye wdowie dla wdów i dodatki na wychowanie dla sierót po inżynierach i konduktorach pozostałych, a to w równej mierze z innymi stabilizowanymi urzędnikami krajowymi.“

Uchwała ta jest nietylko aktem wspaniałomyślności i szczerobliwości Wysokiego Sejmu, ale zarazem wymownym dowodem szczerzej troskliwości Reprezentacji krajowej o los służby drogowej, którego nigdy i w żadnym wypadku z oka nie spuszczała.

Jeżeli jednak Wydział krajowy, popierając tę sprawę, złożył w Wysokim Sejmie oświadczenie, że przyjmie z radością i szczerą wdzięcznością wszystko, cokolwiek postanowionem będzie celem polepszenia bytu materialnego urzędników drogowych, to wobec powziętej uchwały sejmowej, przychodzi mu nietylko podzielać wdzięczność tych, których uchwała ta dotyczy, lecz także wyrazić nadzieję, że uchwała Wysokiego Sejmu nie będzie bez pożytku dla kraju, że stanie się potężnym bodźcem do ciągłego, nieprzerwanego postępu w drogowym gospodarstwie krajowem, mającym wykazać w całej pełni, że wydatki, które wypadnie ponosić skarkowi krajowemu na cele uchwałą rzeczoną wskazane, nie będą w ostatecznym rezultacie wydatkami nieprodukcyjnymi. Jeżeli przeto Wydział krajowy zawsze dotąd wymagał, ażeby wszystkie podwładne mu organa drogowe z wzorową sumiennością, należytą gorliwością i wytężoną energią, pełniły swe obowiązki służbowe; jeżeli nie zadawał się utartymi formalnościami, które w złych rękach stać się mogą pozorami osłaniającymi nadużycie lub niedbalstwo; jeżeli okólnikiem z dnia 14. października 1879 r. L. 40886 unormował ścisłą kontrolę inżynierów nad podwładną im służbą drogową, udzielił w tej mierze dostatecznych, z praktyki zaezerpniętych wskazówek, a w szczególności określił dokładnie, w jaki sposób należy wykonywać kontrolę nad tym działem robót i dostaw drogowych, który następuje najczęściej sposobności do popełniania nadużycie t. j. nad działem robót i dostaw wykonywanych w zarządzie własnym; jeżeli nie polegał bezwarunkowo na pisemnych raportach i ich pozornej dokładności, lecz w razie przedstawiających się faktycznie niekorzystnych rezultatów, udawał się do osób poważnych i wiarogodnych, w okolicy zamieszkałych, a przeto będących w możności naocznego i codziennego przekonywania się o rzeczy i zasięgał od nich opinii nietylko o specjalnym wypadku, lecz w ogóle o dobrem imieniu, na jakie w miejscu i okolicy tak pod względem rzetelności, jak i pod względem pracowitości odnośne organa służby dotąd zasłużyć sobie potrafiły; jeżeli zatem przykładał jak największą wagę do tego, ażeby służba drogowa i stan dróg krajowych były pod ciągłą kontrolą publiczną; jeżeli nakoniec rzeczywiste zasługi urzędników drogowych uznawał i w miarę swej kompetencji wynagradzał, dostrzeżone zaś uchybienia karecił i wydalał ze służby tych, którzy położonemu w nich zaufaniu nie odpowiedzieli, — to teraz, wobec przytoczonej uchwały sejmowej, zabezpieczającej los inżynierów i konduktorów dróg krajowych, oraz los rodzin rzeczonych funkcyjaryuszów, i wobec odpowiedzialności, jaką wkłada na zawiadowczy i wykonawczy organ Reprezentacji krajowej obowiązek sumiennego i zgodnego z zamiarami Wysokiego Sejmu zastosowywania tej uchwały, Wydział krajowy musi s potęgować swe dotychczasowe żądania, co do gorliwości, bezwarunkowej wierności i troskliwości o dobro funduszu krajowego oraz instytucyj krajowych, i dlatego wymagać będzie, ażeby członkowie służby drogowej, wolni od troski, która ich dotąd niepokoić mogła, myśli swe i usiłowania zwrócili do jednego celu, t. j. do osiągnięcia jak najpomysłniejszych rezultatów dla funduszu krajowego i komunikacyi publicznej, a to każdy w swoim zakresie działania — dlatego też baczyć będzie ściśle i z nieugiętą stanowczością, ażeby łaska Wysokiego Sejmu nie spadła

w żadnym razie na niegodnego jej, ażeby przeto tacy członkowie służby drogowej, którzy postępowaniem swoim nie zasłużą bezwarunkowo na dobrodziejstwo powyższą uchwałą sejmową objęte, zastąpieni zostali w interesie dobra publicznego i funduszu krajowego zawczasu innymi odpowiedniejszymi kandydatami. Takie postępowanie Wydziału krajowego, rokujące korzyści dla sprawy publicznej, nie wyjdzie również na szkodę tych urzędników drogowych, którzy pełnią i pełnić będą swe obowiązki służbowe wzorowo i nieskazitelnie, gdyż od nich tylko, od ich zachowania się służbowego zależeć będzie, ażeby z rodzinami swemi istotnie stali się uczestnikami tych korzyści, które wedle słów uchwały sejmowej, mają im być przyznawane „w równej mierze z innymi, stabilizowanymi urzędnikami krajowymi“.

Z Rady Wydziału krajowego

We Lwowie dnia 6. grudnia 1881.

Marszałek krajowy :
Zyblikiewicz.

Członek Wydziału krajowego :
Badeni.

Alegat 27. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

W y k a z

datków ofiarowauych przez Rady powiatowe w celu ułatwienia pomocy kraju
dla wykończenia kolei transwersalnej.

Licz. bież.	P o w i a t	Rocznie		Przez lat	Razem	
		zł.	ct.		zł.	ct.
1	Gorlice	675	99	20	13.519	90
2	Krosno	746	78 ³ / ₄	20	14.935	74
3	Sanok	796	—	20	15 920	15
4	Buczacz	1370	30	20	27.406	—
5	Nowy - Targ	361	34	20	7.226	79
6	Jasło	1681	07	20	33.621	44
7	Czortków	528	99	20	10.579	99
8	Zaleszczyki	603	40	10	6.034	09
9	Stanisławów	944	22	20	18.834	67
10	Tłumacz	717	69	20	14.353	80
11	Limanowa	469	17	20	9.383	44
	Ogółem	8894	95 ³ / ₄	20	171.866	01

LW. 21321/81.

Instrukcyja

Wydziału krajowego wydana dla użytku Reprezentacyi powiatowych a normująca postępowanie przy zastosowywaniu Ustawy krajowej o publicznych dojazdach kolejowych z dnia 15. kwietnia 1881 r. D. u. i r. kr. Nr. 46.

I. Przedewszystkiem winna interesowana Reprezentacya powiat. po gruntownem zastanowieniu się nad określoną w §. 1. ustawy o publicznych dojazdach kolejowych definicyą tychże dojazdów podać do wiadomości Wydziału krajowego, które drogi w myśl tej definicyi, mogłyby być w ogóle traktowane jako publiczne dojazdy kolejowe w sposób przepisany postanowieniem §. 5. rzeczonyj ustawy krajowej.

II. Wykaz tych dróg mogących prowadzić z dwóch stron stacyi kolejowej, należy przedłożyć Wydziałowi krajowemu z podaniem przybliżonej ich długości, wyjaśnieniem, czy dojazd znajduje się w jednym powiecie, czy też przechodzi przez dwa lub więcej powiatów i wymienieniem tych dróg, których potrzebę budowy, przełożenia lub rekonstrukcyi, w ciągu pięciu lat następujących uznaje obecnie Reprezentacya powiatowa, a które z nich, czy to z powodu znacznych kosztów, przechodzących na razie środki konkurencyjne powiatów oraz gmin i obszarów dworskich, czy też z innych powodów dopiero później mogłyby być uznane za publiczne dojazdy kolejowe w myśl §. 5. ustawy.

Motywa rozdziału dróg na powyższe dwie kategorye, należy przedstawić w sposób wyczerpujący i datami poparty.

III. Gdy wedle postanowienia §. 5. ustawy „o potrzebie budowy nowego dojazdu do dworca lub stacyi kolejowej, równie jak o potrzebie przełożenia lub rekonstrukcyi dojazdów istniejących, jakoteż o kierunku tych dojazdów“, orzekają powołane w tymże paragrafie władze na wniosek rady powiatowej; przeto, zanim taki wniosek przedłożony zostanie władzom powiatowym do wydania prawomocnego orzeczenia, należy:

a) zbadać potrzebę dojazdu odpowiedniego, oraz techniczne warunki budowy, przełożenia lub rekonstrukcyi i konserwacyi drogi dojazdowej, tudzież najwłaściwszy jej kierunek, a następnie na zasadzie przeprowadzonych badań wygotować dokładny operat techniczny tego dojazdu na podstawie instrukcyi technicznej przez Wydział krajowy wydać się mającej;

b) oznaczyć dokładnie koszta mające się pokryć w sposób przepisany §§. 3. i 4. ustawy o publicznych dojazdach kolejowych;

c) oznaczyć tę część kosztów, która ma być pokrytą odpowiedniej wartości prestacyami gmin i obszarów dworskich w myśl postanowienia § 4—3 ustawy wyżej wspomnianej;

d) oznaczyć wysokość datku konkurencyjnego, przypadającego na właścicieli kopalń, kamieniołomów i innych wyłącznie fabrycznych przedsiębiorstw, a to w myśl postanowień §. 3. — d i §. 4—4.

IV. Gdy w razie budowy nowej kolei żelaznej, nowego dworca lub stacyi kolejowej, komisya polityczna wysłana do zbadania stanu rzeczy, rozpozna w myśl §. 6. potrzebę dojazdów odpowiednich, oraz techniczne warunki budowy, lub rekonstrukcyi i konserwacyi drogi dojazdowej, natenczas dotycząca opinia komisyi rzeczonyj udzieloną będzie Reprezentacyi powiatowej do dalszego postanowienia, odnośnie do §. 5., wedle którego stanowcze orzeczenie o potrzebie budowy dojazdu i t. d., nastąpić może tylko na wniosek Rady powiatowej.

V. Gdyby dojazd kolejowy przechodził przez dwa lub więcej powiatów, natenczas w razie sprzeczności uchwał Rad powiatowych, należy przedłożyć sprawę Wydziałowi krajowemu, który po wysłuchaniu zdania interesowanych powiatów, wyda orzeczenie na mocy §. 12. ustawy o publicznych dojazdach kolejowych.

VI. Inne sprawy dojazdów kolejowych wniesione do Wydziału krajowego w drodze odwołania się, przewidzianego w §. 25. ustawy drogowej, rozstrzyga tenże na mocy kompetencji zastrzeżonej władzom autonomicznym §. 13. ustawy o publicznych dojazdach kolejowych.

VII. Po wydaniu prawomocnego orzeczenia o potrzebie budowy nowego dojazdu itd., w myśl postanowienia §. 5. ustawy o publicznych dojazdach kolejowych, wezwane zostaną strony konkurujące do uiszczania datków przepisanych §§. 3, 4. i 8. tejże ustawy.

VIII. Ponieważ Wydział krajowy w myśl postanowienia §. 13. prowadzi nie tylko naczelny nadzór nad budową i utrzymaniem publicznych dojazdów kolejowych, lecz zarazem na mocy postanowienia §. 11., ma prawo objęcia tak budowy, jak i konserwacji drogi dojazdowej w bezpośredni zarząd, gdyby Wydział powiatowy wykonujący administrację na mocy §. 10., nie prowadził odpowiednio i z należytą oszczędnością budowy, albo konserwacji dojazdu kolejowego, przeto:

a) wydział powiatowy obowiązany będzie przed rozpoczęciem robót około budowy, przełożenia rekonstrukcji lub konserwacji drogi dojazdowej, przedłożyć Wydziałowi krajowemu do oceny i zatwierdzenia odnośny projekt t. j. plan i kosztorys;

b) na żądanie Wydziału powiatowego, lub w razie potrzeby uznanej przez Wydział krajowy, wysłany będzie inżynier Wydziału krajowego dla wypracowania projektu, lub skontrolowania materiałów dostawionych i robót wykonanych;

c) każda robota wykonana około budowy, przełożenia, rekonstrukcji lub konserwacji publicznego dojazdu kolejowego, winna być skolaudowana przez komisję złożoną z zastępców stron konkurencyjnych (§. 3.), poczem przedłożyć należy Wydziałowi krajowemu do zatwierdzenia akt kolaudacji spisany podług wzoru przez Wydział krajowy udzielić się mającego.

Zaproszenie stron konkurencyjnych do wzięcia udziału w odbiorze robót lub dostaw wykonanych, winno być tymże doręczone przynajmniej na 8 dni przed terminem odbioru, a dowody doręczenia zaproszeń dołączone być mają do aktu kolaudacyjnego.

Jeżeli mimo zaproszenia nie przybyli zastępcy wszystkich stron konkurencyjnych na termin wyznaczony, natenczas wystarczy do odbioru robót komisja złożona z delegata Wydziału powiatowego i inżyniera wysłanego przez Wydział krajowy.

d) Z końcem każdego roku obowiązany będzie Wydział powiatowy złożyć Wydziałowi kraj. rachunek kompletnie udokumentowany z użycia powierzonych mu datków konkurencyjnych (funduszków w gotowiznie i zasobów prestacyjnych), a to na podstawie instrukcji rachunkowej przez Wydział krajowy wydać się mającej.

IX. Gdyby należności stron konkurencyjnych nie były w swoim czasie uiszczane, należy donieść o tem bezzwłocznie Wydziałowi krajowemu, który w myśl §. 9. zażąda od c. k. władz politycznych ściągnięcia zaległych datków w drodze egzekucji politycznej.

X. W razie zastosowania postanowień §. 7. i §. 10., ustęp 2. należy przed rozpoczęciem robót z przedsiębiorstwem kolejowym o nabycie drogi dojazdowej (§. 7.) lub odatowanie prawa zarządu (§. 10), donieść przedewszystkiem Wydziałowi krajowemu o zamiarach Rady powiatowej lub Wydziału powiatowego.

Z Rady Wydziału krajowego.

We Lwowie dnia 27. maja 1881.

Marszałek krajowy:

Zyblikiewicz w. r.

Członek Wydziału krajowego:

Badeni w. r.

Alegat 29. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1882.

L. W. 54162/81

Rozesłano do L. W. 2175/82.

Instrukcja techniczna dla budowy dojazdów kolejowych.

Do projektu każdej budowy dojazdu kolejowego, mają być załączone następujące opracowania techniczne:

A. P l a n y.

a) Plan sytuacyjny wniesiony na mapy katastralne.

Na planie tym będą uwidocznione:

— Trasa dojazdu według rzeczywistego kierunku, z oznaczeniem punktów załamania osi, z podaniem kąta tego załamania w stopniach i minutach, oraz elementów łączącej dwa kierunki krzywej linii.

— Szerokość dojazdu.

— Znaki punktów lub palików niwelacji podłużnej.

b) Profil niwelacji podłużnej.

Podziałka dla profilu podłużnego ma przedstawiać:

dla długości stosunek 1 do 1000,

a dla wysokości stosunek 1 do 100.

Na profilu podłużnym będą oznaczone:

— wzniesienie rzeczywiste lub przypuszczalne nad poziomem morza linii porównawczej.

— rzędne gruntu naturalnego.

— rzędne projektu.

— liczby i litery oznaczające paliki.

— poziomy, wzniesienia i spadki
— linije proste i łuki } z oznaczeniem długości.

— odległości między palikami.

— odległości od początku dojazdu, czyli od stacyi kolejowej.

Rzędne projektu, wysokość nasypów, głębokość wykopów, tudzież długości linii prostych i łuków, oraz poziomów, wzniesień i spadków będą na profilu podłużnym oznaczone kolorem czerwonym.

Powierzchnia wykopów na profilu podłużnym będzie oznaczoną kolorem żółtym, nasypów zaś czerwonym.

c) Profile poprzeczne podług podziałki 1 do 100; te profile będą zdjęte na palikach czyli punktach profilu podłużnego w takich miejscach i w takiej ilości, iżby obliczenie robót ziemnych mogło być dokonaniem z pożądaną dokładnością.

d) Projekty różnych przedmiotów sztucznych, jako to: mostów, kanałów, przepustów i t. p., podług podziałki 1 do 100.

Projekty te powinny przedstawiać:

widok z boku, rzut poziomy czyli plan, przecięcie poprzeczne i przecięcie podłużne.

Przy konstrukcyach bardziej skomplikowanych oddzielne szczegóły konstrukcyjne będą uwidocznione na specjalnych rysunkach podług podziałki 1 do 10 lub nawet 1 do 5.

B. Obrachowanie kosztów.

Do obrachowania kosztów budowy należeć będą:

- a) Cennik, obejmujący ceny robocizny i materiałów, praktykowane w okolicy budowanego dojazdu.
- b) Analiza cen na podstawie przepisów, obowiązujących przy budowie i konserwacji dróg rządowych.
- c) Obliczenie bryłowości robót ziemnych.
- d) Tablica ruchu ziemi.
- e) Kosztorys robót ziemnych.
- f) Kosztorys budowy przedmiotów sztucznych. poręczy, znaków drogowych, zabezpieczeń, jak: mury podtrzymujące, tamy, bruki i t. p.
- g) Kosztorys dostawy szutru i robót pokładowych.
- h) Wykaz kosztów wywłaszczenia gruntów, budynków i t. p.
- i) Wykaz kosztów administracji przy budowie.
- k) Sumaryusz wszystkich powyżej wyszczególnionych kosztów budowy.

Ogólne techniczne warunki budowy.

Przy budowie dojazdów kolejowych będą zachowane następujące ogólne zasady techniczne przy zastosowaniu systemu metrycznego:

1. Szerokość dojazdu w koronie będzie wynosić 6 do 8 metrów.
2. Spadki podłużne i wzniesienia nie będą wynosić więcej od 5%, a promienie łuków nie będą mniejsze od 20 metrów.

Między dwoma krzywymi mającemi różne kierunki, prosta linja ma być nie mniejszą od 10 metrów.

3. Pokład kamienny będzie budowany według systemu Mac Adama. Inne rodzaje pokładu mogą być dozwolone w wyjątkowych tylko razach, wywołanych miejscowemi okolicznościami.
4. Szerokość pokładu kamiennego winna wynosić najmniej 4 metry. Grubość pokładu w środku drogi ma wynosić 25 centim., a przy burtach 15 centim.
5. Rowy boczne i przekrój poprzeczny drogi należy stosować do przyjętego typu.
6. Pokład drogowy przed oddaniem dojazdu do użytku publicznego winien być przewalcowany.
7. W razie nieprzepuszczalnego gruntu wypadnie pod pokładem kamiennym dać odpowiednią warstwę piasku, a w bankietach założyć poprzeczne dreny kamienne lub inne, któreby zbierając się pod pokładem kamiennym wodę, odprowadzały do rowów bocznych.

Do obecnej instrukcyi dołączają się jako wzory:

- 1) plan sytuacyjny; 2) profil podłużny; 3) profile poprzeczne; 4) typ normalnego profilu poprzecznego; 5) cennik; 6) analiza cen; 7) obliczenie bryłowości robót ziemnych; 8) tablica ruchu ziemi, i 9) kosztorys.

Z Oddziału technicznego Wydziału krajowego.

Lwów dnia 1. listopada 1881.

L. Raciborski
nadinżynier.

Alegat 30. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1882.

O d p i s

odezwy c. k. Namiestnictwa we Lwowie z dnia 24. stycznia 1882. L. 69.032 do Wydziału krajowego.

W reskryptach ministeryalnych z dnia 5. lutego 1877 l. 997, — 10. sierpnia 1878 l. 9423, — 1. maja 1879 l. 4751, i 23. czerwca 1880 l. 8994, intymowanych Świątnemu Wydziałowi krajowemu do l. 7025 z r. 1877, l. 42.942 z r. 1878, l. 22.825 z r. 1879, l. 32.803 z r. 1880, obszernie wyłuszczono, że dotacye Ministerstwa spraw wewnętrznych na rzecz budowli wodnych wyłącznie używane być mają w celu utrzymania i ułatwienia żeglugi statkami, lub znaczniejszych spławów tratwami, jakoteż utrzymania brzegów rzek pogranicznych, o ile idzie o zabezpieczenie granic państwowych, i że te dotacye nie mogą służyć do budowli w celu zabezpieczenia gruntów prywatną własnością będących. Dlatego też w wypadkach, w których na rzekach spławnych dla statków lub dla tratw, albo na rzekach pogranicznych roboty ochronne lub regulacyjne jedynie w tym ostatnim powyżej wymienionym celu bywają przedsiębrane, koszta tych robót pokryte być mają przez samych interesowanych, gdzie siły tychże nie wystarczają, zachodzi potrzeba pomocy z funduszu krajowego.

Ponieważ doświadczenia w innych krajach koronnych okazały, że regulacye rzek bez znaczniejszego zasiłku z funduszu krajowych, częstokroć są niewykonalne i dla tego też Wydziały krajowe w tych krajach postanowiły przyczynić się do kosztów tych robót odpowiednimi prestacyami i poniekąd zajęły się same przeprowadzeniem budowli, przeto Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptami z dnia 1. maja 1879 l. 4571, dnia 23. stycznia 1880 l. 8994, i z dnia 23. lipca 1881 do l. 9006 intymowanymi tutejszemi odezwaniami z dnia 20. maja 1879 l. 22.825, z dnia 7. lipca 1880 l. 32.803 i z dnia 11. sierpnia 1881 l. 41.882, poleciło zwrócić uwagę Świątnego Wydziału krajowego na okoliczności, że i w Galicyi regulacya rzek bez wydatnego współudziału kraju nie może być dokonana, uchwała przeto Reprezentacyi kraju co do przyczynienia się do kosztów robót regulacyjnych bardzo jest pożądana.

W piśmie swem z dnia 27. kwietnia 1880 l. 8048, przedstawia Świątny Wydział krajowy roboty jakieby w ogóle na wodach w kraju należało przedsiębrać, w części celem uczynienia takowych spławnemi i urządzenia sztucznych kanałów spławnych. w części celem ochrony gruntów nadbrzeżnych i ich melioracyi, nareszcie w celu poskromienia i owładnięcia wód w górnych przestrzeniach i u źródeł, przyczem Świątny Wydział krajowy omawia datki na opędzenie kosztów tych robót, jakieby skarb Państwa miał ponosić.

Wprawdzie Świątny Wydział krajowy przyrzeka poczynić także wnioski Wysokiemu Sejmowi w sprawie udziału kraju, sądzi jednak, iż ten udział należy uczynić zawisłym od poprzedniej zmiany postępowania przy robotach regulacyjnych na rzekach galicyjskich, a mianowicie od poprzedniego ustanowienia programu robót regulacyjnych, jakieby w pewnym przeciągu czasu miały być wykonane, jakoteż od przyznania Reprezentacyi krajowej pewnego wpływu i kontroli nad temi robotami.

Na zapatrywania w tem piśmie zawarte mam raszczyt w skutek wysokiego reskryptu Ministeryalnego z dnia 3. grudnia r. z. l. 13.114, zakomunikować Świątnemu Wydziałowi krajowemu następujące uwagi będące wyrazem wspólnych zapatrywań Ministerstwa spraw wewnętrznych, Ministerstwa rolnictwa i Ministerstwa handlu.

Wymienione w powołanem na wstępie piśmie z dnia 27. kwietnia r. 1880 pod l. 1, przestrzenie rzek częścią spławnych dla statków, częścią spławnych dla tratw t. j. Wisły od Krakowa do Zawichostu ;

Przemszy od Słupny do ujścia;

Dunajca od Zgłobice do ujścia;

Wisłoki od Mielca do ujścia;

Sanu od Jarosławia do ujścia;

Dniestru od Halicza do granicy Państwa, —

będą jak dotąd tak i nadal kosztem skarbu Państwa o tyle regulowane, o ile okaże się tego potrzeba ze względu na interesa regulacji czy spławu, co bynajmniej nie wyklucza zastosowania §. 51. ustawy wodnej z dnia 14. maja 1875, mocą którego właściciele nadbrzeżnych nieruchomości lub zakładów wodnych, mogą być pociągani do kosztów budowli rzeczonych, jeżeli budowle te albo korzyści mu przynoszą, albo ich od szkód obronią.

Świetny Wydział krajowy podnosząc, że jakkolwiek regulacja Wisły, Dunajca, Wisłoki i Sanu w ciągu lat 20 dokonana być musiała, dużo jeszcze do jej ukończenia niedostaje, przypomina że ów dwudziesto-letni peryod zaczęty w 1864 r. dotąd jeszcze nieupłynął, i że pomimo tego zamiar preliminowanej na regulację rzek kwoty 1.080.000 zł. wydano po koniec roku 1880 kwotę nieomal podwójną bo 2.080.000 zł.

Koryta rzek o których mowa porządkują się systematycznie w ten sposób, że wedle trasy oznaczonej na całej linii, wykonują się po szczegółowem uwzględnieniu wszystkich danych, budowle dla żeglugi czy spławu najnaglejsze; na Wiśle i na Przemszy ustanawiają następstwo robót peryodycznie zwoływane komisyc międzynarodowe.

Ministerstwo nie widzi żadnego powodu, dla którego by należało zmienić ów dotychczasowy tryb postępowania lub przyznać Reprezentacji krajowej jakakolwiek ingerencją na wykonanie budowli wodnych o których mowa; stosunek ten jest w Galicyi taki sam, jak w innych krajach koronnych.

Nie może też być uwzględnione dalsze żądanie Świetnego Wydziału krajowego, aby skarb Państwa ponosił koszta obwałowania rzek.

Najwyższe postanowienie z dnia 3. października r. 1830, postanawia w ustępie 4., że te tylko budowle wodne mogą być wykonane kosztem skarbu Państwa, które służą dla celów li-państwowych i przytacza jako takie żeglugę i spław, a na rzekach granicznych budowle mające zabezpieczyć granicę Monarchii. Najwyższe zaś postanowienie z dnia 11. listopada r. 1861 orzekając, że koszta właściwych regulacyjnych budowli rzecznych na Wiśle i jej dopływach ponosić ma skarb Państwa, koszta zaś obwałowania winny pokrywać strony interesowane. nie utworzyło bynajmniej nowej jakiej zasady, tylko zniosło dotychczasowy zwyczaj, wedle którego równie przy właściwych regulacyjnych budowlach rzecznych, jak i przy wykonywaniu obwałowań, skarb Państwa i interesenci wspólnie udział brali i ustaliło ściślej zakres działania obu stron interesowanych na modłę w innych krajach koronnych używaną. Ponieważ zatem skarb Państwa tylko koszta właściwych robót regulacyjnych wodnych, w interesie żeglugi i spławu w granicach Najwyższego rozporządzenia z dnia 11. listopada r. 1861 wykonywanych, ponosić może, przeto §. 44. ustawy wodnej z dnia 14. marca 1875, wedle którego budowa i utrzymanie budowli wodnych służących do ochrony brzegów, gruntów, budynków, dróg, kolei żelaznych i wszelkich urządzeń w rzekach i strumieniach od szkodliwych wpływów wody, est rzeczą właścicieli tych przedmiotów, stosuje się tak samo do Wisły z dopływami i do rzek, na których skarb Państwa budowle wykonuje, jak do rzek i strumieni w ogóle. Jakkolwiek górne przestrzenie tych rzek, których bieg dolny reguluje się nakładem Państwa, bywają jeszcze tu i owdzie do spławu drzewa używane, to jednakowo wykonujące się tamże budowle wodne, mają przeważnie na celu ochronę gruntów nadbrzeżnych, a skutkiem tego Ministerstwo spraw wewnętrznych chyba tylko częściowo do odnośnych kosztów przyczyniać się mogło w wypadkach na szczególne uwzględ-

dnienie zasługujących, gdzie bezpośrednio interesowani ze strony kraju żadnej nie doznali pomocy; datki rządowe bywały nieraz rozmaite, a jako przykłady takiej pomocy posłużyć mogą budowle na Sole, na Wiśle powyżej Krakowa, na Rabie, na Dunajcu od Zgłobic w górę aż do Popradu, na Wisłoce powyżej Mielca, na Sanie powyżej Jarosławia i wielu innych.

Ministerstwo pragnie gorąco, ażeby należyty współdział krajowy zapewnił takim budowlom, jak najsystematyczniejszy rozwój wedle jednolitych planów; w miarę tego współdziałania przyznanoby Reprezentacyi krajowej odpowiedni wpływ tak jak i w innych krajach koronnych na zatwierdzenie i wykonanie projektów.

Sprawę kanału mającego łączyć San z Dniestrem, uważa Ministerstwo za przedwczesną i sądzi, że dopiero wtedy będzie ona na czasie, skoro obie rzeki do żeglugi należące nadawać się będą.

Odpowiedź na dalsze wywody Świetnego Wydziału krajowego w sprawie wszelkich innych budowli regulacyjnych, ochronnych i melioracyjnych, do których to robót zdaniem Świetnego Wydziału krajowego skarb Państwa przyczyniać się winien, dają te zasady, na których opiera się wniesiony do Rady Państwa przez Ministerstwo rolnictwa projekt do ustawy dotyczącej poparcia kultury krajowej przez melioracye.

Potocki w. r.

Alegat 32. do sprawozdania z czynności Wydziału kraj. z roku 1882.

Wykaz porównawczy

wydatków na kosztę leczenia ubogich w 1880 i 1881 wedle sprawdzonych rachunków.

Liczba porządk.	Szpitale	Rok 1880.				Rok 1881.				Uwaga
		Za ile kwartałów	Ilość dni	Zapłacona kwota		Za ile kwartałów	Ilość dni	Zapłacona kwota		
				zł.	ct.			zł.	ct.	
1	Biała	4	10.791	5.621	60	4	13 721	6.724	05	
2	Bochnia	4	18 625	11.136	18	4	17.159	7.924	62	
3	Brody	3	11.753	5.999	20	4	5.592	2.809	46	
4	Brzeżany	4	12.105	7.381	85	4	11.167	5.545	32	
5	Drohobycz	4	14.454	8.024	37	4	12.401	6.849	62 1/2	
6	Jaśło	4	17.448	9.589	50	4	13.692	6.659	06	
7	Kołomyja	4	18.692	10.332	41	4	22.157	11.212	89	
8	Kraków, Łazarz	4	108.935	81.507	86	od chor. 4	90.520	71.153	11	
9	„ syfilit. i obłąk.	4	48.865	47.655	35	„ położ. 5	43.964	42.441	62	
10	„ klinika	za r. 1880 i zaległości	19.782	12 973	90	za r. 1881 i zaległości	17.136	12.810	50	
11	Lwów	4	120.547	108.017	04 1/2	4	118.775	113.386	71 1/2	
12	Podhajce	4	15.744	9.219	75	4	13.995	7.721	47	
13	Przemysł	4	31.005	15.122	80	4	21.528	10.326	74	
14	Rzeszów	4	29.941	16.652	14	4	22.744	12.634	07	
15	Sambor	4	15.267	9.455	35	4	7.590	4.661	—	
16	Sanok	4	17.222	9.967	85	4	15.348	8.865	78	
17	Sącz nowy	4	9.362	5.337	47 1/2	4	8.250	4.823	20	
18	Śniatyn	4	2.770	1.493	75	4	2 510	1.335	25	
19	Sokal	4	12.594	6.791	15	4	14.468	6.482	15	
20	Stanisławów	4	28.303	15.410	32	4	23.100	11.985	20 1/2	
21	Stryj	4	20.323	11.948	90	4	17.735	12.351	25	zaliczka 2.000 zł.
22	Tarnopol	4	23.859	12.383	91	4	18.813	10.017	49	
23	Tarnów	4	52.177	30.066	86	4	46.810	27.201	90	
24	Wadowice	4	4.168	2.428	75	4	2 960	1.624	85	
25	Zaleszczyki	4	7.981	3.950	62 1/2	4	5.924	2.913	20	
26	Złoczów	4	16.856	9.449	62	4	16.749	8.645	42	
27	Zółkiew	4	11.675	6.534	70	4	11.331	4.944	90	
28	Razem		701.244	474.453	21 1/2		616.139	424.050	84 1/2	
29	Szpitale zagraniczne		127.010	61.330	88		111.621	62.338	38 1/2	
	„ wojskowe		5.044	2.017	58		3.826	1.530	95	
	Suma we wszystkich szpi- talach		833.298	537.801	67 1/2		731.586	487.920	18	
30	Szpitalowi w Jaśle subwen- cya bezwrotna na bu- dowę kanału		—	—	—		—	3.000	—	
						Razem	490.920	18		

Wykaz

wydatków w trzech zakładach krajowych w roku 1877, 1878, 1879 i 1889

	Nazwa zakładu	L w ó w					K r a k ó w				
		Ilość dni leczenia									
		193 455	209.358	211.258	197.579	168.959	133.821	156.842	153.396	149.941	160 659
Rok	1877	1878	1879	1880	1881	1877	1878	1879	1880	1881	
1	Żywienie chorych	64 919	60.216	55.778	53.537	47.591	53.415	63 917	51.503	39.769	44.446
2	Bielizna	7 990	7.640	7.675	6.792	6.738	6.790	6.215	5.180	5.795	5.528
3	Pranie	7.345	7.486	7.142	7.512	7.562	6 536	6.794	5.176	5.067	5.233
4	Opał	6.120	5.788	4.212	3.532	3.873	4.893	4.115	5.977	6.232	4.159
5	Oświetlenie	6.397	3.540	2.938	2.392	1.506	2.051	2.518	3.502	3.867	3.298
6	Leki i apteka	4.668	8 882	7.938	5.699	5.150	5.968	7.702	4.970	4.827	5.843
7	Koszta sanitarne i narzędzia chirurgiczne	4.814	5.587	5 930	4.960	4 044	2.365	2.262	3.483	3.583	3.264
8	Sprzęty	3.583	2.478	2.408	1.823	1.039	966	3.542	3.206	1.592	1.482
9	Słoma i siano do sienników	388	641	503	417	489	730	816	730	586	572
10	Utrzymanie kapelanów i kaplicy	1.683	1.465	1.453	1 396	1.345	1 200	1.200	1.087	1.050	1.050
11	Utrzymanie koni	—	—	—	—	—	607	555	632	910	615
12	Utrzymanie ogrodów	—	—	—	—	—	819	641	1.163	1.111	1.580
13	Koszta pogrzebowe	107	571	500	500	500	674	704	534	600	650
14	Utrzymanie budynków	11.527	3.435	6.808	4.546	3.238	2.894	6.723	4.125	5.697	3.447
15	Utrzymanie dyrektora, lekarzy i akuszerok	22.523	21.868	22.234	22.438	22.544	12.812	12.381	16.222	16.562	16.262
16	Koszta zarządu	8.874	10.312	9 866	9.683	9.733	10 072	9.416	9.215	9.251	9.593
17	Utrzymanie Sióstr oddziałowych	6.003	5.720	6.269	6.611	5.853	7.284	6.575	6.090	5.593	4.545
18	Służba	17.350	17 323	18.058	18.168	15 901	12.292	13.267	11 961	11.159	11 124
19	Czynsze	8 026	8.886	6.643	6.354	6.376	3.000	9.000	—	—	—
20	Koszta kancelaryjne	1.456	993	1.262	1.015	1.198	709	866	725	1.133	805
21	Wodociągi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9.159
22	Kazienki	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.438
<i>Suma A.</i>		183.773	172.831	167.617	157.375	144 680	136.077	159.209	134 601	124.384	126.113
Do tego dolicza się:											
1	Zaliczki na płace	1.141	6.009	707	852	1 045	50	225	—	70	220
2	Pensye i emerytury	3.509	3.509	3.516	3 462	3.414	1.850	664	517	517	361
3	Zaopatrzenia, dary z łaski i odprawy	333	295	307	327	276	173	173	173	115	151
4	Remuneracye i zapomogi	1.215	911	1.020	895	911	1 399	1.623	518	831	700
5	Nadzwyczajne wydatki budowlane	4.887	—	—	—	—	—	—	2.000	1 500	1.000
6	Utrzymanie dzieci w szpitalach i obłąka- kanych w Żółkwi i Przemysłu	1.395	6.469	6.265	11.580	10.082	11.049	10.719	10.629	11.243	10.515
7	Odsetki od kapitałów dłużnych	352	352	352	352	352	—	60	20	20	20
8	Zapisy	—	—	—	—	—	112	112	112	111	112
9	Podatki i daniny	—	—	—	—	—	1.347	1.123	1.062	1.043	1.158
10	Wydatki z prawa patronatu	—	—	—	—	—	358	32	38	470	122
11	Dyety i koszta podróży	—	—	—	—	—	56	33	6	30	45
12	Utrzymanie podrzutków	—	—	—	—	—	8.544	6.109	4.224	3.212	2.348
13	" dzieci na oddziale położnic	11	8	21	19	14	139	174	180	199	168
14	Zapomogi dla położnic	1.836	2.046	1.985	2.166	2.478	930	860	1.200	1.254	1.079
15	Wikty udzielane za zwrot kosztów	—	—	—	32	—	—	—	—	—	—
16	Rozmaite wydatki gospodarcze i drobne	1.230	1.347	476	344	209	329	1.813	2.059	1.654	2.264
<i>Suma B.</i>		15.909	20.946	14 649	20.029	19.705	26.336	23.720	22.738	22.269	20.263
Do tego: <i>Suma A.</i>		183.773	172.831	167.617	157.375	144.680	136.077	159 209	134.601	124.384	126.113
" Nadwyżka dochodów oddana fun- duszowi krajowemu		—	—	—	—	—	5.692	—	40.667	18.439	—
Ogólny wydatek w r. 1877, 1878, 1879, 1880.		199.682	193.777	182.266	177.404	163.465	168.105	182 929	198.006	165.092	146 376

Alegat 34. do sprawozdania z czynności Wydziału kraj. za rok 1882.

W y k a z

ruchu chorych, położnic i obłąkanych w zakładach krajowych w 1881. r.

Zakład	Ilość łózek	Ilość leczonych	Ilość dni leczenia	Śmiertelność		Średni pobyt w zakładzie	Ilość syfilitycznych
				Liczbowa	Procentowa		
Chorych							
W szpitalu lwowskim	668	7.616	158.512	600	8·34	20·8	1.709
„ św. Zofii dla dzieci	72	624	17.882	160	27·53	28·6	29
„ św. Łazarza w Krakowie	416	5.866	127.885	671	11·4	21·8	1.027
„ św. Ludwika dla dzieci	72	821	21.029	215	26·83	25·6	—
Razem	1.228	14.927	325.308	1.646	11·0	21·8	2.765
W 1880 r. było	1.202	16.406	343.173	1.388	9·2	24·0	2.283
Różnica	+ 26	—1.479	—17.865	+ 258	+1·8	— 2·2	+ 483
Położnic							
W szpitalu lwowskim	42	589	10.447	16	2·89	17·7	
„ krakowskim	15	160	3.554	13	8·1	22·2	
Razem	57	749	14.001	29	3·8	18·6	
W 1880 r. było	57	708	14.148	25	3·5	19·9	
Różnica	0	+ 41	— 147	+ 4	—0·3	— 1·3	
Obłąkanych							
W Kulparkowie, Żółkwi i Przemyślu	500	815	142.881	125	15·3	175	
W Krakowie	70	197	25.588	16	8·1	129	
Razem	570	1.012	168.469	141	13·9	166	
W 1880 r. było	720	1.209	230.606	179	14·8	190	
Różnica	— 150	— 197	—62.137	— 38	— 0·9	— 24	

Alegat 35. do sprawozdania z czynności Wydziału kraj. za rok 1882.

W y k a z
ruchu chorych w szpitalach prowincjonalnych w 1881, r.

Ruch chorych w szpitalach prowincjonalnych w r. 1881.									
Liczba po- rządkowa	Nazwa szpitala	Ilość łóżek	Ilość leczonych	Ilość dni leczenia	Śmiertelność		Średni pobył cho- rego	Ilość obłą- kanych	Ilość syfli- tycz- nych
					Liczbo- wa	Pro- cento- wa			
1	Biała	83	658	19.474	80	12·15	29·8	1	222
2	Bochnia	55	687	16.365	94	13·68	23·8	3	66
3	Brody	52	600	10.119	61	10·16	17·0	3	70
4	Brzeżany	50	467	12.231	39	8·35	26·1	4	95
5	Drohobycz	80	639	14.435	74	11·5	22·5	6	130
6	Jasło	100	667	15.551	54	8·09	23·0	18	68
7	Kołomyja	70	626	18.210	42	6·70	29 0	47	239
8	Podhajce	60	622	15.442	54	8·68	24·5	5	128
9	Przemyśl	160	1.295	26.174	62	5·71	20·2	23	346
10	Rzeszów	80	813	23.141	79	9·71	28·4	2	194
11	Sambor	52	509	11.424	54	10·60	23·7	10	114
12	Sanok	80	550	15.549	27	4·90	28 2	1	61
13	Śniatyn	24	134	2.545	3	2·23	18·0	—	60
14	Sokal	52	585	13.771	53	9·06	23·5	—	49
15	Stanisławów	120	910	25.611	91	10·00	28·1	3	304
16	Stryj	77	629	18.337	81	12·87	29 0	9	161
17	Sącz Nowy	60	396	9.914	37	9·34	25·1	—	102
18	Tarnopol	75	1.009	23.036	71	7·03	22·8	11	299
19	Tarnów	150	2.322	48.366	271	11·67	20 5	3	335
20	Wadowice	30	224	4.099	9	4·01	18 3	—	68
21	Zaleszczyki	40	402	8.337	30	7·46	20·7	2	194
22	Złoczów	80	707	17.464	70	9·90	24·6	7	107
23	Zółkiew	40	523	14.134	38	7·27	27·0	1	54
	Razem	1.670	15.974	383.729	1.474	9·2	24·02	159	3.466
	W r. 1880. było	1.636	14.886	407.945	1.643	10·2	25·50	196	2.962
	Różnica	+ 34	+1.088	-24.216	-169	-1.0	-1·48	-37	+504

W y k a z
ruchu pielęgowanych podrzutków w r. 1881.

Ruch pielęgowanych podrzutków w roku 1881.								
Liczba po- rządkowa	Zakłady	Pozostało z końcem r. 1880.	Przybyło w roku 1881.	Razem	U b y ł o			Pozostało w końcu r. 1881.
					Wyszło	Umarło	Razem	
1	Lwów	190	7	197	79	5	84	113
2	Kraków	183	—	183	33	11	44	139
	Ogółem	373	7	380	112	16	128	252
	W roku 1880 było	559	13	572	176	23	199	373
	Różnica	- 186	- 6	- 192	- 64	- 7	- 71	- 121

Zamknięcie

z obrotów funduszków szpitali prowincjonalnych

	Rubryki:		Biała		Boohnia		Brody		Brzeżany		Drohobycz		Jasło		Kołomyja		Podhajce		Przemyśl		Rzeszów			
	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.		
Utrzymanie budynków	Czynsz najmu	—	—	—	—	140	72	550	—	650	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	650	—		
	Konserwacje zwykłe	—	—	234	74	100	—	37	65	38	26	137	01	199	86½	67	87	—	—	404	84	84	—	
	Budowy i roboty nadzwyczajne	557	77	—	—	—	—	21	31	32	37	842	29	67	01	1 974	66	—	—	—	—	—	—	
	Podatek domowy	—	—	3	91	333	—	—	—	—	—	—	—	1	03	27	46	—	—	—	—	—	1	56
	Asekuracja ogniowa	42	72	36	88	33	97	—	—	—	—	—	25	90	—	60	—	—	—	40	07	—	8	69
Czyszczenie kominów	16	—	8	40	20	56	10	—	7	08	11	04	—	—	22	—	—	—	37	50	—	15	—	
	" kanałów i kloak	—	—	37	—	40	—	23	10	7	08	20	—	—	79	55	—	—	27	96	—	40	81	
Żywność i wino	4.872	60	4.945	21	3.361	34½	2.748	63	4.019	41½	4.325	94	4.168	63	3.093	60	3.879	79½	5.494	07	—	—	—	
	Dzień żywienia po centów	—	22 1	—	25 4	—	31 3	—	23 7	—	25 4	—	24 6	—	27 1	—	18 2	—	12 6	—	—	—	—	
Leczenie	Placa lekarza ordynującego	500	—	499	92	500	—	600	—	500	—	600	—	499	92	500	—	500	—	500	—	474	48	
	Placa lekarza sekundaryusza	—	—	300	—	199	96	250	—	—	—	300	—	—	—	250	—	240	—	—	—	237	61	
Koszta gospodarcze	Opust % na leki	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Lekarstwa	908	68	866	29	741	54	300	28	589	96	728	74	635	24	758	03	1.494	46½	796	12	796	12	
Wydatki rozmaite	Sanitarne wydatki	40	86	131	48	64	53	37	46	17	04	44	98	25	90	165	67	89	12	170	35	170	35	
	Narzędzia chirurgiczne	83	30	—	—	56	21	5	85	35	24	87	81	—	70	—	—	102	35	58	66	58	66	
Wydatki rozmaite	Bielizna i pościel	75	—	369	32	235	02	129	14	95	20	8	70	324	51½	363	98	137	01	648	85	648	85	
	Pranie	—	—	91	20	28	52	41	24	47	25	32	—	25	29	59	—	30	48½	91	06	91	06	
Wydatki rozmaite	Sprzęty domowe	29	68	34	55	24	82	256	49	66	49½	79	36	100	40	429	46	244	66	23	72	23	72	
	Słoma i siano	58	14	64	88	24	—	25	61	24	35	86	40	34	56	32	—	17	41½	84	29	84	29	
Wydatki rozmaite	Ilość pieców	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Opał	232	56	517	50	369	—	143	70	270	—	361	75	—	—	450	—	790	35	793	80	793	80	
Wydatki rozmaite	Oświetlenie	152	05	60	58	87	36	43	10	21	68½	53	54	67	42	72	56	75	20	79	32	79	32	
	Placa rządcy	400	—	499	92	240	—	600	—	650	—	499	98	499	92	600	—	800	—	618	27	618	27	
Wydatki rozmaite	Dyurniści	—	—	—	—	300	—	100	—	—	—	—	20	—	120	—	9	—	219	60	219	60		
	Koszta kancelaryjne	85	60	95	30	66	79	73	37	81	13	72	38½	101	08	85	42	10	77	138	06	138	06	
Wydatki rozmaite	Pogrzeby	117	14	159	50	25	—	26	35	90	37½	47	60	183	—	84	90	127	34	58	20	58	20	
	Duchowna obsługa	65	—	30	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	80	—	120	—	—	—	—	—	
Wydatki rozmaite	Placa sług	408	—	938	40	369	—	238	43	461	26	323	20	363	—	412	45	866	50	701	03	701	03	
	Wikt sług	658	80	—	—	—	—	302	74	—	—	—	—	151	56	650	—	697	13	—	—	—	—	
Wydatki rozmaite	Ilość posługi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Akuszarka	—	—	—	—	72	—	—	—	14	—	9	—	—	—	21	—	42	—	33	—	33	—	
Wydatki rozmaite	Cyrulik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Kasyer	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Wydatki rozmaite	Kontrolor	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	—	—	—	—	—	500	—	—	—	—	—	
	Wydatki administracyjne	—	—	50	—	160	—	—	—	—	—	13	84	—	—	123	07	46	57	134	43	134	43	
Wydatki rozmaite	Renumeracje	—	—	—	—	849	—	100	—	5	—	—	—	59	96	105	—	—	—	150	—	150	—	
	Emerytury i pensye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	186	—	—	—	—	—	26	—	—	—	—	—	
Wydatki rozmaite	Zaliczki Wydziałowi kraj.	—	—	270	—	602	—	200	—	—	—	1.500	—	—	—	675	—	—	—	1.000	—	1.000	—	
	" Wydział. powiat.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Wydatki rozmaite	Różne inne	238	59	352	92	—	—	4	50	2	12	—	—	291	66½	50	—	6.693	84	609	10	609	10	
	Fundusz rezerwowy	1.000	—	1.200	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7.301	10	1.000	—	1.000	
Wydatki rozmaite	Należytość liwerantom	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	205	67	662	04	—	—	—	—	
	Zaliczki gminne	—	—	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	4.985	—	—	—	—	—	2.925	—	2.925	—	
Wydatki rozmaite	" do wyrachowania	300	—	—	—	—	—	—	—	150	—	53	60	310	91	—	—	—	—	550	—	550	—	
	" na place	—	—	—	—	—	—	—	—	125	—	—	—	—	—	100	—	100	—	200	—	200	—	
Wydatki rozmaite	Kaucye i depozyta	—	—	—	—	—	—	—	—	74	82	20	33	9.810	94	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Rozchód } ogólny	10.892	49	11.797	90	7.873	96½	7.218	95	9.330	53½	10.733	39½	22.966	81½	11.788	35	26.112	50	18.187	36½	18.187	36½	
Wydatki rozmaite	Dochód } ogólny	12.333	20	12.391	10	8.030	22	8.389	72	9.988	32	11.675	16	22.974	84½	11.790	45	35.411	29½	18.846	56½	18.846	56½	
	Różnica	1.440	71	593	20	256	25½	1.170	77	657	78½	941	77	8	03	2	10	9.298	79	659	50	659	50	
Wydatki rozmaite	Kapitał żelazny	9.300	—	1.200	—	24.403	—	300	—	1.055	05	200	—	420	—	—	—	10.000	—	2.413	—	2.413	—	
	Zaległości kosztów leczenia	3.364	20	621	10	5.229	10	1.318	42	3.823	24	1.958	20	18.567	67½	4.672	—	11.629	13	4.505	—	4.505	—	
Wydatki rozmaite	Należytości niespłacone	—	—	205	48	3.486	99	150	—	6.802	60	6.921	86½	18.859	78½	337	54	662	04	—	—	—	—	
	Taksa szpitalna	50/30	—	54/30	—	52/30	—	55/30	—	57/30	—	50/30	—	50/30	—	60/35	—	50/50	—	60/30	—	60/30	—	
Wydatki rozmaite	Ilość dni leczenia w roku	21.951	—	19.427	—	10.739	—	11.573	—	15.768	—	17.028	—	15.348	—	16.950	—	30.242	—	24.107	—	24.107	—	

rachunków

zatwierdzone przez Wydział kraj. na rok 1880.

Sambor		Sanok		Sącznowy		Śniatyn		Stani-sławów		Sokal		Stryj		Tar-nopol		Tarnów		Wado-wice		Żółkiew		Złoczów		Zale-szczyki		Suma rubryki			
zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.		
109	78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	—	26	—	—	—	312	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.586	72
192	47	5.880	80	—	—	34	68	619	34	123	14	52	70	100	—	288	70	—	—	418	07	170	29	98	98	3.320	85½		
453	—	1 61½	—	—	—	—	—	1.424	03	—	—	494	21	6	20	734	60	—	—	3.177	81	1.146	37	68	15	16.618	05		
17	31	39	20	15	07	31	18	5	12	—	—	—	—	—	—	91	—	—	—	2	40	—	—	—	—	5	10	56	96½
16	—	29	12	—	—	5	—	23	15	55	86	22	13	21	73	59	18	—	—	103	86	22	16	24	04	683	30		
85	50½	—	—	—	—	2	—	71	40	7	60	38	54	25	74	40	—	—	—	29	66	15	—	5	—	429	64		
5.061	55	4.223	05	2.045	95	801	06	4.591	49	4.409	16½	4.645	60½	5.437	72	14.142	25½	813	36½	7.469	89	3.234	63	2.168	34	97.986	31		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
500	—	541	66	400	—	—	—	600	—	400	—	466	62½	600	—	800	—	300	—	300	—	499	76	175	—	10.757	82		
260	03	216	66	—	—	—	—	300	—	165	—	266	71	250	—	400	—	—	—	200	—	199	76	50	—	4.025	73½		
712	45	651	12	381	94	199	63	1.373	93	451	33	1.000	77	1.119	70	2.074	87	124	57	1.104	10	407	94	239	95	17.661	64½		
26	63	—	—	2	85	6	75	164	08	108	85	151	24	—	—	1.088	86	—	—	643	54	83	60	96	78	3.158	57		
46	32	—	—	—	—	5	—	113	05	14	97	10	—	—	—	214	35	—	—	82	44	—	46	10	—	1.041	55		
702	50	147	90	1	30	49	92	1.014	71	92	22	—	—	716	63	1.163	64	10	75	975	98	463	03	120	—	8.703	32		
64	86	92	43	77	48	—	—	66	76	108	11	178	83	25	17	178	54	40	—	225	52	3	47	25	—	1.560	00½		
49	40	243	55	131	35	10	—	416	94	124	04	85	25	259	30	730	32	3	40	246	08	114	94	36	14	3.820	24		
110	36½	90	72	5	04	10	—	230	75	13	70	59	52	17	65	144	12	—	—	80	—	13	15	48	60	1.277	36		
356	10	245	20	353	80	308	80	1.066	40	251	25	479	50	661	12	1.877	—	155	20	802	32	472	20	358	28	11.270	28		
97	—	48	60	38	11	25	—	105	41	94	70	119	65	109	90	147	26	5	55	201	69	77	93	39	10	1.822	71		
400	—	300	—	500	—	180	—	500	—	250	—	650	05	500	—	500	—	120	—	600	—	458	26	500	—	10.833	40		
100	—	15	—	120	—	—	—	200	—	—	—	—	—	335	—	369	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.967	60		
71	31½	49	96	39	65	11	54	285	60	43	61	29	80	38	46	206	39	41	65	62	12	24	29	53	07	1.767	36		
17	51½	64	20	6	82	10	—	99	35	16	15	23	—	30	—	—	—	36	—	113	30	105	65	12	30	1.453	69½		
270	—	22	50	—	—	—	—	100	—	—	—	—	—	—	—	50	—	—	—	—	—	20	—	—	—	537	50		
289	31	390	—	402	36	245	50	1.068	75	516	—	438	—	621	80	644	—	180	—	947	—	493	34	308	—	11.606	02		
—	—	—	—	—	—	—	—	850	—	768	—	538	05	24	—	454	—	—	—	1.003	04	890	27	292	—	7.567	90		
—	—	2	—	15	75	—	—	25	—	5	—	—	—	—	—	—	—	3	—	18	—	14	—	—	—	273	75		
—	—	—	—	3	80	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	60	—	—	—	5	—	200	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	910	—		
—	—	11	—	100	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.363	19		
—	—	60	—	100	—	—	—	130	—	8	64	300	—	80	—	200	—	—	—	175	65	—	—	50	—	1.328	45		
—	—	70	78½	—	—	—	—	150	—	—	—	50	—	80	—	—	—	—	—	100	—	290	—	—	—	565	12		
—	—	1.905	28	—	—	—	—	—	—	—	—	450	—	—	—	1.600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8.202	28		
337	67	576	78	—	—	—	—	—	—	4.879	90	—	—	—	—	7.448	78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12.905	46	
—	—	—	—	332	80½	—	—	333	—	—	—	37	57½	495	55½	146	75	9	85	—	—	3	20	—	—	—	9.939	14	
—	—	—	—	1.300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.968	07	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	—	14.569	17	
2.800	—	—	—	1.424	42½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	393	65	—	—	4.309	18½	
700	—	300	60	—	—	400	—	—	—	—	—	1.623	02	—	—	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13.105	76	
80	29	58	72	—	—	—	—	1.000	—	—	—	1.295	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.473	23	
5.041	40½	—	—	—	—	—	—	75	—	—	—	—	—	350	—	1.000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	813	20	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	189	20	—	—	1.467	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16.711	22½	
16.466	33½	16.278	45	7.805	13½	2.339	06	17.408	26	13.031	23½	13.776	17½	14.375	74½	38.691	38	2.655	33½	19.259	47	9.685	75	4.871	33	313.545	89½		
16.623	28½	16.879	45	8.383	09½	2.339	06	18.643	98	13.046	65	13.964	77½	14.378	18½	38.891	87½	2.963	08	22.323	26	10.836	53½	4.883	11	335.990	17		
107	53	601	—	577	96	—	—	1.235	72	15	41½	188	06	2	44	200	49½	—	—	3.063	79	1.152	78½	11	78	22.444	27½		
9.431	34	607	—	4.498	89	—	—	1.863	14	—	—	3.000	—	9.192	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	310	97		
—	—	5.206	79	2.304	62½	1.116	25	1.667	43½	3.528	15	2.140	30½	2.610	48	7.821	34	499	20	3.057	74	5.957	64	4	814	33½	105.845	70½	
6430	—	21.453	88½	2.162	35½	3.622	89	—	—	3.288	70	—	—	—	—	5.929	46	100	—	2.667	44	2.619	49½	1.433	48	80.694	03½		
11.337	—	60/30	—	60/30	—	55/30	—	55/30	—	55/30	—	60/35	—	54/30	—	60/35	—	55/30	—	50/30	—	57/30	—	50/30	—	—	—	—	
—	—	17.080	—	9.417	—	3.323	—	26.700	—	13	994	—	—	21.842	—	22.560	—	53	986	—	10.670	—	19.446	—	9.974	—	407.945	—	

B u
szpitali powszechnych na prowincyi

	Rubryki:	Biała	Bochnia	Brody	Brzeżany	Droho- bycz	Jasło	Ko- tomyja	Podhajce	Prze- myśl	Rzeszów
Utrzymanie budynków	Czynsz najmu	—	—	—	550	1.350	—	—	—	—	650
	Konserwacje zwykłe	300	400	60	30	100	130	200	70	250	80
	Budowy i roboty nadzwyczajne	300	—	60	—	—	—	—	100	—	—
	Podatek domowy	—	3	3	—	200	—	—	25	—	2
	Asekuracja ogniowa	43	36	34	—	30	26	50	60	35	10
	Czyszczenie kominów	18	8	25	10	15	13	8	24	30	12
	Czyszczenie kloak	—	50	40	30	30	2	50	80	30	50
Wikt	Żywność i wino	5.479	4.422	2.151	2.195	4.982	3.954	3.583	3.693	5.100	5.500
	Dzień żywienia po centów	25	24	15	—	21	21	22	22	16	26
Leczenie	Płaca lekarza ordynującego	500	500	500	600	500	600	500	500	600	500
	„ sekundaryusza	200	300	200	250	—	300	—	250	250	250
	Opust % na leki	15	10	10	10	10	10	13	20	10	10
	Lekarstwa	1.096	920	531	610	1.186	882	814	839	1.500	800
	Sanitarne wydatki	150	80	80	50	50	60	25	170	100	180
	Narzędzia chirurgiczne	65	—	35	15	55	25	—	58	164	70
Koszta gospodarcze	Bielizna i pościel	1.275	409	200	160	698	610	1.149	126	250	400
	Pranie	100	220	30	60	90	40	30	60	60	90
	Sprzęty domowe	—	60	50	40	402	40	35	40	140	120
	Słoma i siano	200	80	50	30	70	100	40	30	35	90
	Ilość pieców	10	16	—	—	19	18	16	17	27	11
	Opał	560	420	300	250	500	490	500	492	1.094	322
	Oświetlenie	300	70	80	45	90	54	60	60	140	80
Zarząd	Płaca zarządcy	400	500	240	600	500	500	500	600	800	640
	Dyurniści	50	—	—	—	—	—	120	120	—	150
	Koszta kancelaryjne	112	88	107	69	105	73	87	76	118	73
Wydatki rozmarne	Pogrzeby	163	150	20	40	90	50	100	70	126	65
	Duchowna obaługa	65	40	—	50	50	—	—	50	120	—
	Płaca sług	312	794	370	366	466	336	456	434	936	747
	Wikt sług	493	219	449	510	504	—	600	548	745	200
	Ilość posługi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Akuszorka	—	—	40	—	20	15	10	15	50	30
	Cyrulik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kasyer	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kontrolor	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—
	Wydatki administracyjne	—	135	160	100	—	135	120	123	50	140
	Remuneracje	100	—	300	128	—	186	—	—	—	—
	Emerytury i pensye	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Zaliczki Wydziałowi krajowemu	—	—	—	—	1.000	800	—	—	—	—
	Zaliczki Wydziałowi powiat.	—	—	—	—	—	590	—	112	—	—
Różne inne	20	20	10	22	38	236	10	15	10	100	
Fundusz rezerwowy	—	—	—	—	—	—	—	—	176	—	
Należności liwerantom	100	—	2.616	—	—	900	2.000	640	—	—	
Różnica ogólny	Preliminowany ogólny (Rozchód)	12.418	9.924	8.741	6.810	13.121	11.117	11.047	9.480	13.409	11.351
	Dochód	14.985	12.207	10.699	8.405	15.116	10.977	14.077	9.480	21.469	15.607
	Różnica	2.567	2.283	1.963	1.595	1.995	140	3.030	—	8.060	4.256
	Kapitał żelazny	9.400	1.150	24.650	900	1.125	200	420	—	10.250	6.563
	Zaległości kosztów leczenia	3.696	3.003	3.853	2.022	3.400	737	4.356	2.379	8.473	4.093
	Pretensye gminne z tytułu za- liczek	—	—	—	—	5.800	590	—	112	—	—
	Należności niespłacone	100	500	2.616	622	—	4.465	2.000	640	—	—
Taksa szpitalna	45/25	51/30	52/30	55/30	51/30	50/30	48/25	52/30	33/20	52/28	
Ilość dni leczenia w 3ch-letniem przecięciu	21.916	18.429	10.615	12.196	15.028	18.831	16.396	16.750	34.534	20.138	

dżety

zatwierdzone przez Wydział krajowy na rok 1882.

Sambor	Sanok	Sącznowy	Śniatyn	Stani-sławów	Sokal	Stryj	Tar-nopol	Tarnów	Wa-dowice	Żółkiew	Złoczów	Zale-szczyki	Suma rubryki
189	—	—	—	—	—	—	260	—	—	—	—	—	2.999
60	100	80	35	560	265	50	250	310	312	200	250	100	4.192
—	—	300	—	320	100	300	—	2.087	—	150	—	—	3.717
2	10	—	—	5	—	—	1	1	—	2	30	5	289
22	40	15	31	25	39	23	22	59	—	100	30	12	742
15	30	30	5	60	8	39	26	40	—	30	15	5	466
90	—	25	2	50	30	22	110	190	—	50	50	20	1.001
2.706	2.546	1.994	662	5.642	2.967	3.951	5.076	12.253	1.000	2.242	3.740	2.178	88.046
22/53	17	18/41	23	20	23	21	22 1/2	25	20	21	22	22	—
500	500	400	—	600	500	400	600	800	300	500	500	350	11.250
200	200	—	—	300	200	200	250	550	—	200	200	100	4.400
9 1/10	15	10	10	20	25	10	10	12 1/10	06	06	—	10	—
600	749	520	144	1.410	516	910	821	2.451	150	534	510	495	18.988
52	30	10	10	200	150	150	60	300	—	300	90	60	2.357
65	15	50	10	50	55	6	65	53	—	65	68	55	1.044
851	502	189	293	1.367	632	300	406	1.259	50	50	360	150	11.666
85	100	120	—	—	110	200	115	178	40	100	50	25	1.903
87	320	160	10	393	58	200	132	180	10	50	184	93	2.804
98	120	50	10	221	50	60	30	143	30	50	20	40	1.647
11	17	19	—	—	—	16	11	41	—	26	20	8	—
238	352	423	200	1.100	315	408	852	1.105	200	450	502	525	11.308
46	60	68	20	172	120	120	125	191	10	50	90	40	2.091
400	400	500	180	600	400	600	500	650	150	400	500	500	11.060
200	30	—	—	—	—	300	365	365	—	—	—	60	1.760
100	105	64	10	300	70	63	86	165	50	50	44	47	2.062
93	80	25	8	100	40	30	120	—	50	50	100	13	1.585
—	50	—	—	100	—	25	—	50	—	50	40	—	690
264	360	399	247	1.200	552	432	710	976	180	492	655	308	12.052
260	—	324	—	800	822	548	628	1.186	—	460	889	292	10.478
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	10	25	—	40	—	20	—	—	10	20	10	5	320
—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	5	35
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	60	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	860
—	20	100	—	200	—	—	80	200	—	30	80	8	1.681
—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	120	—	25	959
—	—	—	—	150	—	—	—	133	15	—	—	—	315
—	1.624	—	—	—	150	800	—	—	—	—	—	—	4.374
—	—	—	—	—	1.174	—	—	—	—	—	—	—	1.876
120	50	5	5	—	20	—	120	100	10	20	20	10	961
—	—	—	—	240	—	2.606	—	—	—	—	1.145	—	4.167
—	5.645	—	—	50	512	215	1.388	3.339	100	—	617	1.630	20.252
7.343	14.048	5.936	1.882	16.555	9.855	13.008	13.198	29.815	2.767	6.815	10.789	6.936	216.395
11.626	14.652	7.457	2.100	15.652	10.114	13.120	13.726	31.379	3.628	7.100	12.411	7.626	293.643
4.283	604	1.521	218	1.003	259	112	528	1.564	861	85	1.652	690	37.248
10.087	607	4.200	173	1.863	—	3.009	10.596	—	—	—	—	311	75.397
—	4.881	2.939	889	6.708	103	2.835	8.000	10.063	585	4.705	4.551	3.954	96.312
10.389	—	—	3.018	—	2.600	5.560	5.000	—	—	—	—	—	33.069
1.424	21.350	—	—	—	513	1.507	—	3.839	100	—	617	1.630	41.923
60.30	60/30	54/30	55/30	55/30	55/30	60/35	54/30	50/30	55/30	60/35	50/30	50/30	—
12.478	14.975	10.833	2.881	15.310	12.900	18.197	23.601	49.012	4.942	10.676	17.000	9.914	387.552

Alegat 38. do sprawozdania z czynności Wydziału kraj. z r. 1882.

do l. W. 53.520/81.

O d p i s

odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 24. Października 1881. l. 49.231 do Wydziału krajowego we Lwowie.

Szacowną odezwą z dnia 15. marca 1881. l. 35.440 odstąpił Świetny Wydział krajowy c. k. Namiestnictwu petycję sejmową pana Teofila Merunowicza o zmianę lub uzupełnienie przepisów rozporządzenia ministeryalnego z 15. marca 1875. l. 12.944 dotyczącego prowadzenia metryk urodzin, zaślubin i śmierci izraelitów w Galicyi, w celu uchylecia rzekomo ciągle trwających nadużyć, głównie zaś zaciągania w księgi metrykalne jako ważne izraelickich małżeństw rytualnych, zawartych z pominięciem przepisów ustawy cywilnej.

W skutek tej odezwy wezwało c. k. Namiestnictwo wszystkich c. k. Starostów i Prezydentów miast Lwowa i Krakowa do zdania sprawy, czy pomienione w powyższej petycji nadużycia rzeczywiście zauważano i czy w ogóle prowadzący izraelickie księgi metrykalne przestrzegają obowiązujących przepisów.

Okoliczności w petycji przytoczone po dokładnem przeglądnięciu ksiąg metrykalnych izraelickich w każdym z powiatów politycznych, niesprawdziły się, owszem skonstatowano, iż księgi metrykalne w myśl obowiązujących przepisów w porządku i należycie są prowadzone, a w szczególności małżeństwa żydowskie z pominięciem przepisów ustawy cywilnej zawarte wcale wciągane nie są w księgi metrykalne.

Tu i owdzie spostrzeżonym brakom zaradzono skutecznie przez właściwe pouczenie prowadzących metryki izraelickie.

Gdy przeto obecnie przepisy rozporządzenia ministeryalnego z 15. Marca 1875. l. 12.944 ściśle przestrzegane bywają i w użyciu okazały się skutecznymi i wystarczającymi, c. k. Namiestnictwo nie widzi na razie żadnego powodu do jakichkolwiek zmian lub uzupełnień w rzeczonych przepisach metrykalnych.

Załączniki szacownej odezwy z 15. Marca 1881. l. 35.440 zwraca się.

W zastępstwie: *Zaleski w. r.*

Alegat 39. do sprawozdania z czynności Wydziału kraj. z roku 1882.

O d p i s

Odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa z 5. Lipca 1882. l. 5.983.

Na mocy reskryptu Wysokiego c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z d. 5. Czerwca b. r. l. 2.917/M.J. i przy zwrocie załączników szacownej odezwy z dnia 22. Listopada 1881. l. 55.704, mam zaszczyt oznajmić Świetnemu Wydziałowi, iż względem petycji sejmowej Wydziału powiatowego w Bochni o przyspieszenie zakładania ksiąg gruntowych w kraju, oświadczyło Wysokie c. k. Ministerstwo sprawiedliwości, co następuje:

W Galicyi liczącej 5.963 gmin katastralnych, zostały według obliczenia z końcem I. kwartału b. r. roboty około zakładania ksiąg gruntowych dla 3.644 gmin rozpoczęte, a dla 3.067 gmin całkowicie ukończone. Jeżeli się uwzględni szczególne trudności, jakie przy zakładaniu ksiąg gruntowych miały do zwalczenia już i tak znacznie obciążone Sądy galicyjskie, to okaże się, iż osiągniętego dotychczas rezultatu, wedle którego większa połowa zakreślonego zadania już wykonana została, niezadawalającym nazwać nie można.

Najmniej zaś powodów do niezadowolenia nastrocza stan powyższych robót w okręgu Re-prezentacyi powiatowej Bochni. W okręgu tym liczącym 129 gmin, zostały dla 105 gmin roboty przy-gotowawcze a dla 90 gmin księgi gruntowe już ukończone.

We wszystkich trzech powiatach sądowych tego okręgu pracowano nad zakładaniem ksiąg pomienionych nieprzerwanie aż do ostatnich czasów. W jednym tylko z tych trzech powiatów sądo-wych, a mianowicie w Bochni musiały być te roboty niedawno przerwane, gdyż pomiary katastralne w tych gminach, w których prace około zakładania ksiąg gruntowych nie były jeszcze rozpoczęte, wymagały sprostowania. Po usunięciu tej przeszkody zostaną pomienione roboty i w tym pewiecie sądowym natychmiast na nowo podjęte.

Za pomocą środków, którymi się rozporządza w tej mierze, można tylko wówczas po-myślne osiągnąć rezultaty, jeśli się uniknie zbytniego rozдробnienia środków pieniężnych.

Już z tego względu byłoby zupełnie celowi nieodpowiedniem, gdyby prace około zakła-dania ksiąg gruntowych rozpoczynano równocześnie we wszystkich sądowych powiatach kraju, gdyż wówczas siły conceptowe temu zadaniu poświęcone, nie dałyby się w całości spożytkować w żadnym prawie powiecie.

Pomnożenie sił conceptowych opłacanych z dotacyi ksiąg gruntowych po nad dotychcza-sową miarę również nie jest wskazanem.

Obecnie więcej niż część czwarta tej dotacyi, jest obciążoną płacami, a przy znaczniej-szem jej używaniu na pokrycie płac zabrakłoby odpowiednich środków na pokrycie innych wyda-tków i musiano by w końcu rozciągnąć robót ograniczyć.

W obec danych stosunków, administracya sprawiedliwości tylko w tym kierunku działać może, ażeby w każdym roku jak można najwięcej ksiąg gruntowych założono, a przy wyborze gmin, w których roboty przedsiębrane być mają, jak najściślej do potrzeb obrotu się stosowano.

Prezydya Sądów otrzymały też wskazówki by przy sporządzania planów dotyczących robót postępywały wedle powyższych zasad a c. k. Ministerstwu sprawiedliwości nie jest żaden wy-padek wiadomym, w którymby pomienione Prezydya zasad tych nie przestrzegały.

Alegat 40. do sprawozdania z czynności Wydziału kraj. z r. 1882.

O d p i s

K. k. 5. Landes Gensdarmrie-Komando R. N. 595. An den löblichen Landes-Ausschuss des Königreichs Galiziens in Lemberg. Lemberg am 8. März 1882.

In der Anlage beehre ich mich den löblichen Landes Ausschuss den in zwei Parren ausgefertigten Voranschlag der Bequartierungs-Geld Erforderniss im Jahre 1883. für das obige Ko-mando mit dem Ersuchen diensthöflichst zu übermitteln ein Pare des Macular-Voranschlages nach bewirkter Liquidirung seinerzeit anher rückschliessen zu wollen. Unter Einem beehre ich mich dem löblichen Landes-Ausschuss mitzuthellen, dass der Stand des Komandes zu Folge Erlass des k. k. Ministeriums für Landesvertheidigung vom 12. November 1881 N. 16.761/3.915 III abermals im laufenden Jahre zum Zwecke der wirksamen Uiberwachung und Kontrolle des Viehkatasters um 102

Mann vermehrt worden ist, für welche Leute, so wie auch für jene im verflossenen Jahre vermehrte 90 Mann, somit zusammen für 192 Mann in dem anverwahrten Voranschlage gar kein Pauschale für die Bequartirungs-Auslagen präliminirt wurde, nur sind die Miethziuse für die aus diesem Anlasse nöthig gewordene und in den nachbezeichneten Stationen zugemieteten Miethunterkünfte als

	in Brody	pr. 180 fl. jährlich
„	Belz	„ 70 „ „
„	Oleszyce	„ 50 „ „
„	Uhnów	„ 60 „ „
„	Szczucin	„ 36 „ „
und	„ Radomyśl	„ 50 „ „

somit im Gesamtbetrage von . . . . . 476 fl. im Ausweis-Beilage 2 aufgenommen worden, welchen Mehraufwand aber die politische Verwaltung zu tragen hat, daher nur der vornachgewiesenen, so wie auch der im Laufe des Jahres 1883 etwa noch durch Zu- und Neu-Miethungen erwachsende Mehraufwand an Miethzinsen in den bezüglichen Nachtrags Präliminarien durch Abzug berichtet werden wird. Was jedoch die Gutschreibung der für die Unterbringung der vorerwähnten 192 Mann in den gegenwärtigen Posten Kasernen ohne Zumieth zu Lasten der politischen Verwaltung entfallenden Quoten aus dem Gesamtaufwande an Miethzinsen zu Gunsten des Landesfondes anbelangt, so hat das k. k. Ministerium für Landesvertheidigung mit dem Erlasse vom 11. Oktober 1881 Nr. 13678/3225 III. und vom 23. Februar 1882 Nr. 2371/631 III. über hierortige Anfrage erwiedert, dass die gedachte Gutschreibung der fräglich Quoten in so lange nicht zulässig erscheint, bis die Einrichtung der Kontrolle des Viehkatasters einen stabilen Charakter annimmt respektive der Stand der dazu nöthigen Organe der Gensdarmerie auf eine voraussichtlich längere Dauer entgeltig geregelt wird, weil gegenwärtig für die eben gedachten Organe in den Bequartirungs-Präliminarien das Erforderniss an Pauschalien und sonstigen Bequartirungs-Bedürfnissen nicht einbezogen wird, sohin auch die diessfälligen Quoten der politischen Verwaltung darin nicht behandelt erscheinen und zu einem einseitigen Vorgange rücksichtlich der Miethzins kein Grund vorliegt. Es kann daher dem Landesfonde nur der durch Zu- und Neu-Miethungen für die Unterbringung der mehr erwähnten Kontroll-Gensdarmen faktisch erwachsene Mehraufwand an Miethzinsen ersetzt, was dadurch vollkommen erreicht werden kann, wenn in den Bequartirungs-Präliminarien dieser Mehraufwand dem Landesfonde gut geschrieben wird.

Erst nach Eintritt des vorerwähnten Zeitpunktes wird auf Grundlage der gemachten Erfahrungen in welchem Verhältnisse der faktische Mehraufwand an Miethzinsen zu dem nach dem dermaligen Repartitions-Modus entfallenden Quoten aus der politischen Verwaltung steht, mit dem löblichen Landesausschusse wegen ewentueler Einbeziehung des Erfordernisses für die dem Zwecke des Viehkatasters gewidmeten Personen der Gendarmerie in das Bequartirungs-Präliminare, gegen Abzug der gedachten Quoten auf sämtliche Rubriken gepflogen werden können.

Schlüsslich beehre ich mich dem löblichen Landes Ausschusse noch beizufügen, dass nachdem im Bequartirungs-Präliminare für das Jahr 1882 die gedachten Quoten an Miethzinsen im Gesamtbetrage von 3875 fl. 71 kr. von der Bequartirungs-Dotation bereits in Abzug gebracht wurden, so wird dieser Betrag im Nachtrags-Präliminare für das laufende Jahr demnach zur Ausfolgung aufgenommen werden. — Appel, mp. Oberst.

Alegat 41. do sprawozdania z czynności Wydziału kraj. z roku 1882.

Odpis

odezwy Wydziału krajowego z dnia 11. Czerwca 1882. l. 12.702 do
światnej c. k. 5. Komendy Żandarmeryi krajowej we Lwowie.

Odezwa. Załatwiając szacowną odezwę z dnia 8. marca 1882. l. 595, Wydział krajowy ma zaszczyt oznajmić Światnej c. k. komendzie, iż wniesie do Wysokiego Sejmu preliminarz

budżetu Rubr. IX. funduszu krajowego na rok 1883. „Kwaterunkowe“ c. k. Żandarmeryi krajowej w łącznej dotacyi 71.945 zł. 67 ct. czyli w okrągłej sumie 71.946 zł. a. w. według przedłożonego nam przez świetną c. k. komendę i sprawdzonego przez tutejszy oddział rachunkowy preliminarza którego drugi egzemplarz zwracamy świetnej c. k. komendzie. Powołujemy się przytem na szacowną odezwę z dnia 27. stycznia 1881. l. 184, którą świetna c. k. komenda przedłożyła nam poprzedzający preliminarz na rok 1882. oświadczając, że wszystkie koszta kwaterunkowe żandarmów przeznaczonych do kontroli bydła (wtedy 90 ludzi) ma ponosić skarb Państwa. W roku zeszłym zarachowała świetna c. k. komenda odnośną kwotę 3875 zł. 71 ct. na rachunek politycznej administracji (t. j. skarbu Państwa) i dołączyła do preliminarza wykaz posterunków wzmocnionych żandarmami przeznaczonymi do kontroli bydła, jakoteż kwot czynszów najmu za koszary owych posterunków, jakie w części stosownej ma ponosić skarb Państwa. Na tej podstawie preliminarz na rok 1882. został sprawdzony i przez Wysoki Sejm budżetem na rok 1882. zatwierdzony. Do niniejszego preliminarza na rok 1883. świetna c. k. komenda nie dołączyła takiego wykazu, takowy został zatem sporządzony przez tutejszy Oddział rachunkowy, a jeden egzemplarz tegoż udzielamy świetnej c. k. komendzie pod 1/2.

Część czynszów najmu wypadająca na żandarmów, przeznaczonych do kontroli bydła (obecnie 192 ludzi), wynosi, jak w tym wykazie obliczono 7316 zł. 14 ct. Według normy przyjętej przez Wys. Sejm w zeszłym roku musieliśmy i obecnie przy sprawdzaniu preliminarza na rok 1883 kwotę tę zaliczyć na rachunek skarbu Państwa, zwłaszcza że świetna c. k. komenda zastosowała się do tej normy już przy sporządzaniu poprzedniego preliminarza. Co do okoliczności podniesionej przez c. k. Ministerstwo obrony krajowej reskryptami powołanemi w szacownej odezwie, że w preliminarzu nie policzono części wypadającej na skarb Państwa w rubryce ryczałtów i pomniejszych kosztów kwaterunkowych, że zatem nie ma powodu czynić to co do rubryki czynszów najmu, zwracamy uwagę świetnej c. k. komendy na to, że preliminarzów nie sporządza Wydział krajowy, że zatem przeprowadzenie tego obrachunku także w innych rubrykach może być uskuteczniomem tylko przez świetną c. k. komendę. Świetna c. k. komenda oznajmiła nam odezwaniami z dnia 27. stycznia i z dnia 20. maja 1881 ll. 184 i 511, że ostateczny obrachunek nastąpić może dopiero przy sporządzaniu preliminarza dodatkowego w końcu każdego roku, otóż i zdaniem naszym tylko w dodatkowym preliminarzu ostateczny obrachunek może być przeprowadzony we wszystkich rubrykach, albowiem przy układaniu preliminarzy uskutecznić to się nie da w sposób przyjęty co do rubryki czynszów najmu.

Z tych tedy powodów i ze względu, że przy uchwalaniu budżetu na rok 1882 tak Wydział krajowy jak i Wysoki Sejm przystąpił do oznaczonej normy proponowanej przez świetną c. k. komendę nie możemy obecnie od takowej odstępować, przedkładając jednak Wysokiemu Sejmowi projekt budżetu na rok 1883, podamy przedmiot ten do Jego wiadomości i udzielimy świetnej c. k. komendzie uchwałę jaka w Sejmie krajowym w tym względzie zapadnie.

Lwów dnia 11. czerwca 1882.

The first part of the document is a letter from the Secretary of the State to the Governor, dated the 10th of the month. It contains a report on the state of the treasury and the public debt. The Secretary states that the treasury is in a state of comparative health, and that the public debt is being managed with care and economy. He also mentions the progress of the public works and the state of the militia.

The second part of the document is a report from the Board of the Bank of the State, dated the 15th of the month. It contains a detailed account of the bank's operations during the quarter. The Board reports that the bank has received a large amount of deposits, and that its assets are in a state of security. It also mentions the interest on the public debt and the state of the bank's reserves.

The third part of the document is a report from the Board of the Bank of the State, dated the 20th of the month. It contains a detailed account of the bank's operations during the quarter. The Board reports that the bank has received a large amount of deposits, and that its assets are in a state of security. It also mentions the interest on the public debt and the state of the bank's reserves.

The fourth part of the document is a report from the Board of the Bank of the State, dated the 25th of the month. It contains a detailed account of the bank's operations during the quarter. The Board reports that the bank has received a large amount of deposits, and that its assets are in a state of security. It also mentions the interest on the public debt and the state of the bank's reserves.